

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL

DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

GENER-JUNY 1923

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXXIII

SUMARI

	<u>Pàgs.</u>
W. MEYER-LÜBKE, <i>Els noms de lloc en el domini de la diòcesi d'Urgell.</i>	I
A. GRIERA, <i>Els noms dels peixos.</i>	33
— <i>El jou, l'arada i el llaurar.</i>	80
— <i>El boc de Biterna</i>	102
<i>Bibliografia</i>	104

Els noms de lloc en el domini de la diòcesi d'Urgell

L'acte de consagració i dotació de la catedral d'Urgell de l'any 819 o 839, per P. Pujol, publicat en el vol. 2, ps. 92-115, de la col·lecció *Estudis Romànics*, és de capital importància per a l'investigador de noms de lloc, puix conté en poc espai un material riquíssim, molt sovint de pobles encara existents, en una forma tan antiga que el reconeixement d'aquests noms de lloc és tasca essencialment més fàcil i segura que la que suposen aquells noms la forma antiga dels quals manca.

Tot seguit entraré en l'exposició del tema; però he de fer notar que, amb tot i procurar resoldre aquesta interessant qüestió filològica tant com em sigui possible, prou quedaran una munió d'enigmes la interpretació dels quals altres hauran d'empendre. De la naturalesa de la qüestió depèn que en part siguin potser irresolubles.

Des del punt d'obir històric podem distingir entre noms de lloc pre-romans, romans, gòtics i romànics. Els noms aràbics no s'estenen gaire cap al nord. No és molt fàcil, naturalment, determinar la frontera entre els romans i els romànics. Quan un nom propi, fonament del nom de lloc, procedeix de l'època romana, la cosa és clara; però ens trobem amb dificultats ja entre els noms cristians. Majors dificultats sorgeixen amb els apel·latius que fins avui han estat usats o bé ho foren en època romànica més antiga. Des del punt de vista lingüístic no es pot resoldre si el nom de lloc fou usat ja en l'època llatina, ço és, no és pot dir si pertany a l'època de les fundacions romanes o bé a una altra època més tardana. Per això és precis encadenar aquest material, des del punt de vista històric, amb altre d'altres territoris; per exemple : *Toponomastica delle valli del Serchio e della Lima*, de Pieri (*AGIt*, Supp. 5); *Beiträge zur Ortsnamenkunde Tirols*, de Scheneller; *Étude sur l'origine*

des noms de lieux habités du Maine, de Beszard, per anomenar-ne tres solament entre els possibles.

Com que totes les investigacions tenen per últim fi la història de la colonització, atenint-nos-hi dividirem el nostre treball, i així resultarà més fàcil : 1. Edificació, plantació o cultiu i explotació del terreny. 2. Noms de plantes. 3. Estructura del terreny. 4. Vària, comprenent en aquesta divisió els noms que no es poden incloure en les anteriors. 5. La llista dels noms la segura explicació dels quals no podem donar.

I. NOMS PRE-ROMANS

Abans que els romans s'establistin al territori d'Urgell, els precediren els bascs (els quals, jo, com molts altres, crec ibers) i els celtes. La determinació, però, dels noms originaris d'aquests pobles no s'ha de fer buscant-los en un diccionari basc o celta i traduint-los, sinó, principalment, reunint tipus, d'una manera especial sufixos, que es repeteixin moltes vegades, els quals són, potser, ja transmesos des de l'antigor. Si és possible o no una traducció, és qüestió secundària.¹

I. NOMS IBÈRICS

'-ABIS comp. SÆTABIS

Ordinavi (19) *Ordino*
Kanillave (21) *Canillo*
Alend(av)e (260) *Alendo*²

Altrament

Bexabe (134) *Beixec*

sembla ésser diferent, si la forma actual no és una modificació de **Beixo* amb el sufix, que apareix, per exemple, en *Villec*.

1. L'abrev. *CB* correspon al *Capbreu del Cartulari*; XII a la còpia del segle XII; *NC* al *Nomenclàtor de les ciutats, viles i pobles de Catalunya*, Barcelona, 1918.

2. Segons el *NC*, PUJOL escriu equivocadament *Alendó*.

'-RITE

Karchobite (24) *Carcolse*
Olorbite (155) *Olopte*
Kanavita (98) *Kanalda*

L'evolució fonètica dels dos noms darrers no és molt clara. Amb *Carcolse* es pot comparar *colze* de *cubitu*; però aquest *colze* és encara un enigma. En *Olopte* es tracta que o bé després de *r* la *b* fou pronunciada intensament, i després la sonora forta esdevingué sorda, o bé, en emmudir la *r*, els dos fonemes sonors esdevingueren sords forts: comp. *retre* (*reddere*), *anater* (*inaddere*), *aturat* (*obduratus*), *dissabte* pron. *-apte* (*sabbatus*): d'altra part, el basc *adarburu* dóna *adapuru* 'cim de l'arbre', però amb fonament es podria pensar en un desenrotllament fonètic basc. No obstant, és molt dubtós que cap al segle XII, que és quan es pronunciava *Olorbde*, la contrada fos basca.

'-MITE

Baiamite (172) *Baiande*

Amb el canvi freqüent de *b* i *m* en el basc, és possible que *Baiamite* procedeixi mitjançant una dissimilació de *Baiavide*, però aquesta explicació no és necessària, puix que existeixen altres noms pre-romans en *-mite*.

'-ITA

Tavarcita (58) *Tavarzda*, XII, avui falta
Curtizda (123) *Curtiuda*

La diferent manera d'escriure els dos noms en l'original, però no en la còpia posterior, no deixa de tenir importància, per tal com ens ensenya que hem de comptar amb certa manera de llatinització de les escriptures.

'-ECIA

Luchaire (*Étude sur les idiomes pyrénéens de la région française*, p. 152) cita *Eyheregui* 'lieu du moulin', *Biscarreguy* 'lieu de la colline', *Oyeregui* 'lieu du bois', cf. *Sauregui* i *Yauregia* 'nom

d'une foule de localités françaises' pour *Yaune-gia*¹ 'lieu ou réside le maître, château'. Comp.

Evegi (164) *Envey*
Exenegia (162) *Saneja*
Olcegia (179) *Osseja*

Es pot creure, amb certesa, que aquests mots ressonaren tan aviat en la boca romànica, que llur *-gya* fou transformat com el llatí *gya*, *dya*. Seria possible també que la segona part fos *gui* (comp. Luchaire, *loc. cit.*, 171), en el qual cas també hauriem d'afegir-hi

Anaugia (178) *Nahuja*
Barguia (136) *Barguja*

La forma actual del primer nom ha perdut la seva *a*, perquè ha estat presa per una preposició, com moltes vegades passa amb els noms de lloc (comp. Einf., 265). Demés, mostra que *au* no és diftong, sinó que *a* i *u* són separats: *anaugia*.

-RR-

Andorra (16) comp. Schuchardt Bull. 8, 77.
Biterris (197) *Badés*, comp. *Baeterris* *Beziers*.
Ezerre (176) *Err*
Stirri (282) *Esterri d'Aneu*
Eterrito (xii) *Ezerred*, avui desaparegut.
Hasnur (ii) *Asnurri*, comp. *Calagurris*, *Seurri* i altres (Hübner, *MLI*, cii).

-LL-

Archavelle (7) *Arcavell*
Argolelle (13) *Argolell*
Nonsuuelle (139) *Ansovell*
Sollanello (50) *Solanell*
Evella (190) *Ovella*
Adralle (40) *Adrall*, comp. *Adragigno* (32).

1. Segurament error d'impremta per *Jaun-egua*.

Mosollo (188) *Mosoll*
Estolle (186) *Estoll*

Que no es tracta del llatí *-ellus*, no solament es desprèn de no ésser llatina cap arrel, sinó també de la final *-e* dels primers exemples.

'-AR

Aransar (143) comp. basc *arantza* 'punxa', llatí *spinetum*.
Garexar (157) *Greixa*
Munciar (142) *Mussa*

'-AL

Arcegal (138) *Arseguet*
Cosal (213) *Cosol*

Amb sufix tònic

Ellar (152) *Ellar*
Stavar (173) *Estavà*
Saltegal (189) *Saltegal*
Isavals (163) *Iravals*

-IL

Isil (280) *Isil*
Taravil (183) *Travil*

Comp. *Taravalde*, CB. *Taravall* (xii); *Taravallo* avui falta.

-ICE

És un sufix basc per a la formació de noms de lloc assenyalat per Azkue, 1446.

Ciucici (10) *Civis*
Stamariz (22) *Estamariu*

Civis ens sorpren : hom espera *Civiu*. Al partit judicial de Cervera hi ha un *Civit* que sembla ésser idèntic.

-EN, comp. el dat. Aldeni (inscrip. pirenenca)

Berhen (56) *Berèn*
Baien (259) *Baèn*
Odden (99) *Odèn*
Orden (150)
Tuxen (73) *Tuixen*

-ES, comp. iber. *Mentesa*, *Otobesa*

Merles (243) *Marlès*
Aootense (III) *Altés*

Si *-es* fos un sufix basc viu, es podria pensar en una derivació del basc *merla* 'marga', el qual deriva del gal. *margila*.

-OA

Assoa (39) *Arfa*

La *f* significa que de bell antuvi *oa* s'ha canviat en *ua*, i després *ua* en *va*, *fa*. Malauradament, en català falten les poques paraules que en les altres llengües testifiquen el desenrotllament de *u* + voc., o bé segueixen un altre camí que no es pot explicar: per exemple, *gener*. És possible que *Assoa* s'hagi de llegir com *Assua*, puix que així ho escriu el *CB*, i en tal cas es tracta d'un sufix que en la toponímia ibèrica es troba molt sovint.

-UI

Berenuy (254) *Beranuy*
Somponuy (255)

Aquest sufix basc, també molt usat a Catalunya, ha estat estudiat, quant a la seva extensió en la toponímia, per Menéndez Pidal (*RFE*, 5).

De les paraules isolades cal remarcar

Valle hando (109) *Valldan*

Amb tot, el final *-o* hem de veure'l en *ando*, basc *andi* 'gran', i potser

Burg (262) *Burc*

Burgi (283) *Burgo*

si deriva del basc. Avui trobem a Navarra un *Burgui* i un *Burguete*, i això podria determinar-nos a atribuir-los aquesta procedència basca. Azkue registra *burgi* 'ladierna', però jo no he trobat mai aquest mot en la toponomàstica. Hom podria preguntar-se quin paper representa el *lladern* en la flora de la regió.

Una altra explicació pot donar-nos la identificació del nom de lloc *Burc* amb l'antic *borc* 'poble, llogarret', comp. cast. Burgos. Però si *Burc*, *Burgo* fossin d'origen llatí darien per resultat, en la grafia del nostre text, *Burgo*. Demés, dels noms de lloc continguts en el document i acabats en consonant o en *-i*, cap porta origen de la llengua llatina.

Jausa (72) *Josa*

del basc *jausi* 'caure', semblant a 'vessant, vertent'.

Hur (165) *Ur*

Aquest mot significant aigua s'estén a molts derivats.

2. NOMS CELTES

-AVO (comp. Holder, *Alteltischer Sprachschatz*, 1, 316; Zeuss-Ebell, *Grammática celtica*, 783).

Anab-iensis (275) *Aneu*, comp. *Anavos*, nom propi, *CIL*, 2, 1690.

Haravo (268) *Areu*, comp. *Araus*, nom propi, *CIL*, 2, 502 (Mèrida), *Aravo*, 1017 (Badajoz) i la *civitas Aravorum*,¹ avui *Deveza*, prop de Marialva.

¿És que potser també *Buseu*, *Useu*, *Enseu* i *Arreu*, que es troben situats al partit judicial de Sort, on trobem aquells dos noms de lloc, pertanyen a aquesta categoria? La comparació d'*Useu* amb *Userca*, nom de lloc llemosí, i amb *Usura*, nom de riu a Mayenne, per ara no ens aclareix res.

Demés, *Salou* (Girona, Tarragona), comp. *Salavus vicus* en la *Civitas Pictaviorum* (Holder, 2, 1305).

1. HOLDER, 1, 180, escriu *Arăvi*, però sense fonament.

-ASSE (comp. Holder, I, 247; Zeuss-Ebel, 787).

Alasso (30) *Alas*, comp. *Alassenses* a *Salatia* Plinius, 5, 147.
Turbiassi (211) *Turbians*, millor *Turbiás* (NC).

Sagasse (241) *Sagás*.

Així mateix, *Anna[sse]*s (148) *Anás*.

Salàs recorda el nom de poble *Salassos*. És precis, però, anar amb compte, puix -as pot ésser el pl. de -an. Comp. *Llussà*, *Lucianus* i *Llussàs*, *Lucianos*.

osso (Holder, 2, 887)

Ovosse (14) *Aos*

Alos (281) *Alós*

URCI

Lodurci (94) *Lladurs*

Comp. gál. *Cadurcus*, *Maturcus* com a noms de persona.

Finalment tractem dels sufixos en -n : -ano, -ino, -one. Tots tres es troben en diferents llengües; l'últim, sobretot, és molt estès, tant que, en molts casos, és difícil determinar el veritable origen. Es força necessari un estudi dels temes, la qual cosa és impossible amb els pocs exemples del Cartulari d'Urgell.

Brocano (207) *Brocà*

Nevano (200) *Navà*

Holoanne (238) *Olvan*

Tauascani (265) *Tavascan*

Angustrina (166) *Angostrina*

Pardinas (204) *Pardines*

Sardinia (5) *Sardina*

Que l'últim no té res que veure amb l'illa de Sardenya, sinó que està mal escrit, es veu prou clar amb la forma moderna, la qual també es troba en el XII.

Alaone (288) *Alaó*

Allone (175) *Llo*

Nargone (117) *Nargó*

Lothone (28) *Lletó*

Comp. *Lotto*, *Lottus* i les formes derivades amb sufix llatí : *Lot-ticius*, *Lotteius* (Holder, 2, 290).

Adellone (169) *Adelló*

Tollonensis (130) *Telló*

Un nom de persona *Tulo*, *CIL*, 2, 2759, de Segòvia, es distingeix per la *l* única; franc. *Toulon*, es deia abans *Tello*, molt més semblant a la forma moderna del nom català que a l'antiga.

Tyrone (64), comp. *Tiron im Eure et Loire*.

Bochona (63)

Celsona (91) *Solsona*

Madrona (112) *Madrona*

Targasona (167) *Targasona*

Aquests noms en *-ona* poden fonamentar-se en *-one*, com *Barcelona*, *Badalona* de *Betulone* i altres ho demostren. Hi ha diferents raons per a *-ona* en lloc de *-on*, que també es troba, com pot veure's, en la llista anterior. *Barcelona* podria ésser molt bé un acusatiu grec. Més al sud, en la zona d'influència aràbiga, ens trobem moltes vegades que l'*e* llatina ha estat suplantada per *-a*. Comp. *Cartagena* de *Cartagine*, on, així mateix, la *g* i l'accentuació de la penúltima síl·laba han d'atribuir-se als alarbs. D'altra banda, *-ona* pot ésser antiga terminació, i si algun nom de lloc en *-anone* està en relació amb un altre en *-ona*, pot tractar-se d'una assimilació.¹

Quant als apel·latius hem de considerar

Bariense (137) en el *CB*, avui *Bar*.

J. Brüch, en *Wörter und Sachen* (7, 164), ha tractat dels noms de lloc francesos *Bar*, i ha demostrat que es deriven del gàl·lic *Barros*. També ha comprovat que tots estan situats al cim o a la davallada d'una muntanya. En conseqüència, corresponent dels mots kymr *bar* 'top summit' i bretó *barr* 'cime, sommet', seria el mot gàl·lic *barros*, és a dir, 'cim, punta'.

1. Tal assimilació, sens dubte, fàcilment es troba en el parlar dels estrangers, com ho indica el mot *Grànada*, tantes vegades usat pels alemanys en lloc de *Granàda*. Jo, de totes maneres, no crec que solament es degui al caràcter alemany d'accentuació inicial, puix es diu *Madrid* i no *Màdrid*, sinó a associació amb *Màlaga*.

Keros albos (202) *Queralps*
Kerubio (224) *Querubis*

La segona part dels dos noms és prou clara : solament que puix que l'adjectiu *rubi*, llat. *rubeus*, ja no subsisteix, *rubi* ha estat canviat pel més clar *rubí* 'robí'. La primera part ens condueix a un *Carium* que ha parat en *Quer* (Girona, Guadalajara), *Dosquers* (Girona), *Quero* (Toledo), *Querol*, *Queralt* (Tarragona), *Querforadat* (Lleyda), *Querós* (Girona). La significació d'aquest *Quer* prova que no té res que veure amb *carius* 'podridura' (*REW*, 1697). Jud ha cridat l'atenció sobre l'estfrancès *ciró*, *cirà*, sudoestfrancès *tsiró* 'munt de pedres', els quals es fonamenten en un *cariu* amb significació de pedra (*AStNS*, ps. 129, 234). Comp., així mateix, *tsiró*, *tsira* 'tas de fumier' (*ALF*, 1258). Aquí s'hauria de tractar, doncs, d'un mot pre-romànic del qual ens manca el mitjà que pogués induir-nos a classificar-lo com a celta, i per al qual res no ens ofereix tampoc l'antiga toponomàstica. Un *Cariolon* que el geògraf de Ràvena situa a França, avui *Queirols* (Ardèche) i el *Cariacum*, del qual tants exemples ens dóna Holder (I, 786), podrien derivar-se de *Carium*; però també existeix el gentilici *Carius* (W. Schulze, *Zur geschichte der lat. ein. Namen*, 114, 1). Per raó de completar, però, la nostra exposició, farem esment del nom de poble *Quariates* (Dauphiné), avui *Queiras*. Alguns volen que aquest nom sigui lligur, però en aquest cas és necessari notar que justament cap d'aquests noms es troba inclòs dins de l'àrea que per als ligurs assenyala Schulten en la seva obra sobre Numància.

II. FUNDACIONS ROMANES

Quan es tracta de fundacions llatines que no són romàniques, els noms corresponents, o bé es refereixen a ocupacions militars, o bé a colonitzacions sota el domini romà. El primer cas apareix en

Castellione (41) *Castilló*

Noms semblants es troben en tota l'extensió del territori romà (exceptuada solament Romania) : ital. *Castiglione*, franc. *Châtillon*, cast. *Castejón*; encara que un *Castellio* des del temps llatí no ens ha estat literàriament transmès. Hem d'atribuir-lo, per tant, a

una paraula o expressió pròpia dels soldats romans. Com a apel·latiu tampoc és coneguda la paraula en el romànic. D'altra banda, però, el nombre dels *Castellio* és extraordinari: sols en el NC en trobem sis, i a aquests hem d'afegir, almenys, onze *Castejón* a la resta d'Espanya, de tal manera que hom podria preguntar-se si aquest nom ha estat emprat posteriorment per denominar la fundació de noves fortaleses. Per a saber-ho, les investigacions haurien de començar primerament per determinar l'edat de cada lloc, la seva situació relacionada amb les vies de comunicació romanes, i tota classe de senyals que indiquessin la dominació romana. Si, practicades aquestes recerques, es demostrés que la major part dels *Castellio* és d'origen romà, sense cap dificultat hom podria estendre la conclusió fins a la resta.

No és cap nom romà, sinó una llatinització culta del mot 'Castell':

Castra Adelasindo (231) *Castell d'Areny*

Ara escau fer esment de les formacions en *-anum*, les quals s'afegiren als noms gentilicis llatins en *-ius* i significaven, primerament, un mas, el propietari del qual era dependent d'aquell que li donà el nom que avui porta. El primer que s'ocupà d'aquesta qüestió fou G. Flecchia, *Di alcune forme de nomi locali dell'Italia superiore*, 1871; *Nomi locali del Napolitano derivati da gentilizzi italici*,¹ i la idea ha estat desenrotllada posteriorment, a França abans que enlloc més, per a citar solament els treballs resumidors per Arbois de Jubainville, *Recherches sur la propriété foncière et les noms de lieu de la France*, 1890, i per P. Skok, *Die mit den Suffixen -ACUM, -ANUM, -ASCUM und -USCUM gebildeten südfranzösischen Ortsnamen*.

Jo afegeixo amb una *F* els paral·lels italians, i amb una *S* els francesos, als noms catalans; dels francesos, demés, ajuntó el número de la llista de Skok.

*Aniano*² (48) d'*Annius*, *Agnano* (F), *Aignan* (Sk, 18).

Avizano (170) *AVITIUS*, *Avià*; *Visan* (Sk, 43).

Bagazano (209) *Bagà*

1. *Atti della Reale Accademia delle Scienze di Torino*, 10.

2. Encara que PUJOL el compara amb el modern *Nyus*, si bé interrogativament, cal fer notar que els dos noms no tenen cap relació.

Un nom curiós, la correspondència del qual no puc trobar ni en llatí ni en cap dels noms de lloc de les llengües romàniques.

Frontiniano (223) FRONTINIUS, *Frontanyà*, *Frontignan* (Sk, 139).

Fustiniano (263) FUSTINIUS, *Fustanyà*, *Fustagnano* (F), compari's
Fustignac (Sk, 141).

Helinniano (100) *Alinyà*

Encara no hem trobat aquí, tampoc, el tipus llatí ni els paral·lels romànics.

Horsianensis (XII) URSIUS, *Ursian*, *Orsano* (F), *Orsain* (Sk, 333).

Kalpiciniano (3) *Calvinyà*

Aquesta forma és una error de copista en lloc de *Calvicinianum*, CALVICINIUS, *Calvicinianum villa* (Sk, 25).

Kexanos (185) CASSIUS, *Caixans*, *Casciano* (F), *Cassan*, *Chaisan* (Sk, 75).

Monteliano (130) *Montellà*

procedent, per dissimilació, de *Montiniano*, MONTINIUS, *Montignan* (Sk, 205).

Nerinio (132) NERINIUS (CB) *Nerellan*

Un *Nerinius* no es troba en cap document llatí, sinó *Nerius* i *Neronius*. És possible que algun *Neronyà* es mudés en *Nerinyà* per la influència del *ny*; però és possible també que ja en època llatina existís un *Nerinius*. Comp. *Afrenius* : *Afronius*, *Albinus* : *Albonius*, *Antinius* : *Antonius*, *Caprinus* : *Capronius*, i molts d'altres citats per W. Schultze (*Zur Geschichte der lateinischen Eigennamen*, 177 ss. i 439). Tots aquests noms són d'origen etrusc, i la doble formació troba la seva explicació en l'etrusc. *Nerius* és, així mateix, un nom etrusc (Schulze, 363); per tant, serà millor aplicar-li la segona de les dues explicacions.

Organiano (110) *Organyà*

Un genitiu *Organi* es troba dues vegades en inscripcions a Nàpols i a Ginebra (Schulze, 365; Holder, 2, 874).

Prullianus (147) *Prullans*

Els noms de lloc francesos derivats de *Prulliacum* o *Prulianum*

els registren Skok (258) i Holder (2, 1047-1050). De *Prulius* o *Prolius*, però, no en trobem cap indici en la tradició llatina. Sovint, no gens menys, com fa notar Skok, hom pot trobar *Proculus*, i així mateix *Proclianus*. D'aquí podem deduir fonamentadament un *Proclius* del qual derivin les formes romanes.

Currizano (5) *correà*

Més rarament hom troba les formes femenines a les quals hom pot sobreentendre *villa*.

Corneliana (71) *CORNELIUS*, *Cornellana*, *Corneillan* (Skok, 96)

També és romà

Meranicos (153) *Meranges*

Al sud de França es troben molt sovint les formacions en *-anicus*, avui en llur majoria *-argues* (comp. D'Arbois de Jubainville, *loc. cit.*, 570 ss.). Allí trobem també (p. 575) *Meyrargues*, que correspon perfectament a *Maranges*, i és una derivació de Màrius.

III. NOMS VISIGÒTICS

Gardillane (229) *Gardillans*

La moderna forma havia d'ésser la més correcta, puix es tracta d'un genitiu llatí : *villa Gardilanis*. Els noms propis de l'antic portuguès acabats amb el sufix gòtic de diminutiu *-ila*, vaig agrupar-los ja en *Romanische Namenstudien* (I, 88; 2, 29); i els noms de lloc corresponents a Portugal, Azevedo, *RL*, 6, 48. Ni en un lloc ni en altre no es troba cap *Gardila*, ni cap nom començat en *Gard*. Però ens ha estat conservat un vàndal *Gardingi* (v. Wrede, *Die Sprache der Vandalen*, 87), i Förstemann (*Namenbuch*, 600) registra un franc *Gardila* del segle VIII.

Castro Adalasindo (231)

Es tracta aquí també d'un nom completament desconegut. Malgrat d'ésser en el visigòtic tan nombroses les formacions en *-sind* (l. c., 77), falta de totes maneres una composició amb *Adal*. I és més de notar-se, encara, puix que entre els visigòds, fins avui,

solament coneixem *Athaulfus*¹ d'Athalaufus, i entre els ostrogots solament *Athala* i *Athalariks* (Wrede, *Sprache der Ostgoten in Italien*), de manera que aquest element de formació dels noms sembla que no arribà a tenir gran extensió, mentre que en les altres tribus germàniques estava extraordinàriament estès (v. Förstemann, 158-162). El bisbe d'Avinyó Adolf (760-765) pot haver estat també un visigod, amb el qual trobaríem el quart exemple. Encara que des del punt de vista històric es pugui dubtar de la presència de gods en la comarca de Lleyda, no és això cap raó oposable a l'explicació del mot. Ja la forma «Castrum», per exemple, ens dona a entendre que es tractava d'una fortalesa o d'un senyor feudal, el qual podia tenir el seu origen en una altra contrada. Demés, en el segle IX, tots els que portaven noms gòtics no havien d'ésser necessàriament de pura descendència gòtica, com ja ha demostrat Balari (*Orígenes Històrics de Catalunya* p. 530).

IV. NOMS ROMÀNICS

I. EDIFICACIÓ I EXPLOTACIÓ DEL TERRENY

Solament molt pocs noms es refereixen a l'ocupació militar i a la defensa.

Kastellare (201) *Castellar de N'Uc*

Kastellare (218) *Castellar del Riu*

Primerament, *castellare* significa 'quelcom pertanyent al castell', i ens dona a entendre una primitiva edificació dependent d'aquell, i a determinada distància, que més tard es fa independent i es desenrotlla, arribant a formar un llogarret. El llatí desconeix aquest mot, i tampoc es troba en els altres països romànics; per tant, *Castellar* té una gran importància en la toponímia espanyola. El NC en cataloga sis més, sense comptar *Castellars* i *Castellàs*, havent d'assenyalar-se aquest últim també com a derivació de *-ars*, tota vegada que *Castellans* no ens donaria cap sentit escaient. Demés, es troba *Castellar* a Guadalajara, Jaén, Cádiz, etc.

1. Sobre la relació amb *Alfons*, v. *Roman. Namens.*, 2, 1 ss. Les explicacions de Baist, *ZRPb*, 40, 493, giren entorn del problema i tallen el nus gordià en lloc de desfer-lo, explicant la transformació pel parlar dels infants.

Uuardia (69) *Guàrdia*

El primitiu nom germànic, molt aviat llatinitzat, perdurà com a romànic : per això el poso aquí.

Vallato (273) *Vallat*

Tampoc fou massa grossa la influència de l'Església. Hem d'esmentar, com a noms eclesiàstics:

Columba (6, 17)

Concordia (246)

Eulalia (60)

Iacobus (29)

Iohannes (12)

Stefanus (2)

Així mateix, voldria incloure aquí

Lauredia (15) *Sant Julià de Lòria*.

Els noms en *-idius*, *-idia* han estat, en totes èpoques, molt usats pel llatí, i en temps posteriors han estat formats nous noms amb aquesta terminació, a base de noms més curts (comp. *Dulcidius*, *Nantidius*, etc., *Rom. Namenstudien*, 2, 68). És estranya l'accentuació del nom actual tal com En Pujol la dona, i també la *l* única en lloc de *ll*. En el *Nomenclàtor* és registrat *Llor*, fàcil i entenedora formació posterior de *Lloreja*.

També pertany al cercle de les idees cristianes

Santa Cruce (44)

Illa Clusa (235) *La Clusa*

del llatí medieval *clusa* 'ermitatge', i potser

Stacione (45);

però sorprèn que avui no es trobi, aparentment, tal lloc. Potser en *Sancta Cruce cum Stacione*, aquesta darrera paraula no era cap nom de lloc, sinó un apel·latiu.

Algunes noves fundacions prenen el nom d'altres llocs ja existents, però amb diminutiu

Cerdaniola (234) *Sardanyola*
Gerundella (239) *Gironella*

i potser

Valatello (274)

En els altres casos, el punt de sortida és la casa : *villa* o *casa*. Aquest últim el trobem sols una volta:

Casa Muniz (43) *Carmeniu*

La segona forma del nom en tant és digna d'observar-se en quant ens mostra en el temps que els noms en *-icus* formaven correctament llur genitiu en *-ici* : *Aldriz* al costat d'*Aldrigo* (*Rom. Namenst.*, 2, 11). Aquesta desinència en *-iz* passà també a altres noms.

Amb *villa* trobem:

Villa nova (26) *Vilanova*
Villa nova (38)
Villa vetere (131) *Vilella*
Villa mediana (42) *Vilamitjana*
Villa rubea (62) *Vilarubla*

La forma actual és difícilment comprensible. Segurament l'adjectiu *rubcus* s'ha perdut, havent-lo de substituir per una paraula intel·ligible, com de fet s'ha esdevingut (vid. p. xx). Però què vol dir *rubla*? En *rublir* no cal ni pensar-hi. Però error d'impremta?

Villa lata (228) *Vilada*
Villa furoris (252) *Vilamflor*

Pujol escriu darrera de *Vilamflor* un signe interrogatiu; en el NC no es troba el nom. Però es pot explicar que l'*u* de *furor* caigué, que, a més a més, *r-r*, per dissimilació, resulta *l-r*, i que el *flors* resultant fou considerat com a plural de *flor* i reemplaçat per aquest mot. Finalment, *Vilaflor* es transforma, per etimologia popular, en *Vilamflor*, és a dir, 'Vila en flor'.

Villa Lupinti (182) *Vilallobent*

Lupinti és, evidentment, una derivació de *Lupus*, potser *Lupentius*, genit. *Lupenti*. (Comp. altres noms en *-entius* en *Rom. Namenst.*, 2, 58.)

Villa Osyl (221) *Vilosiu*

Si *-il* està en lloc de *-ild*, es pot comparar l'antic gallec *Osildo* (*Port. Mon. Hist.*, I, 408), junt amb el qual existeix *Osgildus*, d'origen visigòtic (*Rom. Namenst.*, I, 16).

Villare

Els «villars» són originàriament petites construccions, cabanes, escampades pels prats i camps de cultiu, lluny de la vila, en les quals eren guardades les eines i les provisions, i es convertien en habitacions durant les èpoques de treball. Aquestes cabanes són l'origen de molts nuclis de població amb el nom de *Villar*, ital. *Villare*, franc. *Villier*, ant. alem. *Weiler*. En la nostra col·lecció no trobem cap exemple segur, puix que en el passatge «*Salices vero vel Gosal cum ipsos Villares*» (I, 011), *Villare* és encara un apehlatiu, segons indica l'article.

A les cases hi ha annexos els estables.

Eguils (57, 161) *Guils*

Troblem «equile» en Cató, però en les llengües romàniques ja no viu. Entre *eguis* i *guil* hi ha l'antic *Enguil*, amb la nasalització freqüent de l'*eg-* aton inicial (*Rom. Gram.*, I); posteriorment, en fou separat com a preposició i es perdé.

Kabrils (101) *Cambrils*

Un altre *Cambrils* es troba a la prov. de Tarragona.

Kaballera (205) *Cavallera*

Amb l'últim comp. *Cabrera*, que NC assenyala al costat de *Cabrils*, en el jutjat de Mataró, i en altre lloc.

Palomera (226) *Palomera**Palomerola* (227) *Palmerola*

Palomera avui és una tela o art per a caçar coloms; havia de significar, però, *colomar*, puix la moderna significació no és aplicable a la toponímia.

Asnetum (266) *Ainet*

Probablement *Asinetum*. Les derivacions en *-etum* de noms

d'animals són certament molt rares, però no completament desconegudes. Comp. sard. *mardiedu* 'le bestie matricine' (Subak, *ZRPh*, 33, 668), un *capretum* molt estès per la Itàlia septentrional (*AGItal*, 15, 55), port. *passarinhedo*. El NC registra dos *Aynet* i un *Ayneto*.

Cuvilare (118)

Una derivació de *Cubile*. La significació ens la dona el log. *gubare, vulvare* : 'mandria, chiuse nei quali si custodiva di notte il bestiame perchè non daneggiasse le proprietà' que Zanardelli, en *Gregorio studi glott. ital.* (2, 26) fa derivar de *cubilare*. Les formes ant. logudoreses en *g-* refermen aquesta explicació.

Estenent el significat de corral podem esmentar l'hort.

Ortone (49) *Ortó*
Montano ortone (256) *Montartró*

del llat. *hortus*; però el segon nom no és molt clar. Si *montà* fos un adj., *montano ortone* podria significar un hort situat en una muntanya, però en aquest cas hauríem d'esperar *ortone montano*.

Napinerios (33) *Nabinés* (NC) *Naviners*

el llat. *napina* 'camp de naps' solament és viu amb tal significació a Deux-Sèvres. Altrament, Mistral tradueix el prov. *nabino* per 'fanes de navets, feuilles de rave, rave'. El cast. *nabina* significa 'llavor de nap'. *Nabinerios* suposa segurament la significació llatina.

Finalment, hem de notar

Palierolus (46, 124, 183) *Pallerols*

Referents al camp trobem els següents:

Hencampo (20) *Encamp*
Novas (53) *Noves*

si té la significació de 'noval'.

Kampilias (xii) *Campellas*

Existeix un Campelles a la Vall de Ribes. Sembla que és un derivat de *campus*, però el gènere és curiosament irregular. Hom pot suposar una forma *campinya* paral·lela al cast. *campiña*, d'on, per dissimilació, *campilla*, i per canvi de sufix *campella*.

Una finca cercada s'anomena

Illocincto (84) *El Cint*
Cercos (237) *Cercs*

Farem esment, en últim lloc, de

Banyeras (66) *Banyeres*
Lavancia

aquell un balneari, aquest un rentador o safareig?

Molinello (210) *Bulner*

és clarament un diminutiu de *molí* que arribà a fer-se incomprensible, per la dissimilació que sofrí l'actual variació.

Taberna (289) *Taverna*
In vicinio (248) *Enviny*
Uicinulas (293)

A l'explotació fan referència

Argilers (76) *Mas Argelaguer* (?)
Ferrera (8, 261) *Ferrera*

L'antic català *ferrera* significa el lloc on són guardades les peces de ferro, cabàs de claus, magatzem d'armes (Aguiló).

2. NOMS DE PLANTES

Cerketa (51) *Cerqueda*

Quercetum amb la dissimilació de *qu-qu* en *c-qu*, tal com passa en *cinque*, la qual també podem atribuir a *quercus* de *querquea*, segons l'umbr., ant. aquil. *cerqua*; napol. *êrque*, *êerkole* de *cerqua*; sicil., calabr., apul. *êertsà*; napol. *êertse*. I si per aquesta banda té importància el nom català, encara en té més pel fet de conservar el mot, puix *quercus* fou substituït molt aviat en totes les llengües romàniques, exceptuant-ne Itàlia, per una paraula indígena. De *quercetum*, fins ara no hem pogut trobar-ne rastre ni a la península ni a la Gàl·lia. És precis, doncs, atribuir gran antiguitat al lloc català.

Fraxano (71) *Fraxinus*

Lilieto (206) *La Pobla de Lillet*

Si l'actual *lliri* és de procedència castellana o ha tingut una evolució independent, no podem assegurar-ho, i tampoc que *lliri*, cast. port. *lirio*, sigui el resultant d'una dissimilació en el cultisme *lilio* o han d'explicar-se pel grec *leirion*. De totes maneres, el nom de lloc català ens comprova l'evolució popular d'un *lilietum* que, si avui té la forma *lillet* en lloc de *llillet*, és explicable per dissimilació

Linars (78) *Llinàs*

Illa maciana (18) *La Massana*

Illa Noz (232) *La Nou*

Ipsa Mora (88) *La Mora*

Pampano (106) *Pampha*

Roseto (230) *Castell de Rosset*

Sembla ésser llat. *rosetum* : per tant, és un xic estranya la forma actual.

Sallices (212) *Saldes*

La forma moderna ens sorprèn : hom esperaria un *Salces*, puix per l'apellatiu sols coneixem *salze* (r). No gens menys no podem dubtar de la identitat dels dos llocs, ni de l'origen llatí de *Saldes* en *sallices*. En aquest cas explicariem l'estrany desenrotllament de *d* en *c* per dissimilació : *s-s-s* a *s-d-s*. (Vegi's, per a altres exemples, Schopf, *Die Konsonantischen Fernwirkungen*, 113, i Meyer-Lübke, *ZRPk*, 41, 600.)

Siskero (77) *Sisquer*

del prov. *sesca*, cast. *iisca*.

Spinalbeto (220) *Espinalbet*

Avui sembla existir solament *blanca espina*; a França trobem, indistintament, *aubépine* i *épine blanche*. Es pot dir que *alba espina* és el mot més antic; puix quan el mot *alb* desapareixia davant de *blanc*, ja no es donava el just significat a *alba espina*, fr. *aubépine*, i es transformava en *noblépine* a Pas de Calais, o se li afegia la nova paraula, resultant, a l'oest de França, *ebopēbyan* (*ALF*, 68). El més corrent era crear amb la paraula *blanc* una nova denominació

comprensible. Aquest procés es manifesta en el modern català *blanca espina*. La forma antiga catalana *spina alba* ha estat creada en un període en el qual la paraula *alb* encara era viva.

Pàmpano (106) *Pampa*
Cardosensis (269) *Cardós*
Illa Tintillagine (86) *Tantallatge*

cat. 'tintilaina'.

Gavarreto (208) *Gavarrós*

cat. 'gabarrera', gavarrera.

Kacianeto (141) *Casanet*

El sufix denota un nom de planta; el tema recorda el gàllic *cassanus*, fr. *chêne*, pr. *casser*, 'alsina'. Demés, un altre derivat de *cassanus* trobem en l'antic català *cassanella* 'agalla'. En el nostre document se'ns mostra que ja en aquell temps el *ci* s'havia canviat en *ss*. La dificultat procedeix de l'única *s* de la forma moderna. De totes maneres podem comparar-la amb *casanelles* 'trufes petites', que l'Aguiló ajunta amb *cassanelles*; demés, els noms de llinatge *Casany* i *Cassany*, *Casanyer* i *Cassanyer* que també trobem en el *Diccionari Aguiló*.

També apuntarem a aquesta sèrie

Taltenmar (149) *Talltendre*

on podem albirar un *Thallus tener*. És cert que *thallus* manca en català, però existeix en francès, prov. *tal*, cast. *tallo*. En català, *li* i *ll* han donat el mateix resultat; un *tall* de *thallus* estava amenaçat per un *tall* de *tallar*.

Kannellas (103) *Canyelles*

lat. *cannellæ* 'canyes petites'.

3. ESTRUCTURA DEL TERRENY

Illa Silua (89) *La Selva*
Monte calvo (79) *Montcaup*

Montenigro (225) *Collnegre*

Montedamno (36) *Montant*

Montanione (119) (CB) *Montanocell, Montanicell.*

La forma més antiga és una derivació de *muntanya*. Més tard, el sufix *-one* que tenia significació de diminutiu fou reemplaçat pel més clar *-cell*; *ny-ll* per dissimilació ha donat *n-ll*.

Saliente (120) *Sallent*

derivat del verb llatí inusitat *salire*, significant, aproximadament, 'baixada', comp. *Jausa*.

Tartera (196) *Tartera*

Solament he trobat aquesta paraula en el *Diccionari català-alemany* de Vogel, amb la significació de 'pedra arrencada'. Podríem suposar una derivació del fr. *tertre*, però se'ns fa difícil d'associar-la amb la base *termite*, assenyalada com a fonament del mot francès (Thomas, *Essais de Phil. franc.*, 123).

Lapides bellos (236) *La Baells*

El llatí *lapis* viu en el cast. *laude*, astur *llábano*; però manca en cat. i prov. La forma moderna *La Baells* ha passat per l'etapa intermèdia *lapidebellos, labdabells, lababells*. L'assimilació *bd* en *b* és contrària a la regla general, però s'explica per la *b* de la pròxima síl·laba. En *Lababells*, la primera *b* ha caigut per dissimilació.

Jove (377) *Jou*

Jovale (92) *Joal*

del llat. *jugum*, en sentit de 'coll de muntanya'.

Puio regis (244) *Puigreig*

Ipsa petra (75) *La Pedra*

Terreros (82) *Tarrés*

Terraciola (97) *Terrassola*

Avui no viuen ni el diminutiu ni el positiu *Terrassa*, en català, sinó solament 'terrassal', el sentit del qual no resulta clar. Sobre la significació d'aquest *Terrassa*, no pot dir-se res determinat. L'ant. fr. *terrasse* significa 'terra ferma'. Trobem per primera vegada aquesta paraula en Benoit de S. More, que l'usa en oposició

amb aiguamoll. Cristine de Pizau parla de la 'terrasse' del refec-tori. Ben diferent és la significació del modern francès 'terrasse', paraula importada d'Itàlia, en el segle XVI, pels constructors de grans palaus. El port. *terraça* 'terrassa' procedeix també d'Itàlia o de França; el cast. *terrazo* 'canti' és una formació isolada. Per tant, haurem d'atribuir a l'antic català 'terrassa' la significació de 'terra ferma'.

Spelunca (68) *Esplugu*

Spelunca és una llatinització, *speluca* és la forma vulgar en prov. (v. Scheuermeyer, *Über einige Bezeichnungen für den Begriff Höhle*, pàgs. 24 ss., i J. Brüch, *ZRPh*, 40, 614).

Ipsa plano (37) *El Pla de Sant Tirs*

Illo obago (253)

lat. *opacus*, cat. *obac*.

Lagunuas (250) *Llagunes*

L'escriptura *nu* no denota res.

Illa Salsa (107) *La Salsa*

potser amb la significació de 'salina'.

Confulente (59) *Conflent*

llat. *confluens*, d'on primerament *confulent* i amb sincopa de la *u* *conflent*. Comp. Meyer Lubke, *Dipht. im Provenzal*, 354.

Ipsos torrentes (25, 135) *Els Torrents*

Rialbo (125, 126) *Riaup*

Rio matrice (257) *Romadriu*

Valle stacione (247) *Estaon*

Ipsos turmos (108)

Comp. cast. arag. 'tormo', *REW*, 9004.

Travesseras (144) *Trevessera*

potser amb significació de camí transversal.

4. VÀRIA

Archas (121) *Valldarques*
Benevivere (243) *Sant Martí de Biure*

Comp. *Bembibre*, prov. León.

Olla fracta (34) *La Freita*

La forma catalana regular del llat. *olla* és *ola*. Comp. *estela* del llat. *stella*. Per tant, el nom de lloc català de *Olla fracta* ha estat *Ola freita*; però des del moment en què *ola* cat. era reemplaçat pel cast. *olla*, aquell mot no significava res, i per creure-se'l, segurament, en el nostre cas amb significació d'article, l'o es perdé.

Socra mortua (191) *Sagra morta*

Comp. *Homme mort* a França, *Homo morto* a Itàlia, *Homem morto* a Portugal (Einfg., 267).

V. NOMS D'ORIGEN OBSCUR

Resta encara un gran nombre de noms de tipus pre-romànics en llur majoria, els quals, en particular, difícilment poden ésser analitzats sinó en un estudi complet de la toponímia pre-romana de tota la península. Els citarem per ordre alfabètic.

Albi (187) *Alp*
Alfi (156) *Alf*

Evidentment, els dos noms són una mateixa cosa. La consonant *f* no és ibèrica, i en el gàl·lic es troba solament davant de *r*; no podem, doncs, atribuir *Alfi* a cap d'aquestes llengües. Si els ligurs tenien la *f*, no ho sabem; però no és versemblant si considerem el nom *Albingaunum*. Últimament resta la possibilitat que aquest *Alfi* sigui una fundació úmbrica o etrusca, puix en l'etrusc també apareix *alfa* per *alba* (W. Schulze, *l. c.*, 576); difícilment osca o peligna, puix en aquests dialectes una *a* es desenrotlla entre *l-f* : *Alafis*. Aquest *Alfi*, si és úmbric, el comparem amb el nom

de lloc sard *Kentu Istafila*, lat. *Centum stabula*. Però ens plauria tenir més exemples d'aquesta influència úmbrica.¹

Arestote (140) *Aristot*
Avoldo (145) *Ardóvol* (?)
Balcebre (215) *Vallcebre*
Banati (27) *Banat*
Borroso (276) *Berrós*
Bisaura (90) *Besora*
Borre (194) *Borr*
Coniuncta (61)

L'origen llatí és evident : ara, que no podem endevinar la significació que el mot tingués aquí.

Illa Corre (240) *La Quar*
Cortalz (151) *Cortals*

Sembla que és el plural de *cortal*, que l'Aguiló cita del Rosselló i Andorra amb la significació de 'corral, magatzem per a guardar les eines dels treballadors en lloc despoblat'. La *z*, però, i la forma *Cortalices* del *CB*, no abonen aquesta explicació.

Illa Carriz (80) *La Corrice*
Cutenabarcii (47) *Conorbau*

Les etapes entre la forma antiga i l'actual són *Codnabarci*, *Conarbaci*, *Conarbau*, i amb assimilació de la vocal mitgera *Conorbau*. Per a l'anàlisi de la forma antiga ens falten fonaments. La primera part sembla ésser el llatí *cutina*, català *cotna*; la segona un genitiu llatí; però hi ha altres exemples de *cutina* en la toponímia. Quina classe de nom és *barcius* o *abarcius*?

Duaria (198) *Dorria*
Egadde (168) *Egad*

1. El problema del cast. *trillar* és molt complicat. La comparació amb *hallar*, del llat. *aflare*, pot justificar un *trifulare* al costat de *tribulare*; però la forma lucana *trebla*, citada per Cató, ital. *trebbia*, ens ensenya que el llatí *tribulum* deriva de *treibulum*, que en osc seria *trefl-*, i en cast. *trellar*. És possible, d'altra banda, que la *i* fos primària i la *e* resultat de variacions especials. En tal cas, la correcta forma osca seria *trifla-*. Cp. *Wörter und Sachen* (1, 221). Pot suposar-se que els pagesos úmbrics d'Alfí introduïren llur *triflum*, i que els altres pobles l'admeteren.

Figulus (217) *Figols*

Fa pensar en el llat. *figulus*, però aquesta paraula falta no solament en català, sinó en totes les llengües romàniques. Si el lloc fos una fundació llatina, l'evolució que fa esperar la paraula per al català modern és *fill*.

Foccocuruo (219) *Coforp*

La forma moderna evita la cacofonia i metatitza la *f*. La segona part del nom és, amb tota evidència, l'adjectiu *corb*; però la primera, tant per la inversemblant adopció que aquí tindria com per estar escrita amb doble *c* en la forma antiga, volem creure que no és el llatí *focus* 'foc'. Al sentit convindria millor *fagus curvus*, que en antic cat. seria *faucorp*, d'on *focorp*, i, per metàtesi, la forma actual.

Garamonse (54) *Gramós*

Geri (159) *Ger*

El mateix tema tenen potser

Geruli (154) *Gerul*
Gerunda *Girona*

Hausi (184)

Helinse (55) *Alins*

Hyxi (181) *Ix*

Kaldagas (180) *Caldegues*

Kapudeizo (116) *Caboet*

Lazovez (CB) *Lavuez* (XII) *Laudez*, avui manca.

Ipsa Lena (93) *La Llèna*

Levia (171) *Llivia*

Lesse (148) *Les*

Liuzirt (4) *Llirt*

La forma actual suposa *Lizirt*.

Malangez (233) *Malanyeu*

La forma moderna ens fa entendre que la final *-ez* era síl·laba tònica i que, per tant, la forma originària era *-éce*. En aquest cas comp. *-ice*, p. 5.

Merola (245) *Merola*

En llatí trobem *merulla* al costat de *medulla*, vivent encara en dialectes italians (*REW*, 5463); però si això ens explica la forma de la paraula, no ens indica el sentit.

Mesapolo (81, *CB*) *Mirapol*, avui *Moripol* (*NC*); però *Mirapol* té una aproximació evident amb *mensa Pauli*; però tal traducció és inversemblant. En *Mirapol* existeix indubtablement una variació etimològica popular fonamentada en *mirar*, i que era tant més fàcil que la *s* intervocàlica podia canviar-se en *r*. Comp. *Iravals* de *Isavals*, p. 5.

Muiopulla (104) *Montpol*

En la primera part del mot hem de veure-hi *modius*, antic català *moy*; però... i la segona? El nom propi Paulus?

Odera (87) *Valldor*

Oruz (195) *Orús*

Perlas (10) *Perles*

També aquí se'ns ocorre immediatament pensar en *perla*; falta, però, un fonament real.

Sagane (160) *Saga*

La forma d'avui demostra que l'antiga estava accentuada en el tema : per tant, la formació és diferent de la que per als mots en *-àn* hem explicat en la p. 8.

Sallagosa (148) *Sallagosa*

Puix *-oso*, *-osa* també es troba en noms de plantes, podem pensar en «salicosa», de *salix*, i la segona *a* pot explicar-se per una assimilació amb la primera; però la *ll* s'oposa a aquesta explicació.

Sanavaster (192) *Sanavastre*

Taravaldo (28)

Tosos (199) *Toses*

Timoneta (96) *Timoneda*

Tost (35) *Tost*

Trimplo (287) *Tremp*

APÈNDIX

Atenent a la importància que els noms en *-anum* tenen per a la història de la colonització romana, com a complement dels noms de lloc explicats en la p. 11 ss., posaré a continuació un índex de tots els que en el NC he trobat de més a més. Hem de tenir en compte, de totes maneres, que no totes les à tòniques actuals procedeixen del llatí *-anus*. Hem vist que l'à pot procedir d'un nom gòtic en *-àn*; demés, l'às català modern pot procedir d'*-ars*. Amb certesa, solament podem citar els noms en *-ianum* llatí; no gens menys, no hem de conduir-nos mecànicament. En *Borgonyà*, *Borgunyà*, per exemple, no trobem l'explicació en cap nom romà; d'altra banda ens recorda el nom de la tribu dels *borgonyons*, visigòtic *baurgundja*. Aquesta explicació és correcta des del punt de vista de la forma; i podem suposar que entre els colons germànics de Catalunya es trobés una o altra família borgonyona; però les dades ens manquen per a afermar aquesta suposició.

- Abellanos* AVILIUS, F. 55.
Agullana ACULIUS, S. 3.
Albanyà ALBANIUS, S. 5.
Albinyana ALBINIUS, F. 16, S. 5.
Avià AVIUS, S. 42.
Cabrianas CAPRIUS, S. 71.
Canejà CAVEIUS, S. 69.
Cartellà CARTILIUS, Schulze, 73.
Cassà CASSIAS (2), F. 25, S. 75.
Celrà CELERIANUS, o CAERELLIANUS.
Cervà CERVIUS, S. 78.
Clarà (3), *Clariana* (4), CLARIUS, S. 84.
Comià COMIDIUS, Schulze, 292.
Cornellà (2) *-ana* CORNELIUS.
Corsà CURTIUS, F. 27, S. 103.
Crespià CRISPIUS, F. 28, S. 99.
Erinyà HERENNIUS.
Flassà FLACCIUS, S. 134.
Fluvià FLAVIUS, F. 29, S. 133.

Foixà FUSCIUS, S. 140.
Fortià FORTIUS.
Fustanyà FUSTANIUS, S. 142.
Gayà GAIUS, S. 147.
Junyà JUNIUS, F. 31, S. 162.
Jussà IUSTIUS, S. 163.
Juyà IULIUS, F. 31, S. 162.
Llansà LANCIUS, Schulze, 179; anm. 6.
Llabià LIVIUS, S. 167.
Llissà (2) LICIUS, F. 33.
Llorà LORIUS, F. 34, S. 178.
Llorençà LAURENTIUS.
Llussà (2), *Llussàs* LUCIUS, F. 3, S. 177.
Maranyà MARANIUS, F. 36, S. 192.
Marmellà MARMINIUS, S. 193.
Marsà MARTIUS, S. 195.
Mayà MAIUS.
Medinyà METELLIUS, S. 204.
Meyà MEDIUS, F. 35.
Milla (s) AEMILIUS.
Moyà MODIUS, S. 206.
Olia(na) OLIUS, S. 218.
Organyà ORGANIUS, Schulze, 365.
Orsavinyà SABINIUS, F. 47, S. 387.

L' *or-* és estrany; tal vegada és una abreviatura de *ort* < HORTUS.
 En aquest cas és l'única paraula en què el trobem com a component,
 i, en conseqüència, no es pot donar una explicació certa.

Paixano PACCIUS, F. 39, S. 224.

Dubtós, puix que es fa esperar *Passà*.

Pallejà PALLIDIUS, de *Pallius*, S. 226.

Pedrinyà PETRINIUS. Comp. *Petronius*, F. 41, S. 230.

Polinyà PAULINIUS, F. 43, S. 236.

Pompià, POMPEIUS, S. 248.

Premià PRIMIUS, F. 43, S. 255.

Quex(-ns) CASSIUS, F. 25, S. 275.

Rel·liàs RELLIUS, S. 272.

Aquest nom no existia en llatí; per això Skok suposa que es tracta de *Regulus*. La forma catalana hauria de pronunciar-se *rellinyàs*. L'existència d'una *n* en lloc de *-ny* s'explica per dissimilació.

Rodonya RUTILIUS, S. 282.

Romanyà ROMANIUS, S. 275.

Rupià RUPIUS.

Sarrià SARIOS, S. 224.

El nom llatí està escrit amb una *r* sola, però comp. *Sarrenus*, *Sarronius*.

Savallà SABINIUS, S. 287.

Serinyà SERENIUS, S. 296.

Subirans SUPERIUS, S. 210.

Teyà TILIUS, S. 270.

Torà TAURIUS, S. 313.

Tortellà TORTILIUS, S. 220.

Skok fa notar que *Tortilius* no és conegut, i proposa explicar el nom de lloc per *Tertilius*.

Ullà AULIUS, S. 38.

Veciana VETTIUS, F. 51, S. 343, 346.

Hauria d'ésser *Vessana*; per a explicar la *i* de *Veciana* podríem suposar un *Vettidius*.

Respecte a aquesta llista, hem de fer notar que, quan trobem *-inia* i *-ania* l'un al costat de l'altre, és possible que la variació última sigui produïda per una assimilació. Però també en llatí trobem *-inius* i *-anius* amb igual significat; per consegüent podem reconstruir pels noms moderns de lloc la forma antiga, encara que no la trobem en documents. Una decisió per una de les dues explicacions és solament possible quan s'hagin reunit tots els noms d'aquesta formació en tots els països romànics. Demés, els noms catalans en *-ian*, quan no els precedeix labial, necessiten un estudi especial. Es tracta versemblantment de formacions en *-eianus*, *-idianus*, *-illianus*, i solament el repàs complet de totes les variacions dialectals podrà donar-nos l'explicació.

Resten encara alguns noms que també pertanyen a aquesta classe, el fonament llatí dels quals no he pogut trobar encara.

Balenyà

S. 376 cita *Valonius* i prova que és d'origen etrusc. En tal cas podria existir *Valenius* com a forma paral·lela. El canvi de *v* en *b* no ofereix cap dificultat.

Borrassà

No trobo cap fonament llatí, i una explicació mitjançant la paraula «borràs» és difícil des del punt d'obrir del significat. Per la forma no pot ésser comparat amb *Arbossà*, el qual deriva d'*arbós* amb el sufix *-ar*.

Delfià

Schulze cita un nom propi Delfius (113, N. 2), el qual és idèntic a l'adjectiu *delfius*, d'arrel *delfi*.

Escarlà

Esclanyà

Esponellà

Llefià

Llimiana

En una inscripció de Ficulea trobem el nom *Lumbius* (S. 157). De *Lumbiana* pot derivar-se *Llumiana*, i per assimilació *Llimiana*.

Salmellià

De *Salvellià*, per assimilació, i aquest de *Salvinus* (S. 302).

Soleràs

Turbiàs

Al costat de *Turbenus* (S. 191), un *Turbius* no és del tot impossible.

Vidrà

Schulze (160) cita un *Vitorius* i el relaciona amb *Vitritius*, d'on podria sortir una *Vitreus*.

És cosa sabuda que en els territoris romànics, al costat dels noms en *-ianum*, n'existeixen d'altres en *-iacum* amb sufix celta; en

el territori ligúric *-iascum*. És digne de notar-se que aquests noms, a Catalunya, són molt rars. De noms en *-iacum* he trobat

Florejacs

Franciac

Gausac

Llorac

Vulpellac

D'aquests cinc noms, *Gausac* i *Llorac* els trobem també a França (S. 132, 146, 178). En canvi, no trobo cap *Floridiacum*; de manera que *Florejacs* ha d'ésser forçosament molt antic. Quant a *Franciac* i *Vulpellac* hem de mirar si es tracta del sufix llatí *-accum*, la qual cosa implicaria una formació completament diferent.

Amb *-iascum* he trobat solament

Balasc

Payasca

Aquest parell de mots, en llur isolament, no ens poden donar cap esclariment etnològic.

W. MEYER-LÜBKE

Els noms dels peixos dels mars i rius de Catalunya

A

ABADECO, m., *əbədəku* (Sant Feliu de Guíxols) (*Epinephelus acutirostris*, C. et V.) : Peix de cau de tipus molt semblant al nero (Sant Feliu de Guíxols). Espècie rara a Tarragona. Abunda més vers les aigües de ponent i de l'estret (Gibert).¹

ABADECO RATLLAT, m., *əbədəku rəllát* (Tarragona) (*Cerna catalònica*, Gibert) : Peix de la família dels serraniençs. Té el preopèrcul dentat; les barres escatoses, i la vora inferior del preopèrcul recta i sense dentellons (Tarragona, Gibert).

ABELLA, f., *əbɛlɛ* : Peix semblant al pagre. És pla i vermellenc, d'uns 40 cm. de llarg. Té un apèndix per banda sota la ganya. És possible que la semblança d'aquest apèndix amb les potes i fibló de les abelles li hagi donat el nom (Sant Feliu de Guíxols).

AFUAT, m. : Peix semblant al morrut, però més prim. Té tres vies (Vinaroç).

AGOSTENC, m., *əgostənk* : Peix

menut que s'agafa en gran quantitat a l'estiu. És molt petit (Lluchmajor).

AGULLA, f., *gúɛ* (Blanes, Eivissa); *gúɛ* (Mallorca); *əgúɛ* (Menorca); *əgúɛ* (Sant Feliu de Guíxols). (Es dona aquest nom a aquestes espècies : *Syngnathus rubescens*, Kaup; *Syngnathus tenuirostris*, Rathke; *Siphostoma Ethon*, CBp; *Syngnathus Abaster*, Riss.; *Siphonostoma argentatum*, Dumer; *S. Rondeletii*, Kaup; *S. pyrois*, A. Dumer; Gibert, 23-24; *Belone vulgaris*, Cuv. et Valenc.; *B. acus*, Riss.; *B. imperialis*, Moreau; Gibert, 86.) Peix blau i rodó, de morro molt punxegut, que assoleix de vegades quatre pams de llarg (Sant Feliu de Guíxols). Peix llarg i prim de color blanc-verda (Blanes). Peix llarg i blavós (Menorca, Eivissa). Peix llarg que té com una espasa i serra de dents a la boca, que és una veritable agulla (Mallorca). Peix llarg i prim que té el morro llarg (Vinaroç). L'agulla assenyala mal temps

1. Amb el nom Gibert fem referència a la *Fauna ictiológica de Catalunya* d'Agustí M.ª Gibert (1913), font principal d'aquest vocabulari.

- (Llofriu). L'agulla es fregeix, es fa amb fideus i amb ella es preparen cocs (Mallorca). «It. liura daguyes i ss. vi drs.» (Hist. Pollensa, I, CXI).
- AGULLADOL, m. : Nom de peix. «Peix bastinal així com musola, escat, lumada, gat, agulladol...», a. 1324 (Archivo, I, 367).
- AGULLAT, m., *eguiát* (Sant Feliu de Guíxols); *egulát* (Tarragona) (*Acanthias vulgaris*, Riss.): Peix molt semblant, de forma i de proporcions, al gatvaire. Té alots com aquest, però fa el morro més llargarut. És de color blanca i sense escata. Es pesca en tot temps de l'any (Sant Feliu de Guíxols, Tarragona). «Agullat : *galeus acutatus*» (Dicc. Val.). Sinònim: quissona (Menorca).
- AGULLAT XATO, m. (*Acanthias Blainville*, Riss.) : És una variant de l'agullat (Tarragona). Sinònim : quissona (Menorca).
- AIXAFA ROQUES, m., *éafērōkēs* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix de cap pla, negre, semblant al dragó. S'arrapa a les roques com el pop.
- ALADROC, m., *elēdrōk* (Mallorca), (*Engraulis encrasicholus*, CBp): Peix blau i llarg que va per sobre l'aigua. Abunda molt i amb ell es prepara l'anxova (Mallorca, Menorca, Tarragona, Vinaroç). Sinònims : seitó (Barcelona, Tarragona); aseitó (Vinaroç, València).
- ALATXA, f., *elátē* (Llofriu, Blanes, Pineda, Mallorca, Eivissa, Tarragona) (*Alosa vulgaris*, Troschel; *Alosa Finta*, Marcotte): Peix semblant a la sardina, però més gros i menys bo. Abunda també en les aigües de l'Ebre i es pesca en els assuds de Xerta i Flix. Sinònims: saboga (Tarragona, Rib. de l'Ebre, Barcelona); alosa (Barcelona); guexa (Costa de Llevant). «It. liura de alatxa grossa e manuda VIII drs.» (Història de Pollensa, I, CXII).
- ALATXA PIXOTA, f., *elátē picōtē* (Menorca, Marratxí) (*Sardinella aurata*, Cuv. et Valenc.).
- ALBACORA, f., *elbēkōrē* (Mallorca) (*Thynnus thunnina*, CBp): Peix blau que va per damunt l'aigua a la primavera (Mallorca, Costa de Llevant). Sinònims: tonyina (Barcelona); arbicona (Tarragona); bacorettes (Goles de l'Ebre).
- ALECRIN, m., cast. *alecrin* (*Talassorhinus vulpecula*; Val.).
- ALFONSO, m., v. Mero (València, Archivo, II, 153).
- ALOSA, f. *elōzē* (Barcelona) (*Alosa Finta*, Marcotte). Sinònims: alatxa, saboga (Barcelona).
- ALUDA, f., *lúdē lúdē* : Peix blanc amb ales grosses vora el cap. Té vuit cames : dues de llargues, que són els xucladors. Vola molt (Mallorca).
- AMPIOIA, f., *emphōiē* (Llofriu, Blanes, Pineda, Tarragona, València) (*Meletta Phalerica*, Moreau) : Peix blau, més petit que la sardina, que es pesca amb l'art. No té escata. Sinònims : meleta (Tarragona); cast. *caramelo*.
- AMPREA, f. (València, Archivo, II, 153), cast. *lamprea* (*Petromizon Marinus*, L.). V. Llampresa.
- ANFÓS, m., *enfōs* (Barcelona, Menorca, Mallorca) : 1. (*Epinephelus*, Bloch) : És un peix de color de canari que es fa

- molt gros. El pesquen entre les roques, des de Sant Miquel a Nadal (Mallorca, Menorca). Sinònims : nero, mero (Barcelona, Tarragona, Costa de Llevant). 2. (*Apogon imberbis*, Günth.). Sinònims : rei, reiet (Tarragona); moll reial, anfós (Barcelona); mare d'anfós, moret vermell (Menorca). «Item una liura del anfos» (Rotger, Hist. Poll., I, CXI).
- ANFÚ, ANFÚS, m., *enfú*, *enfús* (Menorca) : Peix petit, prim i rodó com una anguila. Els altres peixos el persegueixen, i és dita de pescador que el nerat en calça l'anfú i el delfí en calça el morlà.
- ÀNGEL, m., *ánjel* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda) (*Squatina oculata*, Bp.) : Peix bastinal semblant al gat, gros com el delfí, amb dues grans ales, d'on li ve el nom d'àngel. S'agafa al vol i amb palangres (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Vinarç). Sinònims : escat (Tarragona); escat veixigal (Menorca).
- ANGUILA, f., *əngile* (Cat. or., Tarragona); *angila* (Lleida) (*Anguilla acutirostris*, Kaup) : Peix llargarut com una serp, negrós, amb faixes vermellores a la panxa. És peix de mar i de riu. Sinònim : anguila vera (Menorca). «It. liura de anguila fresqua II ss. III drs.» (Rotger, Hist. Poll., I, CXII). «...que ninguna persona gos posar anguiles en dita sequia», a. 1402 (BSAL, VIII, 78). «Item se ven la l. carnisera de la anguila fresca», a. 1361-1365 (BSAL, VII, 120).
- ANGUILA CABOTERA (Menorca) (*Anguilla latirostris*, Kaup). Sinònim : anguila de mar (Barcelona, Tarragona).
- ANGUILA CATARROTGINA (València, Archivo, II, 153). Pren el nom de la població de Catarroja.
- ANGUILA DE MAR, f. (Barcelona, Tarragona) (*Anguilla latirostris*, Kaup). Sinònim : anguila cabotera (Menorca).
- ANGUILA MARESA O DE MAR (València, Archivo, II, 153) (*Anguilla mediorostris*, Jarr.).
- ANGUILA MARTINA (València, Archivo, II, 153) (*Anguilla labirostris*).
- ANGUILA PASTORENCA O FESTONA (València, segle XVII).
- ANGUILA PUNYEGRAL, f. (Menorca) (*Anguilla capitone*, Kaup). Sinònim : anguila (Tarragona).
- ANGUILA ROJA, f. (Menorca) (*Anguilla microptera*, Kaup). Sinònim : anguila (Tarragona).
- ANGUILA VERA, f. (Menorca) (*Anguilla acutirostris*). Sinònim : anguila (Catalunya).
- ANXOVA, f., *əncòbɛ* (Llofriu, Sant Feliu de Guíxols, Pineda) (*Engraulis encrasicolus*, CBp) : Peix blau, semblant a la sardina, que abunda molt a la Costa brava. «Anar pitjat com anxoves en el barril». Sinònims : aladroc (Tarragona, Menorca); seitó (Barcelona, Tarragona).
- ARANYA, f., *əráɲɛ* (Llofriu, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Balears, València); *aráya* (Vinarç) (*Trachinus draco*, Linn.) : Peix blanc amb faixes negres, pla, d'escata i alots, amb un pessic a l'esquena. Té uns 30 cm. de llargada. Té una punta a la cua que dona

- picades molt verinoses. Cria a l'entrada d'estiu. «It. la liura de pagells, aranyes escorpre II ss.» (Rotger, Hist. Poll., I, CXI). Sinònims : aranya blanca, dragó (Menorca). El pessic que té a l'esquena, els tentacles que porta davant, l'enterrar-se per amagar-se i la picada tan verinosa, que fa mal de debò, han contribuït a donar-li aquest nom.
- ARANYA BLANCA, f. (Menorca) (*Trachinus draco*, Linn.). Sinònims : aranya (Barcelona, Tarragona); dragó (Menorca).
- ARANYA CAPÇUDA, f. (Barcelona) (*Trachinus radiatus*, Cuv.). Sinònims : aranya (Tarragona); aranya de cap negre (Menorca).
- ARANYA DE CAP NEGRE, f. (Menorca) (*Trachinus radiatus*, Cuv.). Sinònims : aranya (Tarragona); aranya capçuda (Barcelona).
- ARANYA DE ROCA O SUGRA (València, Archivo, II, 153) (*Trachinus radiatus*, Cuv.).
- ARANYA FRAGATA, f. (Menorca) (*Trachinus araneus*, Cuv.). Sinònim : aranya (Barcelona, Tarragona).
- ARANYA VERA (València, Archivo, II, 153) (*Trachinus draco*, L.).
- Les punxades de les aranyes ocasionen greus accidents : inflamacions, eixidures (flemons) i de vegades erisipeles gangrenoses (flemons difusos). Segons la creença dels pescadors són més verinoses en lluna nova i amb els corrents de llevant (Gibert).
- ARANYÓ, m., *εργυό* (Blanes) (*Trachinus vipera*, Cuv.) : Aranya petita.
- ARBECONA, fem. (Tarragona, *Thynnus Thunnina*, CBp). Sinònims : tonyina (Barcelona); albecora (Costa de Llevant); bacorettes (Goles d'Ebre).
- ARMAT, ARMATS, m., *ερμάτ* (Menorca); *Peristedion Cataphractum*, CBp) : Peix de la família del xoric, vermellós, consemblant a l'ase. Porta punxes al cap, a la cua i a les aletes. Es pesca tot l'any. Sinònims : malararmat (Barcelona, Tarragona); burro (Costa de Llevant); peix de fonera (Menorca).
- Les punxes del cap, de la cua i de les ales han influït segurament en la seva denominació.
- ARNÉS, ARNESOS, m. pl., *ερνέζος* (Palma de Mallorca) : Peixos que es crien en les aigües més profundes. Són molt fins. No són roquers.
- ARRAP. V. Rap.
- ARSOBISPO, m. (València, Archivo, II, 153) : *pez obispo* (*Rhinoptera marginata*, Ph.).
- ASE, m., *άσε* (Tarragona, Menorca). 1 (*Atherina Boyeri*, Riss.). Conegut a Tarragona. Sinònims : aseta (Tarragona); xanguet (Barcelona); cabeçuda (Menorca). 2. (*Trigla Lyra*, Lacep.) : Peix de fonera molt abundant (Menorca). Sinònims : gatneu (Tarragona); garneu (Barcelona, Costa de Llevant).
- ASEITÓ, m. (*Meletta phalerica*, Moreau?) : Peix molt paregut a la sardina. Posat en salmorra en surt preparada l'anxova (Vinaroç). Sinònims : amploia, meleta (Tarragona).
- ASERP, f. (València, Archivo, II, 153) (*Ophisurnus serpens*, Lac.). V. Serp.

ASETA, f. (Tarragona) (*Atherina Boyeri*, Riss.). Sinònims : ase (Tarragona); xanguet (Barcelona); cabeçuda (Menorca).

ATZERINA, f. : Nom de peix. «Retg, tonyina, tortuga, atzerina... e tot altre peix de tall», a. 1324 (Archivo, I, 367).

AURADA, f., *eurádē* (Tarragona, Menorca) (*Chrysophris Crassirostris*, Günth.). És el mateix peix que el daurat mallorquí de color de canari, llargarut i de poca espina. Sinònims : auradella (Tarragona, Menorca); morratxa (Goles d'Ebre). Etimologia : AURATA, vid. ORADA.

AURADELLA, f., *eurēdēlē* (Tarragona) (*Chrysophris Crassirostris*, Günth.). Sinònims : aurada (Tarragona, Menorca); morratxa (Goles d'Ebre).

AURADETA, f., *eurēdētē* (Barcelona) (*Charax Puntazzo*, Cuv. et Valenc.). Sinònim : morruda (Tarragona, Menorca).

B

BACORA, BACORES, f., *bēkōrē*, *bēkōrēs* (Menorca) (*Scomber Commersonii*, Riss.). Peix semblant al bonítol, més petit i menys apreciat. Segueix les moles de sardina, perseguint-les. Quan el pescador pesca amb coves aquestes moles, agafa també alguna bacora. La carn de la bacora és molt semblant a la carn de la figa flor (mall. albacora, men. bacora), que és molt flaca.

BACORETA, f. (València, Archivo, II, 153) (*Thynnus ala longa*, Cuv.).

BAGRA, f., *bágrē* (Vilarodona,

Vic, Pineda); *bágrē* (Xerta, Mora d'Ebre, Artesa de Segre, etcètera) (*Squalius Cephalus*, Blanch, i *Squalius leuciscus*, Heckel et Kner) : Peix de riu i de bassa, rodó i de colors variades. És molt semblant a l'espadars (Sant Feliu de Guíxols).

BAILA, f., *báilē* (Barcelona) (*Labrax punctatus*, BC). Sinònim : llop (Menorca), llobarro (València).

BAIRÓ, m., *bēirō* (Pineda, Tarragona) (*Naucrates ductor*, Cuv. et Valenc.) : Peix semblant al verat, però més gros, de pell dura com la tonyina i amb ratlles com anells. La carn és blanca, fina i saborosa. Aquest peix, guia i company fidel del tauró, que segueix les embarcacions de navegació d'altura, en arribar a port, esmaperdut, envesteix les platges i es deixa agafar amb les mans. Sinònims : pàmpol (Barcelona, Menorca); biró (Costa de Llevant).

BALDUFA, f., *bēldúfē* (Costa de Llevant) (*Anxis Bisus*, CBp). Peix que es pesca al bolitx. Sinònim : melva (Barcelona, Tarragona).

BALLESTA, f., *bēlēstē* (Tarragona); (*Balistes capriscus*, Linn.). Espècie rara que s'ha pescat alguna vegada a l'almadrava de Salou.

BARB, m., *bárb* (Cat., Bal., Val.) (*Barbus fluviatilis*, Agass. i *Barbus meridionalis*, Riss.): Peix d'aigua dolça molt semblant al llobarro. És rodó i negrenc. Arriba a 50 cm. de llarg. «...y gorchs de prou fondària, hont s'hi veu un floreig

- de barbs mostatxuts que fan ensalivar lo pescayre de canya» (Bosch de la Trinxeria, L'Avenç, 1890, 203).
- BASTINA, f., *bəstine* (Llofriu, Pineda, Blanes, Tarragona, Mallorca, Menorca); *bastina* (Vinaroç) (*Scyllium Canicula*, Cuv.): Peix de forma ampla, color grisa. No té escata, sinó pell. Per coure'l es pela. «Les reyades, casons, escats, clavells, y tot genero de peix de bastina se vena a tres dobles» (BSAL, 1883, 180).
- BAVAIOSA, f., *bəbejòze* (Sant Feliu de Guíxols): Peix semblant al noi, de color negra i rossa. És llefiscós: d'aquesta qualitat treu el nom.
- BAVOSA, f., *bəbòze* (Costa de Llevant) (*Blennius gattorugine*, Lacep.). Sinònims: dormilega roja (Tarragona); capsigrany (Barcelona); futarra (Costa de Llevant); rabosa (Menorca).
- BEATA, f. (València, Archivo, II, 153). V. Oblada.
- BESTENAGA, f., *bəstənáge* (Menorca) (*Labrus quadrimaculatus*, Cuv. et Valenc., Guichen.): Peix d'uns 30 cm. de llarg, cap de color ataronjada o de salmó; la cua i començament de les aletes dorsal i anal, i les puntes de les ventrals, d'un blau puríssim. Sinònims: grívia (Tarragona); tord blanc (Barcelona).
- BESÚBOL, m., *bəzúbol*: Peix pla, rossenc, semblant al sard o a l'oblada. És d'uns 40 cm. de llargada (Sant Feliu de Guíxols).
- BESUC, m., *bəsúk* (Llofriu, Blanes, Pineda, Menorca, Eivissa, València); *bəsúk* (Mallorca); *bəsúgo* (Vinaroç) (*Pagellus acarne* CBp): Peix blanquinós, pla, amb cara rodona, semblant al pagell. Es pesca amb l'art, palangres i ham. Abunda en els ports. Sinònim: quimet (Tarragona).
- BIRET, BIRETS, m., *birèt*, *birèts* (Tarragona, Blanes) (*Trigla gurnardus*, Linn.): Peix petit, de color vermellosa, que té la boca acabada en dos ullals. Es pesca amb palangre. Sinònims: refet, refetó (Tarragona); lluernà (Barcelona).
- BIRÓ, BIRONS, m., *biró* (Sant Feliu de Guíxols) (*Neurates ductor*, Cuv. et Valenc.): Peix de color negrenca, d'uns 50 a 60 cm. de llarg, semblant al verat. No és peix d'aquestes aigües. Apareix en seguici de vaixells provinents d'altres mars. Sinònims: bairó (Tarragona); pàmpol (Barcelona, Menorca).
- BIS, BISOS, m., *bís* (Sant Feliu de Guíxols, Mallorca); *bízu* (Blanes); *bízu* (Menorca) (*Scomber colias*, Linn.): Peix blau del tipus del verat i gros com ell, amb ratlles o faixes grogues. Es pesca amb l'art a la primavera. «It. la liura del bis i ss. IIII drs.», a. 1361 (Hist. Poll., 1CXI). «Item se ven la l. carnisera de bis», a. 1361-1365 (BSAL, VII, 120).
- BOBO, m. (València, Archivo, II, 153); cast. *rubio*, *arete* (*Trigla cuculus*, Linn.).
- BOGA, BOGUES, f., *bògg*, *bògges* (Llofriu, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Tarragona, Mallorca, València); *vògg*, *vògges* (Menorca) (*Box Boops*, Cuv.): Peix rodó, blanquinós o vermellós, semblant a la sal-

- pa. Fa uns 20 cm. de llargada. Aquest peix, quan surt de l'aigua, ja put. «... e lo peix menut de mar com es lo que vulgarment se diu chorret, bogues y sorells» (Lib. de la Peste, 71). «It. liura de bogues jarret bogua raueyl xucles jerles x diners», a. 1361 (Hist. Poll., cxii).
- BOGAMARÍ, m., *bóguməri* : Espècie d'erioçó blanc que viu en el fons del mar (Mallorca); cast. *erizo de mar*.
- BOGANYÓ, m. : Peix petit de color blanquíssima. S'agafa amb l'art (Blanes).
- BOGARAVELL, m. (Tarragona, Menorca) (*Pagellus Bogaraveo* CBp). «It. liura de bogues jarret, bogua raueyl xucles jerles x drs.» (Hist. Poll., i, cxii).
- BOGARRÓ, m., *bogəró* (Barcelona, Tarragona, Menorca, València) (*Box Boops*, Cuv.). Sinònim : boga. «Cynedus, i lo bugarro». Nebrissa, Gramàtica.
- BOGUET, m. : Boga petita (Llofriu).
- BOIG, m. : Classe de peix (Mallorca).
- BONET, m. (València). V. Barb.
- BONÍTOL, BONÍTOLS, m., *bunitu* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, València, Tarragona); *bunitul* (Menorca); *bonítol* (Mallorca, Vinaroç) (*Pelamis sarda*, Cuv. et Valenc.): Peix blau, gros i rodó, del tipus del verat, però més gros. N'hi ha que arriben a pesar una arrova. A Menorca es pesca amb un ormeig a posta : la bonitolera que és una xarxa de més de 200 m. «Item liura de bonítols i ss. ii drs.» (Hist. Poll., i, cxi). «Item se ven la l. carnisera de bonítol», a. 1361-1365 (BSAL, vii, 120).
- BONJESÚS, m., *bonjezús* : Peix semblant a la bastina, amb el cap pla i els ulls al damunt (Mallorca).
- BORD, BORDS, m. : Peix entre pla i rodó, d'uns 50 cm. de llarg. Hi ha dues varietats de bords: el *bord ros* i el *bord negre* (Sant Feliu de Guíxols).
- BORRATXO, m., *burdeu* (Pineda, Tarragona) (*Trigla pini*, Bloch.) : Peix que té la panxa blanca, l'esquena vermella i una banya a cada banda de cap. Sinònim : rafalet (Menorca).
- BORRIQUET, m. (València, Archivo, ii, 153) (*Gobius longiradiatus*, Riss.).
- BOT, BOTS, m. : *bòt* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Tarragona, Eivissa, València) (*Orthogoriscus Mola*, Schneid.): Peix semblant al porc. És pla, de pell escatosa, semblant al gatvaire, de color cendrosa. Les seves dimensions són les del delfí. Es pesca quan està adormit a flor d'aigua. L'expressió : «dormiria com un bot» (Sant Feliu de Guíxols), es refereix a aquest peix. La mainada fa pilotes de la seva pell perquè bota molt (Blanes). Se'n pesquen de tan grossos i vells, que les barques no els poden hissar sobre coberta i s'han de remolcar amb cavalleries. Alguns d'ells tenen el cos cobert d'algues i mol·luscos (Tarragona).
- BOVÍ, m. (València, Archivo, ii, 153) (*Gobius mediterraneus*, Schneid.).
- BULDROI, m. (Menorca) (*Lophius*

- piscatorius*, Linn.). Sinònim: rap (Barcelona, Tarragona, Menorca).
- BURRA, BURREs, f., *búr̃e*, *búr̃es* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix semblant a la pelaia, curt i rodó. És negre del damunt.
- BURRO, BURROS, m., *búr̃u*, *búr̃us* (Sant Feliu de Guíxols, Barcelona, València) (*Gobius Jozo*, Linn.) : Peix vermell amb alots d'uns 20 cm. de llarg i amb morro de dues punxes. És molt escatós i s'escorxa estirant la pell per la cua. El seu cap, per la forma, recorda el de l'ase. Es pesca al bou i amb canya. Sinònims : ruc d'alga (Tarragona), gòbit d'alga (Costa de Llevant); cabot d'alga (Menorca).
- C
- CABEÇADA, f. : Nom de peix (Mallorca).
- CABEÇUDA, f. (Menorca) (*Atherina Boyeri*, Riss.) : Peix semblant al serclet. Sinònims : ase, aseta (Tarragona); xanguet (Barcelona).
- CABEÇUT, m. (València). V. Llissa de cap gros.
- CABOT, m., *kəbòt* (Mallorca); *kəbòt* (Menorca); (*Gobius minutus*, Cuv. et Valenc.) : Peix blanquinós, d'esquena plomada, ulls grossos i cap rodó. Sinònims : ruc (Tarragona); gòbit (Costa de Llevant), cast. *gobio*, *capitón*.
- Demés, porten el nom de cabot, a Menorca, les següents espècies : *Gobius auratus*, Riss.; *Gobius geniporus*, Valenc.; *Gobius paganellus*, Linn.
- CABOT ANGLÈS (Menorca) (*Gobius cruentatus*, Gml). Sinònims : ruc (Tarragona); burro (Barcelona); gòbit (Costa de Llevant).
- CABOT BERRUVÈS (Menorca) (*Gobius fallax*, Sarato). Sinònim: ruc (Tarragona).
- CABOT D'ALGA (Menorca) (*Gobius Jozo*, Linn.). Sinònims: ruc d'alga (Tarragona); burro (Barcelona); gòbit d'alga (Costa de Llevant).
- CABOT DE ROCA (Menorca) (*Gobius niger*, Linn.). Sinònims: ruc de roca (Tarragona); gòbit de roca (Costa de Llevant).
- CABOT DE ROCA, m. (Menorca) (*Gobius Guthatus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : ruc de roca (Tarragona); gòbit de roca (Costa de Llevant).
- CABOT EN BANYES (Menorca) (*Callionymus Belemus*, CBp): Peix petitó que té dues banyes blaves i movibles al cap com dues tremolítges. Es tapa d'arena, deixant solament enfora les dues banyes. Els altres peixos prenen les banyes per esca, s'hi tiren i el cabot els engoleix (Menorca). Sinònims : guineu (Tarragona); pau (Barcelona); rap (Menorca).
- CABOT MOCÓS (Menorca) (*Gobius longiradiatus*, CBp). Sinònims : ruc (Tarragona); burro (Barcelona); gòbit (Costa de Llevant).
- CABOT XUCLADOR (Menorca) (*Lepadogaster Goianii*, Lacep). Sinònims : xuclador, pega-roques (Tarragona); peix porc (Barcelona); xucladit (Menorca).
- CABRA, f. (*Serranus cabrilla*, Cuv.) : Peix semblant a la llagosta, que té moltes cames (Llofriu, Pineda, València).

- CABUT, m. (*Anthias sacer*, Bl.): Peix negrós de petites dimensions i de cap molt gros (Vinaroç, València).
- CAELLA, f. (València) : V. Mus-sola pintada.
- CALAMAR, CALAMARS, m., *kelemá*, *kelemás* (Llofriu, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Lluchmajor) : Peix sense escata que té escut com la sípia, i com aquesta es defensa amb tinta. És de color vermellós i rossenca. Té dues potes que estira i amaga, segons li convé, per proporcionar-se menjar. «Calamar, calamar, pece» Diccionari Valenc.).
- CALAMARÍ, m. : Mol·lusc petitot. Cast. *calamarín*.
- CALET, m. (València, Archivo, II, 154) : Beut, xopa, ollaca, ron-cador (*Cantharus vulgaris*, Cuv.).
- CALROIG, m. (Marratxí). V. Cap-roig.
- CALUBES, f. pl. : Classe de llis-ses que tenen el morro molt afuat (Vinaroç). Vid. Caluga.
- CALUGA, CALUGUES, f. (Tarrago-na) (*Mugil labeo*, Cuv. et Valenc.) : Peix de panxa blanca i de morro petit i punxegut. Sinònims : llissera (Barcelona); llissa-galubet (Menorca).
- CAMARÍ, m., *káməri* (Costa de Llevant, Tarragona, Balears): Nom del *Carcharias Lamia*, Bp; *Carcharias glaucus*, Agass., del *Carcharias lamia*, Müll. et Henl. i *Carcharias Milberti*, Val. El camarí és roig i blanc, i té el cap igual que un ca de presa i els ulls molt grossos. El *Carcharias Lamia*, Bp, sosté mortals lluites amb el peix emperador; envesteix les moles de tonyines. És creença que les dents d'aquest peix, penjades al coll de les criatures, faciliten la dentadura. Aquest és conegut per marra-co (Barcelona); salproig (Menorca).
- El *Carcharias glaucus*, Agass., és conegut també per tiburó (Menorca). El *Carcharias lamia* i Milberti són coneguts també per tauró i tintorera (Tarragona).
- CAMARÓ, m., *kemérò* : Classe de mol·lusc (Mallorca) : Peix petit que té dues cames al cap.
- CANADA, f., *kenáde* : Peix semblant al calamar, però molt més llarg. Té uns tres pams o més de llargada (Sant Feliu de Guíxols).
- CANARI, m., *kenári* (Barcelona) (*Crenilabrus Mediterraneus*, CBp). Sinònims : tord (Barcelona, Tarragona); tord ro-quer (Menorca).
- CANTARA, f., *kántere* (Blanes, Pineda, Barcelona, Menorca, València); *kántere* (Mallorca) (*Cantharus griseus*, Cuv. et Valenc.; *Cantharus Brama*, Cuv. et Valenc.) : Peix de color blavosa que s'agafa amb xarxa i palangre. N'hi ha que arriben a pesar cinc terces. «Cantara, cubilo pece. Cantarus» (Dicc. valenc.). «It. liura de morru-da, cantara, mollera...» (Hist. Poll., I, cxii).
- CAPBOU O CAP D'ASE (València): *Cabeza de asno*. Lira, pece (*Trigla milvus*, Bp).
- CAPELLÀ, CAPELLANS, m., *kepelá* (Mallorca); *kepelá*, *kepeláns* (Pineda, Llofriu, Menorca, València) (*Gadus minutus*, Linn. i *Pleuronectes Citharus*, CBp) :

- Peix semblant a la mòllera de color blanca, ulls grossos i cap rodó. És molt fluix i s'aixafa aviat. Sinònims : mòllera (Barcelona, Tarragona); pelaia (Barcelona, Tarragona); rèmol (Menorca). És un peix molt bo perquè els capellans en mengen (Mallorca).
- CAPPLÀ, m., *kátplá* : Peix semblant a la llissera, que té el cap pla, la panxa blanca i l'esquena de color de plom (Mallorca).
- CAP-ROIG, m. (*Scorpaena scropha*, Linn.) : Peix vermellós semblant a la rascla, però de més grandària. Té les espines de l'esquena molt verinoses. N'hi ha que pesen de 20 a 30 quintars. (Mallorca, Menorca).
- CAPSAMPÉ, m., *katsampé* : Peix llarg amb ratlles grogues i panxa blanca (Mallorca).
- CAPSIGRANY, m. (Barcelona) (*Blennius gattorugine*, Lacep. i *Blennius tentacularis*, Brunn.). Sinònims : futarra, bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca). «Capcigrany. Perniblando. Moriceps.» (Dicc. Valencià).
- CAPSOC, m. *kápsók* : Peix semblant al moixó que arriba moltes vegades a tenir les seves dimensions. Se'n diferencia per tenir el cap més aixafat. Diuen que té un gra de sorra dintre el cap (Sant Feliu de Guíxols).
- CAPTINYÓS, m., *káttinós* (Mallorca) (*Scorpoena ustulata*, Læwe) : Peix curt, vermell, que pica molt fort. Té tinya al cap (Mallorca, Menorca). Sinònims : escòrpora de roquer (Tarragona); not (Menorca).
- CAPUTXO, m., *kəpúəu* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Llofriu, València) (*Laeviraja Oxyrhynchus* CBp) : Peix pla, de color rossenca, semblant a l'escrita, però de morro més punxegut. Arriba a pesar 2 quintars i fa de sis a set pams de diàmetre. El seu nom segurament ve de tenir el morro semblant a una caputxa (Sant Feliu de Guíxols).
- CARAGOL, m., *kəregól* (Mallorca) : Mollusc de closca molt dura que té el bessó dintre un forat com un tap morat.
- CARAGOL DE SERP, m. : *Helix balearica* (Mallorca).
- CARAGOL DE TAP, m. : *Trochus* (Mallorca).
- CARAGOL PLA, m. : *Helix homeyeri* (Mallorca).
- CARAGOL REIXAT, m. : *Helix moraguesi* (Mallorca).
- CARALL DE REI, *kəráj də řéj* : Peix pla, de color vermella i verd, d'uns 20 cm. de llarg (Sant Feliu de Guíxols).
- CARAMEL·LO, m. (*Meletta Phalerica*, Moreau). 1. La patoia petita o de cria (Tarragona). Sinònims : amploia, meleta. 2. (*Alausa Pilchardus* Cuv. et Valenc.) : Sardina que es pesca en abundància pels mesos d'abril, maig i juny (Tarragona, Barcelona).
- CARDAIRE, m. : *Raia alba, marginata*, Lacep (Tarragona, València).
- CARDENAL, m. (Tarragona) (*Trachypterus cristatus*, Bonelli) : És una espècie rara.
- CARO, m. (Tarragona) (*Chimœra monstrosa*, Linn.). Sinònims : guineu (Torredembarra); ull verd (Costa de Llevant).
- CARPA CARASSINA, f. (*Carassius*

- vulgaris*, Nilsson). Es troba en l'aquàrium i laboratori ictiològic del parc de Barcelona.
- CARPA DE BOHÈMIA, f. (*Cyprinus hungaricus*, Heckel).
- CARPA DE FRANCÒNIA, f. (*Cyprinus Kollarii*, Heckel i Kner). Amb aquesta espècie s'ha emprès la repoblació piscícola dels estanys i rius de Catalunya. Sinònim : carpa de Turingia.
- CARPA DEL JAPÓ (*Cyprinus*, Hi Goi).
- CARPA DE MIRALL (*Cyprinus specularis*, Lacep).
- CARPA D'HOLANDA f. (*Cyprinus Carpio*, Linn.).
- CASSÓ, m., *kəsò* (Pineda, Tarragona, Eivissa) (*Galeus canis*, Rond.) : Peix semblant a un ca que té molta retirada al tauró. Sinònims : gat (Barcelona); ca marí (Menorca).
- CASTANYOLA, f., *kəstənyòlə* (Barcelona, Tarragona); *kəstənyòlə* (Mallorca; València) (*Brama Raii*, Schneid.) : Peix pla, negre, de boca petita. Fa dos pams de llargada i dos d'amplada. És peix de fonera i molt abundant. S'ha de pescar a fons fix d'aigües. Emigra una llarga sèrie d'anyades i retorna després altra vegada. En la seva massa muscular hi viu un tricocéfal en forma de carbassa vinatera, glutinos i de color blanca groga de canari (Gibert).
- CASTANYOLETA, f., *kəstənyulètə* (Tarragona) (*Chromis Castanea*, Cuv.). Viu en les cales i ports. Sinònims : cigala (Barcelona); moret (Menorca). «Castanyoleta, melcocha» (Diccionari Valenc.).
- CASTANYONS, m. : Classe de peix (Pineda).
- CAU, m., *káu* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix semblant a la gerla grossa. És de color negra.
- CAVALLA, f., *kəvələ* (Tarragona, Eivissa); *kavála* (Vinaròs, València) (*Scomber Colias*, Linn.) : Peix sense escata, molt argentat, gairebé blau. Té el llom ramejat d'una línia de color blava-negra.
- CAVALLET DE MAR, m. V. Cavall marí.
- CAVALL MARÍ, m., *kəbəl merí* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Barcelona); *kəvəl merí* (Menorca, Tarragona, València) (*Hippocampus Guttulatus*, Cuv. i *Hippocampus brevirostris*, Cuv.) : Peix petit que té el perfil del cap i del coll semblant del tot al cavall. Té la pell molt dura, semblant al cocodril. Els cavalls marins són objecte d'especial preocupació per a la gent de mar. Posats sota la gorra o entre els plecs del mocador, els cavalls de mar curen la mi-granya, les neuràlgies facials i el mal de cap (Tarragona). Sinònim : cavallet de mar (Menorca).
- CAVET, m. (València, Archivo, II, 153) (*Trigla aspera*, Vivian.).
- CENT EN BOCA (València). V. Aladroc.
- CENTURIÓ, m., *sunturiò* (Mallorca) : Peix de panxa blanca, esquena de color de cendra i cua molt llarga.
- CIGALA, f., *sigələ* (Barcelona, Balears) (*Chromis castanea*, Cuv.) : Peix curt, amb quatre cames i dues mordales. És roig i molt semblant a la cigala de terra.
- CINTA, CINTES, f. : Classe de peix (Pineda).

CLAU, m. : Peix semblant a la lluernà. És molt petit.

CLAVELL, m., *klevél* (Balears) (*Raia marginata*, Müll. et Henl.) : Peix pla, cap llargarrut. Sol pesar deu arroves.

«Jesucrist quan feu la cena va sacrificà un anyell;
i noltros un bon clavell
ja mos lo hem tirat d'esquena.»

Glossa d'En Vivó la primera vegada que es feren *Els dotze apòstols* a Ciutadella (1770).

CLAVELLADA, f., *klevéládə* (Costa de Llevant). 1. (*Raia marginata*, Müll. et Henl.) : Peix bastinal de la mateixa color de la bastina. Es pesca amb palangres. Sinònims : escrita blanca (Tarragona); rajada (Barcelona); clavell (Menorca). 2. (*Raia miraletus*, Rond.). Sinònims : escrita vera (Tarragona); rajada vestida (Barcelona); rajada (Menorca). 3. (*Raia radula*, Del.). Sinònims : rajada (Barcelona, Tarragona); rajada peluda (Menorca). 4. (*Raia punctata*, Riss.). Sinònims : escrita, escrita vera (Tarragona); rajada (Barcelona); rajada boca de rosa (Menorca). 5. (*Raia fullonica*, Rond.). Sinònim : rajada (Tarragona, Menorca). 6. (*Raia mosaica*, Lacep.). Sinònims : escrita vera (Tarragona); rajada (Barcelona).

CLAVILLÓ, m., *kleviló* (Costa de Llevant) (*Trigla clavillone*, Lacep.) : Peix semblant al gatneu que es menja cuit a la brasa. Sinònims : pelut d'escata (Tarragona); escatós (Goles de l'Ebre).

COLOMIDA, f., *kulumidə* (Barce-

lona) (*Lichia amia*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : palomida (Tarragona, Menorca); sorell de penya (Menorca).

CONGRE, m., *kòngrə* (Tarragona); *kòngrə* (València) (*Conger Balearicus*, CBp) : Peix semblant a l'anguila, però més negre. Sinònim : congre serpeter (Tarragona). «Item se ven la l. carnisera del congre fresch setza dines», a. 1361-1365 (BSAL, VII, 119). «Item tota carrega de congre que sia cordada», a. 1399 (Vall de Querol, 352). «Carga de congres, III dines» (Cost. Tortosa, 9-10, 10). «It. la liura de congre fresc I ss. VI drs.» (Hist. Poll., I, CXI.)

CONGRE BLANC, m. (Tarragona) (*Conger vulgaris*, Cuv.). Sinònim : congre de fang (Tarragona).

CONGRE D'ALGUER, m. (Tarragona) (*Conger niger*, Kaup.). Sinònims : congre negre, congre de roquer, congre de forat (Tarragona).

CONGRE DE FANG. V. Congre blanc.

CONGRE DE FORAT. V. Congre d'alguer.

CONGRE DE ROQUER. V. Congre d'alguer.

CONGRE DE SUCRE. V. Congre dolç.

CONGRE DOLÇ, m. (Menorca). 1. (*Conger mystax*, Riss.). Sinònims : congre serpeter (Tarragona); pillet de platja (Menorca). 2. (*Ophidium barbatum*, Linn.). Sinònims : pixota blanca (Tarragona); metge (Costa de Llevant); pamfont (Menorca).

CONGRE NEGRE, m. V. Congre d'alguer.

- CONGRE SERPETER, m. (Tarragona). 1. (*Conger balearicus*, Bp). 2. (*Conger mystax*, Riss.) Sinònims : pillet de platja, congre dolç (Menorca). 3. (*Myrus vulgaris*, Kaup). Sinònims : serp (Barcelona, Tarragona); culebra, dorado (Menorca).
- CONGRET, m. (Tarragona). (*Lep-tocephalus Morrissii*, Lacep.). És la cria del congre. Sinònim: flàmula (Menorca). «Congret: sequillo». (Dicc. Valenc.).
- CORB (València, Archivo, II, 154), cast. *corbina* (*Sciaenidae*, L.).
- CORBA, f. (Barcelona, Tarragona) (*Corbina nigra*). Sinònims : corbina (Tarragona); escorbai (Menorca). «It. liura de morruda, cantara, mollera, corba i ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXII.).
- CORBALL, m., *kurbái* (Tarragona); *kurbái* (Sant Feliu de Guíxols, Barcelona, Llofriu); *korbái* (València) (*Umbrina cirrosa*, Riss.) : Peix negre amb escata i alots. Té l'esquena molt boteruda, d'on li ve el nom probablement. Sinònim : ret, reig (Menorca). «It. liura de corbay, lampresa i ss. VI drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- CORBINA, f. (Tarragona). V. Corba.
- CORCOVADA, f. (Tarragona) (*Dentex Synodon*, Riss.) : Espècie rara en les aigües de les nostres costes.
- CORN, m., *körn* (Mallorca) : Marisc gros en forma de caragol, de color blanca i morada, amb bessó a dins.
- CORNAÏLLA (València, Archivo, II, 154) cast. *corundilla*, *martillo de mar*, *pez martillo* (*Sphyrna zygoena*, Raf.).
- CORNET, m. : Marisc semblant al corn, però més petit (Mallorca).
- CORNUDA, f. (Menorca) (*Zigae-na malleus*, Valenc.). Sinònims : llunada (Barcelona, Tarragona, Menorca); guàrdia civil (Tarragona).
- CORRETJA, f. (València, Archivo, II, 154); cast. *raya estrellada o vaca* (*Loevisira oxyhynchus*, Bp).
- COTXERO, m. (València, Archivo, II, 154); cast. *tuerto* (*Coricus rostratus*, Valenc.).
- CRANC, m. : Crustaci semblant a la llagosta. Hi ha crancs de diferents classes: CRANC BLANC, CRANC DE RIU, CRANC JUEU, CRANC PELUT (té pèl damunt la closca), CRANC SABATER. — «Un cranc se maravella del agro, perquè no pescaua enaxi com pescar solia» (Felix, I, 203).
- CRANQUES, f. pl. (*Maia squinado*): Crustaci rodó amb sis cames i dues mordales. Té la closca molt dura (Mallorca, Vinaroç).
- CRIA, f., *kriè* : Nom col·lectiu per a assenyalar el peix petit de tota mena. Es pesca a grans quantitats amb l'art (Blanes).
- CUC, m. : Peix blanc i pla. Solament té l'espina del mig. Sembla un cuc de terra.
- CUCA SERP, f., *kúkè serp* (Barcelona) (*Sphagebranchus imberbis*, Delaroche). Sinònim : serp de mar (Tarragona, Menorca).
- CUC DE GLEVA, m. (Tarragona) (*Ammocoetes branchialis*, Linn.) : Larva que es troba a les platges formant bolics damunt l'alga. Sinònim : clapisar (Tarragona).
- CULEBRA, f. (Menorca) (*Myrus vulgaris*, Kaup.). Sinònims :

- serp, congre serpeter (Barcelona, Tarragona); dorado (Menorca).
- CULEBRA DE LA MAR, f. (Menorca) (*Ophisurus serpens*, Lacép.). Sinònim : serp de mar (Barcelona, Tarragona).
- CULLERETA (Canal d'Urgell, Pineda) (*Cottus gobio*, Linn.). Espècie nova a Catalunya.
- CULLEROT D'AIGUA : Garapito (Dicc. Valenc.).

D

- DÀTIL, m., *dátíl* : Marisc de forma igual a la del dàtil de terra de color fosca. Té el bessó a dins (Mallorca, Menorca).
- DAURADA XINA, f. : Peixos vermells i daurats que es crien a l'aigua dolça. No són bons per a menjar (Cat.).
- DAURAT, m., *deyrát* (Mallorca); *durádu* (Tarragona, Pineda); *deyráde* (Marratxí); 1. (*Coriophoena hippurus*, Riss.) : Peix de color de canari, pla i llargarut. Té poca espina. Sinònim : llampuga (Menorca). 2. (*Myrus vulgaris*, Kaup.). Sinònims : congre serpeter, serp (Barcelona, Tarragona); culebra (Menorca).
- DELFI, m., *deufí* (Mallorca); *dufi* (Pineda) : Peix llarg, de cap llarg amb la cua girada. És de color plomosa; té la panxa blanca. «It. liura de delfí i ss. II drs.», a. 1361 (Hist. Poll., I, CXII).
- DENTÓ, m. (Menorca) (*Anthias sacer*, Bloch.). Sinònims : reixet (Barcelona); somera (Costa de Llevant).
- DÉNTOL, m., *déntul* (Barcelona, Pineda, Blanes); *déntol* (Mallorca, Eivissa); *déntol* (Vinaroç, València) (*Dentex vulgaris*, Cuv.) : Peix pla, blanc, amb ratlles grogues a l'esquena. És semblant al llobarro. «Del anfos, del corbay, del reig, del dentoll, del congre e de tot peix semblant» (Bans dels anys 1372 al 1378, fol. 118 v.) (Arxiu municipal de Barcelona). «Gentil dentol bullit» (BSAL, VIII, 118). «Item se ven la l. carnisera del paguer y dentol», a. 1361-1365 (BSAL, VII, 120). «It. liura de paguer e dentol i ss. VIII drs.», a. 1361 (Hist. Poll., I, CXII).
- DOBLADA, f. (València). V. Vi-driada.
- DONZELLA, f., *dunzèlè* (Barcelona, Menorca, Tarragona); *donzèlè* (Mallorca); *donçèla* (Vinaroç, València); (*Julis Giofredi*, CBp). 1. Peix roquer, vermell, menut. La femella és vermellosa i el mascle blavós. Passa l'hivern sota l'arena. Sinònims : senyoreta (Barcelona, Costa de Llevant); güiula (Costa de Llevant). 2. *Julis festiva*, Valenc.). Sinònims : senyoreta, güiula (Costa de Llevant). «Item se ven la l. carnisera dels sparrayons doncellas y torts», a. 1361-1365 (BSAL, VII, 120). «It liura desparayons donzells torts i ss. I drs.», a. 1361 (Hist. Poll., I, CXI).
- DORMILEGA, f., *durmilègè* (Tarragona) (*Blennius palmicornis*, C. V.). Sinònims : capsi-grany, llepiassós (Barcelona); futarra, bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca).
- DORMILEGA DE CAP-ROIG (Tarra-

gona) (*Blennius Erythrocephalus*, Riss.). Sinònims : cap-sigrany (Barcelona); futarra, bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca).

DORMILEGA DE FANG (Tarragona) (*Blennius gattorugine*, Lacep.). Sinònims : capsigrany (Barcelona); futarra, bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca).

DORMILEGA DE ROCA, f. (Tarragona) (*Blennius Sphinx*, Valenci.).

DORMILEGA PETITA. V. Dormilega de roca.

DORMILEGA ROJA. V. Dormilega de fang.

DOT, m. (Barcelona, València) (*Polyprion cernium*, Valenci.). Sinònims : rascàs (Tarragona); pàmpol rascàs (Tarragona, Menorca).

DRAGÓ, m. (Menorca) 1. (*Trachinus draco*). 2. (*Callionymus dracunculus*, Lacep.). Sinònim: guineu vermella (Tarragona).

E

EMPERADOR, m., *emperədò* (Pineda, Tarragona, Menorca, Mallorca, València). 1. (*Xiphias gladius*, Linn.) : Peix gros de color de cendra. Té una espasa al morro de dalt. Arriba a pesar 82 qg. Sinònim : peix espasa (Tarragona, Menorca). 2. (*Pristis antiquorum*, Latham). Aquest peix entaula feréstegues lluites amb altres espècies (Tarragona). «Item se ven la liura carnisera del emperador», a. 1361-1365 (BSAL, VII, 119).

ENCLOTXA, f., *enklòxə* (Mallorca):

Una espècie de marisc. Cast. *almeja*.

ENFÚ, m. (Menorca) (*Ammodytes cicerellus*, Rafin.). Sinònims: sonso, trencavits (Barcelona).

ENROCADOR, m. : Peix de roca petit semblant a l'espadar. Diuen que en embocar l'esquer enroca l'ham (Sant Feliu de Guíxols).

ERMITÀ, m., *ermità* : Caragol gros que té les cames i ales en el bessó (Mallorca).

ESCÀLUM, m. (Menorca) (*Aulopus filamentosus*, CBp). Sinònims : lluert (Torredembarra), saltamurades, serpentí (Menorca).

ESCANYAVELLES, f. : Peix petit, de color fosca, amb moltes espines (Eivissa).

ESCAT, m., *eskát* (Tarragona); (Eivissa); *eskát* (Mallorca); *eskát* (València). 1. (*Squatina angelus*, Riss.). Peix de bastina que té el cos de rajada i per la cua sembla un gató. Té les ales vora el cap i la color de canari. Sinònim : àngel (Tarragona, Barcelona, Costa de Llevant). 2. *Squatina oculata*, Bp. (Tarragona). Sinònim: escat veixigal (Menorca). «Lo escat es de setze sous lo quarter y el mitjanser al de vuit sous lo quarter», a. 1728 (BSAL, 1890, 267).

ESCAT BORD (Formentera).

ESCAT BOVIÀ (Formentera). «Escat bobià, lo quarter 24 s. pesada», a. 1728 (BSAL, 1890, 267).

ESCATÓ, m. : Peix de pell molt dura i rasposa. Quan és seca serveix per a rascar i afinar la fusta. «Té pell d'escató» : es diu de la persona que té el cutis bast (Vinarç).

ESCATÓS, m. (Goles de l'Ebre) (*Trigla cavillone*, Lacep.). Sinònims : pelut d'escata (Tarragona); clavilló (Costa de Llevant). V. Escató.

ESCAT VEIXIGAL, m. (Menorca, Eivissa) (*Squatina oculata*, Bp.). És una espècie bastant rara. Sinònims : escat, àngel (Tarragona).

ESCOLÀ, m., *eskulá* (Barcelona, Tarragona) (*Lota elongata*, Riss.). Peix de fonera.

ESCORBALL, m. *kurbái* (Blanes); *eskorbái* (Mallorca); *eskurbái* (Menorca) (*Corvina nigra*): Peix ample, de color negra i cap pla. S'agafa amb ham i amb xarxa durant els mesos de maig i juny. «En temps de cireres s'agafa s'escorball»; «Temps de cireres, temps d'escorballs» (Migjorn Gran).

ESCORÇANA, f., *eskorsâne* (Menorca); *askursána* (Vinaròs). 1. (*Trygon pastinaca*): Peix de bastina semblant a la rajada, de color verdosa, amb una punta de picada verinosa a la cua. Es pesca amb fitora. 2. (*Trygon violacea*, Riss.). Sinònims : totana, totina (Tarragona, Goles de l'Ebre). 3. (*Trygon vulgaris*, Riss.). Sinònims : totana, totina (Goles d'Ebre, Tarragona); escorçó (Barcelona); ferrassa (Menorca).

ESCORÇANA FERRASSA (Migjorn Gran) (*Trygon vulgaris*).

ESCORÇÓ, m. (Barcelona; Eivissa) (*Trygon vulgaris*, Riss.). Sinònims : totana, totina (Tarragona, Goles d'Ebre); milà (Tarragona); escorçana, ferrassa (Menorca).

ESCÓRPORA, f., *eskórpræ* (Llofriu,

Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Menorca, Eivissa); *eskórperæ* (Mallorca); *eskórþæna*, *eskórþa* (València) (*Scorpaena scorpha*, Linn.): Peix rodó, de cap gros i de color vermella. Té moltes espines verinoses damunt el cap i l'esquena. Sinònims : escórpore dels bruts, escórpore de fang (Tarragona, Sant Feliu de Guíxols); polla (Barcelona); rascle (Mahó, Fornells); cap-roig (Menorca). «It. la liura de pagells, aranyes, escorpre II ss.» (Hist. Poll., I, CXI).

ESCÓRPORA DE FANG. V. Escórpore.

ESCÓRPORA DELS BRUTS. V. Escórpore.

ESCÓRPORA DE ROQUER (Tarragona, Barcelona). 1. (*Scorpaena porcus*, Linn.). 2. (*Scorpoena ustulata*, Læwe). Les picades de les escórpores són molt dolentes. Amb la fosca i els corrents de llevant són més verinoses.

ESCÓRPORA GROGA, f. (Tarragona) (*Scorpaena lutea*, Riss.).

ESCRITA, f. *eskrite* (Llofriu, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Tarragona); *eskrita* (València). (*Raia punctata*, Riss.). 2. (*Raia asterias*, Rond.): Peix de bastina. És pla i té la pell plena de variats traçats. Té també uns botons per tota l'esquena, corresponent una espina a cada botó. Arriben a pesar un quintar «Escrita»: peix (València, 1324). Sinònims : escrita vera (Tarragona); rajada (Barcelona); clavellada (Costa de Llevant); rajada boca de rosa (Menorca).

ESCRITA BLANCA, f. (Tarragona)

- (*Raia marginata*, Müll. et Henl.) : Varietat de l'escrita. Sinònims : rajada (Barcelona); clavellada (Costa de Llevant); clavell (Menorca).
- ESCRITA VERA, f. (Tarragona). 1. (*Raia miraletus*, Rond.). Sinònims : rajada vestideta (Barcelona); rajada (Menorca); clavellada (Costa de Llevant). 2. (*Raia quadrimaculata*, Riss.). Sinònim : rajada de taques (Barcelona). 3. (*Raia punctata*, Riss.). Sinònims : rajada (Barcelona); rajada boca de rosa (Menorca); clavellada (Costa de Llevant). 4. (*Raia mosai-ca*, Lacep.). Sinònims : rajada (Barcelona); clavellada (Costa de Llevant).
- ESPARRALL, m., *esp̄erál* (Tarragona); *esp̄erái* (Barcelona, Costa de Llevant, Mallorca, Menorca, Eivissa) (*Sargus annularis*, Geof. St. Hil.) : Peix pla, petit, de color blanca. Té moltes espines damunt l'esquena. Es pesca tot l'any. Sinònims: pinta (Tarragona), notari (Mallorca).
- ESPARRALLÓ, m., *esp̄eréló* (Tarragona, València) (*Sargus annularis*, Geof. St. Hil.) : Nom que es dona a l'esparrall. «It. liura desparayons, donzells, torts i ss. i drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- ESPASENCs, m. pl. : El peix aranya quan és gros (Blanes).
- ESPET, m., *esp̄et* (Tarragona, Costa de Llevant, Eivissa); *esp̄et* (Mallorca, Menorca) *asp̄et* (Vinaroç, València) (*Sphyaena Spet*, Lacep.) : Peix pla, blavós, de morro llarg i ulls petits. Té una espasa molt petita. S'assembla a l'emperador. «It. liura despet i ss. vi drs.» (Hist. Poll., I, CXI). «Los boní-tols, espets, palomides, verdel-rols, molls», a. 1655 (BSAL, 1890, 267).
- ESPUSSIM, m. : Peix semblant a l'escrita o rajada (Llofriu).
- ESTEL, m., *estél* : Marisc, vermell semblant a un estel (Mallorca).
- ESTURIÓ, m. (Cap de Creus, Llofriu, Tarragona, Gols d'Ebre, Vinaroç, València, Eivissa) (*Acipenser Sturio*, Linn.). És un peix exquisit, amb els ovaris del qual es prepara el caviar «E si li trobats truytes e esturio e altres viandes delicades, lexats lo defora» (Legend., I, 267). «... deturi lo jorn de St. Llorens en Tortosa per a menjar sturions de la qual cosa aqui faylla», a. 1408 (Rev. Cienc. Hist., I, 247).

F

- FABIOL, m. : Peix xaparrot i ample (Vinaroç).
- FADRÍ, m. : Peix roquer, irisat, de ratlles fines travesseres, que no es confon amb la donzella, que és més prima i té les ratlles de cap a cua (Lluchmajor).
- FAIXA, f. (Tarragona) (*Trachipterus leiopterus*, Günth) : Espècie rara.
- FARDATXO, m. (València, Archivó, II, 154); cast. *dragón marino* (*Callyonimus dracunculus*, Linn.).
- FARDET, m. : Peix molt rodó. És molt bo (Vinaroç).
- FARTET, m. (València, Archivó, II, 154) (*Lebias ibera*, Bp).
- FERRAPEDRES, m. (Menorca) (*Callyonymus maculatus*, Rafin.). Sinònims : guineu (Tarragona); pau (Barcelona).

FERRASSA, f. (Mallorca, Menorca) (*Trygon vulgaris*, Riss.) : Peix pla, de cap rodó. Damunt la cua té una espina. Sinònims: totana, totina (Tarragona, Gols de l'Ebre); milà (Tarragona); escorçó (Barcelona); escorçana (Menorca).

FERRATIMÓ, m. (Menorca) (*Petromyzon marinus*, Linn.). Sinònims : llampresa de mar (Barcelona, Tarragona), xucclador (Menorca).

FILL DE MORENA MANSÀ (Menorca); (*Fierasfer imberbis*, CBp). Sinònims : llampresa de llanguet, pixota de carall de Jan (Tarragona).

FLÀMULA (Menorca). 1. (*Cepola rubescens*, Linn.). Sinònims: pixota vermella, lligacames (Tarragona); veta (Barcelona); làtigo (Costa de Llevant). 2. (*Leptocephalus morrisii*, Lacép.). Sinònim : congret (Tarragona).

FLEUMA, f., *fléume* (Mallorca, Menorca) (*Trachipterus Falx*, Cuv. et Valenc.) : Peix llarg, vermell, d'ulls grossos. Té poca espina. No és bo per a menjar.

FURA, f. (Tarragona). 1. (*Motella trcirrata*, Günth). 2. (*Opidium barbatum*, Linn. (València, Archivo, II, 154).

FURA BLANCA (Tarragona) (*Motella maculata*, Costa). Sinònims : pelaió (Barcelona); guineu (Costa de Llevant); mòllera borda (Menorca).

FURA NEGRA, f. (*Motella fusca*, CBp). Sinònims : pelaió (Barcelona), guineu (Costa de Llevant), mòllera anglesa (Menorca).

FUTARRA, f. (Costa de Llevant). 1. (*Blennius gattorugine*, La-

cep.). Sinònims : dormilega roja o de fang (Tarragona); capsigrany (Barcelona); bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca). 2. (*Blennius tentacularis*, Brunn.). Sinònims: dormilega (Tarragona); capsigrany (Barcelona); bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca). 3. (*Blennius ocellaris*, Linn.). Sinònims : dormilega (Tarragona); capsigrany, ase mossegair (Barcelona); bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca). 4. (*Blennius Erythrocephalus*, Riss.). Sinònims: dormilega de cap-roig (Tarragona); capsigrany (Barcelona); bavosa (Costa de Llevant); rabosa (Menorca).

G

GALERA, GALERES, f., *gèlre* (Blanes); *gàlre* (Mallorca) : Espècie de llagostí, amb la cua com la llagosta, la boca petita i el cap pla. Aquest peix es pesca al bou (Vinaroç).

GALTA ROIG, m. (Tarragona, Vinaroç, Menorca) (*Mugil auratus*, Riss.). Sinònim : llissera (Barcelona). Té més greix que els altres peixos.

GALL, m., *gàl* (Costa de Llevant, Tarragona, Balears, València). 1. (*Zeus faber*, Linn.) : Peix de color rossenca, amb dos alots. Té uns 60 cm. de llargada. És creença que en les espines del cap hi porta totes les eines d'un terrassà (Sant Feliu de Guíxols). Diuen que inclou tots els martiris que sofri Jesucrist Nostre Senyor : que les seves espines són aquelles amb les

- quals es féu la corona; té els tres claus, etc. (Migjorn Gran). Aquest peix té una taca negra al cap (Blanes). 2. (*Zeus pun-gio*, Cuv. et Valenc.). «It. liura del guayl i ss. VIII drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- GALL DE SANT PERE, m. (*Zeus faber*, Linn.). Sinònim : gall (Barcelona, Tarragona).
- GALLERBO, m. (Menorca) (*Blen-nius pavo*, Riss.). Sinònims: dormilega (Tarragona); cap-sigrany (Barcelona); futarra, bavosa (Costa de Llevant).
- GALLET, m. (Barcelona); (*Capros aper*, Lacep.). Sinònim : xavo (Tarragona).
- GALLETA, f. (València, Archivo, II, 155). Cast. *acedia* (*Micro-chirus luteus*, Bp).
- GALLIMÓ, m. (Tarragona) (*Scom-ber pneumatophorus*, Delaroché).
- GALLINA, GALLINES, f., *geline* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix rodó, d'escata i alots. Té el cap semblant a l'escòrpora. És de color vermella.
- GALLINETA, *geline* (Mallorca, Eivissa, Menorca, València); 1. (*Trigla pini*, Bloch.) : Peix rodó, vermellós, que té dos alarons devora el cap. Sinònim : lluern pogona (Barcelona). 2. *Trigla cuculus*.
- GAMBA, f. *gambè* (*Palaemon Cragon*, etc.) : Nom genèric que els pescadors donen a una espècie de crustacis semblants als llagostins, abundosos pels bassals de les roques, alguers, etcètera. Són de color de plom, tenen dues banyes al cap i deu cames (Balears, Empordà).
- GARNEU, GARNEUS, m., *gerneu*, *gerneus* (Sant Feliu de Guíxols, Barcelona); *gerneu* (Blanes, Pineda). (*Trigla Lyra*, Lacep.) : Peix semblant al roger. Fa uns 60 cm. de llarg i té, de banda a banda del cap, dues banyes d'espina. Sinònims : gatneu (Tarragona); ase (Menorca).
- GAROINES, m. pl. : Marisc semblant a la castanya, amb la closca plena d'espines (Llo-friu).
- GAT, m., *gát* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Vina-roç, València, Balears). 1. (*Scyl-lium catulus*, Cuv.) : Peix estrany, sense escata, de color grisa, que arriba a uns 50 cm. de llargada. El pesquen les parelles. És poc estimat. Per pelar-lo s'ha d'esqueixar a bot estirant la pell per la cua. Sinònims : gat ver (Goles de l'Ebre); gató (Menorca). 2. (*Galeus canis*, Rond.) (Barcelona). Sinònims : cassó (Tarragona); camarí (Menorca).
- GATET, m. (València). V. Gat.
- GATNEU (Tarragona). V. Garneu.
- GATNEU FUTAIRE, m. (Tarrago-na) : Nom que es dona a la cria del *Trigla Lyra*, Lacep.
- GATÓ, m., *gató* (Mallorca), *gató* (Menorca) (*Scyllium canicula*, Cuv.) : Peix llarg de panxa blanca i esquena cendrosa. Té un alaró a la panxa i a cada costat.
- GATVAIRE, m., *gátvaire* (Balears, Tarragona); *gátbáire* (Blanes, Sant Feliu de Guíxols) (*Scyl-lium catulus*, Cuv.) : Peix de bastina semblant al gat. Tampoc té escata. És de color cendrosa. Té un alaró a la panxa. Es pesca al bou i amb palangre.
- GAT VER (Goles de l'Ebre). V. Gat.

- GECKET, m. (Eivissa) : Peix petit, de color blava, molt bo per a menjar.
- GERLA, GERLES, f., *jérle* (Sant Feliu de Guíxols, Eivissa): Peix semblant a la boga. És blanquinós amb vies daurades. «It. liura de bogues, jerret, boga raueyl, xucles, jerles x drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- GOLFÀS, m. (València, Archivo, II, 155) (*Engraulis meletta*, Cuv.).
- GERNA (Menorca) (*Cerna sicana*, Doderl.) : Peix semblant a l'anfós i al nero, de color grisa vermellosa. Té la cua recta o quadrada, i l'extremitat de les ales ribetejada de blanc.
- GERNERA, f. (Menorca). V. Gerna.
- GERRET, m., *jérret* (Tarragona, Menorca, Barcelona, València). 1. (*Smaris vulgaris*, Cuv. et Valenc.) : Peix menut, vermellós, semblant a la xucla. És molt petit. 2. (*Smaris Alcedo*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : mata-soldats (Barcelona); gerret mascle (Menorca). 3. (*Smaris Maurii*, CBp) (Tarragona). Sinònim : gerret de Sant Pere (Menorca). 4. (*Smaris Chryselis*, Cuv. et Valenc.) (Tarragona). Sinònim : xucla blanca (Barcelona). 5. (*Smaris insidiator*, Cuv. et Valenc.) (Tarragona). Sinònim : gerret anglès (Menorca). «It. liura de bogues, jerret, boga raueyl, xucles jerles x drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- GERRET ANGLÈS (Menorca). Vegi's Gerrets.
- GERRET DE SANT PERE (Menorca). V. Gerret, 3.
- GERRET MASCLE (Menorca). Vegi's Gerret, 2.
- GETLERA, f. (Mallorca) : Nom de peix. V. Gerna.
- GÒBIT D'ALGA (Costa de Llevant) (*Gobius Jozo*, Linn.). Sinònims : ruc d'alga (Tarragona); burro (Barcelona); cabot d'alga (Menorca).
- GÒBIT DE ROCA, m. (Costa de Llevant) (*Gobius guttatus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : ruc de roca (Tarragona); cabot de roca (Menorca).
- GOLFÀS, m. (Tarragona) : Nom amb què és conegut el peix petit o cria de la tonyina (*Thynnus thynnus*, Günth.).
- GOLFES : «Pescado semejante a la saboga, pero de mejor calidad y mayor» (Dicc. Valenc.).
- GÒMBIT, GÒMBITS, m., *gòmbit*, *gòmbits* (Sant Feliu de Guíxols); *gòbit* (Pineda). 1. (*Gobius longiradiatus*, CBp) : Peix semblant a l'escòrpora. Té el cap gros. N'hi ha de color negra i de color rossa. Té de 20 a 30 cm. de llarg i arriba a pesar 10 arroves. Sinònims : ruc (Tarragona); burro (Barcelona); cabot mucós (Menorca). 2. (*Gobius cruentatus*, Gml., Costa de Llevant). Sinònims : ruc (Tarragona); burro (Barcelona); cabot anglès (Menorca). 3. (*Gobius minutus*, Cuv. et Valenc., Costa de Llevant). Sinònims : ruc (Tarragona); cabot (Menorca).
- GRATASOLDATS : Nom que es dona a la gerla (Eivissa).
- GRESOL, m. : Peix de bastina, pla, amb tres rotllos vermells pels costats (Mallorca).
- GRIMAL, m. : Peix semblant a la llagosta, amb rotllos negres i mordasses molt grosses (Mallorca).

- GRIMALT (Mallorca) : Nom de peix.
- GRIPAU, m. (Barcelona, Pineda) (*Ctenolabrus rupestris*, Cuv. et Valenc.) : Espècie rara.
- GRIVA, f., *grive* (Barcelona, Eivissa). 1. (*Labrus limbatus*, Cuv. et Valenc.). 2. *Labrus merula*, Linn. (València). 3. (*Labrus viridis*, Linn.).
- GRÍVIA, f., *griviè* (Tarragona, Mallorca, Menorca). 1. (*Labrus festivus*, Riss.) : Peix llarg amb boca també llarga, de la família dels tords. És verdós, amb ratlles transversals vermelles. 2. (*Labrus luscus*, Linn.). Sinònim : massot (Menorca). 3. (*Labrus viridis*, Linn.). Sinònim : massot (Menorca). 4. (*Labrus vereus*, Riss.). 5. (*Labrus quadrimaculatus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : tord blanc (Barcelona); bastenaga (Menorca).
- GRIVIETA, f., *griviète* (Tarragona) (*Coricus rostratus*, Nordmann). Sinònims : donzelleta (Barcelona); petarc (Costa de Llevant); trugeta (Menorca).
- GUÀRDIA CIVIL, m. (Tarragona, Barcelona, Eivissa) (*Zigaena malleus*, Valenc.) : Peix que té un cap semblant a un tricorni.
- GUERXA, f. (Costa de Llevant) (*Alosa vulgaris*, Troschel). Sinònims : alatxa (Tarragona); saboga (Tarragona, Riberes de l'Ebre). 2. (*Alosa finta*, Marcotte). Sinònims : alatxa (Tarragona); saboga (Barcelona, Riberes de l'Ebre); alosa (Barcelona).
- GUILLA, f., *gilè* : Peix semblant al noi, però més curt. És de color negra i rossa, il·lefiscós (Sant Feliu de Guíxols). Vegi's Guineu.
- GUINEU, f. (Torredembarra). 1. (*Chimoera monstrosa*, Linn.). Sinònims : caro (Tarragona) ullverd (Costa de Llevant). 2. (*Callionymus maculatus*, Rafin.) (Tarragona). Sinònims : pau (Barcelona); ferrapedres (Menorca). 3. (*Callionymus dracunculus*, CBp) (Tarragona). 4. (*Callionymus Belenus*, CBp) (Tarragona). Sinònims : pau (Barcelona); cabot en banyes (Menorca). 5. (*Motella maculata*, Costa) (Costa de Llevant). Sinònims : fura blanca (Tarragona); pelaió (Barcelona); mòllera borda (Menorca). 6. (*Motella fusca*, CBp) (Costa de Llevant). Sinònims : fura negra (Tarragona); pelaió (Barcelona), mòllera anglesa (Menorca).
- GUINEU VERMELLA, f., *ginèu vermèl* (Pineda), *vermèl* (Tarragona), *vermèl* (Menorca) (*Callionymus lyra*, Linn.). Sinònim : dragó (Menorca).
- GUITARRA, f., *gitàre* : Peix pla, morat, amb un rotlló negre a cada costat. Cast. *testudo*.
- GÜIULA, f., *güülè* (Costa de Llevant). 1. (*Julis Giofredi*, CBp) Sinònims : donzella (Barcelona, Tarragona, Menorca); senyoreta (Barcelona, Costa de Llevant). 2. (*Julis festiva*, Valenc.). Sinònims : donzella (Tarragona, Menorca), senyoreta (Costa de Llevant).
- GULLA, f., *güiè* (Mallorca) : Nom de peix.
- GULLAT, m., *guiat* (Blanes) : Peix semblant al gat de mar, però més gros. És de color negra. Es ven a talls rodons. És peix de palangre.
- GUTXO, m., *gúeu* (Tarragona)

(*Centroscyllium coelolepis*, Bo-cag. et Capel.). Sinònim : porc marí (Tarragona).

I

INFLACONYS, m., *inflekóns* (Sant Feliu de Guíxols) (*Serranus hepatus*, CBp) : Peix gros com la mà i vermellenc. Té escata i alots. Sinònims : serra (Barcelona), vaca serrana (Menorca).

J

JOELL, m. (*Atherina hepsetus*, Linn.) : Sinònims : peix sense sang (Tarragona), xanguet, xasclet (Barcelona), serclet (Menorca).

JONQUETÍ, m. (Menorca) (*Alausa Pilchardus*, Cuv. et Valenc.) : Nom vulgar de la sardina de cria. Abunda molt pels mesos d'abril, maig i juny.

JONQUILLO, m., *jonkílo* : Nom de la sardina de cria. Abunda molt. És blanc, molt petit i té els ulls negres. D'un infant deixondit es diu que «té més ulls que un cove de jonquillo» (Luchmajor).

JURIOLA, f., *juriòle* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Tarragona, Mallorca, Menorca, Eivissa); *juriòla* (Vinaròs) (*Trigla corax*, CBp) : Peix rodó semblant al roger, de colors variades : verdes, blaves, negres i vermelles. Sinònim : lluernà (Barcelona).

JURIOLA BRIADA : La juriola que té bries o ratlles de color (Sant Feliu de Guíxols).

JURIOLA DE CRIA (Tarragona, València) (*Trigla poeciloptera*, Valenc.). Sinònim : oriola (Menorca).

JURIOLA VERMELLA : La juriola de color vermella (Sant Feliu de Guíxols).

JURIOLA VOLADORA, f. (Costa de Llevant) (*Dactylopterus volitans*, CBp). Sinònims : xoriguer (Tarragona, Barcelona), marmota (Barcelona), xoric volador (Menorca).

L

LAMPRESA DE MAR (Barcelona, Tarragona). V. Llampresa.

LÀTIGO, m., *látigu* (Costa de Llevant, València) (*Cepolla rubescens*, Linn.). Sinònims : xurriaques (Pineda), pixota vermella, lligacames (Tarragona), veta (Barcelona), flàmula (Menorca).

LÀTRIA, f. (Tarragona) (*Sardinella aurita*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : sardina, alatxa (Tarragona), (Barcelona, Menorca); alatxa pixota (Menorca).

LEIXA, f., *lèç* (Costa de Llevant) (*Lichia vadiago*, Cuv. et Valenc.) : Es pesca amb palangre. Sinònim : leixola (Tarragona).

LEIXOLA, f. (Tarragona). V. Leixa.

LL

LLAGOSTA, f., *legòstè* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, València, Balears) : Peix de closca dura, color rogenca, amb dues banyes i quatre cames. «It. tot hom qui compra legosta grossa pach de ajuda

- II drs. It. tot hom qui comprara legosta poqua pach de ajuda i dr.» (Hist. Poll., I, CXII).
- LLAGOSTÍ, LLAGOSTINS, m. : Peix que es pesca amb xarxa molt fina en lluna plena, perquè en les altres fases de la lluna està molt flac.
- LLAMANTO, m. : Nom de peix (Pineda).
- LLAMBREGA, f. (Barcelona, València) (*Crenilabrus melanocercus*, Riss.). Sinònim : tord (Barcelona, Tarragona).
- LLAMPRESA, f., *lẽmprẽzẽ* (Pineda) (*Petromyzon marinus*, Linn.). Sinònims : llampresa de mar (Barcelona, Tarragona), ferratimó, xuclador (Menorca). «It. liura de corbay lampresa i ss. VI drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- LLAMPERSA DE RIU (Cat.): (*Petromyzon fluviatilis*, Linn.).
- LLAMPRESA MARINA O PETITA (Tarragona) (*Petromyzon Planeri*, Marcotte).
- LLAMPUGA, f., *lẽmpũgẽ* (Pineda, Tarragona, Mallorca, Menorca, València). 1. (*Lampris guttatus*, Retzius) : Peix pla de color de canari. 2. (*Coryphoena hippurus*, Riss.). Peix de color blavosa que cerca l'ombra. Es pesca amb boies de suro. Es rodegen les boies amb el rest (corda) i s'agafen boies i llampugues. Sinònim : dorado (Tarragona). «It. liura de oblades e sanut e lampuda i ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- LLAVIÓ, m. (Costa de Llevant) (*Crenilabrus pavo*, CBp). Sinònims : tord (Barcelona, Tarragona); saig (Costa de Llevant).
- LLEBENASSA, f., *lẽbẽnásẽ* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix semblant a la gerla. És rossenc de sota i presenta ratlles en el llom. És peix de mole. Els que formen la llebenassa adopten les línies generals d'un paller.
- LLEGÜINA, f. (València, Archivo, II, 155) (*Lenciscus Arcasii*, Steind.).
- LENGUA DE BACALLÀ, f. (Tarragona) (*Lota molva*, CBp).
- LENGUA DE SANT PAU (Menorca) (*Solea oculata*, Willugh): Peix que presenta set taques negres, arrodonides, voltades de punts grocs. Sinònims : llenguado, pelai petit (Tarragona).
- LLENGUADO, m., *lẽnğwádu* (Llofriu, Blanes, Pineda), *lẽnğwádo* (Mallorca, València). 1. (*Solea vulgaris*, Gottsche) : Peix molt llargarut i pla. Es pesca amb palangre i a la vaca. Sinònim : pelai petit (Barcelona, Tarragona). 2. (*Solea Lascaris*, CBp). Sinònim : pelai petit (Barcelona, Tarragona, Menorca). 3. (*Solea Kleinii*, CBp). Sinònim : pelai petit (Barcelona, Tarragona, Menorca). 4. (*Solea oculata*, Willugh.) Sinònims : pelai petit (Tarragona), llengua de Sant Pau (Menorca). 5. (*Microchirus luteus*, CBp). Sinònim : pelai petit (Barcelona, Tarragona).
- LLIMA, f. : Peix de forma arrodonida, semblant a la llimona. És de color verdosa fosca. Es menja obrint-li la closca (Vinaroç).
- LLISSA, f., *lĩsẽ* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Balears), *lĩsa* (Vinaroç, València) (*Mugil cephalus*, Cuv. et Valenc.) : Peix brut que menja

- tot el que troba. Viu en els rius, ports i mar. S'agafa amb nanses. A la mar va a moles. «Tenir es cap de llissa o buit com una llissa» (Migjorn Gran). Sinònims : llissa llobarra (Tarragona), llissera llobarra (Barcelona), taverner (Menorca). «It. liura de liça de mar II ss.» (Hist. Poll., I, CXII).
- LLISSA AGUT (Menorca) (*Mugil capito*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : capçut, llissa de roquer (Tarragona), llissera (Barcelona), llissa cap pla (Menorca).
- LLISSA CAP PLA (Menorca). Vegi's Llissa agut.
- LLISSA DE ROQUER (Tarragona). V. Llissa agut.
- LLISSA GALUBET (Menorca) (*Mugil labeo*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : caluga (Tarragona), llissera (Barcelona).
- LLISSA LLOBARRERA (Tarragona). V. Llissa.
- LLISSA VERA (Tarragona, Menorca) (*Mugil Chelo*, Cuv.). Sinònim : llissera (Barcelona).
- LLÍSSERA, f., *lísere* (Blanes, Barcelona, Eivissa). 1. (*Mugil auratus*, Riss.) : Peix blanquinós, rodó, que arriba a pesar dues terces. Sinònim : galta-roig (Tarragona, Menorca). 2. (*Mugil capito*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : capçut, llissa de roquer (Tarragona), llissa agut, llissa cap pla (Menorca). 3. (*Mugil labeo*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : caluga (Tarragona), llissa galubet (Menorca). 4. (*Mugil Chelo*, Cuv.). Sinònim : llissa vera (Tarragona, Menorca).
- LLISSERIA, f. (València, Archivo, II, 155). cast. *peludo* (*Pleuronectes arnoglossus*, Bp).
- LLISSÓ, m. (Tarragona) (*Mugil Chelo*, Cuv.) : Nom que es dona a la cria de la llissa.
- LLIVIÓ, m. : Peix de color fosca i carn blanca. És bo per a fre-gir (Eivissa).
- LLOBARRO, m. *lubáru* (Blanes, Sant Feliu de Guixols, Barcelona, Tarragona, Menorca); *lobáro* (Vinarç) (*Labrax lupus*, Cuv.) : Peix rodó, negrenc, que arriba a pesar dues arroves i a tenir més d'un metre de llargada. Té escata i alots. Sinònims : llobina (Barcelona, Tarragona, Menorca), llop (Goles de l'Ebre, Menorca).
- LLOBINA, f., *lubine* (Barcelona, Tarragona, Menorca) (*Labrax lupus*, Cuv.). Sinònims : llobarro (Barcelona, Tarragona, Menorca); llop (Goles de l'Ebre, Menorca).
- LLOP, m. (Menorca, Mallorca, Goles de l'Ebre, València). 1. (*Labrax punctatus*, BC). : Peix negrenc que es pesca amb xarxa o ham. Sinònim : baila (Tarragona). 2. (*Labrax Lupus*, Cuv.). Sinònims : llobarro, llobina (Barcelona, Tarragona, Menorca). «It. liura de lop de mar II ss.» (Hist. Poll., I, CXII).
- LLUÇ, m., *lús* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Balears, València) (*Merlucius vulgaris*, Costa) : Peix rodó, d'escata i alots, negrés del llom i blanc del ventre. Arriba a 80 cm. de llarg. Abunda molt. «Ésser cap de lluç» : ésser poc despert (Sant Feliu de Guixols).
- LLUÇARA, f., *lúsere* (Tarragona) (*Merlangus Poutassou*, Riss.). Peix de fonera. Sinònims : maire (Torredembarra); peix rei (Menorca).

- LLUERNA, f., *luèrne* (Blanes, Pineda, Barcelona, Llofriu, Marratxí, València). 1. (*Trigla cuculus*, Rond.) : Peix semblant a les peones. Té poca escata. La seva varietat de colors li dona el nom. Sinònim : gallineta (Menorca). 2. (*Trigla gurnardus*, Linn.). Sinònims : refet, refetó (Tarragona), biret (Barcelona). 3. (*Trigla milvus*, CBp). 4. (*Trigla corax*, CBp).
- LLUERNA POGONA, f. (Barcelona, Pineda) (*Trigla pini*, Bloch). Sinònims : peona (Tarragona), gallineta (Menorca).
- LUERT, m. (Torredembarra) (*Aulopus filamentosus*, CBp). Sinònims : saltamurades, serpentí, escàlum (Menorca).
- LLUNADA, f. (Mallorca) (*Zygona malleus*, Valenc.) : Peix gros, de color de cendre, amb un cap com el tricorni dels guàrdies civils.
- M
- MABRE, m., *mábre* (Sant Feliu de Guíxols, Pineda, Blanes, Tarragona, Balears), *mábre* (Vinaroç, València) (*Pagellus mormyrus*, Linn.) : Peix pla, semblant al sard, de faixes negres. Les aigües de la seva coloració formen un jaspiat que constitueix probablement l'origen del seu nom. (El marbre sol anomenar-se *pedra marbre* : Sant Feliu de Guíxols.) «It. la liura de serrans, marbre, sarch, variada...» (Hist. Poll., I, CXI).
- MABRITJOL, m. : Mabre jovenet o de cria (Migjorn Gran).
- MADRECILLA, V. Madrija.
- MADRIJA, f. (València, Archivo, II, 155) : lacho (*Squalius cephalus*, Bp).
- MADRILLA, f. (Rib. de l'Ebre i Segre) (*Squalius lenciscus*, Heckel et Kner). Sinònim : bagra (Vila-rodonà).
- MAIRE, f., *máire* (Pineda, Torredembarra) (*Merlangus Poutassou*, Riss.). Sinònims : llúçara (Tarragona), peix rei (Menorca).
- MAIRE D'AMPLOVA, f. (Catalunya francesa) (*Scopelus Pseudo crocodilus*, Moreau) : Espècie rara.
- MALARMAT, m., *mèlarmát* (Pineda, València) (*Peristedion Cataphractum*, CBp) : Peix rogenic, de crosta dura, cap gros i morro quadrat. Es pesca al bou (Vinaroç).
- MANTA, f. (Tarragona) (*Cephaloptera Massena*, Riss.). 2. (València, Archivo, II, 155). cast. *rayón* (*Rhinobatus columnae*, Bp).
- MARCENCA, f., *marsénka* (Vinaroç). Espècie de llissa de les més grosses. N'hi ha que pesen de 7 a 8 lliures. Es pesca a l'encesa pel mes d'octubre, amb canya i amb bolitx.
- MARRAIX, m. (València, Archivo, II, 155); cast. *marrajo*, *tiburón* (*Lamna cornubica*, Cuv.).
- MARE D'ANFÓS, f., (Menorca) (*Apogon imberbis*, Günth.). Sinònims : rei, reiet (Tarragona), moll reial, anfós (Barcelona), muret vermell (Menorca).
- MARIQUITES, f. pl. : Nom de les sardines petites (Llofriu) (*Crenilabrus Chlorosochrus*, Riss.).
- MARMOTA, f., *mèrmòte* (Barcelona) (*Dactylopterus volitans*, BCp). Sinònims : xoriguer

- (Tarragona, Barcelona), jurio-la voladora (Costa de Llevant); xoric volador (Menorca).
- MASSOT, m., *m̄sòt* (Menorca, Eivissa, València) (*Labrus lineolatus*, Cuv. et Valenc.) : Peix verd-vermellós, roquer, semblant a l'oblada. Es pesca amb ham i xarxa.
- MATASOLDATS, m. (Barcelona, Tarragona, València). 1. (*Maena vulgaris*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : xucla vermella (Tarragona), xucla d'hivern (Menorca). 2. (*Maena jusculeum*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : xucla (Barcelona), xucla d'hivern (Tarragona). 3. (*Smaris Alcedo*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : gerret (Tarragona, Barcelona), gerret mascle (Menorca).
- MELETA, f. (Tarragona) (*Meletta phalerica*, Moreau). Sinònims : amploia (Tarragona), patoia, caramelo (Tarragona).
- MELVA, f., *m̄lv̄e* (Sant Feliu de Guíxols, Barcelona), *m̄lbe* (Menorca, Eivissa), *m̄lv̄e* (València) : Peix pla, rossenc, amb alots. És semblant al sard. Té de 30 a 40 cm. de llarg.
- MELLA : Nom de peix. «It. liura de mella e doranella VIII drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- MENJA MUIXINES, m. (Tarragona) (*Raia circularis*, Conch.).
- MERO, m., *m̄eru* (Barcelona, Tarragona, Pineda), *m̄er̄o* (Vinaròs, València). 1. (*Cerna gigas*, C&Bp) : Peix de gust exquisit. Té l'escata dura i de color molt fosca. Sinònims : nero (Barcelona, Costa de Llevant), anfós (Menorca). 2. (*Cerna canina*, Doderl.). Sinònims : gernera, gerna (Menorca).
- METGE, m., *m̄j̄e* (Pineda) (*Ophidium Vassallii*, Riss.). Sinònims : pixota (Tarragona); pamfont vermell (Menorca).
- MILÀ, m., *milá* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Vinaròs, Balears, València). 1. (*Myliobatis aquila*, C. Dumer) : Peix bastinal, gros com l'escrita, cap semblant al dragó, amb la cua armada. És perillós pels pessics que dóna. Pesa de mitja arrova fins a set o vuit. Sinònims : totana, totina (Goles de l'Ebre), milana (Barcelona), viuda (Menorca). 2. (*Trygon vulgaris*, Riss.). Sinònims : totana o totina (Tarragona, Goles de l'Ebre), escorçó (Barcelona), escorçana, ferrassa (Menorca). 3. (*Trygon violacea*, Bp). Sinònims : totana, totina (Tarragona, Goles de l'Ebre); escorçó (Barcelona), escorçana (Menorca).
- MILANA, f., *miláne* (Pineda, Barcelona) (*Myliobatis aquila*, C. Dumer). Sinònims : milà (Tarragona), totana, totina (Goles de l'Ebre), viuda (Menorca).
- MOIXARRA, f. (Goles de l'Ebre); (*Chrysophris aurata*, Günth). Sinònims : orada, aurada, auradella (Barcelona, Tarragona, Menorca).
- MOIXINA, f., *muixine* (Blanes, Pineda) : Peix bastinal que, després d'haver-lo pescat, s'asseca, se li lleva la pell i es guarda per a l'hivern, com el bacallà. «Pelat com una moixina», «Ha quedat més pelat que una moixina» (Blanes).
- MOIXÓ, m., *muçó* (Pineda, Llofríu, Tarragona), *moicó* (Balears, València) (*Argentina sphyraena*, Linn.) : Peix petit,

- negrenc, paregut al serclet. Els pescadors en maten grans quantitats amb dinamita. «It. liura de sardina... e moxo x drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- MOIXONET, m. (València, Archivo, II, 155) (*Atherina mochon*, Cuv.).
- MOLA, f. (València, Archivo, II, 155); cast. *rueda, troco, muela de molino, pez luna* (*Mola aspera*, Bp).
- MOLÀ, m., *mulá* : Peix negrenc, de boca rodona, amb un forat al cap anomenat el *brufador*. Viu dos cents anys (Mallorca).
- MOLL, m., *mòl* (Costa de Llevant, Tarragona, Balears, València, Vinaroç) (*Mullus fuscatus*, Rafin) : Peix vermellós amb banyes per a collir el menjar. Viu pels ports. També es pesca al bou. Sinònims : roger, rogeret (Costa de Llevant). «It. liura de raos e de moll II ss.» (Hist. Poll., I, CXII).
- MOLL CRANQUER (Menorca) (*Mullus barbatus*, Willgh.). Vegi's Roger.
- MOLLA, f., *mòl·le* (Sant Feliu de Guixols, Llofriu) : Peix semblant al gòmbit o a l'escòrpora. És negre i té les dimensions del roger. V. Mòllera.
- MÒLLERA, f., *mòl·le·re* (Pineda, Tarragona, Barcelona, Balears, València, Vinaroç). 1. (*Gadus minutus*, Linn.) : Peix pla, rodó, sense escata, amb la panxa molt inflada i ulls grossos. És un peix molt exquisit. Sinònims : capellà (Costa de Llevant, Menorca). 2. (*Phycis blennoides*, Günth.) (Menorca). «It. liura de morruda, cantara, mollera, corba I ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- MÒLLERA ANGLESÀ (Menorca) (*Motella fusca*, CBp). Sinònims : fura negra (Tarragona); pelaió (Barcelona), guineu (Costa de Llevant).
- MÒLLERA BORDA, f. (Menorca) (*Motella maculata*, Costa). Sinònims : fura blanca (Tarragona), pelaió (Barcelona), guineu (Costa de Llevant).
- MÒLLERA BRÓTOLA, f. (Tarragona) (*Phycis blennoides*, Günth.) Sinònims : mòllera pigada (Barcelona), mòllera (Menorca).
- MÒLLERA MORANEL·LA, f. (Tarragona) (*Mora mediterranea*, CBp).
- MÒLLERA PIGADA, f. V. Mòllera brótola.
- MÒLLERA ROQUERA, f. (Barcelona, Tarragona) (*Phycis mediterraneus*, Delaroche). Sinònim : mòllera (Menorca).
- MOLL FANGUER (Tarragona) (*Mullus surmuletus*, Linn.). Vegi's Roger.
- MOLL REIAL, m. (Barcelona) (*Apogon imberbis*, Günth.). Sinònims : rei, reiet (Tarragona), anfós (Barcelona), mare d'anfós, muret vermell (Menorca).
- MOLL ROQUER, m. (Tarragona) (*Mullus Barbatus*, Willgh.). V. Roger.
- MOLL VER, m. (Menorca) (*Mullus surmuletus*, Linn.). V. Roger.
- MONJA, f. (València, Archivo, II, 156); cast. *aguila, chucho, rata* (*Myolabatis aquila*, Bp).
- MORA, f., *mò·re* (Menorca) (*Maeina Osbeckii*, Cuv. et Valenc.): Peix blavós, d'un pam de llarg, que es pesca en abundància de Sant Joan a Sant Jaume.
- MOREGADA, f. : Fregida de gerret que es fa en el camp (Eivissa).
- MORELL, m. (València, Archivo,

- II, 156); cast. *raya* (*Desybatis fullonica*, Bp).
- MORENA, f., *murènç* (Blanes, Llofriu, Pineda), *moréna* (Vinaroç, València); *morènç* (Balears) (*Muraena helena*, Linn.): Peix llargarut com el congre, negre, amb taques grogues, amb dents molt fines. La seva mossegada és molt dolenta. Arriba a pesar de nou a deu terces. Es pesca amb palan-gre. «It. liura de morena I ss. II drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- MORENELL, m., *murèñl* (Pineda, Tarragona) (*Laeviraja Machrorhynchus*, CBp). Sinònim: rajada (Barcelona).
- MORENELL, m.: Enfilat per a pescar anguiles en els torrents (Mallorca).
- MORET, m., *murèt* (Menorca); (*Chromis castanea*, Cuv.). Sinò-nims: castanyoleta (Tarrago-na), cigala (Barcelona).
- MORET VERMELL (Migjorn Gran) (*Apogon imberbis*, Günth.): Peix petit que, quan es pesca amb canya, es posa com un eixam, a rodar l'esca de l'ham. Sinònims: rei, reiet (Tarrago-na), moll real, anfós (Barce-lona), mare d'anfós (Menorca).
- MORRUDA, f., *murúde* (Sant Fe-liu de Guíxols, Tarragona, Me-norca), *morúde* (Mallorca, Ei-vissa, València) (*Charax Pun-tazzo*, Cuv. et Valenc.): Peix pla, negre, semblant al sard. Té la boca llarga. Sinònim: au-radeta (Barcelona). «It. liura de morruda, cantara... I ss. III drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- MORRULLA, f.: Peix molt menut que sembla la cria de la sar-dina. Sinònim: tomba navíos (Vinaroç).
- MORRUT, m.: Peix que té unes vies negres i amples al damunt (Vinaroç).
- MÚJOL, m.: Peix semblant a la llissa, de cap pla i boca petita (Mallorca, Vinaroç). «It. liura de mujols de mar II ss.» (Hist. Poll., I, CXII).
- MUSCLO, m., *músklu* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarrago-na): Nom d'un marisc.
- MÚSIC, m., *múzik* (Barcelona, Pi-neda, Torredembarra, Menor-ca). 1. (*Siphonostoma pyrois*, Dumer.): Peix petit i ample que es llença. Sinònims: agu-lla, serp (Tarragona), serp d'en terra (Costa de Llevant). 2. (*Centriscus scolapax*, Linn.). Sinònim: trompeter (Tarra-gona, Barcelona, Menorca).
- MUSSOLA, f., *musòle* (Costa de Llevant, Blanes, Mallorca, Me-norca, Eivissa), *musòla* (Vina-roç, València) (*Mustelus vul-garis*, Müll. et Henl.): Peix bastinal, semblant al gat. Té els ulls vermells. Per raó dels ulls té el nom de mussola. «It. liura de mussola e de aguiado x drs.» (Hist. Poll., I, CXIII).

N

- NEGRET, m., *negrèt* (Pineda, Tar-ragona). 1. (*Spinax niger*, H. Cloquet). 2. (*Scymnus li-chia*, Müll. et Henl.). 3. (*Centrolophus pompilius*, CBp). Sinònims: trotillo, peix de brom (Barcelona).
- NEGRITO (València). V. Negret.
- NERO, m., *nèru*, (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Llofriu, Pineda, Barcelona, Menorca), *nèro* (Eivissa) (*Cerna gigas*, CBp):

- Peix rodó, negrenc, amb escata i alots, d'un metre de llargada i d'un quintar de pes. Sinònims : mero (Barcelona, Tarragona), anós (Menorca).
- NINOLA, f., *ninòlè* (Sant Feliu de Guíxols) : Nom despectiu que es dona a la sardina petita inaprofitable.
- NOI, m., *nói* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix rodó, de color negrenca, molt fosc, que arriba fins a 30 cm. de llargada. És peix de cau.
- o
- OBLADA, f., *ubládè* (Barcelona, Tarragona, Pineda, Llofriu, Menorca); *upládè* (Sant Feliu de Guíxols); *obládè* (Mallorca), *obláda* (Vinaroç, València) (*Oblata melanura*, CBP) : Peix d'escata, semblant a l'esparrall, blavós de l'esquena i blanquinós de la panxa. Té una taca negra prop de la cua. Té uns 40 cm. de llarg. «It. liura de oblades e sanut e lampuda i s. III drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- ORADA, f., *urádè* (Blanes, Tarragona, Menorca), *oráda* (Vinaroç, València), *orádè* (Mallorca) (*Chrysophris Crassiorotris*, Günth.) : Peix semblant al sard o a l'esparrall, blanquinós, amb algunes ratlles daurades. Sinònims : aurada, auradella (Menorca, Tarragona), morarraxa (Goles de l'Ebre). «It. liura de orada de mar II ss.» (Hist. Poll., I, CXII).
- ORANYOLA, f., *urènyòlè* (Barcelona, Menorca). 1. (*Exocætus volitans*, Linn.). Sinònim : verat volador (Tarragona). 2. (*Exocætus evolans*, Linn.). Sinònim : verat volador (Barcelona, Tarragona).
- ORENELLA, f. : Nom de peix. «It. liura de mella e doranella VIII drs.» (Hist. Poll., I, CXI). Vegi's Oroneta.
- ORENOL, m., *orenòl* (Mallorca, Eivissa) : Peix blau que vola. Té el cap rodó i els ulls grossos.
- ORIOLA, f., *uriòlè* (Pineda, Migjorn Gran); (València) (*Trigla praeciloptera*, Valenc.) : Peix semblant a la gallineta i refalet. Sinònims : lluern, juriola de cria (Tarragona).
- ORONETA, f. (València, Archivo, II, 156); cast. *volador*, *pez volador*, *pez volante*, *golondrina de mar* (*Dactyloptera volitans*, Cuv.).
- ORTIGA, f., *ortíge* (Mallorca) : Crustaci de color vermellós, de moltes cames, que viu damunt les roques. L'ortiga és rodona i té moltes espines. No és carn ni peix.
- P
- PADES : Caragolet de mar amb el qual fan esca els pescadors de canya (Mallorca).
- PAELLA, f., *pejëlè* (Blanes) : Peix pla, de color cendrosa del damunt i blanquinosa de la panxa. És petit i s'agafa amb tresmall.
- PAGELL, m., *pejël* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Mallorca, Eivissa), *pejël* (Menorca); *pejëçl* (Vinaroç) (*Pagellus erythrinus*, Cuv. et Valenc.) : Peix pla, vermell, de les dimensions del sard. Es pesca amb l'art. «Val més cap d'arengada (sardina) que cua

- de pagell» (Sant Feliu de Guíxols, Menorca). «It. la liura de pagells, aranyes, escorpre II ss.» (Hist. Poll., I, CXI).
- PAGELL DÉNTOL, m. (Tarragona) (*Dentex macrophthalmus*, Cuv. et Valenc.). Sinònim : déntol (Barcelona, Menorca).
- PAGELLIDA, f., *pejelidè* (Mallorca): Marisc aferrat a la roca, de closca molt dura (Mallorca).
- PAGRE, m., *págre* (Tarragona, Costa de Llevant, Barcelona, Mallorca, Menorca). 1. (*Pagrus vulgaris*, Cuv. et Valenc.): Peix de tot en tot semblant a l'orada, vermellenc, pla, i d'uns 30 cm. de llarg. Es pesca amb volantí. És de bones dimensions i fa de 14 a 15 terces. Sinònims : pargo, pargotí (Goles de l'Ebre). 2. (*Pagrus orphus*, CBp). Sinònims : pargo, pargotí (Goles de l'Ebre).
- PALOMIDA, f., *pelumidè* (Tarragona, Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Eivissa), *pelomidè* (Mallorca). 1. (*Lichia glaucus*, Cuv. et Valenc.): Peix petit, rodó, blanquinós, una mica més gros que la sardina. Té dues espines damunt l'esquena. Sinònims : colomida (Barcelona), palomina (Menorca). 2. (*Lichia amia*, Cuv. et Valenc.) Sinònims : colomida (Barcelona), sorell de penya (Menorca). 3. (*Stromateus Fiatola*, Linn.). «It. la liura de la seruia e palomida I ss. VI drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- PALOMINA, f. (Menorca) (*Lichia glaucus*, Cuv. et Valenc.). Vegi's Palomida.
- PALOMITA, f. : Peix gros de bastina, sense escata i de bon gust (Vinaroç).
- PAMFONT, m. (Menorca) (*Ophidium barbatum*, Linn.). Peix llarg com una serp. És semblant al congre. Sinònims : pixota blanca (Barcelona, Tarragona), metge (Costa de Llevant), congre dolç (Menorca).
- PAMFONT VERMELL, m. (Menorca) (*Ophidium Vassalii*, Riss.). Sinònims : pixota (Tarragona), metge (Costa de Llevant).
- PÀMPENA, f. (València, Archivo, II, 156), cast. *pámpena* (*Stromateus fiatola*, Linn.).
- PÀMPOL, PÀMPOLS, m., *pámpul* (Pineda, Menorca); *pámpu* (Mallorca, València) (*Polyprión cernium*, Valenc.) : Peix blau que en mole segueix les barques de pesca. «It. la liura de pampol I ss. VIII drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- PÀMPOL PUDENT (Tarragona, Pineda) (*Stromateus microchirus*, Günth.).
- PANEGAL, m., *penegál* (Pineda, Tarragona), *penegál* (Barcelona) (*Sebastes Dactylopterus*, Günth.) : Peix vermell, semblant a l'escórpora.
- PAPAGALL, m. (València, Archivo, II, 156).
- PARGO, m. (Menorca). 1. (*Pagrus vulgaris*, Cuv. et Valenc.). 2. (*Pagrus orphus*, CBp). V. Pagre.
- PARGOTÍ, V. Pargo.
- PASTANAGA, f., *pesténagè* (Mallorca) : Peix de cap llargarut, color groga. Té certa semblança amb les pastanagues.
- PASTIU, m. : Peix llarg de color de cendra (Mallorca).
- PATENA, f. (València, Archivo, II, 156). V. Esparralló.
- PATOIA, f. : 1. (*Meletta phalerica*, Moreau) : L'amploia de

- cria (Tarragona). 2. (*Alausa Pilchardus*, Cuv. et Valenc.): La sardina petita o de cria (Tarragona).
- PATUM, m., *petúm*: Nom col·lectiu per a assenyalar tota classe de peix petit. (Sant Feliu de Guíxols).
- PAU, m. (Barcelona) (*Callionymus maculatus*, Rafin). Sinònims: guineu (Tarragona), ferapedres (Menorca).
- PEDAÇ, m. (Menorca, Mallorca). 1. (*Bothus rhomboides*, CBp): Peix ample i prim, blanc de sota i de color bruta en la part superior. És molt bo per a menjar. Sinònims: puput (Tarragona), rèmol (Barcelona). 2. (*Bothus podas*, CBp). Sinònims: puput (Tarragona), rèmol (Barcelona).
- PEGA-ROQUES, m. (Tarragona). 1. (*Lepadogaster Candolii*, Riss.). Sinònims: xuclador (Tarragona), peix porc (Barcelona, Menorca). 2. (*Lepadogaster bimaçulatus*, Flem.). Sinònims: xuclador (Tarragona), peix porc (Menorca).
- PEGUES, f. (Tarragona) (*Eche-neis remora*, Linn.). Sinònim: rèmore (Barcelona).
- PEIALLA, PEIALLES, f., *peiàle*, *peiàles* (Sant Feliu de Guíxols): Peix pla, rossenc, semblant al llenguado, però més rodó. Té regularment, de 20 a 25 cm. de llarg.
- PEIX, PEIXOS, m.: Animal de l'última classe dels vertebrats. Amb tot i tenir espinada, no tenen medulla ni canal medullar. Respiren per les ganyes, no tenen pulmons. Són muts, de sang freda, viuen en l'aigua, generació ovovivípara.
- Modismes: «Ésser un peix»: ésser astut. «Estar com un peix dins l'aigua»: estar bé, no faltar res. «Peix, a la mar en neix». «Infant i peix dins s'aigo creix» (Menorca). «Qui peix vol menjar sa cua s'ha de banyar»; «Hoste i peix menut, al cap de tres dies put». «Dia llarg, peix curt»: el peix llarg a l'estiu es passa de pressa. «A un peix dins s'aigua vols mostrar de nadar?». «El peix gros es menja el petit» (Cat., Bal., Val.). «Puja més la salsa que el peix» (Cat., Bal., Val.). «Sempre agafes es peix per sa coa» (Migjorn-Gran). «Vent llebeig, molta mar i peix fresc». «Vent mestral, peix de tall». «Vent xaloc, molta mar i peix poc» (Migjorn-Gran).
- PEIX BADE (Menorca) (*Siphonostoma Rondeletii*, Kaup.). No és tan ossós com el cavall marí. És menut, i viu a mar o platja de poc fons. Té la boca com un canonet o sífó.
- PEIX DE BASSA, m. (*Carasius auratus*, Günth.).
- PEIX DE BROM, m. (Barcelona) (*Centrolophus pompilius*, CBp). Sinònims: trotlo (Barcelona), negret, negrito (Tarragona).
- PEIX DE PLATA (València, Archivo, II, 156); cast. *pez de plata* (*Argentina sphyroena*, L.).
- PEIX ESPASA, m., *peç espáze* (Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Tarragona, Menorca). 1. (*Xiphias gladius*, Linn.): Peix cendrós que arriba a tenir un metre de llarg. L'espasa o os punxagut que té al morro arriba, de vegades, a 60 cm. Sinònim: emperador (Menorca). 2. (*Alopias vulpes*, Bp.).

- PEIX PORC (Barcelona). V. Pega-roques.
- PEIX REI, m. (Menorca) (*Merlangus Poutassou*, Riss.). Sinònims : llúçara (Tarragona), maire (Torredembarra).
- PEIX ROQUER : Nom collectiu de diversos gèneres o espècies de peix. Viu prop la costa. És de color vermella i molt bo per a menjar. El roquer es fa un llitet d'herbes damunt l'arena i s'hi adorm. (Menorca.)
- PEIX SENSE SANG (Tarragona). 1. (*Atherina hepsetus*, Linn.). Sinònims : xanguet, xesclet (Barcelona), joell (Costa de Llevant), serclet (Menorca). 2. (*Atherina Boyeri*, Riss.). Sinònims : ase, aseta (Tarragona), xanguet (Barcelona), cabessuda (Menorca).
- PELAÍ, m., *pelai* (Barcelona, Tarragona, Menorca). 1. (*Solea vulgaris*, Gottsche). Sinònim: llenguado. 2. (*Solea Lascaris*, CBp.). Sinònim : llenguado. 3. (*Solea Kleinii*, CBp). Sinònim : llenguado. 4. (*Solea oculata*, Willugh.). Sinònims: llenguado (Tarragona); llengua de sant Pau (Menorca). 5. (*Microchirus luteus*, CBp). Sinònim : llenguado.
- PELAIA, f. *peláie* (Barcelona, Pineda), *pelée* (Mallorca), *peláda* (Vinaròs); (*Pleuronectes Citharus*, CBp). : Peix que té la boca a un costat del cap. És de color de cendra. Sinònims: pelaia guarda la vida (Tarragona), capellà, rèmol (Menorca).
- PELAIA BRUIXA, f. (Tarragona, Costa de Llevant) (*Pleuronectes megastoma*, Donovan.). Sinònims : serrandell (Goles de l'Ebre), capellà (Menorca).
- PELAIA GUARDA LA VIDA. V. Pelaia.
- PELAIA MISÈRIES (Tarragona). 1. (*Pleuronectes unimaculatus*, Moreau). Sinònim : serrandell (Goles de l'Ebre). 2. (*Pleuronectes conspersus*, Canestr.). Sinònim : serrandell (Goles de l'Ebre).
- PELAIA ROSSA, f. (Tarragona, Barcelona). 1. (*Pleuronectes Grohmanni*, CBp). Sinònim : serrandell (Goles de l'Ebre). 2. (*Pleuronectes arnoglossus*, CBp). Sinònim : serrandell (Goles de l'Ebre).
- PELUDA, f., *pelúde* (Menorca, València); (*Microchirus variegatus*, Moreau). Sinònim : llenguado d'arena (Tarragona).
- PELUT, m., *pelút* (Tarragona, Barcelona, Pineda, Blanes, Sant Feliu de Guíxols) (*Trigla gurnardus*, Linn.) : Peix petit, vermellenc. És peix d'escata, molt semblant a la peona. Té dos additaments llargaruts sota les ganyes que, tal vegada, hagin donat origen al seu nom. Sinònims : refet, refetó (Tarragona), lluernà, biret (Barcelona).
- PELUT D'ESCATA, m. (Tarragona) (*Trigla cavillone*, Lacep). Sinònims : escatós (Goles del'Ebre), clavilló (Costa de Llevant).
- PEONA, f., *peone* (Tarragona, Pineda, Blanes, Sant Feliu de Guíxols) (*Trigla pini*, Bloch): Peix vermell, d'uns 20 cm. de llargada, que té el cap fort i es pesca al bou.
- PETARC, m. (Costa de Llevant) (*Coriscus rostratus*, Nordmann). Sinònims: griveta (Tarragona), donzelleta (Barcelona), trugeta (Menorca).

- PIGOTA, f., *Pescadilla o merluza tierna* (Mallorca).
- PILLET DE PLATJA, m. (Menorca) (*Conger Mystax*, Riss.). Sinònims : congre serpeter (Tarragona), congre dolç o de sucre (Menorca).
- PINTA, f. (Tarragona) (*Sargus annularis*, Geof. St. Hil.). Sinònims : esparrall (Barcelona, Tarragona, Menorca), esparralló (Tarragona).
- PINTA ROTJA, PINTA ROSSA, f. (València, Archivo, II, 156). Vegi's Gat.
- PINTAT, m. (València, Archivo, II, 156); V. Llobarro.
- PITGELL, m. (Menorca) (*Pageillus erythrinus*, Cuv. et Valenc.). Sinònim : pagell (Tarragona, Barcelona).
- En el segle XIV, l'infant En Joan d'Aragó, prelat tarragoní, obtingué del seu germà, el comte de Prades, que no exigís als pescadors de Tarragona que anaven a pescar vers la costa del coll de Balaguer el tribut de 50 *peixells*, o llur vàlua en diner, en concepte de dret de riberatge (Gibert, Fauna, 53).
- PIXOTA, f. (Tarragona); (*Ophidium Vassallii*, Riss.) : Peix blanc, llarg i prim, flexible. No és gaire bo per a menjar. Es pesca al bou. Sinònims: metge (Costa de Llevant), pamfont vermell (Menorca).
- PIXOTA BLANCA (Barcelona, Tarragona) (*Ophidium barbatum*, Linn.): Peix llarg i prim. Sinònims : metge (Costa de Llevant), congre dolç, pamfont (Menorca).
- PIXOTA DE CARALL DE JAN, f. (Tarragona); (*Fierasfer imberbis*, CBp.). Sinònims : pixota de llanguet (Tarragona), fill de morena mansa (Menorca).
- PIXOTA DE LLANGUET. V. Pixota de carall de Jan.
- PIXOTA VERMELLA (Tarragona) (*Cepolla rubescens*, Linn.); Peix prim, llarg, d'uns 60 cm., de color vermella. Sinònims: lligacames (Tarragona), veta (Barcelona), làtigo (Costa de Llevant), flàmula (Menorca).
- PLANXETA, f. (València, Archivo, II, 156) (*Crenilabrus roisalii*, Riss.).
- POLLA, f., *pòl·le* (Barcelona, Blanes, València) (*Scorpaena scropha*, Linn.) : Peix de color vermella, cap gros, molt espinós de l'esquena. És molt bo per a menjar.
- POLLAGARAU, f. : Anguila de riu, d'esquena de color negra i panxa blanca (Pobla de Mallorca).
- POLLS DE MAR : Insectes que viuen paràsits a la boca dels peixos (Llofriu).
- POP, m. : Peix de forma especial que té les extremitats proveïdes de vuit tentacles que serveixen per a arrapar-se a la roca (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Vinarç, Balears).
- PORC MARÍ, m., *pòrk merí* (Costa de Llevant, Pineda, Sant Feliu de Guíxols, Tarragona, Eivissa, Menorca), *pòrk* (Mallorca, València) (*Centrophorus granulosus*, Müll. et Henl.): Peix bastinal, de tres caires, panxa blanca, negrós del damunt. És molt semblant al porc. Sinònims : gutxo (Tarragona). 2. (*Centroscyllus coelepis*, Bocag. et Capel.). Sinònim : gutxo (Tarragona).

3. (*Centrina vulpecula*, Bel.). Sinònim : truja (Tarragona, Torredembarra).
 PUDENTÀ, f. (València, Archivo, II, 156). V. Pàmpena.
 PUNXOSET, m. (València, Archivo, II, 156), salpa xurell (*Gasterosteus aculeatus*, L.).
 PUPUT, m. (Tarragona). 1. (*Bothus rhomboides*, CBp). Sinònims : rèmol (Barcelona), pedaç (Menorca). 2. (*Bothus podas*, CBp). Sinònims : rèmol (Barcelona), pedaç (Menorca).

Q

- QUELVE, m. (València, Archivo, II, 156), V. Agullat.
 QUISSONA, f., *kisónē* (Mallorca, Menorca). 1. (*Acanthias vulgaris*, Riss.) : Peix llarg, molt semblant al gatvaire. Té dos alarons i a llurs extrems dues punxes. Sembla la femella del ca marí. Sinònim: agullat (Tarragona). 2. (*Acanthias Blainville*, Riss.). Sinònims : agullat xato (Tarragona).

R

- RABOSA, f., *ṛēbōze* (Eivissa, Menorca), *ṛēbōē* (Mallorca, València). 1. (*Blennius palmicornis*, C. V.) : Peix curt, de panxa negrenca, amb dues banyes al cap i una espina a l'esquena. Es remena molt. Sinònims: dormilega (Tarragona), capsigrany, llepissós (Barcelona), futarra, bavosa (Costa de Llevant). 2. (*Blennius gattorugine*, Lacep.). Sinònims : dormilega roja o de fang (Tarrago-

na), capsigrany (Barcelona), futarra bavosa (Costa de Llevant). 3. (*Blennius tentaculatus*, Brunn.). Sinònims : dormilega (Tarragona), capsigrany (Barcelona), bavosa, futarra (Costa de Llevant). 4. (*Blennius ocellaris*, Linn.). Sinònims: dormilega (Tarragona), capsigrany, ase mossegair (Barcelona), futarra, bavosa (Costa de Llevant). 5. (*Blennius erythrocephalus*, Riss.). Sinònims: dormilega de cap-roig (Tarragona), capsigrany (Barcelona), bavosa, futarra (Costa de Llevant).

- RABOSOT, m. : Peix molt menut, negre, sense escata, que es cria a les roques. Es pesca amb canya (Vinaròs).
 RAFEC, m. (València, Archivo, II, 156). V. Juliola.
 RAFEL, m., *ṛēfēl* (Mallorca) : Peix de panxa blanca i esquena vermella, que té una banya a cada banda de cap. V. Rafelet.
 RAFELET, m., *ṛēfēlēt* (Pineda, Menorca) (*Trigla lineata*, Wall.): Peix semblant a la gallineta. Sinònim : borratxo (Tarragona).
 RAFET, m. (València, Archivo, II, 156); cast. *cuchillo*, *escacho* (*Trigla gurnardus*, L.).
 RAJADA, f., *ṛējāde* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Balears), *ṛaīdā* (Vinaròs, València). 1. (*Raia clavata*, Rond.): Peix blanc amb ratlles negres al damunt. Sinònims : rajada vera (Tarragona), clavellada (Costa de Llevant), clavell (Menorca). 2. (*Leviraia Oxyrhynchus*, CBp). Sinònim : caputxo (Tarragona). 3. (*Leviraia Macrorynchus*, CBp). Sinò-

- nim : moranell (Tarragona).
4. (*Raia marginata*, Müll. et Henl.). Sinònims : escrita blanca (Tarragona), clavellada (Costa de Llevant), clavell (Menorca). 5. (*Raia radula*, Del.). Sinònims : clavellada (Costa de Llevant), rajada peluda (Menorca). 6. (*Raia punctata*, Riss.). Sinònims : escrita, escrita vera (Tarragona), clavellada (Costa de Llevant), rajada boca de rosa (Menorca). 7. (*Raia miraletus*, Rond.). Sinònims : escrita vera (Tarragona), rajadeta vestideta (Barcelona), clavellada (Costa de Llevant).
- RAJADA BOCA DE ROSA. V. Rajada, 6.
- RAJADA PELUDA. V. Rajada, 6.
- RAJADA VERA. V. Rajada, 1.
- RAJADA VESTIDETA, f. (Barcelona) (*Raia miraletus*, Rond.). Sinònims : escrita vera (Tarragona), clavellada (Costa de Llevant).
- RAÓ, f. (Barcelona, Tarragona, Costa de Llevant, Mallorca, Menorca, Eivissa) (*Xirichthys novacula*, Linn.). Peix de color de canari, de forma semblant als molls, però més pla. Té dues dents davant i dues darrera. «It. liura de raos e de moll II ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- RAÓ, m. (València) : Nom de peix. Cast. *papagallo* (*Xirichthys novacula*, Bp).
- RAP, m., *ráp* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Barcelona, Tarragona, Mallorca, Menorca, Eivissa, Vinaroç, València). 1. (*Lophius piscatorius*, Linn.). Peix pla, de boca molt grossa, de color vermellós. Damunt el cap té una espècie de prolongació, semblant a una canya, que serveix per a pescar peixos. Sinònim : boldroi (Menorca). 2. (*Lophius Budegassa*, Spinola). Sinònim : rap fotaire (Tarragona). 3. Planta petita que té la forma de baldufa (Hospitalet).
- RAP FOTAIRE, m. (Pineda, Blanes, Tarragona) (*Lophius Budegassa*, Spinola). És el nom del rap de color negra.
- RAP NEGRE (Sant Feliu de Guíxols). V. Rap fotaire.
- RASCÀS, m., *raskás* (Tarragona, Menorca); (*Polyprion cernium*, Valenc.) : Peix que hom veu en alta mar prop les desferres d'embarcacions i fustes surants. Sinònims : dot (Barcelona), pàmpol (Menorca).
- RASCASSA, f. (Llofriu, Eivissa, Vinaroç) : Peix petit, de color vermella, d'alarons molt punxeguts. Pica molt. «Sembla una rascassa» : es diu d'una dona malfardada (Eivissa).
- RASCLA, f., *rásclε* (Migjorn Gran) (*Scorpoena porcus*, Linn.). Peix semblant a la gallineta. Es pesca amb xarxa i és molt sanitos. A Mahó, la primera cosa que es dona al malalt que va per bé és *brou de rascla*. Sinònims : escórpura (Ciutadella), escórpura de roquer (Tarragona).
- RATA, f., *rátε* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Barcelona, Tarragona, Mallorca, Menorca, Eivissa), *ráta* (Vinaroç) : Peix d'escata amb alots de color vermellós. És de cap pla i té la boca a sobre (Sant Feliu de Guíxols). És negrenc amb taques blanques (Pineda).

- Amb la rata es fa una sopa riquíssima (Vinaroç). La color o la configuració del morro poden haver originat el seu nom. Sinònim : saltaperdissa (Menorca).
- REFET (Tarragona) (*Trigla gurnardus*, Linn.). Sinònims : pelut, capsec, clau (Tarragona), clavilló (Costa de Llevant, Gols de l'Ebre).
- REFETÓ, m. (Tarragona). Vegi's *refet*.
- REGET, m., *řejët* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda, Llofriu) : Nom del reig petit amb alots i escata. És de color blanquinosa, amb cap i ulls petits.
- REGET VARIAT, m., *řejët briát* (Sant Feliu de Guíxols) : Reget gros de color vermellenca.
- REGETÓ, m., *řejëtó* (Vinaroç, València) : Peix semblant al reig, però més petit. És de carn molt fina (*Corvina nigra*, Cuv.).
- REI, m., *řej* (Tarragona, Pineda) (*Apogon imberbis*, Günth.). Sinònims : reiet (Tarragona), moll reial, anfós (Barcelona), mare d'anfós i muret vermell (Menorca).
- REIET. V. Rei.
- REIG, m., *řej* (Sant Feliu de Guíxols, Tarragona, Vinaroç, Mallorca, Menorca), *řej* (Pineda), *řët* (Menorca, València). 1. (*Umbrina cirrosa*, Riss.): Peix groc, rodó i amb alots. Arriba a pesar fins una arrova. Té l'escata argentada. La seva carn blanca és molt bona. Sinònim : corball (Barcelona). 2. (*Scioena aquila*, Cuv.)
- RÊMOL, m., *řemul* (Costa de Llevant, Tarragona, Menorca); *řemol* (Mallorca, València). 1. (*Pleuronectes Citharus*, CBp) : Peix pla, vermellós; cap pla, ulls petits. Es pesca amb palangre. Sinònims : pelaia (Barcelona), pelaia guarda la vida (Tarragona), cape llà (Menorca). 2. (*Rhombus laevis*, Rond.). Sinònim : rom (Costa de Llevant). 3. (*Bothus rhomboides*, CBp). Sinònims : puput (Tarragona), pedaç (Menorca). 4. (*Bothus podas*, CBp). Sinònims : puput (Tarragona), pedaç (Menorca).
- RÊMOL BLANC (Tarragona) (*Plagusia lactea*, CBp).
- RÊMOL DE RIU (Tarragona) (*Fleusus passer*, Moreau).
- RÊMOL EMPETXINAT, m. (Tarragona) (*Rhombus maximus*, Riss.).
- RÊMORA, f. (Barcelona, Pineda, València) (*Echeneis remora*, Linn.). Sinònim : pegues (Tarragona).
- RET, m. (Menorca) (*Umbrina cirrosa*, Riss.). Sinònims : corball (Barcelona, Tarragona), reig (Menorca). V. Reig.
- REVALLA (Sant Feliu de Guíxols) (*Trigla gurnardus*, Linn.). V. Pelut.
- ROGER, m., *řujé* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes), *řojé* (Eivissa, València). 1. (*Mullus surmulletus*, Linn.) : Peix de color vermella, d'un pam a un pam i mig de llarg. És molt bo per a menjar. Sinònims : rogeret (Costa de Llevant), moll fanguer (Tarragona), moll ver (Menorca). 2. (*Mullus fuscatulus*, Rafin.). Sinònim : moll (Tarragona, Menorca). 3. (*Mullus barbatus*, Willgh.). Sinònims : moll roquer (Tarragona), moll cranquer (Menorca).
- ROGERET. V. Roger.

- ROGET, m. (València, Archivo, II, 157). V. Bobo.
- ROM, m. (Costa de Llevant); (*Rhombus laevis*, Rond.). Sinònim: Barcelona, Tarragona.
- ROMEQUERA, f., *řumegérę*, *řumigérę* (Tarragona), *řomegérę* (Mallorca; València) (*Raia batis*, Linn.): Peix que té la panxa i l'esquena de color de cendra, cua molt gratallosa, amb dues o més espines a la mateixa cua.
- RONCADOR (Tarragona, Eivissa) (*Pristipoma Bennettii*, Lœwe).
- ROQUER, m., *řukę* (Menorca, València). 1. Nom collectiu per a assenyalar tota espècie de peix que viu prop de les roques (Cat., Bal.). 2. (*Crenilabrus ocellatus*, Nomann.). Sinònim: tord (Barcelona, Tarragona). 3. (*Crenilabrus Roisali*, Riss.). Sinònim: tord (Barcelona, Tarragona). 4. (*Crenilabrus tigrinus*, Riss.). Sinònim: tord (Tarragona). 5. (*Crenilabrus Baillonia*, Valenc.). Sinònim: tord (Tarragona). 6. (*Crenilabrus tinca*, CBp). Sinònims: tord (Barcelona, Tarragona), satx (Menorca).
- ROSETÍ m., (Menorca) (*Aphia Pellucida*, Moreau). És un peix molt menut. És pesca amb bolitx espès. V. Xanguet.
- ROSSINYOL, m. (València, Archivo, II, 157) (*Crenilabrus pavo*, Valenc.).
- RUC, m. (Tarragona). 1. (*Gobius longiradiatus*, CBp). Sinònims: burro (Barcelona), gòbit (Costa de Llevant), cabot mocós (Menorca). 2. (*Gobius lota*, Valenc.). 3. (*Gobius quadrimaculatus*, Valenc.). 4. (*Gobius cruentatus*, Gml). Sinònims: burro (Barcelona), gòbit (Costa de Llevant), cabot anglès (Menorca). 5. (*Gobius minutus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims: gòbit (Costa de Llevant), cabot (Menorca). 6. (*Gobius auratus*, Riss.). 7. (*Gobius geniporus*, Valenc.). Sinònim: cabot (Menorca). 8. (*Gobius paganellus*, Linn.). Sinònims: burro (Barcelona), gòbit (Costa de Llevant), cabot (Menorca). 9. (*Gobius Fallax*, Sarato). Sinònims: cabot berruvés (Menorca).
- RUCASSA, f.: Peix de color de rosa al qual s'ha de llevar l'escata per a fregir-lo (Eivissa).
- RUC D'ALGA, m. (Tarragona) (*Gobius Jozo*, Linn.). Sinònims: burro (Barcelona), gòbit d'alga (Costa de Llevant), cabot d'alga (Menorca).
- RUC DE ROCA (Tarragona). 1. (*Gobius guttatus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims: gòbit de roca (Costa de Llevant), cabot de roca (Menorca). 2. (*Gobius niger*, Linn.). Sinònims: gòbit de roca (Costa de Llevant), cabot de roca (Menorca).
- RUFINA, f. (Costa de Llevant) (*Sebastes Dactylopterus*, Günth.). Sinònims: panegal (Tarragona), panegall (Barcelona), serrà imperial (Menorca).
- RUMBO, m.: Nom de peix (Vinaroç).
- RUSSÓ, m.: Peix pla de color vermella i ulls petits. És pesca amb palangres (Blanes).

S

- SABOGA, f., *sębógę* (Tarragona, Pineda, Eivissa, Rib. de l'Ebre), *sębógę* (Mallorca), sa-

- boga* (Vinaroç, Goles de l'Ebre, València). 1. (*Alosa vulgaris*, Troschel.) : Peix semblant al gerret o sardina, de la mateixa classe de la boga. Té els ulls molt grossos. Cria en els desguassos dels rius. Sinònims: guerxa (Costa de Llevant), alatxa (Tarragona). 2. (*Alosa finta*, Marcotte). Sinònim: guerxa (Costa de Llevant).
- SABRE, m. (València, Archivo, II, 157), cast. *sable* (*Lepidopus ensiformis*, Bp.).
- SAIG, m. (Menorca). 1. (*Crenilabrus Tinca*, CBp.). Sinònims: tord (Barcelona, Tarragona), roquer (Menorca). 2. (*Crenilabrus pavo*, Bp.). Sinònims: tord (Barcelona, Tarragona), llavió (Costa de Llevant).
- SALMÓ, m., *selmó* (Tarragona, Pineda) (*Salmo salar*, Linn.) : Espècie rara. 2. Nom per a assenyalar el roger de fang i el roger comú (Blanes).
- SALMÓ ARC DE SANT MARTÍ (Tarragona) (*Salmo iridens*, Gibbons).
- SALMÓ DE CALIFÒRNIA (Tarragona) (*Salvelinus fontinalis*, Mitchell).
- SALPA, f., *sáupe* (Sant Feliu de Guíxols, Barcelona, Tarragona, Mallorca, Menorca; València) (*Box salpa*, Cuv. et Valenc.) : Peix de panxa blanca, amb ratlles grogues a l'esquena. Arriba a fer 50 cm. de llargada. «La salpa i la dona tot l'any és bona». (Vinaroç). «It. liura de salpes i ss.» (Hist. Poll., I, CXII).
- SALROIG, m. (Barcelona, Eivissa, Menorca). 1. (*Odontaspis ferox*, Agass.) : Peix de bastina, un dels més grossos que els pescadors coneixen. És llarg, de textura de tauró i de dentat tan fort que talla en rodó una plomada. 2. (*Charcarodon Lamia*, Bp.). Sinònims: ca marí (Tarragona), marraco (Barcelona).
- SALTABARDISSA, f. (Menorca) (*Uranoscopus scaber*, Linn.): Peix dels acantopterigis, d'espina i aló. Es pesca en algarrons o platges de poc fons. Diuen que té un ressort a la panxa que li permet saltar.
- SALTAMURADES (Menorca) (*Aulopus filamentosus*, CBp.). Sinònims: lluert (Torredembarra), serpentí, escàlum (Menorca).
- SAMA, f. (Tarragona, València) (*Mugil saliens*, CBp.). Vegi's Llissa calba negra.
- SAMARUC, m. (València, Archivo, II, 157); cast. *samaruco*, *pececillo*, *peje* (*Hydrargyra hispanica*, Valen.).
- SANREMUS, m. (Menorca) (*Monochidus hispidus*, Rafin.). Sinònim: llenguado de fonera (Barcelona).
- SANUT, m.: Nom de peix. «It. liura de oblades e sanut e lampuda i ss. III drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- SARANYAN, m. (València, Archivo, II, 157). V. Aranya.
- SARD, m., *sárt* (Tarragona, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Llofríu, Mallorca), *sárk* (Vinaroç, Menorca). 1. (*Sargus vulgaris*, Geof. St. Hil.) : Peix pla, de boca petita i d'ulls petits, ratllat de faixes negres, d'uns 40 cm. de llarg. Sinònims: variada (Tarragona, Menorca), varada (Costa de Llevant). 2. (*Sargus Rondeletii*, Cuv. et Va-

- lenc.). 3. (*Sargus vetula*, CBp).
 4. Persona astuta i difícil d'enganyar : «Ès un bon sarg.» (Migjorn Gran, Vinaroç). «It. la liura del sarrans, marbre, sarch, variada, vaques i ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- SARDINA, f., *serdine* (Tarragona, Barcelona, Pineda, Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Llofriu, València). 1. (*Sardinella aurita*, Cuv. et Valenc.) : Peix blau, rodó, d'escata i alots. En temps de primavera i estiu es pesca amb els sardinals. Sinònims : latria, sardina alatxa (Tarragona), alatxa (Barcelona, Menorca), alatxa pixota (Menorca). 2. (*Alausa Pilchardus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : sardineta, patoia, caramelo (Tarragona), junquetí (Menorca). «It. liura de sardina grossa e manuda...» (Hist. Poll., I, CXII).
- SARDINA ALATXA (Tarragona). Vegi's Sardina.
- SARDINETA (Tarragona, València). V. Sardina 2.
- SEITÓ, m., *seitó* (Pineda, Tarragona, Barcelona) (*Engraulis encrasicolus*, CBp). Sinònims : aladroç (Tarragona, Menorca).
- SENYORETA, f., *senyoret* (Costa de Llevant). 1. (*Julis vulgaris*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : donzella (Barcelona, Tarragona, Menorca), güiula (Costa de Llevant). 2. (*Julis speciosa*, Riss.). Sinònims : donzella (Tarragona, Barcelona, Menorca), güiula (Costa de Llevant). 3. (*Julis Giofredi*, CBp). Sinònims : donzella (Barcelona, Tarragona, Menorca), güiula (Costa de Llevant). 4. (*Julis festiva*, Valenc.). Sinònims : donzella (Tarragona, Menorca), güiula (Costa de Llevant).
5. (*Julis pavo*, Günth.). Sinònims : donzella (Tarragona), güiula (Costa de Llevant), vit d'en Gahona (Menorca).
- SÉPIA, *sépie* (Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Pineda), *sépia* (Vinaroç), *sípie* (Mallorca) : Peix pla, sense escata, que arriba a uns 50 cm. de llarg. Es diu que canvia de color rossenca a blanca i que els mascles són ratllats de l'esquena i les femelles quadriculades. La seva forma de guitarra no té pariona. A l'interior té l'escut, peça cartilaginosa que substitueix els ossos. Té dos tentacles. Es pesca amb fitora o amb nansa, dins de la qual es posen ballarancs.
- SEPIONS, m. pl. : Nom de les sèpies petites (Vinaroç).
- SERCLET, m. (Menorca) (*Atherina hepsetus*, Linn.). Sinònims : peix sense sang (Tarragona), xanguet, xasclet (Barcelona), joell (Costa de Llevant). «It. liura de serclet i ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- SERCLET, m. : Espècie d'aterina. Peix molt menut semblant a la cabessuda (Menorca).
- SERNIA, f. (Tarragona) (*Temnodon saltator*, Cuv.).
- SERP, f., *serp* (Tarragona, Barcelona, Blanes, Mallorca, Eivissa). 1. (*Syngnathus rubescens*, Riss.) : Peix de la mateixa forma que la serp de terra, semblant al congre blanc. Algunes són mengívols. Sinònim : agulla (Tarragona). 2. (*Syngnathus tenuirostris*, Rathke). Sinònim : agulla (Tarragona). 3. *Syng-*

- nathus Ethon*, Riss.). Sinònim: agulla (Tarragona). 4. (*Syngnathus Abaster*, Riss.). Sinònim: agulla (Tarragona). 5. (*Siphonostoma argentatum*, A. Dümer). Sinònim: agulla (Tarragona). 6. (*Siphonostoma Rondeletii*, Kaup.). Sinònims: agulla (Tarragona), músic (Barcelona), serp d'en terra (Costa de Llevant), peix bade (Menorca). 7. (*Siphonostoma pyrois*, A. Dümer). Sinònims: agulla (Costa de Llevant), músic (Barcelona), serp d'en terra (Costa de Llevant). 8. (*Myrus vulgaris*, Kaup.). Sinònims: congre serpeter (Barcelona, Tarragona), culebra, dorado (Menorca).
- SERP DE COSTA. V. Serp 6 i 7.
- SERP DE MAR (Barcelona, Tarragona, Mallorca, Vinaroç). 1. (*Ophisus serpens*, Lacep.). Sinònim: culebra de la mar (Menorca). 2. (*Ophisus hispanus*, Belloti). 3. (*Sphagebranchus imberbis*, Delaroche). Sinònim: cuca de serp (Barcelona). 4. (*Sphagebranchus coe-cus*, B. C. Schneider). Sinònim: murer (Menorca).
- SERP D'EN TERRA. V. Serp 7.
- SERPENTÍ, m., *serpentí* (Menorca) (*Aulopus filamentosus*, CBp). Sinònims: lluert (Torredembarra), saltamurades, escàlum (Menorca).
- SERPETA, f. (Tarragona). 1. (*Nerophis lumbriciformis*, Bp). 2. (*Nerophis Ophidion*, Bp).
- SERRA, f., *sēřē* (Tarragona, València) (*Lepidopus argenteus*, Bonnat.). Sinònim: serreta.
- SERRÀ, *sēřá* (Barcelona, Tarragona, Costa de Llevant, Balears), *sēřá* (València). 1. (*Serranus cabrilla*, CBp) : Peix de color variada (vermella o rossa) que té les dimensions del roger o juriola. Té un additament al llom que forma dents com una serra. D'això segurament ha pres el nom. 2. (*Serranus hepatus*, CBp). Sinònims: inflaconys (Tarragona), vaca serrana (Tarragona). «It. la liura de serrans, mabre, sarch, etc.» (Hist. Poll., I, CXI).
- SERRÀ IMPERIAL, m., *sēřá imperiál* (Sant Feliu de Guíxols, Menorca) : Serrà petit que es pesca al bou. Sinònims: rufina (Costa de Llevant), panegal (Tarragona), panegall (Barcelona).
- SERRANDELL, m. (Goles de l'Ebre). 1. (*Pleuronectes unimaculatus*, Moreau). Sinònim: pelaia misèries (Tarragona). 2. (*Pleuronectes Grohmanni*, CBp). Sinònim: pelaia rossa (Tarragona). 3. (*Pleuronectes arnoglossus*, CBp). Sinònim: pelaia rossa (Barcelona). 4. (*Pleuronectes conspersus*, Canestr.). Sinònim: pelaia misèries (Tarragona). 5. (*Pleuronectes Boscii*, CBp). Sinònim: pelaia bruixa (Tarragona). 6. (*Pleuronectes megastoma*, Donov.). Sinònims: pelaia bruixa (Tarragona), capellà (Menorca).
- SERRANET, m. (València). Vegi's Serra.
- SERRETA, f. (València, Archivo, II, 157), cast. *pastenaca*, *raya vaca* (*Trygon pastinaca*, Aduas.).
- SERRETA (Tarragona). V. Serra.
- SÍRVIA, f. *sēřbiē* (Sant Feliu de Guíxols), *sīrvīē* (Balears) (*Seriola Dumerilii*, Riss.) : Peix

- gros, negre, amb alots com el delfí. Es pesca pel maig, quan persegueix les moles de sardina. Sinònims : verderol (Tarragona, Menorca), sirviola (Menorca). «It. la liura de la seruia e palomida i ss. vi drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- SIRVIOLA, f. (Mallorca, Menorca, València). 1. (*Seriola Dumerilii*) : És la sirvia petita. Té la panxa blanca, l'esquena de color de cendra amb vies negres. 2. El mariner d'un vaixell que està de vigilància a la proa (Mallorca).
- SOLDAT, m. (València, Archivo, II, 157); cast. *tambor real* (*Solea oculata*, Riss.).
- SOLIGUER, m. (València). Vegi's Oroneta.
- SOLRAIG (Tarragona, Vinaroç, València) (*Oxyrhina Spallanzanii*, Bp) : Peix semblant a la tintorera. Es pesca amb fitora.
- SOBREIG, m. (València, Archivo, II, 157), cast. *escualo*, *tollo* (*Odontaspis taurus*, Müll.).
- SOMERA, f., *sumérē* (Pineda) (*Anthias sacer*, Bloch). Sinònims: reixet (Barcelona); dentó (Menorca).
- SONSO, m., *sónsu* (Barcelona, Blanes) (*Ammodytes cicerellus*, Rafin) : Peix prim i llargarut, de color blanquinosa i blavenca. Sinònims : trencavits (Barcelona), enfú (Menorca).
- SONSERA, f. : Aparell de pescar sonsos (Llofriu).
- SORELL, m., *surèl* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Vinaroç); *sorèl* (Mallorca, Menorca, Eivissa, València). 1. (*Trachurus Trachurus*, Gunth): Peix blanc, i en alguns llocs blavós, semblant a l'agulla.
- A cada costat de la cua té una serra d'espines. És la millor esca per a pescar sípies. Sinònim : sorelló petit (Tarragona, Menorca). 2. (*Caranx fusus*, Geof. St. Hil.). 3. (*Gasterosteus aculeatus*, Linn) : Aquesta varietat es troba a l'estany de Banyoles, en els aiguamolls de can Tunis (Barcelona) i en els rius Besòs i Tenes. «It. liura de sorells i ss. III drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- SORELLA, f., *surèlē* (Tarragona) (*Caranx suareus*, Riss.).
- SORELL DE PENYA (Menorca) (*Lichia amia*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : palomida (Tarragona, Menorca), colomida (Barcelona).
- SORELLET, m. (València). Vegi's Punxoset.
- SORELLÓ, m. (Tarragona). Vegi's Sorell.
- SORRAIG, SORRAIGS, m., *surāē*, *surāīts* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix semblant al delfí, de color blanquinosa, de boca grossa i morro poc punxegut. La seva grandària és com la de la tonyina.
- SUCLA, f. (València). V. Xucla.
- SUCLÓ, m. (València, Archivo, II, 157) (*Crenilabrus melops*, Riss.).

T

- TABURÓ (València). V. Tiburó.
- TACÓ, m. : Nom de peix (Pineda).
- TALLA ROQUES, m. (Menorca) (*Arantholabrus Palloni*, Cuv. et Valenc.).
- TAMBORER, m. (Menorca). 1. (*Crenilabrus quinquemaculatus*, Riss.). Sinònim : tord (Tarragona). 2. (*Crenilabrus massa*,

- Riss.). Sinònim : tord (Barcelona, Tarragona).
- TAURÓ, m., *teuró* (Pineda, Tarragona, Eivissa). 1. (*Carcharias lamia*, Müll. et Henl.). Sinònims : camarí, tintorera (Tarragona). 2. (*Carcharias Milberti*, Val.). Sinònims : camarí, tintorera (Tarragona).
- TAVERNER, m. (Menorca) (*Mugil cephalus*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : llissa llobarrera (Tarragona), llissera llobarrera (Barcelona), llissa (Menorca).
- TENCA, f., *ténke* (Cat. or.); *ténka* (Cat. occ.). 1. (*Tinca vulgaris*, Cuv.) : Peix de riu molt semblant a la boga. Es pesca amb ham. 2. (*Ciprinus carpio*, L.) (València, Archivo, II, 157).
- TIBURÓ, TIBURONS, m., *tiburó* (Pineda, Balears, Vinaroç, València) (*Carcharias glaucus*, Agass.) : Peix de forma allargada, de quatre a cinc metres. S'alimenta d'altres peixos i de les deixalles de les embarcacions. Per poder fer la presa es gira ventre per amunt, perquè la llargària del morro de dalt li privaria d'agafar-la.
- TIBURÓ TINTORER (Marratxí).
- TINTORERA, f., *tinturèr* (Pineda, Tarragona, Menorca), *tintorèr* (Mallorca, Eivissa), *tintorèra* (Vinaroç, València) (*Carcharias Milberti*, Val.) : Peix gros, de dents molt grosses, cap com el barret de guàrdia civil, de color blanca amb ratlles morades. És molt carnisser. És la femella del tauró. Sinònims : ca marí, tauró (Tarragona).
- TÍSC, m. (València). V. Rafet.
- TITULOT, m. (Tarragona) (*Macrourus Trachyrhynchus*, Günth.).
- TOMBA NAVÍOS (Barcelona) : Nom de la llissa de cria. V. Llissa vera.
- TONTO, m. (València, Archivo, II, 157) (*Trigla lyra*, L.).
- TONYINA, f., *tuyín* (Costa de Llevant, Barcelona, Tarragona, Menorca), *toyina* (Vinaroç, València), *toyine*, (Mallorca). 1. (*Thynnus Thunnina*, CBp) : Peix gros, semblant al delfí, de vint arroves de pes algun d'ells, i arribant a créixer fins a cosa d'un metre vint centímetres. Té el cap gros, amb dos alarons, un a cada banda. «Tonyins o altre peix gros de tayl» (Bans de 1372 al 1378, f. 13 v., Arxiu municipal de Barcelona). «It. la liura de tonyina i ss. II drs.» (Hist. Poll., I, CXI). Sinònims : arbecora (Tarragona), albecora (Costa de Llevant), bacorettes (Goles de l'Ebre). 2. (*Thynnus thynnus*, Günth.).
- TORD, m., *tòrt* (Barcelona, Costa de Llevant, Tarragona, Vinaroç), *tòrt*, *tòr* (Mallorca, Menorca, València) : Peix roquer de diferents classes. Quan és petit és de color verda. 1. (*Labrus limbatu*s (Cuv. et Valenc.). Sinònims : tord verd, griva (Barcelona). 2. (*Labrus lineolatus*, Canestr.). Sinònim : Massot (Menorca). 3. (*Labrus saxorum*, Cuv. et Valenc.). Sinònim : ull de perdiu (Menorca). 4. (*Crenilabrus ocellatus*, Nomann). Sinònim : roquer (Menorca). 5. (*Crenilabrus Roissali*, Riss.). Sinònim : roquer (Menorca). 6. (*Crenilabrus quinquemaculatus*, Riss.). Sinònim : tamborer (Menorca). 7. (*Crenilabrus tigrinus*, Riss.).

- Sinònim : roquer (Menorca).
 8. (*Crenilabrus melops*, Riss.).
 9. (*Crenilabrus melanocercus*, Riss.). Sinònim : llambrega (Barcelona). 10. (*Crenilabrus Caeruleus*, Riss.). 11. (*Crenilabrus Bailoni*, Valenc.). Sinònim : roquer (Menorca). 12. (*Crenilabrus mediterraneus*, CBp). Sinònims : canari (Barcelona), tord roquer (Menorca). 13. (*Crenilabrus Boryanus*, Riss.). Sinònim : mariquita (Barcelona). 14. (*Crenilabrus Brunichii*, Riss.). 15. (*Crenilabrus Tinca*, CBp). Sinònims : saig, roquer (Menorca). 16. (*Crenilabrus arcuatus*, Riss.). 17. (*Crenilabrus Chlorosochrus*, Riss.). Sinònim : mariquita (Barcelona). 18. (*Crenilabrus pavo*, CBp). Sinònims : llavió (Costa de Llevant), saig (Menorca). 19. (*Crenilabrus Massa*, Riss.). Sinònim : tamborer (Menorca). «It. la liura desparayons donzells torts i ss. i drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- TORD MASSOT, m. (Menorca) (*Labrus merula*, Linn.). Sinònim : tord negre (Barcelona, Tarragona).
- TORD MASSOTELL, m. : Nom del tord quan és una mica gros però més petit que el tord massot (Mallorca).
- TORD NEGRE, m. (Barcelona, Tarragona). 1. (*Labrus merula*, Linn.). Sinònim : tord massot (Menorca). 2. (*Labrus lividus*, Cuv. et Valenc.).
- TORD VERD (Barcelona). Vegi's Tord I.
- TORRE, m. (València, Archivo, II, 157); cast. *torillo* (*Blenius ocellaris*, L.).
- TOTANA, f. (Tarragona, Goles de l'Ebre). 1. (*Myliobatis Aquila*, C. Dumer). Sinònims : milà (Tarragona), milana (Barcelona), viuda (Menorca). 2. (*Trygon vulgaris*, Riss.). Sinònims : milà (Tarragona), escorçó (Barcelona), escorçana, ferrassa (Menorca).
- TOTINA, V. Totana.
- TREMOLITJA, f. : Cuc vermell que es troba a la vora del mar, sota l'arena. Serveix d'esquer del peix roquer (Mallorca).
- TREMOLÓ, TREMOLONS, m. (*Torpedo marmota*, Riss.) : Espècie de rajada d'unes 8 terces de pes. És elèctrica. Si se la toca fa passar per la mà i el braç un fort corrent elèctric. Aquest li serveix per a agafar els peixos amb què s'alimenta (Migjorn Gran). Sinònims : vaca (Barcelona, Tarragona), tremoloia (Costa de Llevant, Eivissa).
- TREMOLOIA, f., *tremulôze* (Eivissa, Sant Feliu de Guíxols), *trémulôie* (Blanes) : Peix que quan es toca deixa anar una descàrrega elèctrica. Sinònims : vaca (Barcelona), vaca enramadora (Blanes), tremoló (Menorca).
- TRENCAAVELLANES, m., *trênkebê-lânes* (Sant Feliu de Guíxols) : Peix petit com l'enrocador, de 15 cm. de llarg, rodó i de color de xocolata.
- TRENCAVITS, m., *trênkebîts* (Barcelona) (*Amodytes cicerellus*, Rafin.). Sinònim : enfú (Menorca).
- TROMPETER, m., *trumpetê* (Barcelona, Tarragona, Menorca, València) (*Centriscus scolapax*, Linn.) : Peix de morro llarg. Sinònim : músic (Torredembarra, Menorca).

TROTLO, m., *tròilu* (Barcelona) (*Centrolophus pompilus*, CBp).

Sinònims: negret, negrito (Tarragona).

TRUGETA, f. (Menorca) (*Coricus rostratus*, Nordmann). Sinònims: grivietà (Tarragona), donzelleta (Barcelona), petarc (Costa de Llevant).

TRUITA, f., *trúiſe* (Cat. or.), *trúiſa* (Cat. occ., València) (*Salmo Fario*, Linn.) : Peix d'aigua dolça, rossenc, de 20 a 30 cm. de llarg. Es cria a les aigües de les altes valls pirenenques. Es pesca amb ham, mall i xarxa. Sinònim: truita salmonada (Cat.).

TRUITA SALMONADA. V. Truita.

TRUJA, f., *trúje* (Tarragona, Pineda, Eivissa, Torredembarra) (*Centrina vulpecula*, Bel.) : El fetje d'aquest peix serveix per a fer oli. Sinònim: porc marí (Barcelona, Menorca).

TUTA, f., *túte* : Peix petit, de color negrenca. Va a bandades. Quan el pescador de canya cala l'ham, amb la cua desbarata l'esca (Mallorca).

U

ULL DE PERDIU (Menorca) (*Labrus saxorum*, Cuv. et Valenc.). Sinònim: tord (Tarragona).

ULLS, m. pl. (Tarragona) (*Merlangus argenteus*, Vaill.).

ULL VERD, m. (Costa de Llevant) (*Chimoera monstrosa*, Linn.). Sinònims: caro (Tarragona), guineu (Torredembarra).

UOT, m. (Menorca) (*Scorpoena ustulata*, Læwe). Sinònims: escòrpora de roquer (Tarragona), captinyós (Menorca).

V

VACA, f., *bàke* (Barcelona, Tarragona, Mallorca, Menorca; València). 1. (*Torpedo marmorata*, Riss.) : Peix roquer, de cap gros, boca molt grossa, vermell amb ratlles fosques. A Mallorca es dóna brou de vaca als malalts. Sinònims: tremolosa (Costa de Llevant), tremoló (Menorca). 2. (*Torpedo oculata*, Bel.). 3. (*Torpedo nobiliana*, Bp.). 4. (*Serranus scriba*, CBp). Sinònims: vaca serrà (Barcelona, Tarragona), vaca serrana (Goles de l'Ebre). «It. liura del serrans... vaques i ss. iii drs.» (Hist. Poll., I, CXI).

VACA SERRÀ, m. (Barcelona, Tarragona) (*Serranus scriba*, CBp). Sinònims: vaca serrana (Goles de l'Ebre), vaca (Menorca).

VACA SERRANA, f., *bàke seſàne* (Pineda, Sant Feliu de Guíxols), *vàka seſàna* (Goles de l'Ebre.) 1. (*Serranus scriba*, CBp) : Peix rodó, d'escata i alots, amb pics vermells a l'esquena. És creença que és la mare dels serrans. Sinònims: vaca serrà (Barcelona, Tarragona), vaca (Menorca). 2. (*Serranus hepatus*, CBp). Sinònims: inflaconys (Tarragona), serrà (Barcelona).

VACA TREMOLADORA O TREMOLINA (València) (*Torpedo galvanii*, Riss.).

VACA TREMOLERA (Pineda). Vegi's Tremoloia.

VAQUETA, f. (València). V. Vaca.

VARIADA, f., *veridàde* (Tarragona, Balears) (*Sargus vulgaris*, Geofr. St. Hil.) : Peix roquer, de cap molt petit. Té dues rat-

- lles blanques transversals. «It. la liura del serrans, marbre, sarch, variada, vaques i ss. IIII drs.» (Hist. Poll., I, CXI).
- VELLA, VELLÉS, f., *vèlè, vèlès* (Migjorn Gran) : Peix molt semblant al serclet i a la donzella.
- VELLMARÍ, m. : Peix que té la forma de porc. És la foca (Mallorca).
- VERADA, f., *beráde* (Costa de Llevant) (*Sargus vulgaris*, Geof. St. Hil.). Sinònims : variada (Tarragona); sarg (Barcelona).
- VERADONS, m. pl. : verats petits (Llofriu).
- VERAT, m., *berát* (Barcelona), *verát* (Tarragona, Menorca) (*Scomber Scomber*, Linn.): Peix blau molt abundant. En una sola llevada, de vegades, se'n pesquen 2,000 qg. Sinònim: cavalla (Oropesa i Costa de València).
- VERAT D'ULL GROS, m. (Tarragona) (*Scomber Colias*, Linn.). Sinònims : cavalla, bisso (Tarragona), verat (Barcelona, Menorca), bisso (Costa de Llevant).
- VERAT VOLADOR (Tarragona, Sant Feliu de Guíxols, Pineda) (*Exocetus volitans*, Linn.). Sinònim: aranyola (Barcelona) : Peix semblant al verat, però amb l'additament de dues ales de 15 cm. cada una que li permeten volar fins a introduir-se en les embarcacions per damunt de l'orla.
- VERDEROL, m., *berderòl* (Llofriu), *verderòl* (Tarragona, Menorca, Eivissa, València) (*Seriola Dumerilii*, Riss.) : És la sírvia petita. Sinònims : sírvia, sirviola (Menorca).
- VETA, f., *bête* (Barcelona) (*Cepola Rubescens*, Linn.) : Sinònims : pixota vermella, lligacames (Tarragona); làtigo (Costa de Llevant); flàmula (Menorca).
- VIDRIADA, f. (València, Archivo, II, 157), cast. *mocharra, majarra* (*Sargus annularis*, Cuv.).
- VIRADOR, m. (València). Vegi's Oblada.
- VIRET, m. : Nom de peix (Vinaròs).
- VISO, m. : Nom que es dona a un peix semblant a la cavalla, però més petit (Vinaròs).
- VISOL (València, Archivo, II, 158) (*Scomber macrophthalmus*, Rafin.).
- VIT D'EN GAHONA, m. (Menorca) (*Julis pavo*, Günth). Sinònims : donzella (Tarragona), senyoreta, güiula (Costa de Llevant).
- VIUDA, f., *viude* (Menorca) (*Myliobatis aquila*, C. Dumer): Peix de bastina, de cos rodó, semblant a la rajada. Sinònims : milà (Tarragona), milana (Barcelona), totana, totina (Goles de l'Ebre).
- VOLADOR, m. (València, Archivo, II, 158), cast. *pez volador* (*Exocetus exilicus*, L.).

x

- XANGUET, m., *çangèt* (Barcelona, Blanes). 1. (*Aphia Pellucida*, Moreau) : Nom que es dona un peix petit. Sinònims : caramello ros (Tarragona), llenqueta (Torredembarra), rosetí (Menorca). 2. (*Atherina hepsetus*, Linn.). Sinònims : peix sense sang (Tarragona), joïell

- (Costa de Llevant), serclet (Menorca). 3. (*Atherina Boyeri*, Riss.). Sinònims : ase, aseta (Tarragona), cabeçuda (Menorca).
- XASCLET (Barcelona). V. Xanguet 2.
- XAVEGAIRES, m. pl. : Els pescadors que estenen les xàvegues (Llofriu).
- XAVO, m. (Tarragona, València) (*Capros aper*, Lacep.). Sinònim : gallet (Barcelona).
- XECLET, m. (València, Archivo, II, 155), cast. *abichón*, *peje rey* (*Atherina hepsetus*, Linn.).
- XERNA, f. (València, Archivo, II, 155), cast. *mero* (*Polyprion cer-nium*, Valenc.).
- XINET, XINETS, m. : Peix d'es-cata, rodó, que arriba a dos pams de llarg. És de color virolada, dominant el vermell, el verd i el negre (Sant Feliu de Guíxols).
- XOPA, f., *εῖπη* (Tarragona, València) (*Cantharus orbicularis*, Cuv. et Valenc.). Sinònim: càntara (Menorca).
- XÒRIC, m., *εῖρικ* (Menorca) (*Dactylopterus volitans*, CBp) : Peix vermellós amb taques blanques. Sinònims : xoriguer (Tarragona), xoriguer, marmota (Barcelona), juriola voladora (Costa de Llevant), xòric volador (Menorca).
- XÒRIC VOLADOR (Menorca). Ve-gi's Xòric.
- XORIGUER (Tarragona, Barcelona). V. Xòric.
- XUCLA, f., *εὐκλή* (Barcelona, Blanes, Pineda, Mallorca, Menorca, València). 1. (*Moena Osbeckii*, Cuv. et Valenc.) : Peix molt semblant a la mora, que va a bandades. Sinònims : xu-cla d'estiu (Tarragona), mora (Menorca). 2. (*Moena Jusculum*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : mata-soldats, xucla d'hivern (Tarragona). «It. liura de bogues jarret bogua raueyl xucles jerles x drs.» (Hist. Poll., I, CXII).
- XUCLA BLANCA, f. (Barcelona) (*Smaris Chryselis*, Cuv. et Val.). Sinònim : gerret (Tarragona).
- XUCLA D'ESTIU (Tarragona). Ve-gi's Xucla 1.
- XUCLA D'HIVERN, f. (Tarragona, Menorca). 1. (*Moena vulgaris*, Cuv. et Valenc.). Sinònims: mata-soldats, xucla vermella (València). 2. (*Moena Jusculum*, Cuv. et Valenc.). Sinònims : mata-soldats (Tarragona), xucla (Barcelona, Menorca).
- XUCLADIT, m. (Menorca) (*Lepadogaster Goüanii*, Lacep.). Sinònims : xuclador, pega-roques (Tarragona), peix porc (Barcelona), peix porc (Menorca).
- XUCLA GUINDANA, f. (Tarragona). V. Xucla 1.
- XUCLADOR, m., *εὐκλῆδο* (Tarragona, Menorca) (*Lepadogaster Goüanii*, Lacep.). Sinònims: pega-roques (Tarragona), peix porc (Barcelona), xucladit, cabot xuclador (Menorca). 2. (*Lepadogaster Candolii*, Riss.). Sinònims : pega-roques (Tarragona), peix porc (Barcelona, Menorca). 3. (*Lepadogaster bimaculatus*, Flem.). Sinònims: pega-roques (Tarragona), peix porc (Barcelona). 4. (*Petro-myzon marinus*, Linn.). Sinònims : llampresa de mar (Barcelona, Tarragona), ferratimó (Menorca).

XUCLA VERA, f. (Barcelona, Tarragona) (*Moena vomerina*, Cuv. et Valenc.).

XUCLA VERMELLA, f. (Tarragona). V. Xucla d'hivern.

XULAR, m. (València, Archivo,

II, 155), cast. *bución*, *gallito del rey*, *tordo de mar*, *zorzal* (*Labrus mixtus*, Arted.).

XURRIAQUES, f. pl. (Blanes) (*Cepolla rubescens*, Linn.). Vegi's Látigo.

A. GRIERA

El jou, l'arada i el llaurar

L'estudi dels elements més rudimentaris de la vida d'un poble és cosa sempre interessant i curiosa. Les restes d'un estat de cultura senzilla ens poden fer seguir fins a èpoques molt primitives la vida de l'home. No sempre, però, aquests elements de la cultura ens revelen una etapa primitiva de la llengua : molt al contrari, es dona sovint el cas que per a una feina completament rudimentària tenim un mot de creació nova. És que el mot que cada dia està en ús es gasta, i una nova substitució es fa indispensable. El jou rudimentari i primitiu ens fa conèixer el costum de posar el jou als casats de nou, junyits inseparablement a un nou estat i a una vida nova. L'arada, amb el seu nom, ens recorda la seva procedència de Roma, i la distribució de les terres de conreu de les Balears ens dona una coincidència amb el costum dels sards de treballar la terra; i una i altra ens posen en relació amb el sistema del conreu romà de les terres. La nomenclatura del *jou*, de l'*arada* i del *llaurar* és l'objecte d'aquest article.

I

EL JOU

JOU m. *jòu* (Catalunya, Balears, València), *jéu* (Vic), té diversos significats : 1. Peça de fusta amb la qual es junyeixen els bous per fer-los llaurar o tirar la carreta (Catalunya, Balears, València). 2. Barra de fusta llarga, els extrems de la qual descansen damunt els feltres dels dos animals que llauren (Benassal). 3. Feina o treball : «S'ha de posar el coll al jou» (Migjorn Gran). 4. El matri-

moni. Aforisme : «Quan un tira de jou l'altre tira d'espadella» (Espluga).

Els tipus de jou són dos : el jou de coll (fig. 1) i el jou de cap (fig. 2). Demés, hi ha el tipus mallorquí del jou, que és d'una forma sumament arcaica.

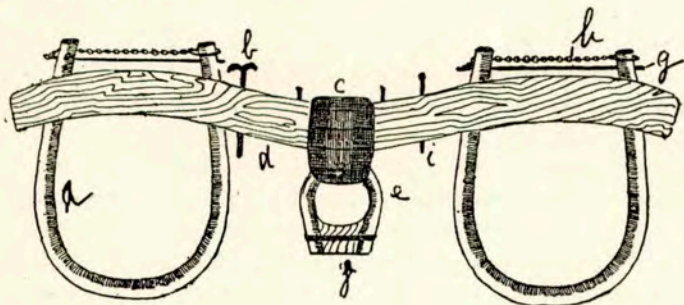

Fig. 1

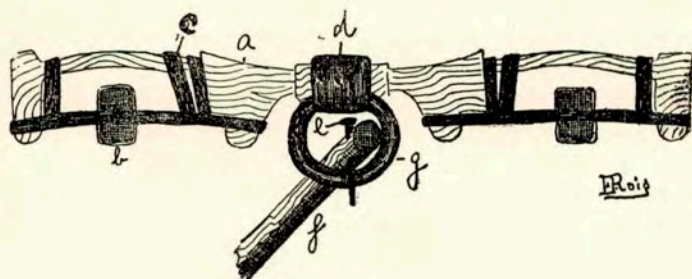

Fig. 2

Les parts del jou són les següents:

ENCÍ, m. *ensí* (Catalunya oriental), *ensínk* (Palamós) : Barra de lladoner, corbada en forma de *u*, que es col·loca sota el coll dels bous i s'ajunta al jou mitjançant una clavieta (fig. 1, *a*). Encí és, al nostre entendre, un INCINCTU. Comp. provençal *encenher*, italià antic *incingere* donar voltes amb un lligam (fig. 1, *a*). L'encí es lliga al jou mitjançant les *agulles* (Llussanès) o *fustell* (Palamós), passador de ferro que subjecta l'encí al jou (fig. 1, *g*).

El jou mallorquí està construït amb tres peces : els dos *caps de jou* i el *llombrígol* UMBILICU. Les peces que uneixen els dos *caps* amb el *llombrígol* són la *panella* (comp. el provençal *panel* coixí de la sella i el való *penó*) i el *cadell*. Aquestes dues peces són també conegudes amb els noms d'*ànima* i *tascó* (< got. TRISKAN) i també per *bou* i *travesser*. L'encí és substituït en el jou mallorquí per *ses camelles*, que són quatre vares de fusta, dues a cada banda de jou, que substitueixen l'encí per a collar el jou a l'animal. Les *camelles* tenen un botó a l'extrem superior, la *figa*, i són lligades, per la part inferior, al coll de l'animal, amb la *juntura* (Balears), *llanjura* o *llantura* amb el canvi de j inicial a l-. Les camelles han pres també el nom de *tellols*, quatre barres de fusta, dues a cada extrem de jou, que serveixen per a aguantar-lo damunt el feltre (Benassal). Segurament tenim aquí un representant de TELEOLUM petita sageta. Comp. *telera* i *reteler*, dues parts de l'arada.

Cada una de les dues parts del jou a les quals l'animal va junyit és el *jouell* petit jou (Migjorn Gran).

La peça que subjecta el jou al timó de l'arada o a l'espigó de la carreta és la *traiga* (fig. 1, e, f), anella penjada al mig del jou a la qual s'ajunta l'espigó de l'arada o de la carreta (Banyoles, Llussanès, Benassal), o *sa traga* (Balears). Jeanjaquet, en el *Bulletin du Glossaire des patois de la Suisse romande* (1, 40), dóna l'ètim de *trueille* (soc amb un forat lligat a l'extrem d'una corda que serveix per a estrènyer els carregaments d'herba o de llenya, igual al que tenim a Catalunya), i el relliga al llatí TROCHLEA. La forma de la *traiga* és la mateixa que la de la *trueille*. Donada la a tònica del català *traiga* i del mallorquí *traga*, l'ètim TROCHLEA és inadmissible. En enumerar les diverses parts del jou hem trobat el *llombrígol*, nom d'una part del cos, el *bou* i el *cadell*, noms d'animals. Seria possible que la *traga* fos derivada d'un *drac* amb desinència femenina augmentativa. Tenim en basc *azkonar* «tejón, collada, melena, adornos que se ponen al yugo de los bueyes y que se hacen con la piel de tejón. Algunos atribuyen esa costumbre ya en desuso a arrogancia de hacendados, otros a superstición, pues creían que el ganado quedaba así defendido del mal de ojo».

La *traga* o *traiga* té dues formes. L'una té el tipus d'anella de fusta (fig. 1, e), lligada al jou amb els *eixanguers* o *dogalet* i fixada al jou amb els *estacons* o *estaqueta*. Aquest és el tipus baleàric. L'altre

colleró que els animals porten per a llaurar. *Coixí*, *collera* i *feltre* són noms secundaris originats per la necessitat d'evitar la confusió entre un *collar* <COLLARE i un *collar* <COPULARE.

Les parts del coixí de llaurar són el *capçal* i el *capçalet*, saquets plens de palla d'ordi, coneguts també per *marfeguet* i *tacador* (Balears); el *batedor* o *batedora*, coberta del coixí feta de pell de bou o de pell de porc, i les *espadelles*, fustes que van al costat del coixí per a junyir el bestiar a l'arada (Espluga de Francolí). Les *espadelles*, com els *tellols*, assenyalen una relació entre les armes per a la guerra i els arreus per al conreu de la terra.

L'ARADA

L'ARADA, *gráde* (Catalunya, oriental Balears), *aládrę* (Ribagorça) *aráda*, *aráde*, *aráde* (Catalunya occidental, València), és l'eina cabdal del conreu de la terra. La seva presència a Catalunya en l'època romana és confirmada pel seu nom mateix : *arada romana*

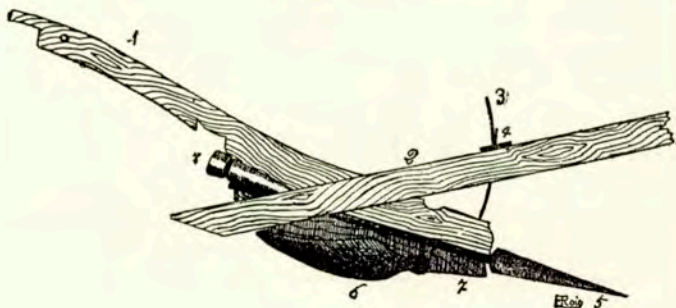

Fig. 3

(Balears), *reu romana* (Espluga de Francolí). Els textos medievals també citen sovint l'arada : «un jou de bous, un aradre» (Quinto Curcio, m. 2), «un aradre gornit ab sa reye» (a. 1491, *Inv. Vic*), «los pus forts cavallers son aquells qui son nodrits en lochs aspres e muntanyoses... qui com leven la ma de l'aladre, la posen a les armes» (*Collacions*, 123). La confusió de les vocals àtones finals *a* i *e* d'una banda, i, de l'altra, la posició de l'article davant vocal ini-

cial impeditint la distinció del gènere, han condicionat el canvi de masculí a femení en l'ARATRUM.

Segons llur forma les arades prenen noms diversos : *arada grossa*, *arada de rodeig*, *arada peladora* (serveix per a tallar l'herba del mig del blat de moro, Banyoles): *arada plana*, *arada de mitja post*, *arada de post entera*, *arada giratòria*, *arada de parell*, *arada fanga* o *arada de fangar* (l'arada que té una làmina de tres pues), *arada de pareller*, *arada de ferro*, *arada de pala*.

ARADA MUSSA o MOSSA : l'arada de ferro grossa que, per la disposició dels seus orellons, capgira la terra més bé que les altres (Puigcerdà, Banyoles, Salt, Palamós, Llofriu).

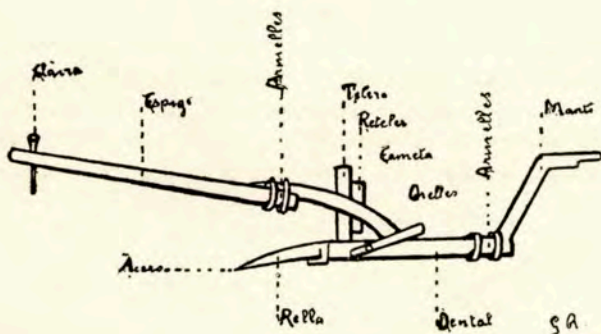

Fig. 4

Ultra aquest nom, estès per totes les contrades de Catalunya, trobem una sèrie de noms de l'arada de caràcter local : *aper*, *èpè* i *èpé* (< APARIU, aparell [Rosselló]) Comp. Meyer-Lübke, REW, 539. La possible confusió d'*araire* < ARATOR i ARATRU pot haver donat lloc a la creació d'*aper* o de *reu*. *Reu* és el nom donat a l'arada a la Conca de Barbarà, Bellpuig, Sort, Isona i Pallars. Hi ha diverses classes de reus. *Reu romana*, arada tota de fusta. Ja s'usa poc (Espluga). *Reu de falzia* : l'arada amb rella que té la forma d'aquest ocell (fig. 3, 5). S'utilitza especialment a l'estiu, per matar l'herbei (Espluga). *Reu francesa* : l'arada de ferro amb pàmpol fix (Montblanc). *Reu giratòria* : l'arada de ferro que té pàmpol doble, girable segons la direcció del solc (Montblanc). *Reu de pollegana* : l'arada que té aquest nom per la forma de la rella (Espluga) (fig. 5).

Reu de costat : l'arada tirada per un sol animal junyit al costat de l'espigó (Espluga). *Reu de forcat* : l'arada amb braços (Espluga). L'ètim de *reu* és fosc. Sembla un deverbal de *ARREDARE arrear els cavalls, espanyol *arrear*, català *arreus*, els guarniments de llaurar, eina per excel·lència : l'arada. Per altra banda l'arada pren nom del tipus de rella que té. Aquest fet inclina a creure que *reu* podria

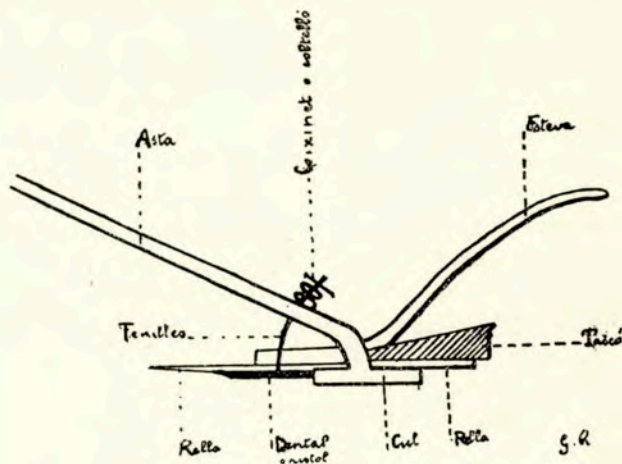

Fig. 5

ésser molt bé un mot provinent de *reia* amb la següent proporció: *rea* (f.) part de l'arada que obre el solc a la terra; *reu* (m.) instrument al qual la *rea* va muntada. Ens indueix a aquesta suposició el fet de trobar el *reu* entre l'arada del català oriental i l'aladre del ribagorçà.

LLAURA, f. : L'arada (Manresa, Llusanès).

LLAURETA, f. : L'arada. Cançó:

«Lo petit vellet
agafa la llaureta
i se'n va a llaurar.
La petita jove
li porta l'esmorzar.» (Montblanc.)

Llaura i *llaureta* són deverbals de *llaurar*.

FORCAT, m. : Arada amb braços per a un sol animal. Pren nom de la forma que té, molt semblant al forcat d'un arbre.

BARBANTA, f. : Tipus d'arada especial per a llaurar pregonament la terra (Ripoll). Segurament pren el nom de la localitat de Brabant, d'on podria procedir.

ESCATADOR, m. : Arada amb dues pales molt més grosses que els orellons de la rella, les quals aplanen la terra tombada (Sant Feliu de Guíxols).

POLLEGANA, f. : 1. Arada amb braços en lloc de camatimó. Serveix per a llaurar amb un sol animal (Falset, Borges, Alcanar). 2. La part de l'arada que forma forcat i substitueix el camatimó (Montblanc, Benissanet). La *pollegana* és l'arada amb *pollegons*. El *pollegó*, en les forques palleres, és el tronc clavat en el forcat, d'on arrenquen les pues de la forca, conegudes també per *pollegons*: *forca de tres pollegons*, *forca de quatre pollegons*. *Pollegó* i *pollegana* deriven d'un POLLICARIS dit polze amb canvi de sufix.

XARUGA, f. : Arada amb caixa, com la pollegana, i amb esteva recolzada a la cameta. Té el rellampec més estret. No porta ore-

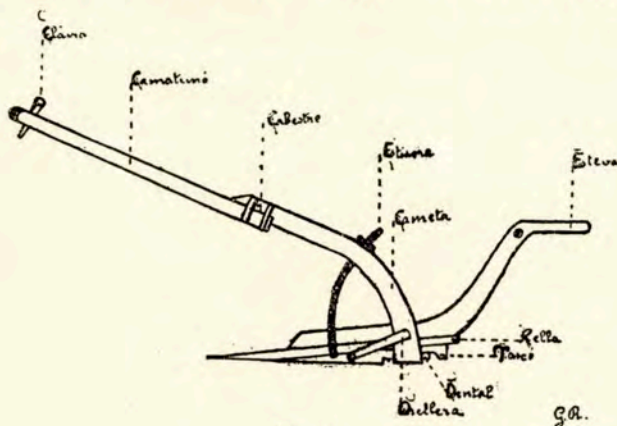

Fig. 6

lles, sinó un tallant i una pala que es fan accionar amb una molla (Tortosa i regne de València). Un tipus d'arada introduït de França estén el nom francès *charrue* pel regne de València. És possible que la introducció d'aquest nom sigui deguda als innombrables valencians

aragonesos que, de temps immemorials ençà, passen anyades al Migdia de França treballant la terra. (Comp. Barnils, *Die Mundart von Alacant*, 54.)

Les parts principals de l'arada són:

RELLA, f. *řělĕ*, *řělĕ* (Catalunya oriental), *řělĕ* (Falset, Montblanc, Belltall), *řělĕ*, *řělĕ* (Catalunya occidental, València), *řělĕ* (Sant Feliu de Guíxols, Vic), *řělĕ* (Súria) : 1. Peça de l'arada, de ferro, que obre els solcs. Va damunt el dental i ajuntada a la cameta (Catalunya, Balears, València). 2. Llaurada d'un camp (Fraga, Borges). L'ètim de *rella* és REGULA, comprovat pel baleàric *řělĕ* i pel català oriental *řělĕ*. El tractament del grup -GL- és regular.

La rella és coneguda també per *rellampec* : ferro allançat que, formant part de l'arada, s'enfonsa a la terra per obrir-hi goret (Mestre, *Voc. tortosí*, BDC, III, 107). Aquest nom, ultra comprovar que el *llampec*, han substituït el *rai* < RADIU (comp. BDC, IX, 99), ens assenyalava una confusió entre RADIU i *rella* que s'ha resolt prenent per adopció el *llampec*, la qual cosa ha estat afavorida pel nom de *telera* tascó i pel nom *coltell* rella.

La rella és coneguda també per *coltell* i *cuntell*, espècie de ganiuet que obre la terra pel cim (Girona), i que suposa un COLTELLU. Comp. provençal *coltre* arada sense rodes, bearnès *cudre*, aragonès i navarrès *cuire*.

Demés hi ha el *punxó-rella*, part de l'arada moderna (Igualeda).

Les parts més importants de la *rella* són : l'aceró, punta de la rella de l'arada (Llucmajor), amb el derivat *acerar*, fer punta a la rella de l'arada.

Aquest mot deriva segurament d'ACIARIU que, del significat de metall, ha passat al d'instrument. Comp. espanyol *acero* arma blanca. La rella té les dues *ales* quan és ampla (Balears); quan el tall se li tomba endavant és *acabussada* (Balears), i és llavors que s'ha de *llossar* : posar-la a la forn del ferrer i picar-li el tall perquè torni a llaurar bé. Aquesta operació és també coneguda per un *allós* i *allossó* (Mallorca). Les formes *allós* i *allossó* ens indueixen a sospitar que el *llossar* sigui un derivat del gàl·lic **lausa* llosa, pedra plana. L'acció del ferrer en *llossar* una eina és la d'aplanar-li el tall perquè s'enfonsi millor a la terra. Quan la rella és amussada i no vol passar, té *toix* (Balears). Aquí tenim una supervivència del TOXICUM, verí, que solament coneixem en el dialecte català d'Alguer en *tóixec*. Quan

la rella és molt gastada cal afegir-hi ferro. Aquesta operació és coneguda amb el nom de *perboc* i *perbocar* < PROVOCARE (?) amb influència de *boca* (?).

DOGA, f. *dòg* : És la part de la rella que encaixa amb el dental de l'arada (Migjorn Gran). És un nou significat que cal registrar dels representants del llatí DOGA en les llengües romàniques.

ORELLONS, *çurçions* (Catalunya oriental) *orellons* (Castellbó) : És la peça de l'arada, en forma de dues orelles, que serveix per a eixamplar el solc obert per l'arada (fig. 3 6). Aquest nom, que deu el seu origen a la semblança amb les orelles, guarda encara, d'una banda, la valor augmentativa del sufix -ONE, i, per l'altra, resol admirablement el conflicte de l'homonímia amb *orella*. N'és una prova la presència d'*orellera*, orellons en el domini del català occidental i valencià, i la supervivència esporàdica d'*orella* cada una de les dues peces de fusta o de ferro angulars i divergents que porta l'arada al capdavant del dental, les quals tenen per objecte eixamplar el solc obert per la rella (Montblanc, Isil, Marratxí, Migjorn Gran). Comproven aquesta hipòtesi els mots *oreller*, forat del dental de l'arada on van clavats els orellons (Migjorn Gran), i *orellanes çurçianes* talls de poma assecats que es guarden per a l'hivern (Llusanès).

Els orellons també són coneguts per *mossal* allà on l'arada s'anomena *mossa* (Bolvir); un i altra provinents, segurament, d'un MORSU.

Les parts de l'arada que van des del dental a l'extrem de l'espigó o forcat tenen diversos noms:

CORBA, f. : 1. La cameta de l'arada (Manresa). 2. El camatimó de l'arada (Castellbó). Deu el seu nom a la forma corbada que té.

CAMA, f. : La part de l'arada on s'ajunten les parts desmuntables (Borges).

CAMETA, f. : 1. Peça de fusta que sosté el dental, els orellons i la rella (Catalunya). 2. Peça de ferro del davant de l'arada on s'ajunta la pollegana (Benissanet).

CAMATIMÓ, m. : Barra de fusta a la qual hom enganxa el bestiar a l'arada. Té l'extrem inferior unit a la cameta (Manresa, Montblanc, Borges, Belltall).

CAMELLA, f. : 1. L'arbre de l'arada al qual es junyeixen els dos animals (Sant Feliu de Guíxols). 2. Els braços de l'arada que formen el forcat (Salt, Girona, Palamós, Sant Feliu de Guíxols).

CAMETÓ, m. : La peça de fusta on s'ajunten les camelles en l'arada (Salt, Girona, Sant Feliu de Guíxols). És interessant aquest grup de mots derivats de *camà*, creats per tal de distingir les diverses parts de l'arada.

ASTA, f. : L'arbre de l'arada, a banda i banda del qual van junyits els bous (Elna).

ARBRE, m. *ábrę* : L'espigó de l'arada.

Endevinalla:

«Pelut d'ací, pelut d'allà,
l'arbre sec al mig s'està.»

La resposta és : Els bous i el pal de l'arada.

(Plana de Vic, Banyoles.)

BARRA, f. : L'espigó de l'arada (Banyoles).

CANYA, f. : La part de l'arada que va des de la cameta a la qual s'articula fins al nas de l'espigó, si aquest no constitueix amb ella una sola peça (Migjorn Gran).

ESPIGÓ, m. : La part de l'arada que va subjecta a la cameta (Catalunya oriental, Balears). És interessant de constatar que *espiga* timó de la carreta, i *espigó* timó de l'arada, són desconeguts entre els representants de SPICA en les llengües romàniques.

TIMÓ, m. : Part on s'enganxa l'animal al forcat (Altea).

NAS D'ESPIGÓ, m. : Peça davantera de l'arada que porta una clàvia per a ajuntar-la a la traiga (Migjorn Gran).

REBOSTA, f. : Part de l'arada a la qual van manegats els braços i la cameta (Súria). Rebosta és una variant de *rabasta*, tafarra dels bastos que es posen als muls per dur càrrega.

TRASEGA, f. : Peça de l'arada de forcat en la qual van muntats els braços i el camatimó o corba (Castellbó). Suposa un TRANSICA.

CUVETES, f. pl. *kubêtes* : Peces de l'arada que serveixen per a adaptar els braços a la cameta (Llucmajor).

ANELLA, f. *ernêlę* (Balears), *arnêla* (Benassal) : Cercolet de ferro que subjecta l'espiga de l'arada a la cameta (Balears, Altea, Benassal, Sora). Aquest mot és un augmentatiu d'*anell* amb desinència femenina. (Comp. Wartburg, BDC, IX, 52.)

COVA DE LA CAMETA, f. : La part posterior de la cameta (Balears).

La *cameta* es munta amb el *dental* mitjançant una sèrie de peces el nom de les quals és prou interessant.

ESTENALLERS, m. : 1. Peces de ferro que van del dental a la cameta de l'arada i serveixen per a regular la rella fent-la anar més alta o més plana (Igualada, Montblanc). 2. Verga de ferro doblegada que aguanta els orellons i la rella en l'arada plana (Palamós, Salt).

TENALLER, m. : Peça de l'arada de fusta que uneix el dental a la cameta (Manresa).

ESTENILLES, f. pl. : Peça de ferro que subjecta el dental al camatimó de l'arada (Bolvir, Ripoll). Aquesta peça és coneguda també per *estenella* *ęstęnęie* (Sora). Aquests tres mots creats per tal d'evitar la confusió amb *estenalles* ens proven, com en el cas d'*orellons*, els innombrables recursos de què disposa la llengua per a defugir una coincidència. Cal tenir en compte que la forma vulgar d'*estenalles* per *tenalles*, estesa per tot Catalunya, és resultat d'un altre recurs per a no caure en la confusió de *tenalla*, gerra gran amb la *tenalla*, eina per a extreure claus.

Encara ho comproven els següents noms:

TINELLA, f. : 1. Caragol llarg que ajunta les peces desmuntables de la pollegana (Tortosa). 2. Peça de ferro llarga que priva d'obrir-se més del que cal l'angle format pel dental i la cameta de l'arada (Benassal).

TENELLA, f.: Peça de fusta que uneix el dental i la cameta (Altea).

TENELLÓ, m.: Ferro que subjecta els dos timons de l'arada amb la cameta travessant-los (Altea).

Demés hi ha tres peces que formen part dels estenallers : el *piu* (Igualada), la *cabellera*, segurament un derivat de capell (Igualada), i la *xaveta* per a collar-los (Igualada).

DENTAL, m. : El dental és definit de diversa manera segons les contrades de Catalunya : 1. Peça de fusta que aguanta la rella de l'arada (Catalunya, Balears). 2. Peça de fusta que subjecta la rella a l'arada (Belltall). 3. Cos de l'arada on s'ajusten l'esteva i la cameta i on va agafada la rella (Bolvir). Hi ha dues classes de *dentals* : *dental dret* dental que té els braços en forma d'angle molt obtús (Migjorn Gran), i *dental culer*, dental que té l'angle poc obtús (Migjorn Gran). És interessant de constatar l'origen *tallant* DENTALE d'aquesta part de l'arada.

Ristol, m. : El dental de l'arada. Aquest mot suposa un ARISTULU paral·lel d'ARISTULA constatada per Thomas (*Essais*, 342-343).

CAVALLET, m. : 1. Peça que forma angle en la qual es fa reposar la rella quan es vol traspasar la pollegana d'una banda a altra sense obrir solc pel camí (Tortosa). 2. Anella de ferro que manté les tenelles de l'arada fixes i que dóna la inclinació convenient a la rella (Oliana).

CLAPERA, f. : Forat de l'arada on va col·locada la rella. Meyer-Lübke REW, suposa un *klappōn* d'origen incert pels derivats de l'arrel *clap*. Cap mot, però, dels adduïts té connexió amb *clapera*, com no sigui el francès *clapier*, *clapoir* cau de conills.

ENRALLADOR, m., *ṛeṇḍō* : Extrem del dental on es fica la rella (Llucmajor).

CULERA, m. : Part extrema i plana de l'arada que s'adapta a terra (Elna).

COIXINET, m. : Peça de l'arada (Elna).

RODELLA, f. : El caragol de collar el dental (Castellbó).

TELERA, f., *telêre* (Balears), *teléra* (Isil) : Peça plana, de fusta, que va del dental a la cameta de l'arada i que juntament amb el *reteler* o *trempador* serveix de graduador de la rella. La telera va fermada a l'encaix del dental.

RETELER, m. : Espècie de clàvia de fusta que s'emmetxa en el mateix forat de la telera en la part posterior (Balears). *Telera* i *reteler* són derivats de TELUM. Comp. espanyol *telera*, portuguès *teleira*.

TALÓ, m. : Extrem posterior de l'arada que rossega per terra (Palamós).

TASCÓ, m. : Peça de fusta, a manera de clàvia, que subjecta la rella a l'arada per dessota de l'esteva (Catalunya oriental, Bolvir).

PALA, f. : 1. Peça postissa d'acer que es posa junt amb el tallant davant la rella (Sant Feliu de Guíxols). 2. Post de l'arada grossa (Sant Feliu de Guíxols).

POST, m. : 1. Peça de ferro, corbada, que serveix per a tombar la terra en l'arada mossa (Palamós). 2. Orellot metàl·lic de l'arada (Sant Feliu de Guíxols).

GIRATÒRIA, f. : Peça de ferro de l'arada, movable d'una banda a l'altra de la rella, perquè en canviar el solc de direcció la terra caigui sempre cap al mateix cantó (Catalunya).

LLANÇA, f. : Peça postissa que va col·locada a sota i a la part dreta davantera de l'arada, al davant dels orellons (Bolvir).

TOLA, f. : Part de l'arada (Sora). Probablement suposa una TABULA.

La rella que s'apunta massa o que s'enfonsa massa és *puntera* o *bequeja* (Balears).

La unió de les diverses parts de l'arada es fa per mitjà del *clau* i dels seus derivats :

CLAU, m. : Clàvia que uneix la pollegana a la cameta de l'arada. Serveix per a fer pujar i baixar la rella segons que es vulgui el goret més o menys pregon (Benissanet).

CLÀVIA, f. : 1. Passador de ferro que subjecta l'arbre de l'arada dins l'argolla del jou (Palamós, Santa Coloma de Queralt, Montblanc, Migjorn Gran). 2. Peça de ferro que subjecta el cametó a les camelles de l'arada (Salt, Sant Feliu de Guixols). 3. Passador de ferro que permet variar l'angle de la cameta amb el camatimó de l'arada (Manresa). «No hi ha pitjor clàvia que sa d'es mateix lleyam» (Migjorn Gran).

CLAVILLA, f. : La clàvia (Oliana, Borges, Castellbó, Belltall, Carlet, Altea).

Es digna d'esment la significació de *clàvia* clau gros estesa per les Balears, on la *-a* darrera i desapareix, igual que al Rosselló i Vall de Ribes. L'ètim de *clàvia* no s'ha de cercar en una *clavilla* diminutiu, sinó al revés : *clavilla* és una regressió de *clàvia* per influència de la *i* <CL-, que ha retornat a *l* : *fula*, *paia*. *Clàvia* és una formació augmentativa de *clau* que, no podent venir a *clava* (tercera persona del present de *clavar*), ha hagut de pendre necessàriament la *i*.

CLAUS D'ORELLA, m. : Són els claus que subjecten els orellons a l'arada (Llucmajor).

CLAVILLERS, m. pl. : Els forats de l'arada on entra la clàvia (Balears), els quals suposen un *clavell* clau.

BERNAT, m. : Peça de l'arada que fa anella en un cap i va unida a la cameta i té un ganxo a l'altre cap amb el qual subjecta la pala en tombar l'arada (Borges, Montblanc, Sora).

CORREIGS, m. pl. *kōrēis* : Les corretges que subjecten la peça dins la qual passa el camatimó de l'arada. Són els eixanguers (Castellbó).

VENCILLÓ, m. : Corda que va des del coixí a la clàvia de l'arada, a la qual s'enganxa el tirant. És un derivat de *vencill*, lligall, que suposa un VINCILIU, VINCILIA.

ESTEVA, f. *estêbe* (Catalunya oriental), *estêpe* (Sant Feliu de Guíxols) : Peça de l'arada que va fixada per un cap a la cameta i per l'altre és sostinguda pel llaurador, amb la mà, per tal de dirigir l'arada. És interessant de constatar la forma *estepa* amb *e* tancada, originada per la necessitat de distingir-la del nom personal *Esteve*.

MANTÍ, m., *mentí* : 1. L'esteva de l'arada (Balears, Bolvir). 2. La creuera de la fanga (Girona). Sembla que s'ha de suposar un *manteny* (comp. provençal *mantenh*) procedent de MANUTENEO.

TIMÓ, m. : L'esteva de l'arada (Manresa), derivat de TIMONE.

MANETA, f. : La corba de l'esteva de l'arada damunt la qual el llaurador posa la mà (Manresa, Balears).

FORÇA, f. : La peça anterior de l'arada que té la forma de força i en la qual s'enganxa l'animal (Bellpuig).

Aquesta part de l'arada d'un sol animal, és coneguda també per *forcall* (Migjorn Gran).

BRAÇOS, m. pl. : Són les dues vares de la *força* al mig de les quals s'enganxa l'animal que llaura (Súria, Carlet).

CAIXA, f. : Espai comprès entre les dues barres corbades de la força ocupat per l'animal (Tortosa).

BRÈNDOLA, f. : Barra llarga i prima que s'ajusta als braços de l'arada d'un sol animal (Migjorn Gran).

AGULLADA, f., *eguiáde* (Vic, Palamós), *egweiáde* *egwiáde*, *egíáde* (Girona) : Perxa o bastó del llaurador a un extrem de la qual hi ha una paleta de ferro per desembussar l'arada i a l'altre una punxa per agullonar els bous.

RASTELL, m. : Peça de ferro del capdavall del bastó de llaurar (Llucmajor, Vic, Balears). És un derivat de RASTRUM.

ACERÓ, m. : La rella del rastell (Balears).

DOELLA, f. : Obertura del rastell per a unir-lo al mànec (Balears). És un derivat de DOGA.

GROP DE L'ARADA, m. : Nus especial mitjançant el qual el llaurador lliga les tirandes a l'esteva de l'arada (Palamós).

LLONGUES, f. : Les regnes per a dirigir l'animal que llaura (Balears).

PERLLONGA, f. : Les llongues (Balears).

TIRANT, m. : 1. La llança o llances on s'enganxa l'animal en el forcat o es junyeix el parell a l'arada (Manresa). 2. L'espigó de l'arada de parell (Palamós). 3. La corda que va de la cameta al

coixí del coll de l'animal, passant-li per sota el ventre, al costat de l'animal oposat al del camatimó, per tal que la bèstia tiri millor pels dos costats del coll (Montblanc).

TIRANDES, f. pl. : 1. Cordes que es lliguen al cap dels bous que tiren l'arada o la carreta (Bolvir, Llussanès). 2. Les regnes de l'arada quan es llaura amb bous (Palamós). 3. Cadenes que es lliguen a l'extrem del forcat quan ha de tirar un animal sol (Banyoles).

CARRABISTELLS, m. pl. : Dues peces de fusta, amb claus sortint per les puntes, que es posen al front dels bous per dominar-los (Banyoles, Girona).

Per via d'apèndix donem aquí els noms de les parts de l'arada de l'Alguer (Sardenya), la majoria d'ells de procedència sarda : *timona* la cameta, *orelles* els orellons, *clàvia* la clàvia per a ajuntar l'arada al jou, *aspara* el ferro que subjecta la cameta al dental (etim. SPATHA), *albara* la rella, *antari* el dental, *conju* tascó que colla l'*aspara* a la cameta, *cujana* el tascó que estreny la rella al dental, *astatariri* l'esteva de l'arada, *trasiri* part anterior del mantí i *manari* part posterior del mantí.

EL LLAURAR I LA LLAURADA

RATLLAR, v. : Llaurar la terra amb l'arada plana. Es ratllen els rostolls per sembrar-hi esplets d'estiu (Girona).

APRIMAR, v. : Llaurar per primera vegada després de la collita (Bolvir).

ESPELLENCAR, v. *espɛlɛnka*, *spɛɛnka* : Llaurar el camp de tal manera que, a cada rasa feta, se li dona després una fangada per tal de fer pujar i remoure la terra nova a la fondària de la qual la rella no arriba (Salt, Palamós).

PORCAR, v. : Distribuir el camp en seccions, de quinze pams cada una, per sembrar degudament (Bolvir).

TRAVESSAR, v. : 1. Donar la primera llaurada al camp que es vol sembrar (Montblanc). 2. Llaurar de través un camp llaurat (Vic). 3. Donar la segona llaurada (Súria, Brull).

ANTIVERNAR, v. : Llaurar la terra abans de l'hivern (Bolvir).

PRIMAR, v. : Llaurar el camp per primera vegada després que s'ha tret la vianda (Vic, Puigcerdà).

GORETAR, v. : 1. Fer la llaurada preparatòria de la sembra (Prats de Llusanès, Súria, Migjorn Gran). 2. Llaurar per primera vegada amb l'arada grossa (Sora). 3. Llaurar la terra rostollada (Vic).

MOSSAR, v. : Llaurar amb l'arada moassa (Salt, Palamós) deixant la terra preparada per a la sembra. És la darrera llaurada (Sant Feliu de Guíxols).

GIRAR, v. : Donar la primera rella a la terra que s'ha de sembrar (Migjorn Grau). 2. Dirigir el parell que llaura en direcció inversa (Castellbó). 3. Donar la segona llaurada a la terra (Tortosa, Benisanet, Altea). 4. Quarta llaurada, donada de través, per a estufar millor la terra (Llucmajor).

APRIMAR, v. : Llaurar per primera vegada després de la collita (Bolvir).

ESCULTIVAR, v. : Donar la primera llaurada a la terra (Manresa).

MANTORNAR, v., *muntorná* (Vic), *mantorná*, *montorná* (Catalunya occidental), *mantornar* (Benassal) : Llaurar un camp per segona vegada sense haver-hi plantat res.

ENTORNAR, v. : Donar la segona llaurada a la terra (Santa Coloma de Queralt).

TRENCAR, v. : 1. Donar la segona llaurada a la terra per tal de matar l'herba sortida després de la primera llaurada (Palamós). 2. Donar la primera llaurada de l'any al camp (Castellbó, Organyà, Llessui, Isil).

TORNAR, v. : Llaurar per segona vegada un camp (Bolvir).

BESLLAURAR, v. : 1. Llaurar per segona vegada un camp o una vinya en la mateixa direcció de la primera (Sora). 2. Llaurar de través (Vinaroç).

BESTORNAR, v. : Llaurar per segona vegada els conreus (Manresa).

BINAR, v. : Donar la segona llaurada a la terra (Banyoles) durant l'estiu o la primavera (Migjorn Gran).

ATERCIAR, v. : Donar la tercera llaurada al camp (Fonz).

TERÇAR, v. : Llaurar la terra per tercera vegada en un mateix any agrícola (Banyoles, Borges, Migjorn Gran, Marratxí).

TERCEJAR, v. : Llaurar la terra per tercera vegada (Vic, Súria, Santa Coloma de Queralt, Catalunya occidental).

PASSAR, v. : Llaurar per tercera vegada (Benassal).

QUARTAR, v. : Llaurar per quarta vegada un camp en un mateix any. Es *quarten* les terres camps (Borges).

QUARTEJAR, v. : Llaurar per quarta vegada (Bellpuig).

AQUARTERAR, v. : Donar la quarta llaurada (Fonz).

CAPEJAR, v. : Llaurar completament els extrems del camp que no s'havien pogut llaurar (Palamós).

ROSTOLLAR, v. : 1. Llaurar el camp segat (Catalunya oriental).

2. Ressemmbrar un camp (Vic, Borges).

CAVALCAR, v. : Llaurar el camp de través (Benassal).

MARXAR, v. : Desviar-se l'arada del solc fent una torta (Súria).

SEIÓ, SEIONS, m. : Compartiment del camp que es llaura per sembrar-hi. Els seions es marquen amb grapats de palla arrencats o amb clots cavats de renglera. *Seió* suposa un SEGETONE derivat de SEGES sembrada.

MESA, f. *mēze* : El lloc que en un sementer ocupa cada parella de bestiar quan són diverses les que llauren (Llucmajor). *Mesa* és un supervivent del MENSA en el domini català que ha estat substituït per TABULA. Comp. *taula d'horta*, etc.

LLAURADA, f. *lauráre* : 1. Terra de llaurada o que es llaura (Catalunya oriental). 2. El temps durant el qual es llaura (Catalunya oriental). 3. Lloc on es llaura (Llofriu). «Com que els homes no hi són, els haurem de portar el dinar a la llaurada.»

LLAURADA D'HIVERN : Llaurada pregon a feta pel desembre i pel març (Espluga).

LLAURADA DE MITJA POST, f. : Llaurada feta amb l'arada moixa, proveïda d'una post petita perquè no trabuqui la terra (Llagostera).

LLAURADOR, m., *lauradó* (Catalunya oriental, Balears), *lauradó* (Catalunya occidental), *laurador* (València) : 1. L'home que treballa la terra amb l'arada (Catalunya, Balears). 2. Pagès en general (Girona, Catalunya occidental, València). 3. Atuell de llauna, en forma de teula, per a remenar arròs (Llofriu).

«La vida del llaurador
és una vida apenada:
tot lo dia va dient
puja negra, baixa blanca.»

(Espluga, Bellpuig, Alcanar.)

LLAURAÓ, f. : Cada llaurada que es dona a un tros (Bellpuig).

LLAURAR, v., *laurá* (Catalunya oriental), *laurá* (Catalunya occidental), *laurár* (València) : 1. Treballar el camp amb l'arada per tal

de regirar la terra. 2. Comportar-se una persona. 3. Arrossegar-se els caragols deixant un rastre per allà on passen (Vic, Girona). 4. Escampar el blat per les sales per tal d'evitar que s'escalfi (Llofriu). 5. Treballar en general. 6. Anar de passeig joves i noies (Llofriu).

JUNTA, f. : 1. Jornal de llaurada (Vic, Girona). 2. Extensió de terra que es llaura en un temps determinat (Girona). 3. Terra que es llaura en mig dia (Sant Bartomeu del Grau, Sora). 4. Tros de terra que queda sense llaurar al mateix pla de la llaurada (Montblanc).

SOLC, m. : 1. La línia excavada que deixa la rella quan es llaura (Catalunya, Balears, València). 2. Clot obert amb l'aixada (Banyoles). 3. Partió entre dos camps (Sora). «Com aradres fent solcs de gran profunditat en la terra sagnosa» (Roiç de Corella, II, 20, 183).

SOLCAR, v. : 1. Obrir un solc entre tira i tira de plantes (ceps, patates, blat de moro) per poder cavar-les més fàcilment (Catalunya). 2. Fer solcs amb l'aixada al taulat llaurat (Benissanet).

REGA, f. : 1. Solc obert a la terra amb l'arada (Girona, Palamós, Bolvir). 2. Partió entre dos camps (Sora). *Rega* deriva del longobard *RIGA*. (Comp. REW, 7311).

ENREGADA, f. : La cresta més alta de dues o tres rases que queda al camp assenyalat on s'ha començat a llaurar (Palamós). 2. Munt de terra que l'arada remou i deixa de llarg a llarg (La Bisbal).

RASA, f. : 1. El solc obert per la rella en llaurar (Palamós, Salt, Girona). 2. Rec que s'obre amb l'arada al mig dels sembrats per tal de donar eixida a l'aigua (Vic).

CRESTA, f. : Perfil de la terra que la rella talla o deixa (Isil, Oliana, Guimerà).

CRESTALL, m. : 1. La terra que l'arada amuntega de cap a cap del solc o entre dos solcs (Montblanc, Borges). 2. Part del camp que encara no s'ha llaurat (Ripoll). 3. Part alta del solc (Benissanet). 4. Les vores del solc (Lucmajor).

CRESTERA, f. : Cresta que fa la terra llaurada de cap a cap del solc (Palamós).

ACRESTELLAR, v. : Llaurar lleugerament la terra seca per matar el gram (Girona).

En el precedent coble de mots, com en *orella*, *orelles* i *orellons*, la llengua desplega bells recursos per tal d'evitar l'homonímia amb la *cresta* de gallina.

CARENA, f. : La terra que queda entre solc i solc quan es llaura (Catalunya, Balears, València).

PEU, m. : La part més profunda del solc o un dels seus extrems (Oliana).

GORET, m., *guriit* (Santa Coloma de Queralt) : 1. Profunditat del solc en llaurar (Santa Coloma de Queralt). 2. El solc de la llaurada (Puigcerdà, Benissanet). 3. El camp conreat abans de sembrar (La Bisbal). 4. Terra remoguda (Espluga). 5. Terra preparada per sembrar-hi. 6. Sementer que es llaura al principi de l'hivern. «Qui té goret té pa fet; qui té binat té pa estojat» (Migjorn Gran). «Goret d'una llauró, goret de dues llaurons» (*Inv.* Cornellà, a. 1619). Etimologia llat. VARVACTU.

ALTARA, f. : L'andana (Altea).

ANDANA, f., *aldana* (Espluga), *antara* (Bolvir), *antena* (Puigcerdà): Extrem del camp que no es pot llaurar de dret perquè els bous hi han de girar (Catalunya). 2. Trossada de terra llaurada en comparació amb la feina feta. «Has llaurada una bona *andana*» (Migjorn Gran). 3. Malifeta (Migjorn Gran). 4. Desgràcia. «Quina andana que ha fet sa criada : quatre plats li han caigut de les mans» (Migjorn Gran).

S'atribueixen a *andana*, *aldana* i *antera* un AMBITU del qual deriven les seves formes segons les localitats. (Comp. REW, 409.) L'andana és coneguda també per *forro*, extrem del camp sense llaurar (Ripoll). Com que *forro* és el bestiar que no cria aquell any i les *andanes* sovint es deixen sense conrear, seria possible que l'origen d'aquest mot s'hagués de cercar en un ANTEANNU : *antany*, *antan* terra d'antany que produïa fruit l'any passat.

ANTERA, f., *entèrre*, *entàrre* (Catalunya oriental), *entèrre* (Catalunya occidental). L'extrem del camp on els bous giren, el qual després es llaura perpendicularment.

ANTERAR, v. : Llaurar els caps del camp en sentit transversal al solc (Manresa).

TORNALL, m. : 1. Extrem del camp que queda sense llaurar (Santa Coloma de Queralt). 2. Tirada de solc (Manresa). 3. Divisió d'un tros de terra (Espluga). 4. Tros de camp llaurat de través (Montblanc). 5. La llargada del solc (Guimerà). 6. La direcció que el llaurador dóna a la llaurada (Migjorn Gran).

TORNALLERA, f. : Extrem del camp que queda sense llaurar perquè el bestiar no hi pot girar amb l'arada (Castellbó).

GIRALL, m. : 1. Corba feta a la terra en canviar l'arada de direcció (Salt, Palamós, Sant Feliu de Guíxols). 2. Parcel·la del camp on l'arada no ha passat (Sant Feliu de Guíxols).

PONCELL, m. : Extrem del camp que queda sense llaurar (Ripoll).

LLOM, m. : Eixida del solc per desviament de l'arada (Guimerà).

LLOBADA, f., *lubáde* (Catalunya oriental), *lumáde* (Sora, Manresa, Puigcerdà), *lɛumáde* (Súria) : Terra entre dos solcs que, per la corba, més o menys pronunciada, ha quedat sense regirar en passar l'arada (Catalunya oriental, Benassal, Altea). LUMBU *lòm*: llom de terra, per raó de l'homonímia amb *lòm* part del cos, ha donat origen a *llomada*, que a la Catalunya oriental, per caiguda de la *m* i conservació de la *b*, ha vingut a *llobada*. Aquesta *llobada*, que aparentment hauria de derivar de *llop*, ha donat peu a la creació d'un *llop*, clap de terra que ha quedat sense remoure en llaurar (Falset). Aquí tenim un *llop* originari de LUMBU. No sabem per quines raons el mot *albat* ha passat a significar la llobada a Sora.

TORTA, f. : L'eixida del solc en llaurar (Bolvir). La llaurada de través i els solcs travessers prenen noms especials:

BIGUES (fer) : Llaurar clar i deixar ample el rastell de terra que va de solc a solc (Sora).

EMBIGAT, m. : Llaurada excessivament clara de solcs (Vic).

ESCURADA, f. : Rasa més profunda que queda a la part del camp on s'acaba la llaurada (Empordà).

CANAL, f. : Rec que fan els solcs després de passar-hi l'arada (Castellbó).

Mereix encara un singular esment el mot *conllonga* (fer), deixar-se els pagesos mútuament l'animal quan en tenen sols un cada un per tal de poder llaurar tots amb parell; i *conllonguer* (m), l'amo d'un animal respecte d'un altre pagès amb el qual es pot fer conllonga (Montblanc). L'ètim d'aquest mot s'ha de buscar en un CONJUNGULA corretja del jou, fer junta, fer parella. Comp. francès *conjoncle*. La *ll* de *conllonga* és ben explicable pel canvi de *j* a *ll* i de *ll* a *j* freqüent en català : *Llofri* de Jofriu, *Lloaxim* de Joaquim; al revés, *julivert* LOLIUM VIRIDE, *jova* lloba *dijous jarder* dijous llarder.

Un fet ens cal posar de relleu en acabar aquest article, i és l'abundància de noms procedents d'armes per anomenar parts del jou i de l'arada : *tellols* camelles, *espadelles* fustes que van al costat del coixí

per a junyir el bestiar a l'arada, *rellampec* rella, *coltell* rella, *aceró* punta de la rella, *mossa* arada, *mossal* orellons, *asta* arbre de l'arada, *dental* dental, *telera* i *reteler* tascons de collar la cameta amb el dental, *llança* peça col·locada davant els orellons, *agullada* agullada, *aspara* ferro que subjecta la cameta al dental. Aquests mots ens reporten a un temps en què es féu la transformació de l'home guerrier en pagès pacífic, aquell temps vaticinat per Isaïes (2, 2-5) parlant de la vinguda del Salvador de l'humanal llinatge: «et conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces».

A. GRIERA

El boc de Biterna (RFE, IV, 26-49)

Saroihandy, parlant de l'origen que d'aquest mot dóna Schulz-Gora, escriu : «Esta explicación no deja de parecer satisfactoria y era también la que se me había ocurrido al leer *Biterua*, en el manuscrito de Esterri, en lugar de *Biterna*. Sin embargo, hay que advertir que en la antigua literatura provenzal no se cita más que un ejemplo de *Biterna*, y es el incluido en el *Diccionario de la lengua de los Trovadores* de Raynouard : *cara de boc de Biterna*; ya se ve que se trata aquí del nombre popular del diablo de las brujas. La palabra *Biterna*, con significación de ciudad italiana, ciudad árabe, ciudad pagana, no parece encontrarse en ningún autor del Mediodía de Francia, y sería tal vez muy arriesgado echar mano de ella para explicar el origen del nombre que la gente del pueblo daba al diablo venerado por las brujas bajo la figura de macho cabrío. La explicación de Sainean valdría para el Norte de Francia, pero allí precisamente no era conocido el boque de Biterna. Algunos han pensado que *Biterna* podría representar *Biterra*, es decir, *Biterrae* (Béziers), y en la edición de Rabelais llamada edición Variorum (t. IV, pág. 37), hallamos apuntado que aquel diablo o boque es sin duda el mismo que el llamado «camello» de esa ciudad. Stengel, en la sabia edición que dió en 1878 de la *Canción de Roldán*, aceptaba para *Biterne* la etimología de *Biterra*, apoyándola con *biternensium* que encontraba en un texto antiguo. Con todo, tropezamos aquí con tantas dificultades, que lo más prudente es, sin duda, declarar que el origen del *Biterna* provenzal y catalán queda aún por establecer. Raynouard proponía que en el verso de Raynols de Apt se leyese *citerne*, en lugar de *biterne*; Mistral pensaba en el nombre de la ciudad inglesa *Bittern*, y Levy, en el *Provençalisches Supplement Wörterbuch* se manifiesta casi dispuesto a seguir el parecer de Mistral:

«La traducción de Raynouard por *citerne* — dice — es inexacta; ¿hemos de ver en [*Biterne*] el nombre de una ciudad inglesa?»

Schulz-Gora (ZRP*h*, xxvi, 718-720) identifica *Biterna* amb la ciutat de *Viterbo*, d'Itàlia, basat en la *Kaiserchronik* publicada per Schröder en 1892. Lot (Romania, xxxii, 7) admet el mateix origen.

Saroïhandy (RFE, iv, 34) i Valls (*Privilegis i Ordinacions de les Valls pirinenques*, II, 1917) llegeixen *boch de Biterna* en el manuscrit de les Ordinacions, amb tot i que s'ha acudit a Saroïhandy la lectura *Biterua*. Aquesta lectura creiem que hauria estat l'encertada. Mn. Campi, rector de Borèn, poble de la Vall d'Aneu, respon al qüestionari sobre *Les supersticions*, del *Diccionari general de la llengua catalana*, amb una nota interessantíssima: «*Boc de Viterbo* o *Viterba* és el nom que es donava antigament, en tota la comarca, al dimoni, que apareixia en figura de boc en determinats indrets d'aquestes muntanyes.»

Si la llengua popular conserva encara avui el *Viterbo*, *Viterba*, la forma *Biterna* serà una transcripció en la qual s'ha pres la *n* per la *u*. El fet que Saroïhandy i Valls transcriguin *n* ens fa suposar una error del copista, tota vegada que mal podria figurar *Biterna* en les ordinacions originals quan, encara avui, viu el *Viterbo* i *Viterba*. I els *Biterna* i *Biterne* de l'epopeia francesa i provençals ¿no seran també originaris d'un *Viterbo*, *Viterba*, ciutat d'Itàlia, amb una lectura originàriament equivocada de la *u* per la *n*, lectura que s'ha transmès dels començaments de l'epopeia estant fins a Rabelais?

A. G.

BIBLIOGRAFIA

PAUL SCHEUERMEIER, *Einige Bezeichnungen für den Begriff Höhle in den romanischen Alpendialekten* (*Balma, Spelunca, Crypta, *Tana, *Cubulum). *Ein Wortgeschichtlicher Beitrag zum Studium der Alpen Geländeausdrücke. Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie. Heft 69.* Halle a. S. 1920.

L'estudi de Scheuermeier és una bella contribució a la toponomàstica alpina i pirenenca al mateix temps. S'hi segueix la sort dels mots pre-romans i romans que han servit per a designar una cova, balma o caverna. Balma i espluga són els dos mots que han proporcionat una nomenclatura més abundosa en els Alps i també en els Pireneus. L'extensió geogràfica de *balma* li assenyala un origen gàl·lic ben explicable per coincidir amb els dominis en els quals la presència de celtes és comprovada.¹

La presència de SPELUNCA, no constatada pel domini català, és abundosa en la toponímia (Esplugues, Espluga de Francolí, Espluga Freda, Espluga Calva, etc.) i en català antic com a apel·latiu. És molt possible que les colònies gregues importessin aquest mot, com opina Scheuermeier. La part més extensa i interessant del treball és dedicada al mot CRYPTA i a les seves diverses accepcions entre els grecs i els romans, a les diverses classes de construccions que n'han pres nom, especialment les construccions sagrades; també a les disposicions del sòl i la seva reaparició en la renaixença amb l'amor a l'antiguitat. Aquí trobem aclarit l'ètim del català *clot*, que ja compareix en la toponímia catalana del començament del segle XI (comp. Balari, *Orígenes*, 109), i que és al mateix temps nom genèric, i el de *gripi* menjadora, suposant un CRYPTIA (ps. 53-54). La CRYPTA com a construcció sagrada constitueix un bell article de litúrgia on s'exposa tota la importància que va tenir en l'església.

La suposició que *tāna* sigui un mot de formació romànica tarda-

1. El fet de comparèixer *balma* en els diccionaris valencians copiats dels catalans no prova la seva presència en el valencià.

na, estès d'Itàlia estant per Sicília, Sardenya, Rètia i domini gallo-romànic meridional, no és ben acceptable. Al costat de les formes provençal *tana*, ladina, *tana* franco-provençal *tana*, compareix sovint, en provençal modern, *tuno*, *Tuna* i *Latane*, en la toponímia *tunio* (Mistral) i *tuña* (*Table de l'Atlas Linguistique*). Aquestes formes provençals estan relacionades amb el català *Tonna* i *Tona*, que compareixen molt aviat en la toponímia significat concavitat, balma: «*in croso intra parrochiam sancti andree de tonna*», any 1091; «*ipsas ollas in parrochia sancti andree de tonna*», any 1097. *Tonna*, com a nom de lloc prop de Sant Andreu de Palomar, compareix en 1087,¹ i en *Rocas tunas* prop de Banyoles. L'extensió geogràfica d'aquest mot, no podria indicar abans un origen lligur o ibèric?

La distribució geogràfica dels noms pre-romans assenyala una separació dels dominis rètic i gàllic: *BALMA *CALMIS, *LOCE són desconeguts a la Rètia; *GANDA, *BLESE, *MUSNA, *epelm*, RUSNA, *TROGIUM són específics de la Rètia; *BRIG *BROGA i *FRUTA² característics del Tessi.

FRITZ KRÜGER, *Butlletí de Dialectologia catalana, Zeitschrift für romanische Philologie*, XLI, 711-723.

En aquesta llarga recensió es dona compte dels set primers volums del *Butlletí de Dialectologia Catalana* i s'analitzen amb detenció els treballs que contenen, els quals són una novetat per a molts romanistes. El Dr. Krüger ha fet una bona obra donant a conèixer, des de la important revista de filologia romànica, les publicacions de la Secció Filològica del nostre Institut. — A. G.

P. ROKSETH, *La Diphthongaison en Catalan*. (*Romania*, XLVII (1921), pp. 532-46).

Segons R. la influència de les palatals en *é*, *ô* precedents no fou suficient, en català, per a convertir aquestes en *í*, *ú* (com s'ha cregut generalment i com s'esdevingué en castellà): amb major motiu, *é* i *ô* haurien estat afectades per la dita influència, cosa que no succeí. Cal, doncs, admetre que en els canvis *é* > *í*, *ô* > *ú*, l'acció tancant de la palatal tingué l'ajut d'alguna altra força. R. assenyala com a tal la influència d'un fonema d'escassa obertura, el qual s'hauria format davant la vocal precisament per influència de la palatal. El mecanisme de tal diftongació hauria consistit en la propagació del tancament de la palatal a la primera part de l'articulació de la vocal;

1. BALARI, *Orígenes històrics*, 167.

2. És interessant de constatar que la significació de torrent, salt d'aigua, atribuït a *FRUTA, estigui emparentada amb la dels noms de lloc catalans *Freita* (*Olla fracta*, any 839, cova tallada), *Torrefeta*, prop de Cervera (*Turre fracta*, any 1064), *Prenafeta*, Conca de Barbarà (*Penna fracta*).

el seu objecte hauria estat facilitar la pronunciació d'aquella palatal, fonema de caràcter complex. Aquesta diftongació no pot ésser explicada, tractant-se de la *é*, per la teoria del desplegament espontani d'aquesta vocal en català oriental i balear, fundada en l'existència d'una etapa **ié* anterior als reflexos actuals: el tractament de *é* + pal. és inseparable del de *ô* + pal. En els diftongs **ié*, **ué* així formats, el segon element, trobant-se entre dos fonemes més tancats, no va tardar a assimilar-se aquests i a desaparèixer. Tots els canvis esmentats tingueren lloc després de l'alteració dels grups i fonemes llatins *-i, j, di, gi, li, ni, mni, ri, ssi, sti, vi, ct, c't, g't, cl, x, d'c', ll'g* i *ng'* i de la despalatalització de *ti, ci, cea* i abans dels canvis *au > o* i *-ll- > -l-*. La conclusió que sosté R. havia estat insinuada per A. Griera (*Frontera cat.-arag.*, ps. 51 i 75 i *BDC*, III [1915], p. 120).

Trobem encertat l'haver donat preferència, en estudiar la diftongació catalana, al tractament de *é, ô* davant palatal, no solament perquè aquest cas de diftongació és el més versemblant, sinó també per ésser el més antic (si no anem errats) i l'únic que afecta a totes les varietats del català.

Dedicant-hi menys extensió que a la diftongació fins aquí considerada, R. tracta, així mateix, de l'evolució espontània de la *e* tònica en la nostra llengua. S'adhereix a la hipòtesi de Fabra (*Rev. Hisp.*, xv [1906], ps. 9 i ss.) d'una diftongació catalana de *é*. Quant a la *é*, sense negar la possibilitat que s'hagués fet *éi* abans d'arribar a *é, ê* (Fabra, *l. c.*), es decanta a admetre (d'acord amb Milà i amb Brekke) l'intermedi d'una etapa *ê*, conservada pel balear.

Versa, per consegüent, aquest article sobre fets aconplerts principalment en l'època preliterària de la nostra llengua. La utilització dels primitius textos on traspua el català, i sobretot la dels noms de lloc de l'època comtal, haurien permès aportar a les qüestions dilucidades clàries d'interès. Però no farem retret a un autor estranger de no haver-se imposat aquesta tasca, prou difícil, atès que R. reix gairebé sempre en l'aprofitament del material que ofereix la llengua literària, la qual demostra conèixer pregonament.

Per terminar la present notícia, presentarem al senyor R. algunes de les observacions de detall que ens ha suggerit el seu interessant article.

P. 534. — No creiem que el tractament de *a + ct* sigui inconciliable amb la teoria de Fabra (*l. c.*) sobre la diftongació de *é*: no es pot assegurar que **éi* provinent de *é* encara no hagués vingut a *é* quan s'acomplí el canvi *ai(t) (<ac(t)) > éi*.

P. 545. — NÖCTEM deu haver sofert l'evolució següent: *nöctem > nüóit o nüéit > nüit* (la vocal tònica havent estat assimilada alhora per la *ü* i la *i*, i no tan sols per la *i*) *> nüit* (vegi's l'observació següent) *> nit* (la *ü* havent-se perdut, per haver-se trobat entre dos fonemes articulats amb la part anterior de la llengua. Cp., Manel i,

en canvi, *cuiro*). (Per a altres explicacions, vegi's Schädel, *Untersuch. z. Kat. Lautenwick.*, 8; Saroïhandy, *Gr.*, 851, 854, i Grieria, *BDC*, III (1915), 121-2).

P. 545. — L'accentuació *uí* no és pròpia solament de l'alguerès: predomina en català oriental, essent normal a Barcelona. L'evolució *úi* > *uí* ens sembla deguda a la tendència a portar l'accent a l'element més obert del diftong, la *u* essent aquí el més tancat per raó de l'arrodoniment labial que comporta.

P. 545-6. — L'explicació dels processos fisiològics seguits en la diftongació de *é*, *ê* davant palatal i en la reducció dels diftongs resultants, tal vegada hauria guanyat en precisió, escatint la participació en aquests fets de cadascun dels elements de l'articulació palatal. És sabut que en aquesta, l'element semivocal (*i*) es destaca molt notablement en bona part del nostre domini lingüístic, i àdhuc ben sovint arriba a absorbir l'element consonàntic: pronunciacions com *káica*, *rôij*, *puiá* (pujar), *pála* (palla), *lúin* ocupen una extensió geogràfica considerable. Que tal estat de coses ve de molt lluny, els antics documents i els noms de lloc ens proporcionen indicis abundants. Formant diftong amb la vocal precedent, la *i* del bifonema palatal degué influir especialment en la darrera part d'aquesta. Creiem, doncs, possible que a iniciar el procés de la diftongació hi contribuís, tant o més que el desig d'afavorir l'articulació palatal (fet en què es funda la teoria de l'anticipació del tancament de la palatal, a la qual es relliga R.), el de reforçar la vocal, dissimilant de la *i* la seva última part (fet que recalca M. Grammont per explicar aquesta diftongació en antic provençal). Així mateix la pèrdua del segon element dels diftongs *ié*, *úó* provinents de *é*, *ê* davant palatal, fou probablement facilitada per la influència de la *i* continguda en aquesta.

En corroboració de la tesi de R. sobre l'evolució condicionada de *é*, *ê*, potser hauria estat d'algun interès remarcar la circumstància que el català està situat entre dos dialectes que presenten el mateix fet: el provençal i l'aragonès. No fóra estrany que en aragonès aquesta diftongació fos anterior a la de *é* i *ê* en els altres casos i contemporània a la que observem en provençal i en català. — J. M. C.

MARGUERITE ZWEIFEL, *Untersuchung über die Bedeutungsentwicklung von Langobardus-Lombardus mit besonderer Berücksichtigung französischer Verhältnisse*, Halle (Saale), 1921.

Aquesta tesi doctoral característica de Zuric, com les dues anteriors, és dedicada al mot *langobardus-lombardus*, i la seva sort en francès i en provençal. Cap nom de país va tenir una popularitat tan grossa, a l'edat mitjana, com el de la Lombardia: ningú, però, com els lombards va intervenir en la vida de l'Europa central i occidental. El treball de la Srta. Zweifel està dividit en tres parts: en la primera estudia l'evolució fonètica del nom LANGOBARDUS;

en la segona la significació etnogràfica de LANGOBARDUS (italià, italià del nord, italià del sud), la significació geogràfica de *Lombardia*, i com aquesta s'ha circumscrit a la Itàlia del nord; i en la tercera s'estudien els diferents significats del mot *lombardus*, procedents d'esdeveniments històrics (covard, traïdor, trampista), indicadors d'oficis i negocis (banquer, usurer, negociant, mestre de cases, minyona de servei, taverner, servent), lloc de procedència o de direcció (vent, lluna, etc.), productes de la indústria (tela, pedres d'esmolador, dalla, aixada, arada, canó), fruits de la terra (blat, classe de col, lletuga, vi, classe d'avellanes, noms de flors, noms de plantes, noms d'animals). J. Gudiol, en son treball *Quelcom sobre lombards*,¹ ha reunit abundosos exemples de *lombardus*, procedents dels dominis de la llengua catalana, amb el significat específic de *messtre d'obres*. La seva presència des del segle IX confirma el corrent cultural que, venint del nord d'Itàlia i del a França meridional, ha influït decisivament en la formació de la llengua catalana. — A. G.

Manual per a recerques d'etnografia de Catalunya. — Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya (Universitat de Barcelona); MCMXXII, 94 ps.

Els Srs. Carreras, Batista i Aranzadi han reunit en aquest petit manual les instruccions necessàries als col·laboradors de l'Arxiu per a recollir conscienciosament i acurada els materials que consideren de valor etnogràfic. El llibre està dividit en una sèrie de capítols o qüestionaris que circumscriuen l'àrea de les recerques etnogràfiques per l'Arxiu. Els qüestionaris d'ordre general són vint-i-dos. Una *secció gràfica* i d'impresos fa referència a la col·lecció de fulles populars, periòdics i publicacions locals. Segueixen unes instruccions sobre les col·leccions d'objectes d'interès etnogràfic, una secció antropològica i una altra sobre psicologia del poble català. En aquest llibre es veu clarament com les recerques etnogràfiques estan en contacte amb la lexicografia, arqueologia, prehistòria, art popular, antropologia i psicologia, de totes les quals és l'etnografia un bon auxiliar; i no dubtem que el dia que el museu etnogràfic de Catalunya sigui un fet, els filòlegs, els que escriuen la història de l'art i els que es dediquen a la prehistòria agrairan la tasca realitzada pels iniciadors de l'Arxiu d'Etnografia. Per altra banda, cal fer avinent que aquesta publicació és, junt amb les altres de l'Arxiu, l'única mostra de catalanitat donada dintre el clos de la universitat espanyola sostinguda per l'estat a Barcelona.

1. *Revista de la Asociación Artístico-arqueológica Barcelonesa*, 1910, 329-335.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Representants : a. França : E. Champion, 5, Quai Malaquais, Paris; a ALEMANIA : Otto Harrassowitz, Leipzig; a ANGlaterra : Dulau & Co., 37, Soho Square, Londres

SECCIÓ FILOLÒGICA

	<u>Ptes.</u>
Himnes homèrics. Traducció en vers de JOAN MARAGALL i text grec amb la tra- ducció literal de P. BOSCH GIMPERA.... (<i>Exhaurit.</i>)	
El Gènesi. Versió de l'hebreu segons els textos originals, i amb anotació, de MN. FREDERIC CLASCAR.	
Un vol. de 476 pàgines.....	5
Edició en paper de fil.....	20
Museu: Hero i Leandre. Text grec amb la versió literal en prosa de LL. SEGALÀ i en hexàmetres d'AMBROSI CARRIÓN, duent en apèndix les traduccions inèdi- tes, en vers, de P. BERTRAN I BROS i J. M. PELLICER I PAGÈS.	
Un vol. de 80 pàgines.....	2
Edició en paper de fil.....	5
Mireia. Poema provençal de Frederic Mistral. Traducció catalana de MARIA-AN- TÒNIA SALVÀ..... (<i>Exhaurit.</i>)	
Edició en paper de fil.....	15
El Càntic dels Càntics. Versió de l'hebreu per MN. FREDERIC CLASCAR.....	3
Ortografia Catalana, segons el sistema adop- tat per l'Institut d'Estudis Catalans.... (<i>Exhaurit.</i>)	
Els IV llibres de les Geòrgiques de Publi Virgili Maró, traducció en vers per MN. LLORENÇ RIBER.....	6
L'Èxode. Versió de l'hebreu per MN. FRE- DERIC CLASCAR..... En premsa.	
Tàcit. La Germània. Traducció de C. RIBA BRACONS..... En premsa.	
Butlletí de Dialectologia catalana (publi- cació semestral des de 1913).	
Vol. I (abril-desembre 1913).....	3
» II (gener-juny 1914).....	1'50
» II (juliol-desembre 1914).....	2
» III (gener-juny 1915).....	2'50
» III (juliol-desembre 1915).....	2'50
» IV (gener-juny 1916).....	3
» IV (juliol-desembre 1916).....	3
» V (gener-desembre 1917).....	3
» VI (gener-juny 1918).....	2'50
» VI (juliol-desembre 1918).....	2'50
Vol. VII (gener-desembre 1919).....	5
» VIII (gener-desembre 1920).....	5
» IX (gener-desembre 1921).....	5
» X (gener-desembre 1922).....	10
» XI (gener-juny 1923).....	5

	<u>Ptes.</u>
BIBLIOTECA FILOLÒGICA	
I. — Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua (segles XI, XII i XIII), per MN. PERE PUJOL.....	2
II. — Die Mundart von Alacant. — Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. P. BARNILS.....	4
III. — Diccionari Aguiló. Volumes I a IV. En rústega, cada un.....	10
Relligat, cada un.....	13
IV. — La frontera catalano-aragonesa, per ANTONI GRIERA. Fascicle I.....	5
V. — Textes catalans avec leur transcrip- tion phonétique, précédés d'un aper- çu sur les sons du catalan, par J. AR- TEAGA PEREIRA, ordenats i publicats per P. BARNILS.....	4
VI. — Estudis romànics (Llengua i Litera- tura), vol. I.....	8
VII. — Vocabulari català-alemany de l'any 1502, edició facsímil segons l'únic exemplar conegut, acompanyada de la transcripció, d'un estudi preliminar i de registres alfabètics, per P. BAR- NILS.....	12
VIII. — Diccionari de rims, de Jaume March, editat per A. GRIERA.....	10
IX. — Estudis romànics (Llengua i Litera- tura), vol. II.....	12
X. — La versione catalana dell'Inchiesta del San Graal, secondo il Codice dell' Ambrosiana di Milano I. 79 sup., pub- blicata da VINCENZO CRESCINI e VE- NANCIO TODESCO.....	10
XI. — Diccionari ortogràfic, precedit d'una exposició de l'ortografia catalana se- gons el sistema adoptat per l'Institut d'Estudis Catalans, redactat sota la	

MEMÒRIES I DOCUMENTS DELS TREBALLS FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

	Ptes.		Ptes.
SECCIÓ FILOLÒGICA			
1. Report dels treballs fets per les Oficines Lexicogràfiques durant el bienni de 1913-1914.....	0'25	5. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1909. — Barcelona, 1909.....	(Exhaurit.)
2. Report dels treballs fets per les Oficines Lexicogràfiques durant el bienni de 1915-1916.....	0'25	6. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1910. — Barcelona, 1910.....	0'25
3. Memòria sobre la preparació del Diccionari de Toponímia i Onomàstica catalanes presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. President de la Mancomunitat de Catalunya.....	0'25	7. Exposició d'un pla de publicació de les Cròniques Catalanes. — Barcelona, 1912.....	0'25
LABORATORI DE FONÈTICA EXPERIMENTAL			
1. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. President de la Diputació Provincial de Barcelona sobre la creació d'un Laboratori de Fonètica Experimental. — Barcelona, 1914.....	0'25	8. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona sobre la celebració del sisè Centenari de la mort de Ramon Lull. — Barcelona, 1914.....	0'25
2. Treballs realitzats durant l'any 1917.	0'50	9. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Diputació de Barcelona sobre la conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1914.....	0'25
SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA			
1. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. Alcalde de Barcelona proposant la fundació d'una Biblioteca Catalana, i llegida en Consistori del dia 13 de novembre de 1907. — Barcelona, 1907.	0'25	10. Memòries presentades per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Diputació de Barcelona sobre l'exploració d'estacions prehistòriques i la conservació i catalogació de monuments...	0'25
2. Dictamen-acord de l'Institut d'Estudis Catalans proposant a l'excel·lentíssima Diputació de Barcelona l'adquisició de la Biblioteca Aguiló. — Barcelona, 1907.....	(Exhaurit.)	11. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. President de la Diputació de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914 per a la conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1915.	(Exhaurit.)
3. Memòria presentada als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona, per l'Institut d'Estudis Catalans, donant compte dels treballs fets des de la seva fundació fins al 31 de desembre de 1908. — Barcelona, 1908.....	(Exhaurit.)	12. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1913. — Barcelona, 1916.....	0'25
4. Informe que l'Institut d'Estudis Catalans va traslladar a l'Excm. Sr. President de la Diputació de Barcelona sobre l'estat d'alguns arxius de Catalunya i la conveniència de la seva millor instal·lació. — Barcelona, 1908.	0'25	13. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914. — Barcelona, 1916.....	0'25

ATLAS LINGÜÍSTIC

DE

CATALUNYA

PER
A. GRIERA

Obra que comprendrà deu volums de 200 mapes cada un,
en format de 55 × 38 cm.

Preu de subscripció : 75 ptes. volum

EL PRIMER VOLUM ESTÀ A PUNT D'APARÈIXER

EL «BUTLLETÍ DE DIALECTOLOGIA CATALANA»

formarà anualment un volum de més de 150 pàgines

El preu de subscripció serà de 10 pessetes l'any

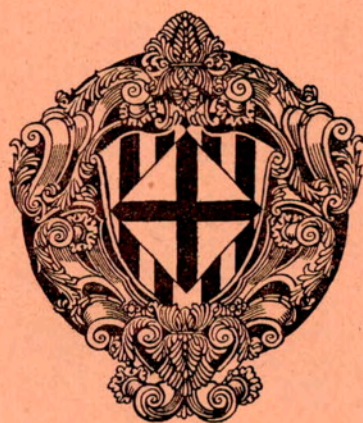
Tota la correspondència s'adreçarà a la Direcció de les
oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana:
Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, Barcelona

REPRESENTANTS A L'ESTRANGER:

ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Buchhandlung : LEIPZIG

FRANÇA : Edouard Champion, 5, Quai Malaquais : PARIS

Els col·laboradors del Diccionari rebran la publicació de franc

5 pessetes

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL

DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

JULIOL-DESEMBRE 1923

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXXIII

SUMARI

	<u>Pàgs.</u>
<i>Hugo Schuchardt an A. Griera.</i>	109
L. SPITZER, <i>Etimologies catalanes.</i>	119
W. MEYER-LÜBKE, <i>Der dual im Katalanischen und Spani-</i> <i>schen.</i>	123
L. SPITZER, <i>A propòsit d'un llibre recent de V. García de</i> <i>Diego.</i>	128
<i>Bibliografia.</i>	137
<i>Crònica.</i> ,	151

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL

DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

XI

941/2

INSTITUT

PA

BUTLLETÍ
DE
DIALECTOLOGIA CATALANA

PUBLICAT PER LES OFICINES DEL
DICCIONARI GENERAL
DE LA LLENGUA CATALANA

XI

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
MCMXXIII

THE

ITALIAN

THE
ITALIAN

THE

THE

THE

THE

THE

INDEX

	Pàgs.
W. MEYER-LÜBKE, Els noms de lloc en el domini de la diòcesi d'Urgell	I
— Der dual im Katalanischen und Spanischen	123
A. GRIERA, Els noms dels peixos	33
— El jou, l'arada i el llaurar	80
— El boc de Biterna.	102
Hugo Schuchart an A. Griera	109
L. SPITZER, Etimologies catalanes.	119
— A propòsit d'un llibre recent de V. García de Diego.	128
Bibliografia.	104, 137
PAUL SCHUERMEIER, <i>Einige Bezeichnungen für den Begriff Höhle in den romanischen Alpendialekten.</i>	104
FRITZ KRÜGER, <i>Bullett de Dialectologia Catalana. (Zeitschrift für romanische Philologie, XLI, 711-723)</i>	105
P. ROKSETH, <i>La Diphthongaison en Catalan. (Romania, XLVII, 532-46)</i>	105
MARGUERITE ZWEIFEL, <i>Untersuchung über die Bedeutungsentwicklung von Langobardus-Lombardus mit besonderer Berücksichtigung französischer Verhältnisse.</i>	107
<i>Manual per a recerques d'etnografia de Catalunya. (Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, MCMXXII, 94 pp.)</i>	108
C. JABERG e G. JUD, <i>Un Atlante linguistico-etnografico svizzero italiano</i>	137
AUGUSTE LONGNON, <i>Les noms de lieu de la France, leur origine, leur signification, leurs transformations.</i>	138
ARNOLD STEIGER, <i>Contribución al estudio del Vocabulario del Corbacho</i>	139
JOAQUIM GARCÍA GIRONA, <i>Vocabulari del Maestrat</i>	140
J. JUD, <i>Zur Geschichte der bündnerromanischen. Kirchensprache.</i>	141
<i>Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura.</i>	141
POMPEU FABRA, <i>Converses filològiques</i>	143
<i>Glossaire des patois de la Suisse romande.</i>	147
Crònica.	157

Hugo Schuchardt an A. Grier

Graz, Mitte März 1924.

Sehr geehrter Herr und Freund,

Sie haben mir mit der Zusendung Ihrer Terminologie der katalanischen Fischereigeräte eine besondere Freude bereitet; Sie haben lang verstummte Saiten in mir erklingen lassen. Gestatten Sie nun dass auch vor Ihnen einige dieser Klänge laut werden, und verübeln Sie es mir nicht wenn ich mich, wenigstens einmal, nicht in Einklang mit Ihnen zu setzen vermag. Ich beziehe mich auf Ihre Behauptung dass das Grundwort von *art* Netz, unbekannt sei, und begnüge mich mit dem Hinweis auf *REW* 679. Vermutlich sind Sie durch Littré beeinflusst worden, der *art* Kunst, und *art* Netz, als zwei verschiedene Wörter buch, und Ableitungen wie *artó*, *artet* mögen dabei mitgewirkt haben. Gegen die Ableitung von *art* aus (*rete*) *sartum* dürfte ich um so weniger etwas einwenden als ich selbst ein span. *arto* als *exsartum* erklärt habe. Dann müsste freilich angenommen werden dass das *e* von span *arte* Netz, sekundär wäre und ebenso das des venez. *arte* Netz. Wenn *arte* Netz, im Baskischen ein altes, volkstümliches Wort wäre, und nicht eine junge Entlehnung aus dem Spanischen, so liesse es sich als «lautgesetzliche» Entsprechung von lat. *rete* denken.

Scheint mir der Bedeutungsübergang von *art* Kunst, zu *art* Netz, durch gewichtige Analogien völlig gesichert zu sein, so flösst mir der von Ihnen angenommene begriffliche Zusammenhang zwischen kat. *salabret*, mall. *salobre* und lat. *salebra* ernste Bedenken ein. Allein ich selbst weiss nichts Entscheidendes vorzubringen. *Salabret* ist augenscheinlich ein Diminutiv von *salabre*, und dieses wäre auf ein lat. *salabrum* zurückzuführen,

das dem Sinne nach unserem *Schöpfnetz*, franz. *épuiette* entspräche. Doch welches Verb läge zugrunde? *Exhalare* genügt begrifflich nicht, *exhaustire* lautlich nicht. Als katalanisch scheinen Sie *salabre* nicht zu kennen (auch Vogel hat nur *salabret*; aber Labernia hat nur *salabre*, ebenso als valencianisch Marti und Escrig¹ — nicht Escrig³) und als spanisch die meisten Wörterbücher nicht. Ich denke, *salabre* war einst in Katalonien lebendig und ist wie so manche andere Provinzwort in seinen provinziellen Gewand von der Staatssprache zugelassen worden; vgl. was Yañez Reguart in seinem gründlichen Wörterbuch der spanischen Fischereigeräte (1791-1795) unter *Bouét* sagt., Ausserhalb Spaniens gibt es recht merkwürdige Varianten dieses Wortes, so genua. *salaiu* (Suffixwechsel wie in ital. *candelaio*, *ventolaio* { *candelabrum*, *ventilabrum*), kors. *scalafru*, südfranz. *sarrabec* (*sarraouec*), *sarrabet* (*sarraouet*), wo sich der nordfranz. Name eines ähnlichen Netzes *carrelet* eingemischt zu haben scheint. Im Baskischen finden wir, auch auf der spanischen Seite: *salabardo*. (*salabarda*, *zalabardo*). Ob bei der ganzen besprochenen Wortgruppe irgendwie bask. *sare* Netz im allg. beteiligt ist und ob dieses von *zare* Korb, getrennt werden muss, bleibt zu untersuchen.

Eines der interessantesten Fischereiwörter, über dessen Herkunft Sie aber nichts bemerken und das, trotz seiner einschmeichelnder Lautgestalt, auch in das *REW* den Eintritt nicht erlangt hat, ist *palangre*, Palanger (denn auch im Deutschen wird es als Fachausdruck gebraucht). Es stammt, wie wir schon seit längerer Zeit wissen, von *πάναγρον* (bei Pollux und Oppian); ein Gegenstück dazu bildet ital. *pantera*, franz. *pantière* von *πανθήρα*. Eine genaue Entsprechung von *πάναγρον* ist zufolge der von Xenophon gegebenen Beschreibung *πολύαγκιστρον*, das mit vielen Angelhaken, aber es hat in Romanischen nicht fortgelebt. Hier wurde aus *panagr-* assimilatorisch **panangr-* und daraus dissimilatorisch *palangr-*. Yañez Reguard mag Recht haben den Ursprung des Palangers an die spanische Ostküste zusetzen (*prescindiendo del nombre cuya etimología es inaveriguable*), soweit nur die Romania in Betracht kommt. Denn das Wort zeigt hier jüngere Formen, mit betonter Endung neap. *palangrese* (in Tarent im 15. Jhrh. *palangrisia*), *palanghese*, siz., *palangaru*, mit Umsstellung von *l* und *r* in den verschiedenen nördlicheren Mundarten

parangalo, -le, -l. Im REW 6455 steht istr. *parangal* unter *phalanx*, **palanca* und ohne die eben vorgelegte Reihe von Formen völlig gleicher Bedeutung wäre diese Einstellung recht annehmbar. Das heisst, der wagerechte gestreckte Palanger, wie er bei Ihnen Taf. I, 1 abgebildet ist, liesse sich zur Not einem Balken vergleichen; doch meine ich, die von Meyer-Lübke gegebene Definition: Angelbalken ... beruht auf der in den italienischen Wörterbüchern sich fortpflanzenden: *lunga funicella detta trave*. Wer diese aufgebracht hat und ob es sich um einen wirklich volkstümlichen Ausdruck handelt, habe ich nicht ermittelt; aber es ist mir bei dieser Gelegenheit eine neue Überraschung zuteil geworden, ich sehe dass in den Wörterbüchern *palamita* Bonite (eine Art Thunfisch) und *palamite* (auch *palamito* geschrieben) Palanger, aufeinander folgen. Um den augenscheinlichen Zusammenhang zwischen den beiden Wörtern klar zu machen, übersetzt der alte Valentini das zweite mit Bonitangel; bei Rigutini und Bulle aber ist noch das andere Etymon hineingebracht worden: Balken, an dem dicke Angelschnüre befestigt sind (zum Thunfischfang). So viel ich sehe besteht tatsächlich nichts, was diese Erklärungen rechtfertigt; es liegt vielmehr eine jener Verwechselungen zwischen lautlich ähnlichen Wörtern zugrunde, wie wir sie alltäglich erleben und die sich noch häufiger festsetzen als wir anzunehmen pflegen. Ich unterlasse es mich in das Einzelne zu vertiefen, ein völlig sicheres Endergebnis wäre kaum zu erhoffen, ich erinnere nur daran dass die Mundart von Genua neben *pāamiti* Palanger, auch *pāamitu* Bonitennetz (ital. *palamitara*) besitzt und zu Livorno *palamido* Bonitenboot bedeutet. Das Merkwürdigste an der Geschichte der ganzen hier besprochenen Wortgruppe besteht wohl darin dass das Stammwort bei seiner Rückkehr in die griechische Heimat hier als *παράγι* Palanger, nicht wieder erkannt aber ebensowenig Romanischer Herkunft beschuldigt worden ist vielmehr eine heimische Etymologie erfahren hat, nämlich *παρά γῆν*. Der Ausfall des selbst nicht ursprünglichen N vor G braucht nicht zu befremden; *pielago* sagt man zu Rimini neben *parangale* unde *palaganti* heissen zu Chioggia die Palangerfischer. Ob *παράγγι* Schiffstau, hierher gehört, vermag ich nicht zu entscheiden.

Ein anderer Name fehlt in Ihrem Verzeichnis, ebenso wie im

REW, der gleichfalls griechischer Herkunft ist, nämlich *gánguil*. Allerdings wird er bei Labernia u.a. (und für das Val. bei Martí und Escrig, für das mall. bei Amengual nur als Fischerboot gebucht; ebenso im Spanischen. Aber das gilt nur für heute; das Boot ist erst nach dem Netz benannt worden. Die Fischerei mit diesen ist für ältere Zeiten direkt bezeugt. Yañez Reguart fand sie nur noch in der Albufera von Valencia vor. In Südfrankreich steht der *gángui* (schon in 14. Jhrt. als *ganguil* bezeugt) in vollen Leben; es gibt darin eine Diminutivform *ganguelle*, über die von Sachs Franz. d. Wtb. verzeichnete einfache Form *ganguie* 'engmaschiges Netz' bin ich nicht weiter unterrichtet. Dieses *gánguil* gibt das alte γαγγύλη, γάγγαμον wieder, das im heutigen Griechisch (auch als γαγγύβα) fortlebt und fast ebenso unverändert im ital. *gángama*, *gángamo*, mundarartlich *gangamu*, *angamu*, *langamu*, *gangano*, *gangao*, *gangaro*.

Besonders auffällig ist mir von jeher die Übereinstimmung gewesen zwischen dem bei Xenophon vorkommenden σαρκῶν (-όνοζ), obere Einfassung eines Jagdnetzes, und dem südfranz *sardoun*, diesselbe an einem Fischnetz, genauer gesagt: der Netzstreifen mit weiteren Maschen, der unter der Oberleine und meistens auch der über der Unterleine liegt, sodass beide das eigentliche engermaschige Netz einfassen. Im heutigen Griechenland kennt man das Wort als *σαρκούνας* oder *σαρκόνι* und war wie man mir einst von Kalymnos mitteilte für den inneren Streifen als *σαρκόνι* schlechtweg, für den äussern (weitermaschigen) als *σαρκονιάδα* (während anderswo so auf Thera das eine als *τσ.* des Korkes, das andere als *τσ.* der Bleies näher bezeichnet wird). Diese sonderbare Differenzierung wird noch übertroffen durch die welche in gleichem Sinn die Kroaten Dalmatiens zwischen *sardun* und *saldun* vollzogen haben (nach L. Zorc 1869): Ich möchte wissen ob die Sardons, um sie kurz so zu nennen, in Katalonien bekannt sind; sei es auch nur die Sache (ich vermisse sie auf Ihren Tafeln). In Spanischen heissen sie, wem ich nicht irre, *cadenetas*.

Ich breche hier ab, um Sie nicht allzusehr zu ermüden. Wie ich schon angedeutet habe wollte ich mir nicht die Gelegenheit entgehen lassen noch einmal ein paar Schritte auf einem Studienfeld zu tun, auf dem ich einst mit grosser Vorliebe mich

getummelt habe. Darf man, wenn man rings von Bruchstücken umgeben ist, sich wirklich mit dem *in magnis voluisse sat est* trösten? Ich denke ja; falls nur zwischen den Bruchstücken ein notwendiger Zusammenhang besteht, mag er auch gleichsam ein unterirdischer sein, für aussenstehende nicht ohne weiteres erfassbar. Wer die individuellen Assoziationen in Rechnung zu setzen vermag, wird da Einheit entdecken, wo er zuerst Zersplitterung wahrzunehmen glaubte. Die Lösung eines etymologischen Problems (TROBAR aus TURBARE) fand sich unter den Methoden der Fischerei; das aufstörende Werkzeug, die Trampe war ohne das fangende, das Netz nicht denkbar; aus dem Interesse aus der Fischerei im grossen Ganzen entsprang das an den Fischen in linguistischer und ethnographischer Hinsicht. Und aus dem Interesse an dem Handwerk der Fischer das an der Behausung der Fischer: von den Katalanen die in der mittelländischen Meerfischerei eine so hervorragende Rolle spielen, zu der Katalanen, die mit ihren Fischerhütten in der Baugeschichte einen allerdings nur bescheidenen Platz einnehmen, ist der Sprung nicht allzugross. So bin ich denn schliesslich bei den Barracas von Valencia angelangt. Dass ich nun über diese ein kleines Postskriptum an Sie richte, daran sind allerdings äussere Umstände mitbeteiligt. Ich hatte beabsichtigt für eine deutsche Zeitschrift einen Aufsatz über die Barracas abzufassen; aber meine Aufzeichnungen erwiesen sich als zu wenig vollständig und sicher, und ich liess diese Absicht fallen um an der schon benutzten Gelegenheit eine weitere Anknüpfung vorzunehmen.

Bei meinem ersten Besuch von Valencia im Frühjahr 1879 hatte ich nur Augen für Maurisches und Ciderinnerungen; ich kann mich nicht entsinnen dass die Barracas irgend welchen Eindruck auf mich gemacht hätten. Als ich 1906 zum zweiten Mal nach Valencia kam, zu kurzem Aufenthalt, verwunderte ich mich bei der Einfahrt in die Stadt über die strohgedeckten hochgiebligen Häuser und zugleich darüber dass sie mir nicht schon das erste Mal aufgefallen waren. Ich fragte mich woher diese nordische Erscheinung? Von meinem ersten Gedanken, dem an die Westgoten kam ich bald wieder ab; aber während der wenigen Tage von Valencia beschäftigte mich nichts in solchem Masse wie die Barracas. Wie die Reisehandbücher (Murray, Bädeker)

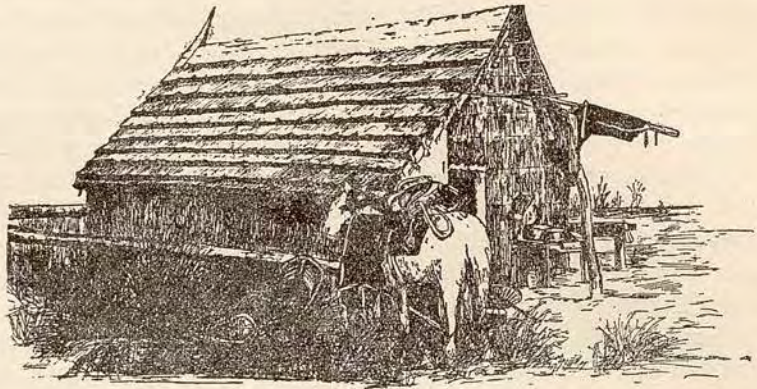
mir keine Anregung gegeben hatten, so gaben sie mir auch keine Aufklärung. Ansichtskarten waren mir in sehr beschränkter Auswahl vorhanden; in der Folgezeit hatte ich Dr. J. Hadwiger für eine schöne grössere Photographie zu danken, die er auf meine Bitte in der Horta des nahen Alfafar aufnehmen liess. Ich strich in der von Valencia umher und zeichnete mit Strichen und Wörtern alles auf, was es mir zu verdienen schien. In das Innere einiger Wohnugen, in Grao, dem Hafenort Valencias, oder dem eng damit verwachsenen Cabañal drang ich in Begleitung des liebenswürdigen Bibliothekars Don J. Nebot y Pérez ein; er führte mich auch in die ebenso interessanten unterirdischen Wohnungen von Burjasot ein (*covetes, mazmorras*). Zugleich vertiefte ich mich in die Novela des angesehenen und beliebten Schriftstellers V. Blasco Ibáñez La Barraca (aus den Jahre 1898), die mir manches veranschaulichte. Weniger bot mir ein Gedicht : La Barraca in einer Sammlung von Gedichten T. Llorentes in valencianer Sprache (1885) : derselbe findet auch in seinen Prosawerk Valencia (1887) Gelegenheit von den Barracas zu sprechen. Auf den ausführlichsten Bericht über unsern Gegenstand stiess ich in der Topografía médica de Valencia y su zona (1878) von J. B. Peset y Vidal. Vollständig befriedigende Definitionen geben die Wörterbücher. Der Versuchung meine Beobachtungen und Lesefrüchte zu einer gründlichen Darstellung zusammenzufassen konnte ich im vorliegenden Falle um so leichter entgehen als ich ja sonst Eulen nach Athen getragen hatte. Und wenn ich bei meiner Rückfahrt aus Valencia mich bemühte die immer seltener werdenden Barracas und barracoiden Gebilde zuverfolgen, so hatte das keinen andern Wert als den eines sentimentalen Abschiedes von etwas Liebgewonnenem. Jedenfalls handelt es sich jetzt für mich darum dass eine wissenschaftliche Anschauung von der Geschichte der Barracas gewonnen werde; die Einheimischen können ohne Mühe den Rohstoff zusammenbringen, bei seiner Verarbeitung darf auch der Fremde mit einem und dem andern Fingerzeig sich nützlich machen.

Wenn vor drei Jahrhunderten G. Escolano in der zweiten Hälfte der ersten Dekade seiner Geschichte von Valencia schrieb, der Ort Grao sei, bei der Eroberung durch König Jakob I (1238) nichts gewesen als eine «agregación de barracas y choças de pes-

cados» (man bedenke auch den Namen des eben erwähnten Cabañal), so hat er unwillkürlich den Hauptpunkt unseres Angelegenheit richtig gestellt: Fischerhütten waren die Vorläufer der Barracas, mochten sie nun den Iberern, Römern, Westgoten, Arabern (bzw. Berbern) angehört haben. Das Volkliche konnte an ihnen kaum zum Ausdruck kommen und wohl, ebensowenig das Gewerbliche. Es waren eben primitive Hütten wie sie noch heutzutage über die ganze Erde verbreitet sind und sehr verschiedenartigen Zwecken dienen; die Variationen ihres Äußern beruhen aber wesentlich auf den besondern Verhältnissen ihrer natürlichen Umgebung. So sehen z. B. die Fischerhütten in der Lagune von Grado (an der Adria) und die am Schwarzen Meer ganz gleich aus. Auf dem Grundriss eines länglichen Rechteckes erheben sie sich zu einem Giebeldach; von dem First aus senken sich vier rohr- und strohgedeckte Flächen unter spitzem Winkel zum Boden, der Eingang ist meistens an einer Giebelseite, aber auch an einer Langseite. Wie ist nun die Hütte zur Barraca geworden? Indem man die senkrechte Wand an Stelle der schrägen gesetzt hat, an den Giebelseiten bis zu oberst, an den Langseiten etwa ein Drittel über dem Boden. Diese Umbildung, mag sie mit verfeinerter Lebensweise oder mit veränderter Beschäftigung zusammenhängen kann kurz und gut als Verquickung des Hüttenstils mit dem Hausstil bezeichnet werden die den Barracastil ergibt. Alle diese Ausdrücke sind dabei in einem bestimmten engeren Sinn zu verstehen.

Ausser auf dem Gebiete von Valencia werden die Barracas auch auf dem von Murcia als Besonderheit angeführt; ob sie hier etwa eigenartige Züge aufweisen, ist mir nicht bekannt. Von Mallorca weiss ich überhaupt in diesen Hinsicht nichts. Auch über das Vorkommen von Barracas ausserhalb der katalanischen Küsten, konnte ich trotz mancher schriftlichen Nachfragen keine Kunde erlangen. Doch hat mir selbst der Zufall zu einem, wie ich denke bemerkenswerten Erfolg verholfen. Auf meiner Heimreise von Valencia hielt ich mich ein paar Tage in Marseille auf, hauptsächlich um mir die höchst gelungene und reichhaltige Kolonial- und Meeresausstellung anzusehen, Da fiel mir die Nachbildung einer Baulichkeit die Augen, von der ich sofort bei mir sagte: das ist ja eine Barraca wie die von Valencia. In Wirklich-

keit war es eine Feldwächterhütte von der Camargue, der durch ihre Pferde und Rinder berühmten Insel des Rhonedeltas. Ich setzte mich mit Dr. G. Fignan in Marsillargues in Verbindung, der in dieser Hinsicht bestens unterrichtet war und mir liebenswürdigst genaue Auskunft gab. Ich teile daraus mit was einen Valencianer in den Stand setzen kann, meine Zusammenstellung

Mas de l'Amarée (Camargue)

der nördlichen Kabanen mit den südlichen Barracas zuwürdigen. Der Verbreitungsbezirk der Kabanen erstreckt sich zwischen Marseille und Narbonne über die Zone der Sümpfe, 10-15 Kilometer landeinwärts. Es sind Lehmbauten wie die Barracas, nicht Stein, noch Zement wird verwendet. Die Länge beträgt 8 bis 12 Meter, die Breite 4 bis 6. Die Rückseite schneidet nicht geradlinig ab wie bei der Barraca sondern ist halbkreisförmig gekrümmt; die Apsis ist wohl vom Kirchenbau entnommen. Auf dem rückwärtigen Ende des Firstes befindet sich ein hölzernes Kreuz; bei der Barraca meistens, nicht immer, auch auf dem vorderen Ende. Sie werden als typisches Kennzeichen empfunden, las dos crucechitas — wie Llorente sagt — proclaman el peligro y la fe de la familia, und noch eindrucksvoller sagt er in Versen «al cim de la cabanya, fentla un temple ... Obri eterna la Creu per digne eixemple sos brassos protectors». Die Annahme dass diese Giebelkreuze gleichsam ein Bekenntnis zum Christentum gegenüber

der arabischen Mitbevölkerung darstellten, lässt sich weder begründen, noch bestreiten; es ist zu bedenken dass sie sich fast überall vorfinden, sei es auch vereinzelt (so kenne ich ein Bauernhaus im Stadtgebiet von Graz das hierin ganz einer Barraca

Barraca de Rull, camí del Cabanyal (Partida de Sant Tomàs, València)

ähnelt) und dass sie sich vielfach aus anderem Giebelschmuck oder zu anderem entwickelt haben. Was das Innere anlangt, so unterscheiden sich Barraca und Kabane beträchtlich. Wie die letztere heute noch dem ursprünglichen Zwecke dient, so ist sie auch selbst ursprünglicher beschaffen; sie besteht nämlich nur aus zwei Teilen, einem kleineren hinteren durch die Apsis abgeschlossenen, der Stube und einen vorderen etwa zwei Drittel

des Raumes umfassenden, der Küche, beide sind durch einen Rohrverschlag getrennt. Rechts vom Eingang in der Vorderwand steht der Herd, der Kamin kann allein hier angebracht werden. In früheren Zeiten gab es viele Kabanen die keinen Kamin besaßen und wo der Rauch von dem in der Mitte stehenden Herd durch ein Loch im First entwich. — Die Barracas hingegen sind drei oder mehrteilig; im wesentlichen bestehen sie aus Küche (*cuina*) Schlafzimmer (*estudi*) und Stall (*estable*); dazu kommt, aber doch wohl nicht regelmässig, ein Halb-oder Obergeschoss (*cambra* oder *andana*). Ich kann mich des Gedankens nicht erwehren dass die Katalanen die sich im Mittelalter so viel an der französischen Mittelmeerküste zu schaffen machten, auch für die dortigen Kabanen verantwortlich sind. Mein Gewährsmann freilich schreibt ihnen einen vorgeschichtlichen Ursprung zu, damit mag er recht haben, soweit es sich um die oben erwähnten primitiven Hütten handelt, kaum aber bei den vollkommeneren. An der Südwestküste Frankreichs gibt es zwar keine Fischerhütten wohl aber Hütten zum Unterschlupf für die Zollwächter (und ähnliche zu andern Zwecken). Diese weisen schon eine Fortbildung auf: das Dach reicht auf den Langseiten bis zum Boden herab, ist aber an den Kurzseiten durch senkrechte Lehmwände ersetzt und zwar an der rückwärtigen in Apsisform.

Diese sachgeschichtliche Betrachtung muss vertieft und ergänzt werden; nur auf diesem Wege lässt sich die wortgeschichtliche Frage erledigen: woher die *barraca*? Die Hauptschwierigkeit besteht darin mit der Glosse von Petrus Hispanus (1505): *casa pagiza pequeña bārgua bargat*, ins Reine zu kommen.

Seitwärts von meinem Wege habe ich einen besonders hübschen Beleg gefunden für eine häufige Erscheinung in der zugleich der Wert eines Ausdruckes erniedrigt und der Wert einer Sache erhöht wird. *Estudi* bezeichnet zu Valencia dasselbe wie in Romanischen überhaupt: Studierzimmer, Atelier, Büro, usw., schliesslich aber in der Barraca die Schlafstube. Ich hoffe lieber Herr Kollege, Sie werden von meiner bescheidenen Studie nicht den Eindruck empfangen, dass sie in einem solchen *Estudi* entstanden sei.

Etimologies catalanes, per L. SPITZER.

català *arronçar*

Sempre em fan certa llàstima els reflexos isolats de les llengües romàniques, l'etimologia dels quals ha estat construïda íntegrament pels romanistes. Un dels tals és l'*ad-re-unceare* de Parodi (*Rom.* xvii, 53), el representant del qual seria el català *arronçar* i el genovès *arrensenise*. Després d'haver llegit l'article *arronçar* del Diccionari Aguiló : *arronçar les espatlles, arronçar les celles, el nas* (segle xv), *arronçar-se* 'el contrari d'estirar-se', hom no pot pas dubtar que *arronçar* és un derivat de l'antic provençal *rons* 'arruga', *ronsament* 'contracció', *ronsar* 'arrugar, contraure', que s'han de catalogar sota l'article *runza* del REW.

català *ronsejar*, *gronxar*; italià *bronzo*

El català *ronsejar* i el castellà *roncear* són un reflex de *ronz* onomatopeic (REW, 7312) 'grunyir' : compari's el mateix desenrotllament en *rondinejar* (de *rumigare*). El provençal *ronsa* 'grunyir', *ronsard* 'engronyat', relliguen l'italià *ronzare* al català *ronsejar*, a l'espanyol *ronzar*; i el provençal *ronsa* explica l'*anar a la ronso* 'fer tortes un borratxo', *ronso bras* 'peix de mar' (anomenat també *dormihouso*). També, segurament, es podrien relligar a aquesta família de mots el català *gronxar*, el valencià *agrunsar*, el mallorquí *engronsar*; tots ells derivats, probablement, del moviment peresós del bressol o de la monotonia que fa dormir l'infantó. La *g-* prové de mots com *grinheux*, català *grinyolar*, *grunyir* : compari's, demés, el mot *gronsa* 'tremuja'. És que el moviment estrident del bressol, segurament, és repre-

sentat per *gr-*, així com també el representa la forma *br-* : compari's el provençal modern *bronzidou* 'roncador', de *bronzir* amb *b-* de *bramare*, *braire*, *bruire*. Crec, encara, que el mot *bronze*¹ — malgrat que semblin cosa herètica a certs romanistes les explicacions onomatopeïques — no té altre origen que el d'ésser un reflex de la radical onomatopeica *bronz* (amb *z* com l'italià *ronzare*, el provençal modern *brounzi* i *brounzido* : compari's el romanès *bârzaî* 'bourdonner', *barzaun* 'abegot', dit també *bombar*: italià *ronzone*). Ço que m'indueix a religar *brônze* a la radical *bronz* són les formes italianes dialectals i friulanes *brondo* 'bronz', *paiuslo*, que Salviani (*Arch. glottol.*, 16, 290) considera com a prova per a *brundisimum*, però que, segons mon parer, s'han de relacionar amb la radical *bronz*, provençal *brondi* 'fer soroll, grunyar, mugir'. El *bronze* segurament ha pres nom del soroll que fa : *bronze* 'campana', italià *bronz* *junebre*, Valsugana *brondin* 'campaneta'. Hom pot invocar, com a paral·lel, el llatí *plumbus*, que Jespersen (*Language*, p. 313), considera com una *paraula-eco*. El grec Βροντήσιον, que Berthelot ha descobert entre els alquimistes grecs (v. Schrader, *Reallexikon*, p. 203), no és pas un testimoni per a l'ètim *brundisimum*, sinó una prova a favor de la meua opinió : Βροντήσιον ve de Βροντή 'tro', i es pot classificar paral·lelament al costat de *bronze*. L'etimologia de D'Ovidio i de Meyer-Lübke *Gr. Gr.* I², p. 667 (grec Βροντήσιον, màquina dels trons en el teatre) és també un paral·lel. Presumeixo que originàriament es donava el nom de *bronze* a receptacles sonors : comp. *timbre*, de *TYMPANUM*. El mot italià *bronz* és relativament modern : el llatí tenia l'*aes*.² Si bé la llengua científica anomena *època del bronze* el període, de poc més o menys, del 3000 al 500 a. C., el mot *bronze* sembla creat posteriorment a l'escissió de les llengües romàniques. *Brontium* i *bronzium* remunten al segle xv (vid. Berthelot). El mot *bronze*

1. Per a l'explicació d'aquest mot la ciència ha avançat molt poc de Diez ençà. MEYER-LÜBKE, recull, en *REW* 1113, amb un escepticisme justificat, una sèrie de suposicions.

2. El modern alemany *zink*, l'origen del qual m'és desconegut, ¿no podria pas ésser un mot onomatopeic? He estudiat la radical *zing-zang-zong* en *RFE*, 1924. No és pas una cosa casual que *zing* tingui una vocal de timbre obert com *trinc* per a designar el soroll de les claus. (NYROP, *Gramm. hist.*, 3, 28.)

és un mot que ens ha vingut amb el Renaixement, i qui diu Renaixement diu Itàlia: és d'Itàlia d'on s'ha propagat aquest nom.

El català *bronza* (*bronze*), espècie de bruc de pam o més que es fa pels prats (Aguiló), reproduceix la idea originària de 'bruire': compari's el friulà *brunzule*, 'intermedi de les plantes gramínies', venecià *bronza* 'brasa, carbó encès', *bronza de lume* 'smorcolatura', *bronze* 'baldufa', en el pistoià 'calor excessiu del forn massa abrandat', en la taula de l'*Atlas ling. de la France* *bronze* 'ànec'; formes que hauran fet pensar a Diez en un origen de l'alemany *brunst* 'conflagració'. Totes aquestes formes, però, semblen secundàries: comp. *conteur bronzé*, i les frases del Tirol ladí *el cald sbronzina* 'la calor és forta, fa caure la pell', *sbronzar* 'bullir la carn'; compari's Schneller, *Die romanischen Volksmundarten in Sudtirol*, p. 124. De *bronza* 'calor excessiva' s'expliquen el valsesià *bronza* 'borratxera', *bronzà* 'borratxo': compari's el francès *cuite* 'borratxera', o bé del vibrar les orelles?

En un futur diccionari etimològic de les llengües romàniques s'hauria de posar el següent article:

ronz 'fer soroll, retronjir'

+ g- : **gronz*

+ b- : **bronz*

o bé la forma donada per Schuchardt, esdevinguda clàssica en tractar dels mots *bourdonner*, *tonner*:

$$\text{Explosiva} + r + \frac{n}{m} \left(+ \frac{t,d}{b} \right)$$

Pertany a aquesta fórmula el francès *vrombir* 'murmurar les abelles', dita també de la màquina de cosir (*vrombissement*, Nyrop, *Études de Gramm. franc.*, n.º 1 [1919], p. 12).

El mètode emprat en aquest article consisteix essencialment no a llegir els mots registrats en els diccionaris, sinó a escoltar llur música interior, perceptible a les oïdes ingènues que encara no han pas estat corrompudes per la intel·lectualització fatal de

1. Ignoro si s'ha de relligar *roznar* 'rebuznar' 'ronzar' a *rebucinare* (GARCIA DE DIEGO, *RFE*, 1918, p. 118) o a *ronzar* amb metàtesi: compari's *gozne*, *gonce*.

la llengua. Molts etimologistes han sentit el mot *bronze* : cap d'ells, però, que ho sàpiga, l'havia auscultat. Fins s'ha arribat a cercar en el persa ço que era a la porta de les nostres oïdes. És ver que hi ha etimologistes que res volen saber de les formacions onomatopeïques, no volen sentir l'orquestra natural de la llengua, i tracten de mots secundaris els mots més apropats a l'origen de la llengua humana.

Der dual im Katalanischen und Spanischen

Unter diesem titel hat L. Spitzer die iberoromanische ausdrucksweise katal. *els pares*, span. *los padres*, portg. *os pais* für «vater und mutter» besprochen, allerlei parallelen aus andern sprachen beigebracht,¹ aber das problem nicht gelöst, auch z. t. ganz anders geartete fälle damit verknüpft (*BDC*, x, 1921, 83), so dass es wohl erlaubt ist, nochmals darauf zurückzukommen.

Zunächst ist der satz, nach *Scipio-Scipiones* sei *Castores* gebildet worden, nach mehr als einer seite hin nicht richtig. *Scipiones* sind alle vom geschlecht der *Scipio*, daher man natürlich sagen kann *P. et L. Scipiones*, oder *Romae extra portam Capenam in Scipionum monumenta tres statuæ sunt quarum duæ P. et L. Scipionum esse dicuntur, tertia poetæ Ennii* Val. Max. 2, 8, 5. vgl. weitere beispiele *Thes. ling. latin.*, *Onomasticum* 2,614 ff. Mit *Castores* für *Castor* und *Pollux* liesse sich das nur vergleichen wenn *Publii* für *Publius* und *Lucius* gesagt würde. Das ist aber nicht der fall. Es handelt sich auch nicht um einen dual, denn wenn zwei der Scipionen besonders berühmt waren, so schliesst das nicht aus, dass man *Scipiones* auch von mehreren, z. b. von allen in den berühmten Scipionengräbern beigesetzten, sagen kann.

Sodann aber ist *Castores* für *Castor* und *Pollux* eine ausdrucksweise, die sehr viel älter ist als das geschlecht der den beinamen *Scipio* tragenden Cornelier. Wie schon oft bemerkt worden (zuletzt von Edgerton, *Zs. vgl. Sprachforschung* 43, 110) handelt es sich dabei um eine eigentümlichkeit der indogermanischen ursprache. Statt

1. Uebrigens hat schon H. Lang diese parallelen gebracht und, was wichtiger ist, darauf hingewiesen, dass auch im arabischen der dual von «vater» für «vater und mutter» der von «bruder» für «bruder und schwester» von «ost» für «ost und west» gebraucht wird. *Romanic Review* 2; 339.

Mitra und *Varuna* setzt der alte in der *Mitra* in den dual und versteht darunter auch *Varuna*, d. h. der dual *Mitra* bezeichnet nicht zwei *Mitra* sondern *Mitra* und den andern, der zu ihm gehört, wogegen unter *Scipiones* zwei oder mehr Scipionen verstanden werden.

Eher ist zu vergleichen *reges* wie es z. b. Livius verwendet: *Puero dormienti cui Servio Tullio nomen fuit, caput arsisse ferunt multorum in conspectu; plurimo igitur clamore inde ad tantae rei miraculum orto, excitos reges, et cum quidam familiarium aquam ad restringendum ferret, ab regina retentum* 439, wo *reges* offenbar für *rex* und *regina* steht, wobei aber zu bemerken ist, dass *reges* auch pluralisch die königlichen prinze bezeichnen kann.

Andere lateinische fälle, die Niedermann an der von Spitzer angegebenen stelle beibringt, sind *Cereres* für *Ceres* und *Proserpina*, *patres* für 'vater' und 'mutter', also die genaue vorstufe des west-romanischen gebrauches, *avi* für 'grossvater und grossmutter', das wir zwar nicht aus der literatur kennen, wo *avi* stets 'väterlicher und mütterlicher grossvater' bedeutet, wol aber aus einer bemerkenswerten stelle des grammatikers Probus: «quaeritur qua de causa Varro masculum et feminam avos pronuntiarit. Hac de causa, quoniam quaecunque generis feminini nomina generibus reperiuntur esse conjuncta, haec sub sono generis masculini necesse est ut procedant». (*Gramm. lat.* ed Keil 4,127,31). Es handelt sich danach um einen sprachgebrauch, der zu Probus zeiten nicht mehr üblich war, den der grammatiker aber zu erklären versucht. Etwas entfernter stehen *filii* für 'kinder' *fratres* für 'geschwister' und *nurus*, das Vergil Aenn 2,501 für 'schwiegertöchter und töchter' braucht: *vidi Hecubam centumque nurus*, was uns weniger auffallen würde, wenn *filiis* für beide gesagt wäre.

Die romanischen beispiele, auf die Spitzer hinweist, sind ein ital. *balii* für *il balio e la sua moglie* und nprov. *li novi* für 'braut und bräutigam', was unmittelbar an ital. *promessi sposi*, frz. *les fiancés*, d. die verlobten erinnert. Dann wäre noch *les époux* für *époux et épouse* zu nennen, auch ital *gli sposi*.; afrz. *la pomme amere, que mangerent li premier pere* (*Ovid moralisé* 2; 3592, was vielleicht ein latinismus ist, endlich das sinnige *les mères* als bezeichnung von vogelmännchen und weibchen wenn sie junge haben in der mundart von S. Pol. 2. Die eigentliche altfranzösische ausdrucksweise ist *li*

pere et la mere, wogegen *parent* verwandtschaft, sippe bedeutet, vgl. *lor dist le nom del pedre e de la medre e co lor dist, -de quels parenz il eret Alexius* 76 d. Erst in der zeit des humanismus nimmt *parents* offenbar unter lateinischem einfluss dann die bedeutung eltern an.

Dagegen sind die deutschen ausdrücke, die Spitzer anführt, auszuschalten. Es ist ganz allgemeiner deutscher sprachgebrauch, ein ehapaar nach dem geschlechtsnamen, bei grösserer vertraulichkeit nach dem rufnamen des mannes mit angehängtem *s* zu bezeichnen: *Müllers kommen heute; von Wilhelms habe ich gute nachrichten* u. s. w., das eigenartige an dem Spitzerschen beispiele ist nur das, dass eine rolle, die nach deutschem empfinden und sprachlichem ausdrück dem manne zukommt, hier auf die frau übertragen wird, also etwas individuell psychologisches, nicht etwas grammatikalisches. Dieses angehängte *-s* ist aber gar nicht pluralzeichen. Denn die plurale auf *-s* wie *jungens* sind niederdeutsch, sind daher mehr in Norddeutschland auf niederdeutscher grundlage in die schriftsprache gedrungen, sind der süddeutschen umgangssprache ganz fremd und werden von süddeutschen nur dann verwendet, wenn sie ihrem ausdrück aus irgendwelchem grunde eine norddeutsche färbung geben wollen. Schon diese geographische verschiedenheit zeigt, dass es sich um etwas verschiedenes handeln muss. Dazu kommt nun noch weiter, dass im allemannischen dem so verwendeten namen noch ein *s* vorgeschlagen wird: *s'Müllers, s'Wilhelms*. Dieses *s* kann nur der genitiv singularis des männlichen oder neutralen oder aber der nominativ sing. des neutralen artikels sein. Beides ist möglich, wahrscheinlicher das erstere, wie denn auch der schweizer schriftsteller E. Zahn seine «neuen bergnovellen» mit den worten beginnt: *des Jakob-Engels* waren die hablichste bauernsippe zu Niklausen... Im kirchenbuch standen sie als dem geschlecht der Walker zugehörig, aber wer kümmerte sich im dorf ums kirchenbuch?... Auf dem Brunnmatthof hatten seit jahren und jahren *die Jakob-Engel* 'gesessen'. Wo es sich aber um einen einzelnen handelt, da heisst es *der Jakob-Engel*. Daraus ergibt sich klar, dass das *-s* genitivisch ist, dass der ausdrück zunächst vom hofe gebraucht wird: man geht zu Jakob Engels hof, wie der Engländer *by my aunts*. Dann wird mit unterdrückung des substantivums einfach gesagt zu *Jakob-Engels* und schliesslich nimmt die lokativform des

besitzers allgemeingültigkeit an, womit man vergleichen kann im französischen in Kanada : *chez Jean sont venu nous voir* im sinne von *les gents de chez Jean, sa famille* oder oberöstr. bei Schrutkas *hatten vergangenes jahr diese wohnung gemietet* (GRM, I, 138). Wenn nun, wie auch das beispiel aus Zahn zeigt, dieser possessive genitiv die ganze familie durch generationen hindurch bezeichnen kann, so ist doch die beschränkung auf das Ehepaar leicht verständlich, da gerade in ländlichen verhältnissen der Hof dem Ehepaar gehört. So kann man auf den Bauernhäusern in Tirol und in der Schweiz ganz gewöhnlich den namen nicht des mannes sondern des mannes und der Ehefrau finden. Will man aber nicht das Ehepaar sondern das ganze geschlecht in seinen generationen benennen, so dient der s-lose plural : in Zürich unterscheidet man nach ihren wappen zwei alte gelechter, die *Rosen Meyer*, die *Hirschen Meyer*, nicht *Meyers*, das ist der korrekte plural, der nur darum nicht recht zum durchbruch kommt, weil *Die Meyer* auch das femininum ist. Wo die von Spitzer angeführte form *Die Meyers* für das Ehepaar üblich ist, weiss ich nicht.

Kehren wir zu den romanischen ausdrucksweisen zurück. Romanisch ist die bezeichnung des Ehepaars mit dem plural des artikels beim namen des mannes: *les X.*, *gli Z.* Damit ist die erklärung gegeben. Engverbundene personen werden mit dem plural, oder, wo eine besondere form vorhanden ist, mit dem dual der führenden bezeichnet. Das ist zunächst der fall bei namen, also heute bei Ehepaaren, das ist der fall bei appellativen, wenn das femininum in seinem stamme vom maskulinum nicht verschieden ist, also bei *époux*, *sposo*, *fiancé*, dann auch bei *rex*. Bei stammverschiedenheit dagegen ist das im Romanischen nicht mehr der fall, daher sagt zwar der Spanier *los tíos* für einen onkel und dessen frau, der Franzose dagegen, der für *oncle* und *tante* zwei ganz verschiedene stämme hat, kann nicht *les oncles* in diesem sinne sagen. Hat nun das spanische, durch *tíos* veranlasst, den allgemeinen gebrauch erweitert oder soll man nicht doch eher annehmen, dass unter arabischem einfluss diese erweiterung eingetreten sei? Ich möchte das letztere annehmen und zwar auch darum, weil, wie es scheint, der ausgangspunkt das kastilianische ist, das katalanische erst später folgte. In der *Historia del noble y esforçat cavaller Pierres de Provença* von jahr 1650, die aus dem spanischen, nicht aus dem französischen übersetzt ist, steht

nämlich stets *pare y mare* (s. 7 bis, 8 bis, 9 der ausgabe in der *Nova biblioteca catalana* v. R. Miquel y Planes). Nur scheinbar widerspricht das italienische, das, soweit ich weiss, sein *zii* nicht in diesem sinne verwendet. Aber nicht nur norditalien hat oder hatte *amita* für das femininum, sondern über ganz Italien ist früher *barba* statt oder neben *zio* üblich gewesen, (REW, 944.) Die einzige ausnahme ist das genannte *mère*, wo also gegen die allgemeine regel das weibchen führend ist, aber der fall ist ein besonderer: beim atzen der kleinen vögelchen spielt das männchen dieselbe rolle wie das weibchen, d. h. nicht männchen und weibchen werden nach dem einen teile bezeichnet, sondern die nährenden nach dem, der in dieser aufgabe die erste rolle spielt.

W. MEYER-LÜBKE

A propòsit d'un llibre recent de V. García de Diego, per
L. SPITZER.

L'hispanista fulleja amb admiració i agraïment, ensems, el bell llibre de V. García de Diego : *Contribución al diccionario hispánico etimológico* (Madrid, 1923), que aclareix una gran quantitat de problemes, i que revela els grans coneixements etimològics de l'autor. Estudiant article per article el *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, de Meyer-Lübke, García de Diego hi ha afegit noves formes o noves accepcions, hi ha fet en diversos indrets crítica severa, eliminant formes sospitoses o hipòtesis errònies; ha esbrossat el terreny per a un futur *Diccionario etimológico-histórico español*. Si es devia formular un desig per a una nova edició d'aquesta obra, no crec que pogués ésser altre que aquest : afegir a la vasta erudició hispanitzant el comparativisme que considera l'espanyol com una varietat dialectal de la Romania entera. Molts problemes etimològics prenen una major amplitud, i s'aclareixen moltes vegades amb la comparació de l'espanyol amb el gallo romà per exemple.¹ En fi, en la ciència etimològica tan aviat cal fer ús de la microscòpia com de la macroscòpia, amb una elasticitat d'esperit allunyada de tota rigidesa de principis. En aquest punt m'adhereixo a les opinions exposades mantres vegades per Schuchardt.

Alguns exemples : García de Diego ha entrevist les diferents ramificacions de la família de mots *marhojo* en la península ibèrica, però no ha mirat a l'altra banda dels Pireneus; en

1. És degut precisament al sistema comparatiu que l'autor ha trobat la bella solució del tipus romà *ronia* < AERUGINE (per l'o en lloc de l'u). Jo admetria, tot simplement, la intervenció de *robiginem*, espanyol *robin*.

dir, com crec amb Covarrubias, que *marhojo* 'el moho que se cria en los árboles' de *mala hoja* (o MARUFOLIUM MARAFOLIUM, amb dissimilació de L-L a L-R) i relacionat amb els mots dialectals de la península com el salamanquí *marabajo* 'ramo de escoba, la hoja bajera que envuelve la caña hasta el primer nudo', 'paja seca que envuelve la caña de los cereales', 'leña menuda de roble o de encina que se usa para encender la lumbre', *marojo* 'roble bajo y de mal aspecto',¹ castellà *marhojo malhojo* 'desperdicio o desecho de hierbas y plantas', gallec *maraballa* 'lechuga degenerada' *maraballas* 'toda clase de hierba que se coge para dar a los cerdos', castellà *marfueyato* 'hojato', aragonès *barfolla* 'envoltorio o vaina seca de las legumbres', gran. *parfolla* 'hoja seca del maíz', portuguès *maravalha* 'hoja del pino', no ha tingut pas suficientment en compte les formes gallo-romanes que Jud ha estudiat en la seva primera sèrie de *Mots d'origine galloise* (Rom., 46, 1920, pàgs. 465), provençal antic *marfanh* 'defaut, endroit gâté, partie defectueuse' (reconstruït per Lévy en un passatge : *qu'en ostien tota l'aubequa ny marfanh* sic), *marfanhar* 'gâter' (carns marfanyades), provençal modern *marfi*, català antic *marfit* 'marfondit', francès central *avoir les mains marfies* 'engourdis par le froid', que Jud relaciona enginyosament amb la radical celta *marro-* 'c'mort'. Evidentment, els mots de la península que tenen el significat de 'desperdicar' i *maraballa*, *marhojo*, *barfolla* no són pas compostos de *malu-foliu*, sinó derivats en -olla, -alla, -ajo, com ho proven les formes provençals que s'han de descompondre en *mar-fanh-ar*. Hi afegeixo encara el català *marfull* 'viburnum tinus' arbust (comp. *marojo*), *mañana* 'ximplera', *feina d'en Marfà* 'treball inútil', portuguès *farfalha* 'limalha, aparas, bagatelas', que en Beira significa 'frocós de neve', al costat de *marvalhas* 'folhas do pinheiro, bagatelas' (influint de *far*, REW *fodicularare farfar*).

1, Comp. el salamanquí *marojal* 'el monte poblado de maroj', tierra de carrascales' i el passatge de Barahona de Soto *tierra de carrascales y quejigales marojales, que son árboles bajos* (Rodríguez Marín, *Un millar de voces castizas*, pág. 179) amb el portuguès *maravalha* 'agulhas de pinheiro'. El *Pequeño Larrousse ilustrado* dona el colombià i cubà *malota* 'maíz verde', el venezolà *malajo* 'planta de maíz que se corta cuando aun está en verde para pasto de animales'.

aragonès *frajenco*

El mot aragonès *frajenco* 'cerdo de media crecida, ni bien de los llamados de leche, ni bien de los de cuchillo', *frechenco* 'cerdo de seis u ocho meses que se destina para el cebo', és explicat per García de Diego (*ib.*, pàg. 85) pel llatí *frixus*. En canvi, em sembla que el problema és més difícil del que l'autor creu. El francès antic *fressange* (f) 'porc jove', 'tribut anyal d'un mamelló', *fressin* 'porcell', antic provençal *fraisenga* 'llavora', provençal modern *fraisso* amb el mateix significat, *frisanga* 'porcell' (Rouergue) i el llatí medieval *friscinga* (Ducange) estan en relació amb l'aragonès *frajenco*. L'etimologia d'aquests mots no és pas clara (vid. *REW*, 3519, Kluge, *Etym. Wört. Frischling*, Bruch, *ZRPh*, 38, 686), però la relació amb l'antic alt alemany *friscing* 'víctima, hòstia, verbex', *ferskanga*, llatí medieval *frescingi ovini et porcini* (*Deutsches Worterbuch*, 223), s'imposa certament, per més que l'evolució fonètica no sigui clara.

santanderí *apastragarse, apastrajarse*

G. de D. cita la primera d'aquestes formes en el significat de 'sentarse en el suelo' (*ib.*, 134), i la fa venir d'un *prosticare* de *prostrare*. Heu's aquí el que ens diu García Lomas de *apastrajarse*: 'en general la acepción más común es la de aplastarse, pero es más típica la de sentarse en el suelo y, a veces, la de arrimarse. En Iguña, Buelna y Anievas, *apastragarse*; y es del dicho vulgar la frase: *te casestis t'apastraguestis* indicando la última significación', i del verb *pastragar* 'aplastar, se *apastragó del too*, se anuló del todo por carecer de medios y de actividad, perdidos en cualquier lance de la vida'. Crec que la dita *te casestis t'apastrasquestis* representa la idea originària perduda en la consciència dels que parlen el dialecte. L'equivalent semàntic i etimològic és el francès *s'empêtrer (d'une femme) dans une mauvaise affaire*, derivat de *pastoria* 'trava dels cavalls' (*REW*, 6280). El santanderí *apastragarse* correspon exactament a un *pastoricare* o *pasturicare* representat pel provençal modern *pastourga*, *pasturga* 'pasturar' (*REW*, 6282, v. *pastura*); comp., per raó del significat, el francès *paturon* 'part de la cama del cavall (entre

la canya i el casc), de la cama del bou, etc., on es lliga una trava quan pastura'.

De la mateixa manera crec que l'extensió de *gram* establerta per Jud, *BDR*, 3, 10, i Gerig, *Die terminologie der Hanf und Flachskultur*, 58, exclou completament l'etimologia de *carminare*, que problemes com *malvar*, *malvado*, *malvestad* (381-383), no es poden resoldre sense tenir en compte les altres formes romàniques per les quals l'article magistral de Schuchardt representa l'estat actual de la nostra ciència.

Seguidament em permeto algunes observacions de detall:

a) Sobre les propostes etimològiques de l'autor:

55. L'autor té raó de descartar la possibilitat de la influència del celta *ordago* damunt el gallec *nortello*, *nartello*. La seva hipòtesi *nortello*, *ortello-nocello* és confirmada per les formes *norcello*, *tornocello*, solament que *torno* pot també entrar en la palestra; comp. Schuchardt, *ZRPh*, 36, 38. L'explicació d'Ascoli, sovint repetida, que fa derivar el francès *orteil* d'*articulus-ordigas*, em sembla de les més inversemblants: tenim en l'antic francès *arteil* al costat d'*orteil*, com el gallec *nartallo* al costat de *nartello*. ¿No seria pas un mot com *ongle* (masc. en francès) el que hauria influït?

80. Castellà *esborregarse* 'cubrirse el cielo de nubes blancuecinas y revueltas a modo de vellones de lana', em sembla evident que és un derivat de *borrego*; comp. alemany *Lämmerwolken*, francès *temps moutonné*. El sorià *barderas* 'nubes que el viento norte acumula a las montañas' es relacionarà amb el color (nubes parduscas, segons l'autor); comp. l'aragonès *bardo* 'varro', *bardino* '(perro) que tiene el pelo de un color dudoso entre plumizo y gris' (*FEW*, vide *barrum*).

82. *Vaca barquera* 'que tiene los cuernos hacia fuera'; més aviat que no pas *brocchus* 'que tiene los dientes salientes', provençal *berc*, *bre* 'desdentat', *bercadura* 'escornament', català antic *brecar* 'minvar' (*REW*, 1281), català *brec* 'broc acanalat, la part punxeguda de l'aixadell' *brecarol* 'tronxo de col' (*Diccionari Aguiló*), *brecaria* 'carnisseria' (Vogel).

95. *Cairel* 'guarnición que queda colgando a modo de fleco', 'cerco de cabellera postiza', millor que un derivat del

llatí *caliendrum* serà un manlleu al provençal antic i modern *cairel* 'franja de les vores dels vestits i dels capells' (= *quadrel-lum*).

144. Cal afegir al burgalès *codón* 'canto rodado', *minho godo*, etc., el mot *rigodón* (Mugica, *Maraña del idioma*, 87) citat en el passatge : 'los riachuelos se secaban dejando al descubierta *rigodones* que los rayos del sol tornaban blancos'. En *ZRPh*, 43, 344, vaig explicar malament aquest mot.

172. L'aragonès antic *esbregar* 'fregar, limpiar', millor que un derivat de *defricare*, serà un equivalent del provençal *bregar*, francès *broyer*, venecià *zbregar* 'bregar' (*REW*, 1899).

200. L'alavès *yebo* pot ésser també una forma reduïda de *yelbo*, i es pot prescindir de la regressió *ebu* de *ebulu*.

206. L'aragonès *esbelluzarse* 'esponjarse, iniciarse el crecimiento de una cosa', ¿no seria millor que d'un *emollitiare*, d'un *esbulliciar-se* o *es-bull-uzar-se* (per l'e comp. *esbellugar* de *esbullegar*)?

214. *Ergasterium* deuria suprimir-se dels diccionaris etimològics, com demostraré aviat en la *ZRPh*. L'espanyol *regatear*, *recatear* vénen de *gato* o *cattare*.

217. M'adhereixo a l'opinió de Jud i Steiger sobre les reconstruccions de compostos com *escom mutilare*, *escam mundare*, i persisteixo en la creença en un *squama* per *escamondar*.

218. *Envair* estarà en relació amb *vaho* : *está envaendo el tiempo, sin hacer nada* 'entretenir, distreure, gastar'. Lamano tradueix per 'holgar, divertirse' la frase : *¿onde te habrás envaído?*, i no pas per estar sense presentar-se; comp. *vafear*, *vajear*, *vadear* 'tirar baf', català *esvair-se*. L'etimologia *bah* és completament segura per al francès *esbahir*; castellà *embair*, comp. esp. *embaucar*.

288. No m'explico pas bé la forma fonètica de *granizo* (no *grañizo*) en la hipòtesi de *grando grandinis*; comp. el català *granívola* 'calamarsada'.

311. Afegiu el mall. *sempenta- s'empent* (Spitzer, *Kat. Etym. Mitteilungen der Hamburg.*, xxxv, xxxvi, 1917, 21).

366. L'etimologia del santanderí *dieldu*=*lividus* és impossible. Primerament *lividus* té una *i* llarga i no breu; després vegeu l'article de García Lomas : *Pan dieldu* 'pan suave, blando. Se usa por extensión el verbo *dielidar*, hacer pan *dieldu*. También tiene la acepción de pan pálido, exangüe'. No hi ha raó per a

separar *dieldu* 'pàllid' de *pan dieldu*, que l'autor refereix encertadament a *levitu*. Per altra banda, el reflex pretès de *lividus* seria isolat en les llengües romàniques. De *bouffi* 'inflat' s'arriba fàcilment a pàl·lid'. És un fet conegut que l'anèmia es produeix també entre persones grasses.

369. El gallec *come como un urco* i *lurco* 'voraz', ¿no seria pas el llatí *orcu* (comp. *huerco*, *REW*, 6088); així com el portuguès *lorga*, relligant-se als mots citats en el *REW*, 4941?

380. Donat el caràcter simbòlic que tenia *mà* en l'edat mitjana (comp. el francès antic *main-forte* 'auxili'), és preferible l'explicació *mancomún* a la de *magnum commune*.

391. Cal afegir el cat. dial. *marturi* a l'aragonès *martujos*, de *martyrium* (Spitzer, *Lexikal. aus dem Kat.*, 94).

395. Crec que l'estudi de Hanna Väisälä (*Neuphil. Mitt.*, 1914, 8) suposa que l'espanyol-aragonès *mejana* és un mot recent, derivat del català *mitjana*. Väisälä no l'ha trobat en Vogel, però hi ha un *mijana* 'filet de bou' al costat de *mija*. Labèrnia té *mitjà*, 'terreno que está entre la cabessada y el fondal. Medianil', el qual es refereix a la significació de zona mitjana o al provençal *mijano* 'entre dos', 'bancal sembrat entre dues vinyes, zona de terra entre dos corrents d'aigua, illa del mig d'una ribera'. El *mediamnis* de G. de D. topa amb dues dificultats: 1.ª, el grup *mn*, que evadeix suposant una influència de *medianus*; i 2.ª, el *di* cap a *j*, que en aragonès esdevé *y*: *pojar*, *enoyar*.

406. Estic persuadit de la necessitat metòdica de preferir una etimologia romana a una greco-romana si la primera s'imposa. Per a l'espanyol *molleja*, abans de recórrer al grec *μύλη* -*mola* 'carro informis, inanima', amb Díez i el *REW*, acceptaria *mollis*, sobretot tenint en compte que la *molleja* és anomenada en alemany *Kalbsmilch*, sobre la qual designació diu Kretschmer, *Wortgeographie der hochdeutsche Umgangssprache*, 248, 'die Drüse würde so genannt wegen ihrer Weissheit und Zertheit'; o bé *Kalbsbries*, *Bröschen* (miette de veau), cosa que es compara amb l'espanyol *molla* i *molleja* 'engruna de pa'. Les formes espanyoles amb en lloc de *ll* s'expliquen per una dissimilació (LL-LL a L-LL) anàloga a la que suposa G. de D., *RFE*, 7, 114, per *chulleta* cap a *chuleta* (despalatalització dissimilatòria).

432. *Nif*: aj. *ñifi*, *ñafe*, *ñiflar* (Rodríguez Marín, *loc. cit.*).

481. El santanderí *potragada* 'ampolla producida por el líquido expelido por los sapos cuando se les golpea o se les aplasta; también el mismo líquido'; *potrada* 'flemón con pus en el pico' (copio García Lomas; G. de D. dóna la definició abreujada); no pot pas ésser que vinguin de *potricare* (*tr > dr*), sinó que són més probablement un reflex del provençal *poutargo*, *boutargo* 'ovaire, œufs de poisson; caviar, salmidonguis', espanyol *botarga* 'calzón ancho usado antiguamente, embuchado'; en sàlamanquí significa 'obeso' derivat de *bota* (francès *pied-bot*), *poto* (xilè *poto* 'trasero' *potocoloro*, *potocolorado* 'especie de araña venenosa', *potito* 'cierta especie de calabaza', *potoco* 'bajo y gordo, rechoncho'), francès *main-pote* 'grassa i inflada'; comp. REW, *bautan i potta*. Ignoro el significat de *potargos* en García Lomas.

516. *Recio* serà un derivat de *rigescere* (gallec *arrecerse*) format amb models com *sabio*, de *saber*. Difereixo de l'opinió de Schuchardt, que a ZRPh, 39, 722, suposa un *risk*.

558. Cal afegir a *spiculum* : *spinula*, vegeu en ZRPh, 42, 101, l'espanyol *espingueta* (que compareix en Tolhausen), que probablement ve del provençal *espinglo*, francès *épingle*. Hi afegeixo encara l'espanyol *esplinqe* (REW, 8786), que es relliga amb el provençal *esplingo* (comp. el català *broca* de *broccus*, REW, 1319, provençal *broc* 'espina', etc.). El grup *-qu-* pot venir de *vinculum* 'vinclar', 'plegar'; comp. el francès *pliants*.

567. En *atiborrarse*, *ataborrarse* 'llenarse de comida o de bebida' es podrien comparar els mots *tiburón*, *taburón*, català *tiburó*, *tauró*, portuguès *tubarao*. El *tuberone* pot haver-se contaminat amb *atiborrar*, *ataborrarse*, essent aquest peix terriblement voraç. Cal afegir encara el portuguès *tibórnea* o *tiborna*, 'menjada, usada en els llocs on l'oli abunda, preparada amb bacallà cuit, patates o cols, tot plegat amanit amb oli novell'.

578. *Rodiare*, *rozar*, però com es justifica *rodiare* de *rodere*?

585. Cal afegir el mallorquí *xueta* 'jueu', de *xulla* 'can-salada'. Comp. la mateixa evolució de significat en l'espanyol *marrano*. Farinelli, *Studii dedicati a Pio Raina*, 515, cita el mateix text que Wagner en ZRPh, 43, 125.

593. Veig una deixalla de *tenebregura tenebric* en el mallorquí *negregor*, format segons el model de *tenebric* (simplement una deixalla de *nigricare*, REW, 5920).

596. Cal afegir encara l'espanyol *titere* 'titella', que en santanderí significa 'cassanella', i també *tiritana* (francès antic *tiretaine*).

628. Afegir a *vermen* el salamanquí *yerbera* 'empina' (erupció cutànea en petits espais); comp. l'alemany del sud : *Wimmerl* de *Wimmeln* 'gusanear'.

650. 'Lo que sí es difícil sostener es que *veldar* proceda de *bendar*.' En lloc d'admetre un *vittula* per *velda*, per raons de fonètica jo no separaria *veldar velda* de *bendar benda*, cosa que s'adiu perfectament amb la pràctica de l'autor demostrada en altres casos (vid. pàg. 6), i de moment invocaria el paral·lel *viendro vieldo*, de *ventilare* (i, a tot tirar, reconstruiria un *ben-dulare*; comp. l'italià *sbrendolo*, *REW*, 1110).

655. Les formes italianes *frana*, etc., són susceptibles d'una altra explicació : *fragina* (de *fragum*, cat. *frau*, *REW*, 3841) segons Prati, *Arch. glott.*, 18, 413. Per tant, no tenim pas reflexos segurs de *vorago* en romànic. El portuguès *brejo* sembla ésser derivat de *bragiu* o *bragum* 'marès' (*REW*, 1246), gallec *bragales*, santanderí *braga* 'montón de zarza o arbustos en algarabía'. L'espanyol *breña* seria un derivat de *bragina*?

b) Notes bibliogràfiques que completen les de l'autor:

(64) S'hauria de discutir l'opinió de Schuchardt, *Berl. Sitzungsber.*, 1918, 169, sobre *bazo-opaceus*.

(72) Comp. *FEW*, *barica*.

(73) Per a *bestia* comp. encara Rohls, *ZRPh*, 41, 354, i Bruneau, *Rom.*, 48, 270.

(77) Tota vegada que per explicar *ladilla* es recorre a una 'interferència muy antigua de otra palabra', prefereixo acceptar l'opinió de Schuchardt, exposada en *ZRPh*, 34, 341.

(79) En *Lexikal. aus dem Katal.*, (5) he donat la mateixa etimologia per a *abonecer*.

(96) Afegiu el portuguès *canha* 'mà esquerra' i *canejo*, que he explicat per *canis* en *Bibl. Arch. rom.*, 11, 2, 87.

(150) *Esquerdar*, 'una forma no estudiada hasta ahora (de *crepitare*)' : vid. *Neuphil. Mitt.*, 1913, 165, *Lexikal. aus dem Kat.*, 11, *REW*, *skarda*. Una explicació diferent per a *escletxa* es troba en *Lexikal.*, 54 (*excreptiare* hauria donat *escressar*, com *captiare* dóna *caçar*).

(273) Barbier fill ha explicat en *RDR*, 5, 248, el castellà *focha* per un *fulcula*.

(294) He explicat, al mateix temps i de la mateixa manera que l'autor, el santanderí *gotre* (*ZRPh*, 42, 767).

(333) El salamanquí *antear*, de *intaediare*, és explicat en *Neuphil. Mitt.*, 1921, 45.

(342) Cal afegir a *jacilia* les formes catalanes registrades en *Lexikal.*, 65, i també les de *sedi'ia* (537).

(367) 'Meyer-Lübke ha omitido esta base (*lofa*) establecida por Díez'. El castellà *lua* es troba en l'article *glova* del *REW*.

(392) Per a l'espanyol *marica* 'hombre afeminado', vegeu *Bibl. Arch. Rom.*, II, 2, 87 i ss. (Cal afegir *marioso* 'amaricado', Rodríguez Marín, *Un millar de voces*; Ecuador *marica*, *mariquita* 'adamado, amujerado, que avergüenza el sexo a que pertenece'.)

(569) Ja compareix en *REW*, 8292.

BIBLIOGRAFIA

- C. JABERG E G. JUD, *Un Atlante linguistico-etnografico svizzero italiano, Le Vie d'Italie*, Maggio e Novembre de 1923. 13+13 pàgines.

Aquest doble extret de la revista del Touring Club italià ens ofereix una bella mostra del que serà l'*Atlas lingüístic suís-italià* preparat pels Profs. Jaberg i Jud, amb les enquestes escrupolosament realitzades pel jove romanista Paul Scheuermeier. Un i altre professor, deixebles de Gilliéron, han emprès, amb una ardidesa i un esforç notables, el fer una important aportació a la Filologia romànica, preparant un atlas lingüístic suís i italià que metòdicament representarà un notable progrés en les enquestes dialectals i en la manera de presentar els problemes de geografia lingüística.

Els territoris que comprendrà aquest atlas ni formen una unitat lingüística ni una unitat etnogràfica, per més que compranguin l'antic domini de la Gàllia cisalpina amb tot l'admirable mosaic dialectal de la Lombardia, del Piemont, de Venècia, del Friul i de la terra dels grisons. L'avantatge d'aquesta manca d'unitat etnogràfica i lingüística es manifesta amb la multiplicat de tipus interessants que compareixen per a la designació d'un mot, com es pot veure en els mapes de mostra : *farfalla, grembiale, giovedì, nevicare, filatoio, ceppo de Natale*. Aquesta multitud, espargida sense unitat, ens revela tipus tan interessants com els de *corletta, gorletta*, derivats de COLU, descobert per Schuchardt en el basc, i deixa refer els elements més primitius del lèxic romànic, relíquies lèxiques conservades al costat de mots de creació recent.

Si trobem encertat per a les enquestes el sistema del triple qüestionari : un d'extensíssim (més de 3,000 preguntes) per a ésser preguntat en els centres regionals, un de reduït per a ésser demanat en les ciutats, i un de mitjà (2,000 preguntes) per a ésser preguntat en totes les localitats escollides per l'enquesta, considerem oportuníssima la replega de l'element gràfic que, com a suplement,

acompanyarà la publicació de l'*Atlas*. Les mostres que d'aquest material es publiquen són per a nosaltres sumament suggestives. Hem fet avinent (*BDC*, x, p. 147 ss.) la unitat de cultura primitiva de les Balears i de Sardenya, i davant les riques il·lustracions del futur *Atlas* de Iud i de Iaberg ens posem la qüestió de la unitat etnogràfica (de cultura) dels pobles mediterranis: La *casita* (I, 1) té la mateixa forma de la *pineta* sarda o de la nostra *barraca* de pedra seca; el procediment de trinxar el blat o l'ordi a l'Istria (I, 2) recorda el d'esprémer la cera en la regió del Llusanès (Vic); el procediment primitiu de batre a Ostana (Alt Po, I, 4) és el mateix que hem trobat als Pireneus catalans i a Mallorca; el procediment de pentinar el lli a Galliate (Novara, I, 5) és el mateix que recordem d'*espadar* el canem i de *pentinar-lo* de casa nostra (Llusanès); el procediment de debanar i cabdellar el fil de la mateixa localitat italiana és idèntic (instruments i tot) amb el dels Pireneus. Els llums antics de la mateixa Galliate són del mateix tipus que els nostres vells llums de gresol i d'encruia (I, 8), així com els tipus de cistells (I, 10) i els *casuni* dels pescadors de Grando no varien pas molt de les barraques de la Camarga o de València. Encara vull recordar que el tipus de debaneres de Càrnia (II, 7), de la roda de filar de Ferrara (II, 8) i de les filoses de Val di Sole (II, 9) és el mateix de les terres de Llusanès (Vic), i que el trill de Castelnuovo (II, 11) és molt semblant a un tipus de trill mallorquí. Encara una coincidència volem fer remarcar: és la del *ceppo de Natale*, que desapareix a la Suïssa i al nord d'Itàlia, i és també ben vivent a la nostra terra, amb tot el teixit de riques tradicions i llegendes sobre la Sagrada Família i el petit Nadaló.

AUGUSTE LONGNON, *Les noms de lieu de la France, leur origine, leur signification, leurs transformations*. Résumé des conférences de Toponomastique générale... publié par Paul Marichal et Léon Mirot. Premier fascicule: *Noms de lieu d'origine phénicienne, grecque, ligure, gauloise et romaine*. Deuxième fascicule: *Noms de lieu d'origine saxonne, burgonde, wisigothique, franque, scandinave, bretonne et basque*. Troisième fascicule: *Noms de lieu d'origine ecclésiastique*. Paris, Librairie ancienne Honoré Champion, 1920, 1922, 1923.

L'obra pòstuma de Longnon, editada amb gran amor pels seus deixebles, és un bell estudi de les civilitzacions que han passat pel sòl de la França, preparat a base dels noms de lloc, l'origen i classificació dels quals són gairebé sempre encertats. Setanta són els capítols compresos en aquests tres fascicles, i dos mil cent trenta vuit les famílies de noms estudiats. Una simple enumeració dels capítols donarà una idea del recull molt més que no pas una discussió llarga sobre certes classificacions

o sobre algunes etimologies certament equivocades, com, per exemple, la de *Ix* de la Cerdanya, que fa venir de *FINIS*, com si la *F*- desaparegués en català (p. 109) : 1, origines grecques. 2, origines pheniciennes. 3, origines ligures. 4, origines presumées ibères. 5, origines celtiques : *dunos*, *duros*. 6, *briga*. 7, *magos*. 8, *briva*. 9, *ritos*. 10, *dubron*. 11, *nantos*. 12, *onna*. 13, *vera*. 14, *ne-metis*. 15, *Condate*. 16, *mediolanum*. 17, *novientum* i *-entos*. 18, *-acte* o *-acta*. 19, *-oialos*. 20, origines antéromaines : *ivuranda* o *iguranda*. 21, origines gallo-romaines : *-acos*. 22, origines romaines; noms formés sur des gentilices. 23, souvenirs des anciennes populations de la Gaule. 24, limites des cités. 25, sanctuaires. 26, voies romaines. 27, noms communs de lieux habités. 28, colonies barbares et étrangères. 29, souvenirs de personnages historiques. 30, monuments mégalithiques. 31, établissements balnéaires. 32, aqueducs. 33, théâtres. 34, industries diverses. 35, *-aria*. 36, arbres. 37, autres usages des suffixes *-etum* et *-osus*. 38, forêts. 39, cours d'eau. 40, origines germaniques : *-ing*. 41, origines saxonnes : généralités. 42, origines saxonnes en Normandie. 43, origines saxonnes en boulenois. 44, origines burgondes. 45, origines gothiques. 46, origines franques : généralités. 47, noms germaniques. 48, noms romans-francs : exposé préliminaire. 49, *cortis*. 50, noms communs de lieux habités. 51, noms communs de sites. 52, noms de personne. 53, noms de rivière. 54, origines scandinaves : généralités. 55, noms à terminaison noroise. 56, noms en *-ville*. 57, origines bretonnes : généralités. 58, noms communs de circonscriptions. 59, noms communs de lieux habités. 60, noms communs de sites. 61, origines basques. 62, origines ecclésiastiques : généralités. 63, établissements religieux. 64, souvenirs des ordres religieux. 65, souvenirs de la Terre-sainte. 66, événements de l'histoire religieuse. 67, culte de la divinité. 68, appellations mystiques. 69, culte des saints : particularités diverses. 70, vocables hagiographiques.

ARNOLD STEIGER, *Contribución al estudio del Vocabulario del Corbacho*. Memoria doctoral presentada a la sección primera de la Alta Facultad de Filosofía de la Universidad de Zurich. Madrid, 1923, 117 ps.

La memòria doctoral que anunciem comprèn les següents parts : «Introducció amb un estudi del lèxic del *Corbacho*, estudi gramatical de la fonètica de les vocals i de les consonants, breus notes de morfologia i de formació de paraules, amb una col·lecció de llatínismes i italianismes emprats de l'arxiprest de Talavera.» Faciliten l'ús d'aquesta memòria un índex de paraules del vocabulari del *Corbacho* i un altre índex de les paraules que en la memòria s'estudien. Segueix un índex de matèries, i, com a apèndix, un refranyer extret del *Corbacho*. Steiger pren peu de la tesi de Menéndez Pidal exposada en el discurs de contesta a

l'entrada de Codera a l'Academia (*Discursos*, 1910) per a establir la tesi que una quantitat de paraules del *Corbacho* desconegudes del castellà literari de l'època de l'arxiprest de Talavera vivien en la llengua vulgar que ell va recollir i viuen encara en els dialectes perifèrics, la unitat dels quals va alterar la reconquesta castellana. Aquesta tesi, que explica perfectament la distribució dels dialectes castellans i del lèxic marcadament afro-romànic de l'espanyol i del portuguès, queda clarament comprovada per la conscienciosa dissertació del Sr. Steiger. Els mots estudiats són : *abutado*, *afelgado*, *alfarda*, *alfardón*, *alosa*, *alperchón*, *amblar*, *ananza*, *anozegado*, *azerufe*, *cambray*, *collear*, *chapullar*, *engascar*, *caninvete*, *donegal*, *echandillos*, *galocha*, *frisa*, *gengivre*, *gorguera*, *lua*, *llepada*, *mambre*, *matajalua*, *minchar*, *paniota*, *pordemàs*, *sobaco*, *tastardia*, *tiesto*, *trompar*, *trunfa*, *umbral*, *zutano*. Cal advertir que part d'aquest vocabulari és d'origen aràbic : *alfarda*, *alfardón*; part, d'origen de noms de ciutats : *cambray*, *frisa*; part, d'influència francesa : *canivete*, *galocha*, *trompar*, etc. Tan interessant com l'estudi del lèxic és el de la fonètica, en el qual s'expliquen, amb el concurs d'exemples dialectals, una sèrie d'evolucions difícils d'aclarir en la llengua del *Corbacho*. Ben interessant és l'explicació de la conservació de la *f*- inicial en *fiel* < FIDELIS, *fiyo* < FIXU i *foso* < FOSO per raó de l'homonímia amb *hijo* < FILIU, *hiel* < FELE, *oso* < URSU. Igualment encertada és l'explicació de *cordero*, aparegut per raó de l'homonímia de AGNU amb ANNU.

JOAQUIM GARCIA GIRONA, *Vocabulari del Maestrat*, Castelló, MCMXXII. 80 ps. (A-boirac).

Mn. Garcia Girona, escriptor valencià, fill de Benassal, ha començat la publicació d'un vocabulari de la regió muntanyesa de la diòcesi de Tortosa anomenada Maestrat. Serà un bon complement al *Vocabulari tortosí* de Mestre i Noè (*BDC*, III, ps. 80 ss.). Molts són els mots interessants que apareixen en aquest vocabulari : *abardollador* 'abassegador', *abatollar* 'espol-sar el fruit d'un arbre', *abollar* 'lladrear', *abornar* 'escometre', *acamallar-se*, *acamorriat*, *acatxapar-se* 'abaixar-se per no ésser vist', *acorar* 'acabar', *acotolar*, *adí* 'ufana', *agoniar*, *agramar* 'bregar canem', *alacrà* 'escorpi', *alfarda* 'impost de rec', *alfori* 'graner', *alifacs* 'mals', *alifara* 'convit', *aló* 'prou', *alvelló* 'claveguera', *allassa* 'capçana', *amarinar-se*, *andanes* 'canyissos', *apalmessar*, *ataullar*, *atorçonar-se* 'emmalaltir-se', *babutxes* 'calçat', *bacó* 'porc', *baga* 'corda', *baralluga*, *barcella*, *barrella* 'planta aquàtica', *batzoles*, *beguins*, *billota* 'aglà', *biscor* 'temps gelat', *bogal*, etc. Una cosa ens sobra en aquest vocabulari, i és l'etimologia, que no és encertada ni per a les paraules fàcils ni per a les paraules difícils. Si aquest vocabulari es limita a donar el lèxic de la contrada mun-

tanyesa del Maestrat, acompanyant amb dibuixos els noms d'objectes, serà una bella contribució a la lexicografia catalana.

J. JUD, *Zur Geschichte der bündnerromanischen Kirchensprache*, Chur, 1919, 56 ps.

Aquest treball que anunciem és de la major importància, per tal com posa de relleu la transcendència de l'estudi de l'element eclesiàstic en el lèxic romànic per a la història de la propagació del Cristianisme i del culte.

Jaberg, en *Kultur und Sprache in romanischen Bünden* (1921), p. 17, constata els fets històrics capitals que han condicionat l'orientació diversa de l'antiga Curia Rethorum: de l'any 15 a. C. fins al 537, Bünden gravita políticament i eclesiàsticament cap al Sud; des d'aquesta data fins al 843 Bünden gravita cap al Nord: és l'època franca, i des d'aquesta data entra la intensa germanització de la terra dels grisons.

Iud, en estudiar el lèxic eclesiàstic grisó, fa una constatació interessantíssima: el lèxic eclesiàstic reto-romà és gairebé tot de procedència llatina. Si s'estudien detingudament els elements lèxics introduïts per l'Església, s'observa que una bona part són de procedència grega. El grec era la llengua primitiva del Cristianisme, i els elements grecs compareixen allà on el Cristianisme fou més intens des d'un començament: la Itàlia central, el Nord d'Àfrica, l'Espanya oriental, Lió. En canvi, allà on el Cristianisme penetrà posteriorment, allà l'element eclesiàstic llatí predomina. La història del mot BASÍLICA, que compareix solament en la perifèria allà on l'Església primitiva no havia penetrat (a la Dàcia, a la Rètia, a Portugal), n'és una bella prova, convincent al nostre entendre. I de l'estudi dels sants patrons titulars de les esglésies de la diòcesi de Chur i del lèxic eclesiàstic, en dedueix que, si fou intensa la influència meridional en la propagació del Cristianisme per la Rètia prima, ho fou molt més encara la septentrional en temps de la Rètia secunda. — A. G.

Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura. Castelló de la Plana, 1920 ss.

Un estol de persones de vàlua fundaren suara, a la ciutat de la Plana, la revista que anem a meritjar i que difícilment tindrà pariona, pel seu format i contingut, en terres ibèriques.

Datat, son primer número, del maig de 1920, ha vingut publicant-se mensualment, amb dos plecs de grandària un xic més d'octau, formant, cada any, un fort volum. Ara surt trimestralment, relligada, amb 80 pàgines de text almenys, amb fototípies, reproduccions de boixos, escuts d'armes de ciutats i viles, personatges, etc.

Com que de la dita societat en són membres activitats que s'esmercen en diferents branques de la cultura, es trasllueix lògicament la tal faisó en les planes del *Boletín*, on fàcilment es poden veure treballs de medicina al bell costat d'un de folklore o d'un altre signat per un músic.

Publica una sèrie de documents importantíssims, ja pel caire històric, ja pel lingüístic. Anomenem, dels últims, entre altres, les *Cartas-Pueblas* concedides pels nostres reis a les viles i llocs de Silla, Cabanes, Benlloch, etc.; i, dels primers, *La Judería y su Sinagoga*, *La Judería en Tortosa*, d'En Frederic Pastor i Lluís; *El Canónigo Berenguer March*, *San Vicente en Morella*, *Itinerario del Papa Benedicto XIII en España*, d'En Manuel Beti; *Sagunto*, *Viriato*, etc., d'En Manuel Peris.

No és, el fons menys nodrit, el de folklore. Publicats dos *Questionaris* referents a *Oracions i Parèmies*, insereix en tots els nombres mantes respostes rebudes, i de folklore tracten la majoria dels col·laboradors, destriant-se, entre els conreadors de la ciència popular, els noms de Guinot, Caldach Font, Arnau, García Tirado, Tomàs Martí, Borràs Jarque, Benages, Sanchis, P. Ivars, Pascual Tirado, etc.

Una de les col·laboracions més erudites és la d'En Salvador Guinot, persona d'aguda penetració i enlairat sentiment crític, el qual coneix i ha estudiat com cap altre, millorant investigacions anteriors, la literatura valenciana. Vegeu, si no, l'enunciat d'alguns dels seus treballs inscrits en el *Boletín*. En *Fuentes del estudio de la lengua valenciana*, ens parla mestriolment d'En Vives i Ciscar i son *Llibre de Concordances*; del *Liber Elegantiarum*, d'En Joan Esteve; de la *Sinonimia*, de N'Amiguet; de *La Passió*, d'En Corella; etc., etc. Interessant, també, és la monografia de *Tertulias literarias de Valencia en el siglo xv*.

Ben documentats són els articles de semàntica d'En Damià Alcón. Examina, entre altres paraules i diccions, les formes *caler*; *mester*, *huevos*; *res-cosa-nada*; *omne*; *y*, *hi*, *hy*. Així com en la recerca i explicació semàntica està fonamentat, seria més ferma i acabada l'argumentació si anava acompanyada de la transformació fonètico-morfològica de les dites maneres de parlar.

D'interès per a l'estudi del castellaní són, ultra els documents esmentats i tots els que parlen de folklore, els inventaris, quadrets, costums, poesies (ja originals, ja traduccions), publicats en el dit dialecte.

També es digne d'esmentar, en fi, la publicació, suara començada, de la correspondència de caire musical creuada entre els mestres el malaguanyat F. Pedrell i el de la capella valenciana, En Vicents Ripollès. — M. J. Ll.

POMPEU FABRA, *Converses filològiques* (Primera sèrie). — Editorial Regina, 1924. 368 pàgs.

Ha estat una gran sort per a la nostra llengua literària, en el període més crític de la seva formació, que a poc a poc hagin anat apaibagant-se les discussions sobre els múltiples problemes que ella planteja i que el grup de gramàtics i preceptistes s'hagi anat reduint, fins al punt de no romandre avui en la realitat pràctica més que una sola i única autoritat. Pompeu Fabra en efecte, ha restat pràcticament sol en el suprem mestratge gramatical, els seus adversaris i contrincants més apassionats havent emmudit o havent-se retirat, convençuts o no convençuts, de la pública discussió. I dic que això ha estat una sort per a la nostra llengua literària, no precisament perquè En Fabra hagi més que sobradament demostrat en el curs de la polèmica ésser el més capacitat i el més sòlidament preparat per a la tasca redreçadora que necessita la nostra llengua literària, i ésser mereixedor de la gran i definitiva autoritat que ara frueix, ans més aviat per altres consideracions d'ordre teòric que em suggereix el concepte personal que tinc format de la funció de la gramàtica preceptiva en la vida de la llengua. Potser no coincidiré sempre, en l'exposició d'aquestes consideracions, amb el criteri personal de Pompeu Fabra; però la vella i sincera amistat que amb ell m'uneix, no sols em dóna el dret, sinó que m'imposa el deure d'exposar obertament la meua opinió sobre certes qüestions fonamentals, per tal que l'elogi que la seva esplèndida tasca gramatical faci brollar de la meua ploma sigui net de la banalitat d'un vulgar compliment amical, i aleni tota la sinceritat de la meua devoció a la seva forta personalitat.

Dos són els factors essencials i d'actuació constant que intervenen en la formació de la llengua literària: els escriptors i el poble. En aquells resideix el poder de la creació del llenguatge; són la força individualitzadora de la seva vida. En aquest jau la funció, la facultat de conservació i d'evolució del llenguatge; és la força socialitzadora de la seva vida. Per emprar els termes de Vossler, direm que l'escriptor i el poble representen els dos únics moments essencials en la vida d'una llengua. En el moment de néixer, de produir-se la llengua, és quelcom actiu i individual; és el moment del progrés absolut. En el moment d'acceptar i propagar la massa del poble les creacions individuals, la llengua és una activitat col·lectiva, basada, però, en una passivitat individual; és el moment del progrés relatiu. En el primer moment la llengua és creació, és Estètica; en el segon, és evolució, és Història. Entre el primer i el segon moment pot haver-n'hi un altre: el de l'acceptació totalment passiva de les creacions individuals per la massa. Aquest moment, però, és precisament el punt mort, un moment que només existeix

teòricament, car en la vida de la llengua només pot donar-se una passivitat parcial, no mai, però, una pura passivitat.

Doncs bé: l'intent teòric de donar realitat a aquest tercer moment, l'esforç per a afirmar aquest punt mort, que de vegades ve a interposar-se entre els dos moments essencials de la vida de la llengua, és precisament la tasca de la preceptiva gramatical, la qual tendeix per naturalesa a fixar, a prolongar, si més no, el moment de passivitat, el punt mort, en la vida de la llengua. El treball del preceptista lluita, doncs, amb evident desavantatge contra la doble pressió de la força de la creació individual i la força de l'evolució col·lectiva, constants en tota llengua viva. ¿Quina és la transcendència pràctica de l'obra de la gramàtica preceptiva?

De fet, la gran majoria de les llengües literàries s'han format sense la intervenció de la preceptiva gramatical i amb l'únic concurs dels grans escriptors i la part més selecta del poble. El que ha fet la preceptiva gramatical — i aquest és el seu ofici propi — és reduir a fórmules i regles els resultats de la unificació sempre relativa, a la qual ja havia arribat la llengua en les obres dels escriptors de l'època més brillant de la literatura nacional. L'anticipació de la preceptiva gramatical a l'obra dels grans escriptors, sols pot tenir i ha tingut, efectivament, transcendència pràctica quan, com a la França del segle XVII, l'ambient cultural està ja llargament preparat per rebre i acatar les normes proclamades pels legisladors gramaticals. La influència de Malherbe en la llengua dels grans clàssics francesos fou indubtablement grossa i decisiva; però el que conegui bé aquella època té l'intima convicció que la llengua francesa, àdhuc sense Malherbe, hauria arribat, potser més lentament, al mateix resultat amb l'únic concurs convergent dels grans escriptors d'aquell segle. L'autoritat de Malherbe no féu, en el fons, altra cosa que corroborar i estatuir les tendències dels escriptors, que convergien, per un feliç concurs de diverses circumstàncies, a una sòlida unificació del lèxic i de les formes gramaticals. I no oblidem tampoc que Malherbe influí també com a escriptor, i que trobà un deixeble pràctic de les seves doctrines en les admirables lletres de Jean Guez de Balzac, i, finalment, que la seva acció, ajudada pels salons cortesans del seu temps, també s'exercí directament sobre la llengua parlada, de la qual fou en bona part reflex la llengua literària de la França del segle XVII.

Pompeu Fabra és el nostre Malherbe. Com aquest, també podria ésser anomenat «el tirà dels mots i de les síl·labes». Ara, ço que podem posar en dubte és que el segle XX català sigui equivalent al segle XVII francès, i que el quadro d'escriptors actuals, i àdhuc possibles, de Catalunya, sigui comparable al magnífic esclat de la literatura francesa d'aquell temps. Vull dir, en altres paraules, que cal témer que l'admirable treball

de redreçament emprès per Pompeu Fabra no sigui correspost per una literatura catalana clàssica i mundial, i que li manqui la base vital de les obres de grans escriptors que intuïtivament, i no per un esforç violent de disciplina, convergeixin al mateix criteri ultrapurista del nostre legislador gramatical. Malherbe combaté la caòtica llengua francesa del segle XVI, tan devota de les varietats dialectals, i consagrà bona part dels seus esforços a desitalianitzar la llengua literària, així com ara, entre nosaltres, Pompeu Fabra combat la caòtica llengua catalana del segle XIX, camp de batalla de tots els dialectes, i adreça el seu esforç més intens a l'obra de la descastellanització del nostre idioma. La semblança de la posició d'ambdós gramàtics és innegable: la diferència està en l'ambient cultural i literari.

Donades aquestes circumstàncies del nostre ambient cultural i literari, ens podem preguntar quin serà l'esdevenidor de l'admirable obra reformadora de Pompeu Fabra. Hem vist quant difícil i compromesa és la tasca del preceptista gramatical, sota la doble pressió de la força de creació individual dels escriptors, i de la força d'evolució col·lectiva de la massa. L'esfera d'acció en la qual opera el legislador d'una llengua — sobretot en el cas de no poder operar sobre una gran literatura de valor definitiva — és així en extrem reduïda. Les normes que ell gosi formular després d'un laboriós tanteig, no són més que un experiment exposat a totes les contingències inherents a qualsevol intent d'endevinació de la trajectòria que prendran en l'esdevenidor les forces de la llengua literària en l'obra dels escriptors genials i en l'ambient, en el gust general de la part més selecta de la massa. I aquesta inseguretat és, en realitat, independent de la raó o de la no-raó que pugui tenir el preceptista; és independent de la força de la lògica amb què ell proposa les seves conclusions i tracta d'imposar les seves solucions als delicats problemes de la sensibilitat lingüística.

Els grans gramàtics, els gramàtics de raça, com Malherbe, com Pompeu Fabra, són generalment esperits armats d'una potència lògica formidable. En el nostre gran gramàtic admira la insuperable mestria amb què maneja tots els recursos de la dialèctica en la defensa de les seves solucions. Pompeu Fabra és una mentalitat de bella i ferma estructura geomètrica; una mentalitat de nissaga francesa. Un cop assentades les premisses, treu la conseqüència amb la precisió i la seguretat amb què traçaria l'única recta que manqués a un triangle. L'únic discutible són, de vegades, les premisses. I aquesta impecabilitat lògica dels raonaments de Pompeu Fabra és potser llur mateix defecte. La irrefutabilitat d'un bell argument d'un gramàtic no implica, efectivament, la definitiva acceptació de la conclusió en la vida de la llengua, car en aquest cas la lògica opera en un camp (en el de la llengua), on, el mateix si la considerem com a creació

que com a evolució, dominen la fantasia, el sentiment, l'associació d'idees, l'analogia, és a dir, la intuïció en totes les seves múltiples manifestacions, totes les forces de l'esperit menys la lògica. Així, doncs, l'esfera d'acció de la preceptiva gramatical és no sols en extrem reduïda, ans encara extraordinàriament compromesa i exposada a greus errors de perspectiva. Per tant, en la Gramàtica preceptiva no hi ha pròpiament lloc més que per a un sol mestre, el més apte, el més preparat.

No són molts gramàtics definidors ço que ens cal desitjar, sinó molts i forts escriptors assessorats per una única autoritat gramatical. No hi ha res més inútil ni més pertorbador que les discussions sobre els problemes pràctics de la Gramàtica en nom de la pura raó, car potser la solució lògicament millor serà la que no triomfarà en l'esdevenidor de la llengua. Ara com ara, han triomfat les solucions de Pompeu Fabra. No oblidem, però, que aquest triomf, plenament merescut, és, en realitat, una manifestació de bella disciplina en la majoria dels que escrivim en català. Però, qui respon del manteniment d'aquesta disciplina en l'esdevenidor? El que hem de desitjar és que aquesta disciplina faci lloc a una coincidència espontània entre el criteri del preceptista i les tendències mateixes dels escriptors i de l'ambient, la qual cosa no pot esdevenir-se sinó en una època de més sòlida cultura intel·lectual que la que té avui la nostra terra.

I ara, parlant concretament del llibre en el qual Pompeu Fabra ha recollit la primera sèrie de les seves *Converses filològiques*, gosaré afirmar que la tasca de l'eminent filòleg pot considerar-se, en una gran part, com a definitiva i assegurada per sempre més. En el punt concret de la castellanització, vici en què s'han traduït la majoria de les manifestacions de la degeneració de la nostra llengua, podem dividir els castellanismes en tres graus, segons llur gravetat. És imperdonable dir i escriure «doncs» en sentit causal, «ditxós», «puesto», «garganta», etc. (tercer grau). No és ja tan imperdonable dir i escriure «tonelada», «acla- tori», «mai» sense la partícula negativa al darrera, «corrent» i «costum» com a masculins, etc. (segon grau). I, finalment, és perdonable, i àdhuc defensable, dir i escriure «pensar en fer tal cosa», en compte de «pensar a...», «al» amb infinitiu en compte de «en», «viuda» en compte de «vídua», «lo millor» en compte de «el millor», etc. (primer grau). Doncs bé: llevat d'una part dels castellanismes de segon grau i de tots els de primer grau que poden seguir encara en el terreny de la discussió, Pompeu Fabra pot vanar-se d'haver escombrat definitivament, i amb l'aprovació unànime de tots els catalans, tots els castellanismes més greus i enlletgidors de la nostra llengua. I aquest bell triomf l'ha obtingut sabent servir sempre en la discussió aquell bon sentit realista, aquell seny ponderador, aquella intuïció de

l'esprit íntim de la llengua, que l'han salvat de caure pel pendent de la fantasia i de l'idealisme teoritzador per on han relliscat i s'han perdut tants de gramàtics erigits en legisladors de la llengua. Pompeu Fabra està ben penetrat d'aquella veritat que formulà Guillem de Humboldt en una frase admirable : «La llengua no és cap Obra (Ergon), sinó una Activitat (Energeia)». I per això Pompeu Fabra sap posar al marge de gran nombre de les seves solucions l'interrogant discret del vertader savi, aquest interrogant que en poques matèries és tan necessari com en la de la llengua subjecta en tot moment a l'energia transformadora de la creació i de l'evolució. — M. DE MONTOLIU.

Glossaire des patois de la Suisse romande, élaboré avec le concours de nombreux auxiliaires et rédigé par L. Gauchat, professeur à l'Université de Zurich, J. Jeanjaquet, professeur à l'Université de Neuchâtel, E. Tappolet, professeur à l'Université de Bâle, avec la collaboration d'E. Muret, professeur à l'Université de Genève; 1er fascicule, 64 pages. Prix de chaque fascicule, 6 francs; Neuchâtel, V. Attinger, 1924.

C'est avec la plus grande émotion que nous feuilletons le premier fascicule du *Glossaire* dont le bureau a été le foyer du *Diccionari general de la llengua catalana* et des études de Philologie romane de la Catalogne.

Le *Glossaire des Patois de la Suisse romande* est un rêve réalisé.

Le bel exemple donné par l'*Idiotikon* des patois de la Suisse allemande fit naître le désir de créer une œuvre analogue pour les cantons romands. Leurs dialectes, en effet, ne le cèdent en rien à ceux de la Suisse alémanique. Au contraire, ils contiennent encore plus de ces mystérieuses survivances des langues de peuples qui ont habité nos Alpes dans les temps préhistoriques. A l'aide de ces débris, dont les uns ont été identifiés avec des mots celtiques et dont les autres ne sont pas encore attribuables à un groupe linguistique déterminé, il sera plus tard possible d'élucider maint point de notre préhistoire.

A l'intérêt non seulement philologique, mais historique dans le meilleur sens du mot, vient se joindre l'intérêt patriotique. On peut dire qu'à l'exclusion du Jura bernois, qui se rattache au groupe des patois franc-comtois, la Suisse romande a eu une fois une langue à elle, telle qu'elle n'existe nulle part ailleurs. Cette langue, qui était vraiment de chez nous, la Suisse est en train de la perdre. Le français de Paris a envahi nos vallons et la supplante partout. Nous n'aurons garde de nous répandre à ce sujet en plaintes vaines, car c'est là une nécessité économique imposée par les circonstances, et il serait puéril de nier les avantages de cette transformation. Mais la disparition

rapide de cette langue nous impose le devoir d'en recueillir pieusement les derniers témoignages.

Le mérite d'avoir conçu le plan de ce *Glossaire*, et d'avoir pris l'initiative de sa réalisation, revient à Louis Gauchat. A peine en possession de son grade de docteur, encouragé par l'éminent romaniste H. Morf, qui l'avait initié à l'étude des patois, il chercha des concours pour exécuter son projet. Après plusieurs années de démarches infructueuses, il réussit à obtenir l'appui des cantons romands et de la Confédération, seuls capables de fournir la base financière sans laquelle rien ne pouvait être entrepris. C'était en 1898.

La conférence intercantonale qui s'occupa des voies et moyens propres à réaliser le *Glossaire des patois* confia à trois groupes de personnes la responsabilité de l'entreprise:

Le *Comité de Rédaction*, dirigé par Gauchat, qui fit appel au concours de deux jeunes linguistes de talent, Jules Jeanjaquet et Ernest Tappolet. La nécessité d'une enquête spéciale sur les noms de lieux et de famille romands ayant été reconnue, Ernest Muret en fut nommé directeur.

La *Commission philologique*, composée de six membres, qui est chargée de suivre la marche des travaux et d'examiner avec la Rédaction les problèmes d'ordre scientifique et technique.

La *Commission administrative*, formée des Chefs des Départements de l'Instruction publique des six cantons romands, sous la présidence de celui de Neuchâtel. Cette Commission est l'autorité directrice, à laquelle incombe le soin des questions administratives et financières.

Après avoir brièvement indiqué l'origine et l'organisation de l'entreprise, disons ce que sera le *Glossaire*.

Le *Glossaire* embrasse les patois de tout le territoire suisse de langue française, de l'ancien évêché de Bâle jusqu'à la Noble Contrée de Sierre et de la pastorale Gruyère jusqu'aux approches du Mont Salève. Outre le lexique complet des patois vivants, il contiendra les formes anciennes et les mots tombés en désuétude, puis les mots d'archives et les termes du français provincial et argotique, enfin, dans une large mesure, les noms de lieux, de famille et de personnes. Outre les mots proprement dits, il recueillera la phraséologie patoise et une foule de locutions, de dictons et de proverbes.

De chaque mot de quelque importance le *Glossaire* essaiera de reconstituer l'historique et, s'il est possible, d'indiquer l'étymologie. De chaque objet, habitude ou croyance, caractéristique pour le pays romand, il aura soin de donner au lecteur une idée exacte et d'en rechercher l'histoire. Des illustrations rendront le texte plus clair et plus vivant.

Parmi les ouvrages de dialectologie, le *Glossaire* mérite à plusieurs égards l'attention particulière du lecteur.

Jamais œuvre lexicographique, embrassant les parlers d'une région déterminée, n'a été préparée et organisée avec autant de sollicitude que le présent *Glossaire*. Aidés de nombreux auxiliaires, quatre philologues suisses, connus par leurs travaux scientifiques, ont consacré, depuis un quart de siècle, le meilleur de leurs forces à recueillir et à classer, à comparer et à analyser la masse énorme de matériaux que des enquêtes systématiques et persévérantes ont accumulés d'année en année dans le bureau du *Glossaire*.

Le lexique d'aucun groupe de patois n'a été exploré avec une méthode plus rigoureuse et plus raffinée, permettant mieux que tout autre système d'investigation employé jusqu'à présent de faire sortir du cerveau des patoisants la totalité de leur trésor linguistique. Aussi la richesse du *Glossaire* a-t-elle de quoi surprendre le linguiste le plus expérimenté.

Aucun dictionnaire dialectal n'a pu bénéficier dans une mesure aussi considérable que le *Glossaire* de la collaboration intelligente de nombreux correspondants, amoureux de leur langue, autant que de leur pays. Que de zèle déployé, pendant vingt-cinq ans, à l'intention de cette œuvre vraiment nationale!

Jamais, enfin, un dictionnaire régional n'a décrit le langage d'un coin de terre aussi différencié que le pays romand : diversité topographique, économique, sociale. À la vie rurale de la plaine s'oppose, à la montagne, l'exploitation alpestre. Sur une grande partie du territoire, les habitants sont à la fois agriculteurs et vigneron. Aux travaux usuels d'un village agricole viennent se joindre, selon les régions, la culture du chanvre et la fabrication de la toile, la chasse et la pêche, sans oublier l'irrigation artificielle par les *bisses* du Valais. Il est évident que chaque domaine d'activité apporte un nouveau contingent de termes techniques intéressants.

Le *Glossaire romand* n'est pas sans devancier. Ce que fut le dictionnaire du chanoine lucernois Stalder (1757-1833) pour l'*Idiotikon* de la Suisse allemande, celui de son contemporain Bridel (1757-1845), pasteur vaudois, le devint pour le *Glossaire* de la Suisse française : la pierre d'angle. Il s'agissait d'élever l'œuvre de Bridel à la hauteur de l'état actuel de la science.

Rien ne fait mieux ressortir le progrès éclatant que constitue le *Glossaire* sur son prédécesseur qu'une comparaison entre ces deux ouvrages que sépare l'espace d'un siècle. L'œuvre de Bridel, remarquable pour son époque, trahit à chaque page l'insuffisance de la méthode par ses graphies approximatives et contradictoires, par la localisation défectueuse de ses mots et de ses formes, par l'inégalité géographique de sa documentation, sans parler de la celtomanie, dont l'auteur était hanté, et qui dépare la partie étymologique de son ouvrage méritoire.

Grâce au prodigieux essor qu'ont pris depuis Bridel les

études linguistiques, le *Glossaire* a pu éviter les imperfections et les erreurs de son devancier. Au lieu des 8000 mots de Bridel il en offrira plus de 50,000, et à une quarantaine de lieux de provenance chez Bridel, il peut opposer plus de 200 localités, situées dans toutes les parties du pays, qui lui ont fourni des formes patoises phonétiquement transcrites, sans parler d'une quantité de régions sur lesquelles il est informé d'une façon plus sommaire. Grâce à cette documentation infiniment plus sûre et plus étendue, le *Glossaire* pourra déterminer, souvent à l'aide de petites cartes, l'extension géographique des principaux types de mots et indiquer les nuances multiples des significations et des emplois.

Cependant, le *Glossaire* n'est pas une œuvre purement philologique, il sera, au contraire, accessible au grand public. On y trouvera retracées, à propos de tel ou tel mot, les conditions particulières de la civilisation romande : habitation, nourriture, vêtements, occupations rurales, etc. Par ses définitions et par ses descriptions des choses du passé, le *Glossaire* rendra d'appréciables services aux études historiques, archéologiques, géographiques, juridiques, etc. Il sera le complément indispensable des grands dictionnaires des langues du moyen âge, Ducange et Godefroy, Raynouard et Lévy. Le folkloriste et le naturaliste le consulteront aussi avec profit.

Ce n'est pas une vaine curiosité qui nous pousse à nous enquerir des multiples variétés du langage. Notre parole, c'est nous-mêmes; et les destinées des langues reflètent les destinées du pays où nous vivons. Ainsi compris, le *Glossaire des patois de la Suisse romande*, œuvre à la fois scientifique et nationale, sera un monument de la pensée et de la civilisation helvétiques.

CRÒNICA

Durant la primera setmana del mes d'octubre de l'any passat, el professor J. Jud, de la Universitat de Zuric, donà, a l'Institut d'Estudis Catalans, una sèrie de sis conferències metòdicament molt interessants, sobre «Els treballs preparatoris de l'Atlas lingüístic d'Itàlia i els problemes lingüístics i històrico-culturals que suscita aquesta obra. Reconstrucció d'antics dialectes cèltics a base de l'element cèltic existent en els dialectes actuals. Metodologia en els estudis de Toponímia i l'element lèxic introduït per l'Església en les llengües romàniques.» Les conferències del Prof. Iud, que compta entre els seus deixebles els joves romanistes catalans, han influït intensament en la direcció dels nostres estudis.

L'actiu col·laborador J. Amades ha fet donació a les Oficines Lexicogràfiques de tres rics vocabularis: *Vocabulari del passamaner, del calciner i del paraigüer*, i d'un *Recull dels termes del llenguatge vulgar barceloní*.

El Sr. Antoni Bergós, un dels col·laboradors més laboriosos, ha fet donació d'un refranyer lleidatà que conté més de cinc mil refranys.

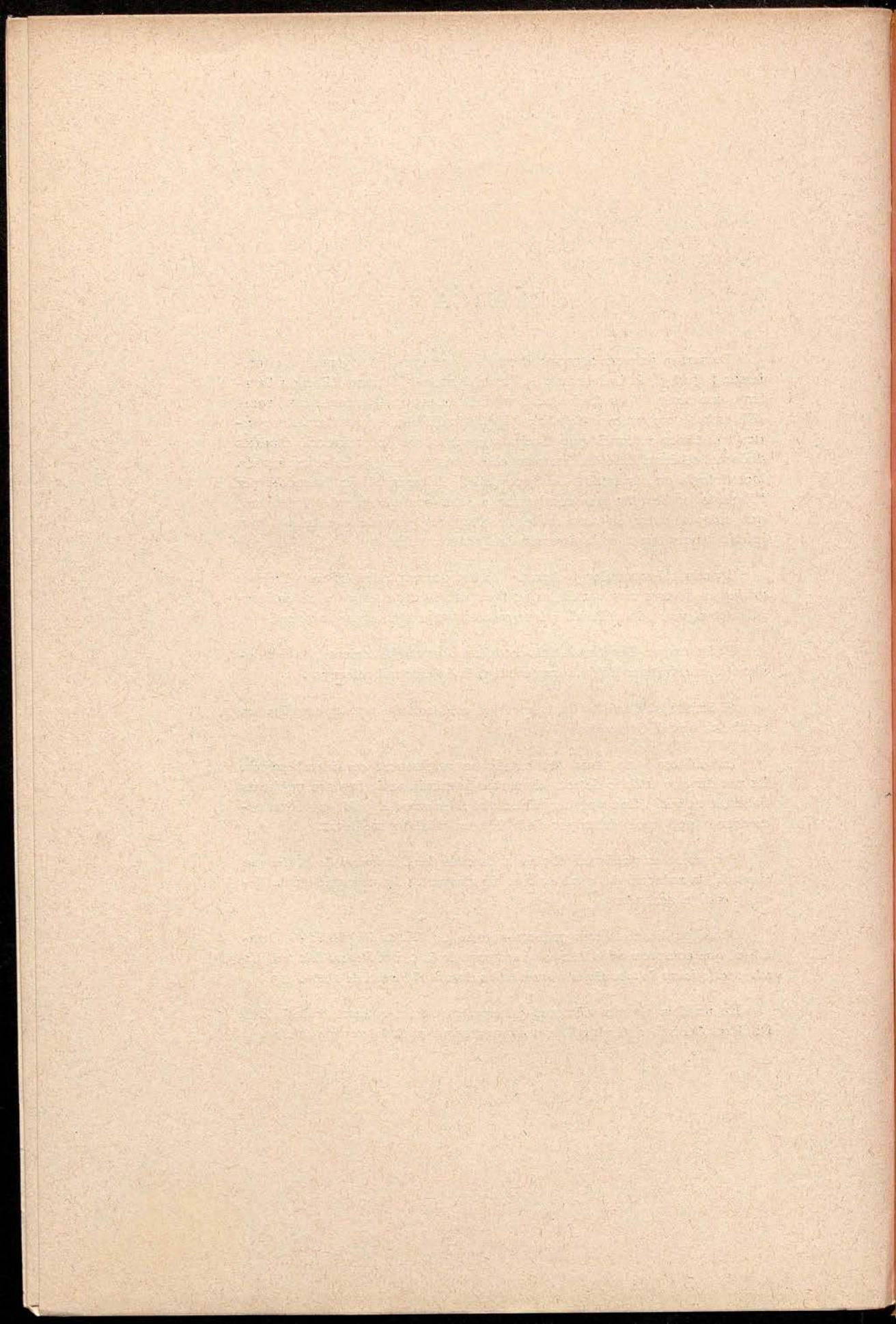
El Sr. Àngel Canelles ha tramès una col·lecció de mots que no figuren en el *Diccionari Ortogràfic*.

La col·lecció de lèxic del català ha augmentat considerablement. Es pot dir que el lèxic de tots els textos de català antic fins ara publicats ha estat extret. Una vegada publicat el *Diccionari Aguiló*, es podrà començar la publicació del tresor de la llengua catalana medieval.

Ben aviat es publicarà el primer fascicle del *Diccionari de la llengua literària*, la redacció del qual avança ràpidament. La redacció de la lletra c està ja acabada.

S'han publicat els tres primers volums de l'*Atlas lingüístic de Catalunya*, que comprenen les lletres A i B i part de la C, i el *Report dels treballs fets per l'oficina de toponímia i onomàstica durant el bienni de 1922-1923*.

En un dels vinents números publicarem un interessant treball, del Dr. Paul Aebischer, titulat *Études d'onomastique et de toponymie catalanes*.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Representants : a França : E. Champion, 5, Quai Malaquais, Paris; a ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Leipzig; a ANGlaterra : Dulau & Co., 37, Soho Square, Londres

SECCIÓ FILOLÒGICA

	Ptes.		Ptes.
Himnes homèrics. Traducció en vers de JOAN MARAGALL i text grec amb la tra- ducció literal de P. BOSCH GIMPERA.... (<i>Exhaurit.</i>)		Vol. X (gener-desembre 1922).....	10
El Gènesi. Versió de l'hebreu segons els textos originals, i amb anotació, de MN. FREDERIC CLASCAR.		» XI (gener-juny 1923).....	5
Un vol. de 476 pàgines.....	5	» XI (juliol-desembre 1923).....	5
Edició en paper de fil.....	20	» XII (gener-desembre 1924).....	10
Museu: Hero i Leandre. Text grec amb la versió literal en prosa de LL. SEGALÀ i en hexàmetres d'AMBROSI CARRIÓ, duent en apèndix les traduccions inèdi- tes, en vers, de P. BERTRAN i BROS i J. M. PELLICER i PAGÈS.		BIBLIOTECA FILOLÒGICA	
Un vol. de 80 pàgines.....	2	I. — Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua (segles XI, XII i XIII), per MN. PERE FUJOL.....	2
Edició en paper de fil.....	5	II. — Die Mundart von Alacant. — Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. P. BARNILS.....	4
Mireia. Poema provençal de Frederic Mis- tral. Traducció catalana de MARIA-AN- TÒNIA SALVÀ (segona edició).....	8	III. — Diccionari Aguiló. Vols I a V. En rústega, cada un.....	10
Edició en paper de fil.....	15	Relligat, cada un.....	14
El Càntic dels Càntics. Versió de l'hebreu per MN. FREDERIC CLASCAR.....	3	Relligat en paper de fil, cada un ..	25
Ortografia Catalana, segons el sistema adop- tat per l'Institut d'Estudis Catalans.... (<i>Exhaurit.</i>)		IV. — La frontera catalano-aragonesa, per ANTONI GRIERA. Fascicle I.....	5
Els IV llibres de les Geòrgiques de Publi Virgili Maró, traducció en vers per MN. LLORENÇ RIBER.....	6	V. — Textes catalans avec leur transcrip- tion phonétique, précédés d'un aper- çu sur les sons du catalan, par J. AR- TEAGA PEREIRA, ordenats i publicats per P. BARNILS.....	4
L'Èxode. Versió de l'hebreu per MN. FRE- DERIC CLASCAR.....	En premsa.	VI. — Estudis romànics (Llengua i Litera- tura), vol. I.....	8
Tàcit. La Germània. Traducció de C. RIBA BRACONS.....	En premsa.	VII. — Vocabulari català-alemany del l'any 1502, edició facsimil segons l'únic exemplar conegut, acompanyada de la transcripció, d'un estudi preliminar i de registres alfabètics, per P. BAR- NILS.....	12
Butlletí de Dialectologia catalana (publi- cació semestral des de 1913).		VIII. — Diccionari de rims, de Jaume March, editat per A. GRIERA.....	10
Vol. I (abril-desembre 1913).....	3	IX. — Estudis romànics (Llengua i Litera- tura), vol. II.....	12
» II (gener-juny 1914).....	1'50	X. — La versione catalana dell'Inchiesta del San Graal, secondo il Codice dell' Ambrosiana di Milano I. 79 sup., pub- blicata da VINCENZO CRESCINI e VE- NANCIO TODESCO.....	10
» II (juliol-desembre 1914).....	2	XI. — Diccionari ortogràfic, precedit d'una exposició de l'ortografia catalana se- gons el sistema adoptat per l'Institut d'Estudis Catalans, redactat sota la direcció de P. FABRA, membre de la Secció Filològica (segona edició). En rústega.....	8
» III (gener-juny 1915).....	2'50	Relligat.....	9'50
» III (juliol-desembre 1915).....	2'50		
» IV (gener-juny 1916).....	3		
» IV (juliol-desembre 1916).....	3		
» V (gener-desembre 1917).....	3		
» VI (gener-juny 1918).....	2'50		
» VI (juliol-desembre 1918).....	2'50		
» VII (gener-desembre 1919).....	5		
» VIII (gener-desembre 1920).....	5		
» IX (gener-desembre 1921).....	5		

	Ptes.		Ptes.
XII. — Gramàtica Catalana, per POMPEU FABRA (tercera edició)	3'50	Diccionari de la llengua catalana. (Primer fascicle)	<i>En premsa.</i>
XIII. — Bibliographie élémentaire de l'ancien provençal, par J. ANGLADE. — L'article majorquin et l'article roman dérivé de 'ipse', par P. ROKSETH. — Les vocals tòniques del rossellonès, per P. BARNILS. — El llenguatge com a fet estètic i com a fet lògic, per M. DE MONTOLIU	10	LABORATORI DE FONÈTICA	
XIV. — Epistolari d'En M. Milà i Fontanals. Correspondència recollida i anotada per L. NICOLAU D'OLWER. Tom I....	10	Estudis fonètics, I.	20
XV. — La Culture des Céréales a Majorque, par P. Rokseth	10	EDICIONS PEDAGÒGIQUES	
Atlas lingüístic de Catalunya, per A. GRIERA, vols. I, II, III (cada volum)	75	Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus, curante A. SEGALÀ, phil. prof.	
Edició en paper de fil	150	Vol. I.— CORNELII NEPOTIS. <i>Praefatio et Miltiadis Themistoclisque Vitae</i> (R. Crusat; A. M. Alves, S. J.; F. de Mello, S. J.; M. de Montoliu; C. Riba Bracons, interpretibus)	1
		<i>En dipòsit:</i>	
		Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, 1908.	4

SECCIÓ DE CIÈNCIES

	Ptes.		Ptes.
Arxius. Any I, fascicles I, II i III. Cada un » II » I, III i III. » » III » I, III i III. » » IV » I a IX. » » V » I a VI. » » VI » I i III-V. » » VII fasc. únic.	4 4 4 2 2 3 4 4	Monografia mundial de l'ordre dels Rafidípters (Ins.), pel Rvnd. P. LONGI NAVAS, S. I.	(<i>Exhaurida.</i>)
» IX <i>En premsa.</i>	4	Servei Meteorològic de Catalunya, fasc. I a XXIX. Cada un	2
» X fasc. únic.	4	Col·lecció de Cursos de Física i Matemàtica, dirigida per E. TERRADAS.	
» XI » »	4	Volum I.—Els elements discrets de la matèria de la radiació.—Conferències per E. TERRADAS, recollides per I. PÒLIT	3
» XII » »	4	Volum II.—Teoria de la representació conforme.—Conferències donades el juny de 1915 per J. REY PASTOR, redactades per E. TERRADAS.	3
Treballs del Servei tècnic del paludisme (1915-1916)	(<i>Exhaurits.</i>)	Volum III.—Poincaré i la teoria de les equacions diferencials.—Conferències per J. HADAMARD, recollides per E. TERRADAS i B. BASSEGODA.	3
Treballs de la Societat de Biologia, publicats sota la direcció d'A. PI I SUNER.		Volum IV.—Propietats dels gasos ultraenraris, per J. PALACIOS.	3
Volums I a IX. Cada un.	10	Volum V.—Qüestions de Mecànica clàssica i relativista. — Conferències, per LEVI CIVITA.	3
Flora de Catalunya, per J. CADEVALL i ÀNGEL SALLENT.		Volum VI.—Anàlisi matemàtic del problema de l'espai, per H. WEYL.	<i>En premsa.</i>
Volum I, fascicles I a V. Cada un.	5	Volum VII.— Conferències sobre Física teòrica, per A. SOMMERFELD.	<i>En premsa.</i>
» II, » I a V. »	5	Biblioteca Filosòfica, dirigida per PERE COROMINES.	
» III, » I a V. »	5	Volum I.— <i>Vives a Anglaterra</i> , per FORSTER WATSON.	10
Fauna de Catalunya, dirigida per JOSEP MARIA BOFILL i PICHOT.		Volum II.— <i>La Natura i la Història</i> , per P. DORADO MONTERO.	6
Malacologia, per M. CHIA.		Volum III.— <i>Obres filosòfiques del Mestre Didac Mas</i> , vol. I. <i>En premsa.</i>	
Fascicles I i II. Cada un.	5	Annari de la Societat Catalana de Filosofia. Any I (1923)	20
Fascicle III	1		
Entomologia.			
<i>Dipters.</i> Fascicle I, per J. ARIAS ENCOBET	5		
<i>Coleòpters.</i> G. CARABUS. Fascicle I, per A. CODINA	7		
<i>Hemípters.</i> per A. CODINA	7		
<i>Neuròpters.</i> —Monografia general de Catalunya, pel P. LONGI NAVAS, S. I.	7		
Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural.			
Volums I a VI. Cada un	10		
Treballs de l'Estació Aerològica de Barcelona, per E. FONTSERÉ.			
Volum I a III.	(<i>Exhaurits.</i>)		

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

	Ptes.		Ptes.
Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans.			
Anuaris MCMVII-MCMXX. Sis volums. Cada un.....	30	ra romana; l'Arquitectura cristiana pre-romànica.....	(Exhaurit.)
Les pintures murals catalanes.		Volum II.—Des del segle ix a les darreries del segle xi... (Exhaurit.)	
Fascicle I.—Pedret.. (Exhaurit.)		Volum III i darrer.—Els segles xii i xiii.....	35
» II.—Sant Martí de Fenollar i Sant Miquel de la Seu.	10	Les Obres d'Auzias March. Edició crítica en vista de tots els manuscrits i totes les edicions, per AMADEU PAGÈS.	
» III.—Tahull i Bohí, Santa Maria d'Aneu i Sant Pere del Burgal.....	10	Volum I.—Introducció. Text de les poesies I-LXXIV.....	12
» IV.—Ginestarre de Cardós, Esterri de Cardós, Santa Eulàlia d'Estahon, Santa Maria de Mur i Sant Pere de Ager.....	10	Volum II i darrer.—Poesies LXXV-CXXVIII. Glossari.....	12
» V.—Sant Sadurní d'Ossormort, Sant Martí Ses-Corts i el Brull.	10	Edició de 40 exemplars en paper de fil.	50
<i>En premsa.</i>		Itinerari de Jaume I «El Conqueridor», per JOAQUIM MIRET I SANS.....	20
Les Monedes catalanes, per JOAQUIM BOTET I SISÓ.		ESTUDIS DE BIBLIOGRAFIA LUL·LIANA	
Volum I..... (Exhaurit.)		I.—L'Edició maguntina de Ramon Lull, pel DR. A. GOTTRON.....	5
» II.....	12	II.—Bibliografia de les Impressions lul·lianes, per ELIES ROSENT I ESTANISLAU DURAN.....	En premsa.
» III i darrer.....	20	FUNDACIÓ CONCEPCIÓ RABELL I CIBILS, VIUDA ROMAGUERA	
Documents per la Història de la Cultura catalana mig-eva, publicats per A. RUBIÓ I LLUCH.		Gesta comitum Barcinonensium. Textos llatí i català, per L. BARRAU-DIHIGO i J. MASSÓ TORRENTS... En premsa.	
Volum I, contenint més de 500 documents..... (Exhaurit.)		Dietari del Capellà d'Alfons V, publicat i anotat per J. SANCHIS SIVERA i F. MARTORELL TRABAL... En premsa	
Volum II i darrer.....	25		
L'Arquitectura romànica a Catalunya, per J. PUIG I CADAFALCH, A. DE FALGUERA i J. GODAY.			
Volum I.—Precedents: L'Arquitectu-			

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

	Ptes.		Ptes.
Butlletí de la Biblioteca de Catalunya.		Volum II (anys 1801-1879).....	30
Any I, 1914, n.º 1 (gener-abril)....	1'50	Edició de 40 exemplars numerats en paper de fil.....	50
» n.º 2 (maig-agost).....	3	Vol. III (anys 1880-1915) En premsa.	
» n.º 3 (setembre-dbre.).....	1'50	Publicacions del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya.	
» II, 1915, n.º 4 (gener-agost)....	4	Volum I.—Els Madrigals i la Missa de Difunts de Brudieu, pel mestre FELIP PEDRELL i MN. HIGINI ANGLÈS.	20
» n.º 5 (setembre-dbre.).....	2	Volum II.—Catàleg dels manuscrits musicals de la Col·lecció Pedrell, per MN. HIGINI ANGLÈS. (Exhaurit.)	
» III, 1916, n.º 6 (gener-desembre) 5	5	<i>En dipòsit:</i>	
» IV, 1917, n.º 7 (gener-desembre) 10	10	Catàleg de la Biblioteca musical de la Diputació de Barcelona, per FELIP PEDRELL (2 volums).....	56
» V-VI, anys 1918-1919, n.º 8.....	20		
Butlletí d'Adquisicions.			
Any 1918..... (Exhaurit.)			
Anys 1919 a 1922. Cada un.....	0'50		
Catàleg de la Col·lecció Cervantina Bonsons, per JOAN GIVANEL I MAS.			
Volum I (anys 1590-1800).....	20		
Edició de 40 exemplars numerats en paper de fil.....	40		

MEMÒRIES I DOCUMENTS DELS TREBALLS FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

	Ptes.	Ptes.
SECCIÓ FILOLÒGICA		
1. Report dels treballs fets per les Oficines Lexicogràfiques durant el bienni de 1913-1914.....	0'25	
2. Report dels treballs fets per les Oficines Lexicogràfiques durant el bienni de 1915-1916.....	0'25	
3. Memòria sobre la preparació del Diccionari de Toponímia i Onomàstica catalanes presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. President de la Mancomunitat de Catalunya.....	0'25	
4. Report dels treballs fets per l'Oficina de Toponímia i Onomàstica durant el bienni de 1922-1923.....	0'25	
LABORATORI DE FONÈTICA EXPERIMENTAL		
1. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. President de la Diputació Provincial de Barcelona sobre la creació d'un Laboratori de Fonètica Experimental. — Barcelona, 1914.....	0'25	
2. Treballs realitzats durant l'any 1917.....	0'50	
SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA		
1. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. Alcalde de Barcelona proposant la fundació d'una Biblioteca Catalana, i llegida en Consistori del dia 13 de novembre de 1907. — Barcelona, 1907.....	0'25	
2. Dictamen-acord de l'Institut d'Estudis Catalans proposant a l'excel·lentíssima Diputació de Barcelona l'adquisició de la Biblioteca Aguiló. — Barcelona, 1907.....		(Exhaurit.)
3. Memòria presentada als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona, per l'Institut d'Estudis Catalans, donant compte dels treballs fets des de la seva fundació fins al 31 de desembre de 1908. — Barcelona, 1908.....		(Exhaurit.)
4. Informe que l'Institut d'Estudis Catalans va traslladar a l'Excm. Sr. President de la Diputació de Barcelona sobre l'estat d'alguns arxius de Catalunya i la conveniència de la seva millor instal·lació. — Barcelona, 1908.....		0'25
5. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1909. — Barcelona, 1909.....		(Exhaurit.)
6. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1910. — Barcelona, 1910.....		0'25
7. Exposició d'un pla de publicació de les Cròniques Catalanes. — Barcelona, 1912.....		0'25
8. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona sobre la celebració del sisé Centenari de la mort de Ramon Lull. — Barcelona, 1914.....		0'25
9. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Diputació de Barcelona sobre la conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1914.....		0'25
10. Memòries presentades per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Diputació de Barcelona sobre l'exploració d'estacions prehistòriques i la conservació i catalogació de monuments....		0'25
11. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excm. Sr. President de la Diputació de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914 per a la conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1915.....		(Exhaurit.)
12. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1913. — Barcelona, 1916.....		0'25
13. Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excms. senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914. — Barcelona, 1916.....		0'25

ATLAS LINGÜÍSTIC

DE

CATALUNYA

PER
A. GRIERA

Obra que comprendrà deu volums de 200 mapes cada un,
en format de 55 × 38 cm.

Preu de subscripció : 75 ptes. volum

S'HAN PUBLICAT ELS VOLUMS I, II i III

EL «BUTLLETÍ DE DIALECTOLOGIA CATALANA»

formarà anualment un volum de més de 150 pàgines

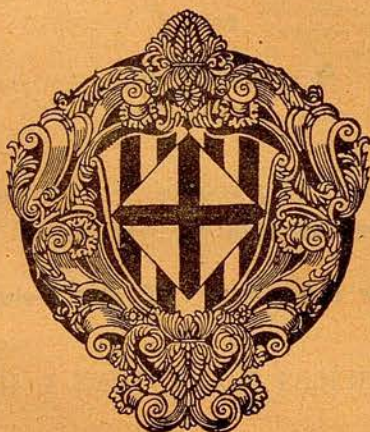
El preu de subscripció serà de 10 pessetes l'any

Tota la correspondència s'adreçarà a la Direcció de les
oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana:
Institut d'Estudis Catalans, Palau de la Diputació, Barcelona

REPRESENTANTS A L'ESTRANGER:

ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Buchhandlung : LEIPZIG
FRANÇA : Edouard Champion, 5, Quai Malaquais : PARIS

Els col·laboradors del Diccionari rebran la publicació de franc

5 pessetes